

ZARZĄDZENIE NR 469/23

WÓJTA GMINY NAREW

z dnia 18 maja 2023r.

w sprawie przygotowania projektów uchwał Rady Gminy Narew

Na podstawie art. 30 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 poz. 40, poz. 572) zarządzam, co następuje:

§ 1. Zatwierdzam projekt następujących uchwał na LII sesję Rady Gminy Narew:

- w sprawie rozpatrzenia skargi na działalność Wójta Gminy;
- w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Narew w zakresie wprowadzenia obszarów udokumentowanych złóż kopalin;
- w sprawie zmiany imienia Szkoły Podstawowej imienia Generała Zygmunta Berlinga w Narwi wchodzącej w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Narwi na „Szkoła Podstawowa imienia Arcybiskupa Generała Dywizji Mirona Chodakowskiego w Narwi”;
- w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia dotyczącego opracowania i wdrożenia Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia;
- w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew dla Gminy Narew na lata 2023-2026 z perspektywą do 2030 roku”;
- w sprawie zmian w budżecie Gminy na 2023 rok;
- w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035;

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem wydania.

Wójt Gminy
Andrzej Pleskowicz

**UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW**

z dnia 31 maja 2023 r.

w sprawie rozpatrzenia skargi na działalność Wójta Gminy

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572) oraz art. 229 pkt 3, art. 237 i art. 238 ustawy z dnia 14 czerwca 1960r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 803) uchwała się, co następuje:

§ 1. Po rozpatrzeniu skargi na działalność Wójta Gminy Narew, złożonej dnia 23.02.2023r. o niedopilnowanie pracownika Referatu Gospodarki Komunalnej Urzędu Gminy Narew, po zapoznaniu się ze stanowiskiem Komisji Skarg, Wniosków i Petycji Rady Gminy Narew w sprawie zarzutów zawartych w skardze, Rada Gminy Narew uznaje skargę za **zasadną** / **bezzasadną** z przyczyn określonych w uzasadnieniu, stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Zobowiązuje się Przewodniczącą Rady do zawiadomienia skarżącego o sposobie załatwienia skargi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Aneta Leonowicz

**UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW**

z dnia 31 maja 2023 r.

w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Narew w zakresie wprowadzenia obszarów udokumentowanych złóż kopalin

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572) oraz art. 14 ust. 1 i 3 w związku z art. 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 741, 784, 922, 1873) uchwała się, co następuje:

§ 1.1. Przystępuje się do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Narew, przyjętego uchwałą Rady Gminy Nr IX/69/99 z dnia 07 grudnia 1999 r.

2. Przedmiotem zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest wprowadzenie udokumentowanych złóż kopalin w granicach administracyjnych gminy Narew.

3. Granice obszaru będącego przedmiotem zmian określa się na załączniku graficznym nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Narew.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Aneta Leonowicz

MAPA EWIDENCYJNA

Skala 1:5000

Województwo: **PODLASKIE**
Powiat: **HAJNOWSKI**
Jednostka ewidencyjna: **200508_2 NAREW**
Obręb ewidencyjny: **7 GORODCZYNO**

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr LII/.../23
z dnia 31 maja 2023 r.

LEGENDA
— granice obszaru objętego zmianą SUIKZP Gminy Narew w zakresie wprowadzenia obszarów udokumentowanych złóż kopalin

Sporządził: **Edyta Przybylska**

Nazwa organu prowadzącego państwowy zasób geodezyjny i kartograficzny	STAROSTA HAJNOWSKI
Identyfikator ewidencyjny materiału zasobu	PL.PZGiK.373
Nazwa materiału zasobu	Mapa ewidencyjna
Data wykonania kopii materiału zasobu	16.05.2023 r.
Imię, nazwisko i podpis osoby reprezentującej organ	2 up. STAROSTY Halina Leszczyńska KACZELNIK WYDZIAŁU GEODEZJI KATASTRU I NIEMUCHOMOŚCI Geodeta Państwowy

Uzasadnienie

Konieczność przystąpienia do zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Narew wynika głównie z zapisu art. 95 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1027 z późn. zm.) oraz art. 10 ust. 1 pkt. 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022, poz. 503 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z m. in. występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Jak stanowi art. 95 ust. 1 ustawy Prawo geologiczne i górnicze: udokumentowane złoża kopalin oraz udokumentowane wody podziemne, w granicach projektowanych stref ochronnych ujęć oraz obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych, a także udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla, w celu ich ochrony ujawnia się w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania województwa. Zgodnie z art. 95 ust. 2 w/w ustawy w terminie do 2 lat od dnia zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez właściwy organ administracji geologicznej obszar udokumentowanego złoża kopaliny wprowadza się do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Firma WOKAS S.A. z siedzibą w 08-200 Łosice ul. Błonie 5a w dniu 20.04.2021 r. otrzymała decyzję znak: DIT-III.7427.1.15.2021 zatwierdzającą **„Dokumentację geologiczną złoża torfu Klejniki-Gorodczyno, Miejscowość: Klejniki, Gorodczyno, Gmina: Czyże, Narew, Powiat: hajnowski, Województwo: podlaskie”** wydaną przez Marszałka Województwa Podlaskiego.

W przypadku nie podjęcia niniejszej uchwały, wojewoda wprowadza udokumentowany obszar kopalin do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i wydaje w tej sprawie zarządzenie zastępcze. Sporządzone w tym trybie studium wywołuje skutki prawne takie jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W powyższym przypadku koszty sporządzenia studium ponosi w całości gmina, której obszaru dotyczy zarządzenie zastępcze.

**UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW**

z dnia 31 maja 2023 r.

**w sprawie zmiany imienia Szkoły Podstawowej imienia Generała Zygmunta Berlinga w Narwi wchodzącej
w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Narwi na „Szkoła Podstawowa imienia Arcybiskupa Generała
Dywizji Mirona Chodakowskiego w Narwi”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572) oraz § 2 ust. 9 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2019 r. poz. 502, z 2022r. poz.566, poz. 644) uchwała się, co następuje:

§ 1. Z dniem 1 września 2023 r. zmianie ulega nazwa Szkoły Podstawowej imienia Generała Zygmunta Berlinga w Narwi na „Szkoła Podstawowa imienia Arcybiskupa Generała Dywizji Mirona Chodakowskiego w Narwi”.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Narew.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 września 2023 roku.

Przewodnicząca Rady Gminy

Aneta Leonowicz

Uzasadnienie

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli do zmiany imienia szkoły wymagany jest wniosek rady szkoły, a w przypadku braku rady szkoły - wspólny wniosek rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego.

Wspólny wniosek do organu prowadzącego o zmianę dotychczasowego imienia Szkoły Podstawowej imienia Generała Zygmunta Berlinga w Narwi na Szkoła Podstawowa imienia Arcybiskupa Generała Dywizji Mirona Chodakowskiego w Narwi został złożony przez radę pedagogiczną, radę rodziców i samorząd uczniowski w dniu 29 marca 2023 roku.

Nadanie szkole imienia Arcybiskupa Generała Dywizji Mirona Chodakowskiego pozwoli ukierunkować dalsze działania dydaktyczno-wychowawcze służące wszechstronnemu rozwojowi, nada jej charakter i uczyni ją rozpoznawalną w środowisku lokalnym. Skupi uwagę uczniów, nauczycieli i rodziców szkoły wokół przesłań patrona, które będą integrować, wzbogacać jej tradycje oraz nadadzą indywidualną tożsamość. Osoba Patrona jest dobrze znana i powszechnie akceptowana przez grono pedagogiczne, uczniów oraz rodziców, przez co pozytywnie wpłynie na kształtowanie w uczniach przywiązania do swojej szkoły oraz promowania jej pozytywnego wizerunku.

UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW

z dnia 31 maja 2023 r.

**w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia dotyczącego opracowania i wdrożenia Strategii IIT
Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia**

Na art. 18 ust. 2 pkt 12 w związku z art. 74 i art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572) uchwała się, co następuje:

§ 1. 1. Wyraża się zgodę na zawarcie porozumienia z jednostkami samorządu terytorialnego wchodzącymi w skład Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia, wskazanymi w ust. 2 w celu opracowania i wdrożenia – w oparciu o dokumenty wypracowane w ramach projektu „Wstępny projekt Strategii – dokument opracowany na zlecenie i przy wsparciu finansowym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w ramach zadania: Usługa doradcza polegająca na przygotowaniu Strategii Terytorialnej wraz z pakietem projektów kluczowych dla obszaru Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia” – Strategii IIT Partnerstwa Południowo – Wschodniego Podlasia.

2. W skład Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia wchodzi: Miasto Bielsk Podlaski, Gmina Bielsk Podlaski, Miasto Brańsk, Gmina Brańsk, Gmina Boćki, Gmina Orla, Gmina Rudka, Gmina Wyszki, Miasto Hajnówka, Gmina Hajnówka, Gmina Kleszczele, Gmina Białowieża, Gmina Czeremcha, Gmina Czyże, Gmina Dubicze Cerkiewne, Gmina Narew, Gmina Narewka, Miasto Siemiatycze, Gmina Siemiatycze, Gmina Dziadkowice, Gmina Grodzisk, Gmina Mielnik, Gmina Milejczyce, Gmina Nurzec - Stacja, Gmina Perlejewo, Gmina Drohiczyn, Gmina Michałowo, Gmina Gródek, Powiat Bielski, Powiat Hajnowski, Powiat Siemiatycki.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Narew.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Aneta Leonowicz

Uzasadnienie

W dniu 28 kwietnia 2021 roku przez jednostki samorządu terytorialnego, o których mowa w § 1 ust. 2, został podpisany list intencyjny mający na celu zawarcie Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia na potrzeby przygotowania Strategii terytorialnej wraz z pakietem projektów kluczowych.

W wyniku realizacji działań określonych w liście intencyjnym z dnia 28 kwietnia 2021 roku został opracowany projekt Strategii Terytorialnej Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia, spełniający wymagania, o których mowa w art. 28 i art. 29 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. *ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.*

Projekt Strategii Terytorialnej Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia, zawiera m.in. syntezę diagnozy Partnerstwa wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych, cele strategiczne ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu, listę projektów realizujących cele strategiczne wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania i powiązania z innymi projektami oraz opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych. Projekt Strategii Terytorialnej Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia nie został przyjęty przez sygnatariuszy listu intencyjnego.

Porozumienie powiatowo-gminne, na którego zawarcie zgoda jest udzielana niniejszą uchwałą jest kolejnym aktem, po podpisaniu w dniu 28 kwietnia 2021 roku liście intencyjnym, regulującym kwestie opracowania i wdrażania Strategii Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia.

Wskazany wyżej porozumieniem jego sygnatariusze powierzają Liderowi - Miastu Bielsk Podlaski m.in. opracowanie dokumentu Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia (rozumiane jako wprowadzenie do przygotowanego dokumentu Strategii Terytorialnej odpowiednich modyfikacji i zmian oraz opracowanie innych dokumentów niezbędnych do przyjęcia IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia), a także wdrożenie ww. Strategii (rozumiane jako koordynacja procesu aktualizacji lub zmiany uprzednio przyjętej Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia, w tym czynności związane z monitoringiem i ewaluacją Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia). Zadania te Lider Partnerstwa może wykonywać przy pomocy wykonawcy wyłonionego w procedurze zamówień publicznych. Porozumienie to określa również prawa i obowiązki Stron porozumienia przy opracowaniu i wdrażaniu Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia, w tym zasady współpracy oraz rozliczenia finansowe między jego sygnatariuszami.

Dzięki powierzeniu opracowania i wdrożeniu Strategii IIT Partnerstwa Południowo-Wschodniego Podlasia możliwe będzie uzyskanie przez Partnerstwo dofinansowania ze środków zewnętrznych w szczególności ze środków Funduszy Europejskich dla Województwa Podlaskiego na lata 2021-2027, na realizację projektów wspierających rozwój obszaru Partnerstwa oraz wspólne tworzenie i realizacja różnych inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu rozwój jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Partnerstwa.

**UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW**

z dnia 31 maja 2023 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r."

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572) oraz art. 14 ust. 2 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji "Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r." stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Narew.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

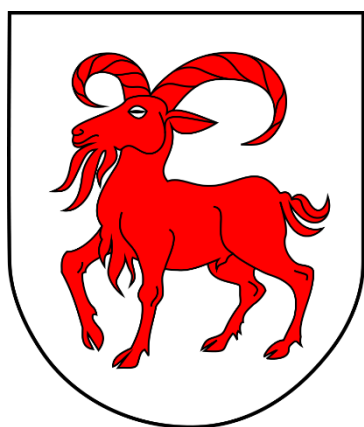
Aneta Leonowicz

Załącznik do uchwały nr LII/.../23

Rady Gminy Narew

z dnia 31 maja 2023 r.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY NAREW NA LATA 2023 - 2026 Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 ROKU

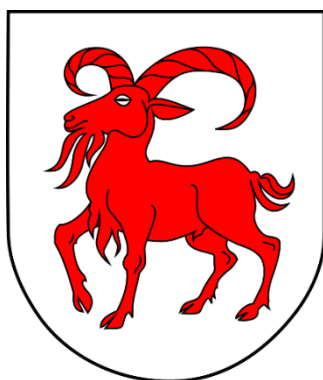

Narew, marzec 2023 r.

ZAMAWIAJACY:

www.narew.gmina.pl

GMINA NAREW

ul. Mickiewicza 101

17-210 Narew

www.narew.gmina.pl

WYKONAWCA:

OPTINO MARIUSZ CYBUŁKA

os. Wojska Polskiego 6/15

62 - 065 Grodzisk Wlkp.

www.optino.pl

Kierownik projektu:

mgr inż. Mariusz Cybułka

Współpraca:

Urząd Gminy Narew - Referat Gospodarki Komunalnej

Sławomir Poskrobko

Wojciech Popławski

Krystyna Kielbaszewska

Irena Smoktunowicz

Narew, marzec 2023 r.

SPIS TREŚCI

I. WYKAZ SKRÓTÓW STOSOWANYCH W DOKUMENCIE	8
II. WSTĘP	9
2.1. Podstawa opracowania	9
2.2. Przedmiot opracowania	9
2.3. Potrzeba i cel opracowania	9
2.4. Metodyka opracowania	10
III. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	12
IV. CHARAKTERYSTYKA GMINY NAREW	15
4.1. Uwarunkowania lokalizacyjne	15
4.2. Uwarunkowania klimatyczne	19
4.3. Uwarunkowania społeczne	19
4.3.1. Użytkowanie terenu	19
4.3.2. Struktura procesów demograficznych.....	20
4.4. Uwarunkowania gospodarcze	21
4.4.1. Działalność gospodarcza	21
4.4.2. Gospodarka rolna.....	22
4.4.3. Przemysł.....	23
4.5. Uwarunkowania komunikacyjne	23
4.5.1. Komunikacja drogowa	23
4.5.2. Komunikacja kolejowa.....	24
4.5.3. Komunikacja rowerowa	24
4.6. Uwarunkowania turystyczne	24
V. OCENA STANU ŚRODOWISKA GMINY NAREW	27
5.1. Ochrona klimatu i jakości powietrza	27
5.1.1. Ocena stanu jakości powietrza	27
5.1.2. Emisja zanieczyszczeń na terenie gminy Narew - emisja niska	34
5.1.2.1. Ciepłownictwo.....	34
5.1.2.2. Sieć gazowa.....	35
5.1.2.3. Elektroenergetyka	35
5.1.3. Emisja zanieczyszczeń na terenie gminy Narew - emisja drogowa	35
5.1.4. Metody ograniczania zanieczyszczeń do powietrza	37
5.1.4.1. Program Ochrony Powietrza	37
5.1.4.2. Uchwała „antysmogowa”.....	38
5.1.4.3. Metody ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza - podsumowanie	38
5.2. Zagrożenia hałasem	39
5.2.1. Hałas komunikacyjny	39
5.2.1.1. Badania klimatu akustycznego - Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	40
5.2.1.2. Program ochrony środowiska przed hałasem.....	43
5.2.2. Hałas przemysłowy.....	44
5.2.3. Inne źródła hałasu.....	44
5.3. Pola elektromagnetyczne	44

5.4. Gospodarowanie wodami	46
5.4.1. Wody podziemne	46
5.4.1.1. Charakterystyka ogólna.....	46
5.4.1.2. Główne zbiorniki wód podziemnych	50
5.4.1.3. Jednolite części wód podziemnych	50
5.4.1.4. Monitoring wód podziemnych	52
5.4.2. Wody powierzchniowe	53
5.4.2.1. Sieć rzeczna.....	53
5.4.3. Jednolite części wód powierzchniowych	53
5.4.4. Jakość wód powierzchniowych	56
5.4.5. Źródła i tendencje przeobrażeń wód powierzchniowych.....	59
5.4.6. Mała retencja.....	62
5.5. Gospodarka wodno-ściekowa	63
5.5.1. Zaopatrzenie w wodę.....	63
5.5.2. Charakterystyka sieci wodociągowej.....	65
5.5.3. Charakterystyka sieci kanalizacji sanitarnej.....	66
5.5.4. Oczyszczalnie ścieków.....	67
5.5.5. Charakterystyka sieci kanalizacji deszczowej.....	69
5.6. Budowa geologiczna	70
5.6.1. Rzeźba terenu	70
5.6.1. Geologia	70
5.6.2. Zasoby kopalin.....	71
5.7. Gleby	74
5.7.1. Charakterystyka rozmieszczenia typów gleb.....	74
5.7.2. Degradacja naturalna gleb	75
5.7.3. Degradacja chemiczna gleb.....	75
5.8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	76
5.8.1. Gospodarka odpadami komunalnymi	76
5.8.2. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest.....	78
5.9. Zasoby przyrodnicze	79
5.9.1. Flora gminy.....	79
5.9.1.1. Lasy.....	81
5.9.1.2. Zieleń urządzona.....	83
5.9.2. Fauna gminy	84
5.9.3. Potencjalne przyczyny degradacji szaty roślinnej i przeobrażeń fauny	84
5.9.4. Łowiectwo	84
5.10. Formy ochrony przyrody	85
5.10.1. Obszary Natura 2000	87
5.10.1.1. Obszary Natura 2000 - Puszcza Białowieska - PLC200004	88
5.10.1.2. Obszary Natura 2000 - Dolina Górnej Narwi - PLB200007	88
5.10.1.3. Obszary Natura 2000 - Ostoja w Dolinie Górnej Narwi - PLH200010	89
5.10.2. Obszary Chronionego Krajobrazu.....	89
5.10.2.1. Puszcza Białowieska	89
5.10.2.2. Dolina Narwi.....	89
5.10.3. Pomniki Przyrody	89
5.10.4. Użytki ekologiczne	90
5.10.5. Korytarze ekologiczne	91
5.10.6. Ochrona gatunkowa.....	93
5.10.7. Zestawienie wielkości zasobów i walorów przyrodniczych	93
5.11. Potencjalne zagrożenia na terenie gminy Narew	95
5.11.1. Zagrożenia poważnymi awariami.....	95

5.11.2. Zagrożenia powodziowe.....	96
5.11.3. Zagrożenia suszą.....	98
5.11.4. Zagrożenie osiadaniem.....	98
5.11.5. Zagrożenie powstawaniem zapadlisk i osuwisk.....	98
5.11.6. Antropopresja.....	98
5.12. Odnawialne źródła energii.....	100
5.12.1. Energia słoneczna.....	100
5.12.2. Energia wiatru.....	102
5.12.3. Energia geotermalna.....	103
5.12.4. Energia wodna.....	104
5.12.5. Energia biomasy.....	104
5.12.6. Energia biogazu.....	104
5.12.7. Podsumowanie.....	105
5.13. Prognoza stanu środowiska do 2030 roku.....	108
VI. ZAGADNIENIA HORYZONTALNE.....	112
6.1. Ochrona różnorodności biologicznej.....	112
6.2. Adaptacja do zmian klimatu.....	113
6.3. Zasady realizacji inwestycji.....	115
6.4. Obszary chronione w procedurze inwestycyjnej np. obszarów Natura 2000.....	116
VII. STRATEGIA DZIAŁAŃ GMINY NAREW DO 2030 ROKU.....	119
7.1. Założenia wyjściowe do Programu Ochrony Środowiska.....	119
7.1.1. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla krajowego.....	119
7.1.1.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.....	119
7.1.1.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR).....	120
7.1.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....	121
7.1.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030).....	122
7.1.1.5. Polityka Ekologiczna Państwa 2030.....	122
7.1.1.6. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030.....	123
7.1.1.7. Polityka Energetyczna Polski do roku 2040.....	124
7.1.2. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla wojewódzkiego.....	124
7.1.2.1. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku.....	124
7.1.3. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla powiatowego.....	125
7.1.3.1. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024.....	125
7.2. Struktura Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew.....	127
7.3. Analiza SWOT.....	127
7.4. Ocena stopnia realizacji założonych celów w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Narew.....	139
7.5. Strategia realizacji celów ekologicznych.....	139
7.6. Przyjęte kryteria wyboru zadań priorytetowych.....	140
7.7. Harmonogram realizacji zadań ekologicznych.....	152
VIII. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	167
8.1. Założenia systemu finansowania inwestycji.....	167

8.1.1. Struktura finansowania.....	167
8.1.2. Źródła finansowania inwestycji w ochronie środowiska.....	167
8.2. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska	169
8.2.1. Instrumenty prawne	171
8.2.2. Instrumenty finansowe	171
8.2.3. Instrumenty polityczne	171
8.2.4. Instrumenty społeczne	171
8.2.5. Instrumenty strukturalne	173
8.3. Monitorowanie programu ochrony środowiska	173
8.3.1. Zasady monitoringu	173
8.3.1.1. Monitoring środowiska	174
8.3.1.2. Monitoring programu	175
8.3.1.3. Monitoring odczuć społecznych.....	175
8.3.2. Monitorowanie założonych efektów ekologicznych.....	176
8.4. Działania edukacyjne	178
8.4.1. Potrzeba edukacji ekologicznej.....	179
8.4.2. Sposoby prowadzenia akcji edukacyjnej społeczeństwa.....	180
8.4.3. Społeczne kampanie informacyjne.....	180
IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	180
X. BIBLIOGRAFIA	180
XI. SPIS TABEL.....	184
XII. SPIS RYSUNKÓW.....	185
XIII. SPIS WYKRESÓW.....	186

I. WYKAZ SKRÓTÓW STOSOWANYCH W DOKUMENCIE

Program Ochrony Środowiska wymusza na wszystkich uczestnikach procesów decyzyjnych i inwestycyjnych zastosowanie jednakowej terminologii dotyczącej całokształtu ochrony środowiska. Poniżej przedstawione zostały znaczenia skrótów użytych w opracowaniu.

- ♦ **CRFOP** - Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody
- ♦ **EEA** - Europejska Agencja Środowiska
- ♦ **GDDKiA** - Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
- ♦ **GDOŚ** - Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
- ♦ **GIOŚ** - Generalny Inspektorat Ochrony Środowiska
- ♦ **GUS BDL** - Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych
- ♦ **GZWP** - Główne Zbiorniki Wód Podziemnych
- ♦ **IOŚ** - Inspekcja Ochrony Środowiska
- ♦ **JCWP** - Jednolite części wód powierzchniowych
- ♦ **JCWpd** - Jednolite części wód podziemnych
- ♦ **JST** - Jednostka Samorządu Terytorialnego
- ♦ **KOBiZE** - Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami,
- ♦ **KPOŚK** - Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
- ♦ **LP** - Lasy Państwowe
- ♦ **GMINA** - Gmina Narew
- ♦ **MŚ** - Ministerstwo Środowiska
- ♦ **MPZP** - Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
- ♦ **NFOŚiGW** - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- ♦ **NPRGN** - Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej
- ♦ **OSO** - Obszary specjalnej ochrony ptaków
- ♦ **OZE** - Odnawialne Źródła Energii
- ♦ **PEM** - Promieniowanie elektromagnetyczne
- ♦ **PEP** - Polityka Ekologiczna Państwa 2030
- ♦ **PGN** - Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
- ♦ **PGWWP** - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
- ♦ **PIG - PIB** - Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy
- ♦ **PMŚ** - Państwowy Monitoring Środowiska
- ♦ **PONE** - Program Ograniczenia Niskiej Emisji
- ♦ **POP** - Program Ochrony Powietrza
- ♦ **POŚ** - Program Ochrony Środowiska
- ♦ **PSZOK** - Punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych
- ♦ **PWIS** - Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny
- ♦ **RDLP** - Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
- ♦ **RDOŚ** - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
- ♦ **RDW** - Ramowa Dyrektywa Wodna
- ♦ **RWMŚ** - Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska
- ♦ **RZGW** - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
- ♦ **SOO** - Specjalne obszary ochrony siedlisk
- ♦ **UE** - Unia Europejska
- ♦ **UMWD** - Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
- ♦ **WFOŚiGW** - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- ♦ **WIOŚ** - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
- ♦ **WPF** - Wieloletnia Prognoza Finansowa
- ♦ **WPGO** - Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
- ♦ **WSSE** - Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna
- ♦ **ZDP** - Zarząd Dróg Powiatowych
- ♦ **ZDW** - Zarząd Dróg Wojewódzkich
- ♦ **ZDR** - Zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii
- ♦ **ZZR** - Zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii

II. WSTĘP

2.1. Podstawa opracowania

Obowiązek wykonania Programu Ochrony Środowiska wynika z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2022 r. poz. 2556 ze zm.). Zgodnie z zapisami ustawy, **polityka ochrony środowiska** - czyli zespół działań mających na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju - prowadzona jest m.in. za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Poprzednio obowiązujący „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2015 -2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022” przyjęty został Uchwałą nr XXII/107/16 Rady Gminy Narew z dnia 30 grudnia 2016 r.

2.2. Przedmiot opracowania

Przedmiotem opracowania jest „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 roku”. Niniejszy dokument prezentuje aktualne problemy związane z ochroną oraz kształtowaniem środowiska przyrodniczego na terenie gminy.

Przedmiotowy dokument wskazuje również tzw. „punkty zapalne” w środowisku, wywołane nie zrównoważonym rozwojem gospodarczym, jak i przedstawia konkretne propozycje działań zmierzających do stopniowej likwidacji zagrożeń. Hierarchiczne uporządkowanie celów pod kątem ich ważności decyduje przede wszystkim o podziale przyszłego budżetu oraz spodziewanych środków pomocowych przeznaczonych na ochronę środowiska prowadzoną na terenie gminy Narew. Obok wymienionych wyżej funkcji Program Ochrony Środowiska spełnia również funkcje promocyjne i informacyjne. Dokument informuje o stanie środowiska oraz o podejmowanych działaniach zmierzających do jego poprawy. Program oprócz promocji walorów przyrodniczych ma za zadanie promować także gminę Narew, której elementem strategii rozwoju jest ochrona środowiska.

2.3. Potrzeba i cel opracowania

Zgodnie z zapisami „Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” wydanymi przez Ministerstwo Środowiska we wrześniu 2015 roku:

„Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia POŚ jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. POŚ powinny stanowić podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem spajającą wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na szczeblu danej JST”.

Ochrona środowiska przyrodniczego jest jedną z głównych dróg do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, czyli osiągnięcia ładu ekologicznego, społecznego, ekonomicznego, gospodarczego oraz przestrzennego. Wszystkie wymienione zasady zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu. Zasady te są zależne od specyfiki oraz od rzeczywistych potrzeb danej jednostki samorządu terytorialnego.

Do najistotniejszych celów i kierunków działań w zakresie rozwoju społeczno - gospodarczego i ochrony środowiska wytyczonych dla gminy Narew należą:

- ♦ **ochrona powietrza, ochrona przed hałasem** - zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów i pyłów, zminimalizowanie uciążliwego hałasu,
- ♦ **ochrona wód** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, właściwa gospodarka wodno-ściekowa,

- ♦ **ochrona gleb i powierzchni ziemi** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej gleb, ochrona przed degradacją,
- ♦ **racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych** - zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów, wzrost udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych, ochrona zasobów kopalin,
- ♦ **ochrona zasobów przyrodniczych** - zachowanie zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem ich różnorodności oraz rozwój zasobów leśnych, racjonalna eksploatacja lasów,
- ♦ **doskonalenie i racjonalizowanie systemu gospodarki odpadami** - zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów, zwiększenie poziomów odzysku,
- ♦ **rozwijanie współpracy z gminami** - wspólne działania na rzecz ochrony środowiska,
- ♦ **prowadzenie skutecznej akcji edukacyjnej** - działania zmierzające do pogłębienia świadomości ekologicznej mieszkańców.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew jest dokumentem kształtującym długofalową politykę ochrony środowiska. Przedstawione w nim zagadnienia ujęte zostały w sposób kompleksowy, z wyznaczeniem celów strategicznych, krótko i długoterminowych, a także przyjęciem zadań z zakresu wszystkich sektorów ochrony środowiska określonych w dokumentach strategicznych wyższego szczebla. Wypełnienie zawartych celów i zadań przyczyni się do poprawy środowiska naturalnego i poziomu życia mieszkańców.

Realizacja zdefiniowanych ekologicznych celów strategicznych w powiązaniu z programem edukacji ekologicznej społeczeństwa powinna zapewnić rozwój zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.

2.4. Metodyka opracowania

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew opracowany został zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, a także „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” wydanymi przez Ministerstwo Środowiska we wrześniu 2015 r.

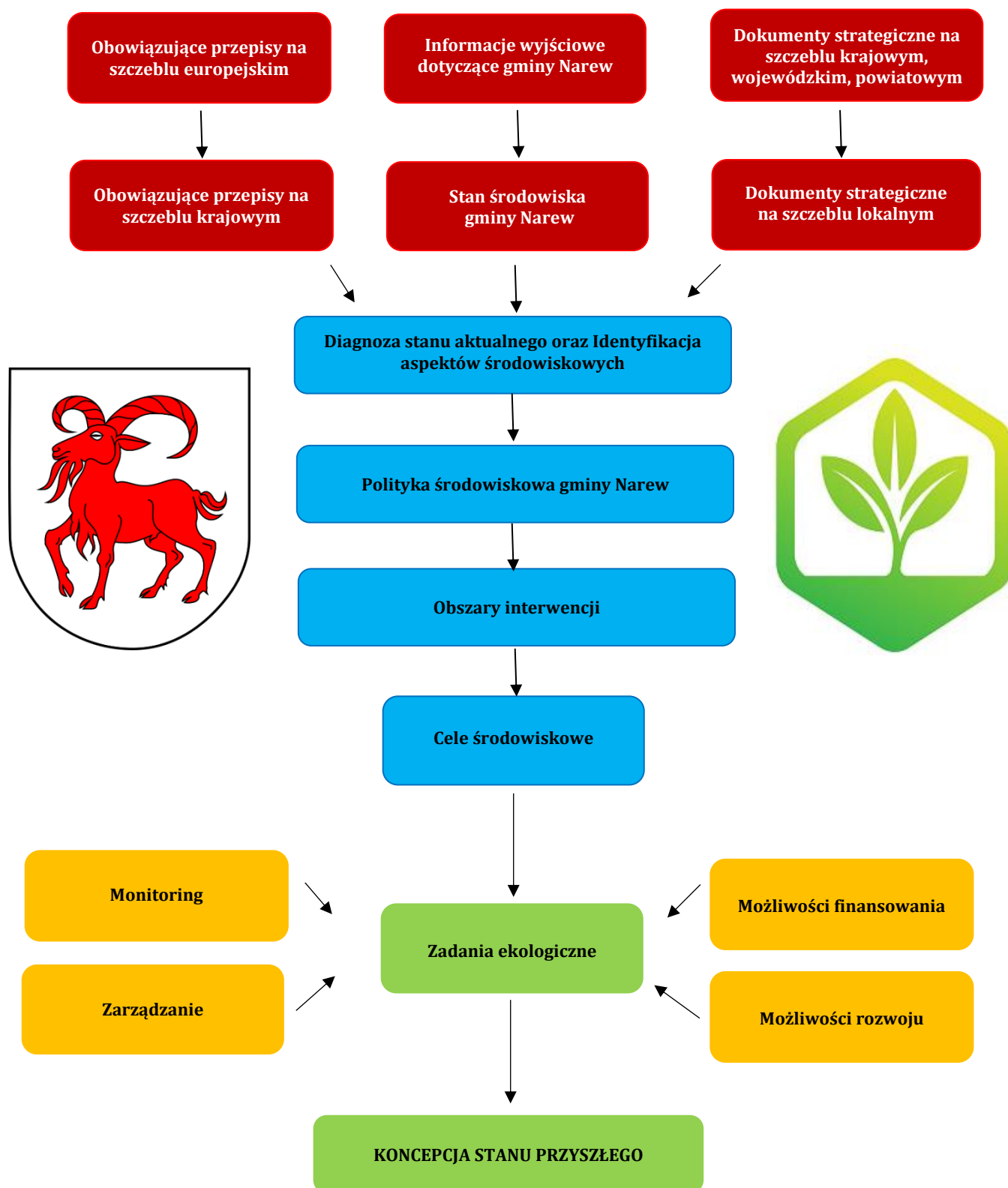
Dokument oparty został o postanowienia dokumentów strategicznych wyższego szczebla oraz o postanowienia wynikające z innych dokumentów planistycznych - opracowań lokalnych, z uwzględnieniem wymogów wynikających z obowiązujących przepisów prawa.

Natomiast diagnoza stanu środowiska naturalnego gminy sporządzona została głównie na podstawie opracowań Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska - Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Białymstoku, danych Głównego Urzędu Statystycznego, a także informacji zawartych na stronach internetowych instytucji publicznych, działających w obszarze ochrony środowiska na danym obszarze.

Całość opracowania została oparta o bieżące konsultacje z wyznaczonymi przedstawicielami Urzędu Gminy Narew. Do sporządzenia niezbędne były również konsultacje z jednostkami i organizacjami, których działalność na terenie gminy związana jest w sposób bezpośredni i pośredni z ochroną środowiska, kształtowaniem środowiska, rozwojem infrastrukturalnym i edukacją ekologiczną.

Na poniższym rysunku przedstawiono ogólny schemat konstruowania „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 roku”.

Rysunek nr 1. Schemat tworzenia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew

Źródło: Analiza własna

III. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

„Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 roku” został wykonany zgodnie z ustawowymi wymogami - ustawą Prawo ochrony środowiska - art. 17. Przy tworzeniu dokumentu kierowano się także wskazaniem Ministerstwa Środowiska w tym zakresie - *Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska* - Warszawa, wrzesień 2015r. Zgodnie z zapisami „Wytocznymi...:

„Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia POŚ jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. POŚ powinny stanowić podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem spajającą wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na szczeblu danej JST”.

Polityka środowiskowa gminy Narew ukierunkowana jest przede wszystkim na zagadnienia:

- ♦ **ochrony powietrza, ochrony przed hałasem** - zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów i pyłów, zminimalizowanie uciążliwego hałasu,
- ♦ **ochrony wód** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, właściwa gospodarka wodno - ściekowa,
- ♦ **ochrony gleb i powierzchni ziemi** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej gleb, ochrona przed degradacją,
- ♦ **racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych** - zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów, wzrost udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych, ochrona zasobów kopalnych,
- ♦ **ochrony zasobów przyrodniczych** - zachowanie zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem ich różnorodności, oraz rozwój zasobów leśnych, racjonalna eksploatacja lasów,
- ♦ **doskonalenia i racjonalizowania systemu gospodarki odpadami** - zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów, zwiększenie poziomów odzysku,
- ♦ **rozwijania współpracy z gminami** - wspólne działania na rzecz ochrony środowiska,
- ♦ **prowadzenia skutecznej akcji edukacyjnej** - działania zmierzające do pogłębienia świadomości ekologicznej mieszkańców.

Uwzględniając stan poszczególnych elementów środowiska zaproponowano działania zmierzające do poprawy istniejących warunków. Dokument określa główne problemy środowiskowe gminy Narew w postaci głównych obszarów interwencji i przypisanych do nich celów operacyjnych, jakie należy podjąć w zakresie ochrony środowiska. Wyznaczone cele operacyjne stanowią podstawę dla realizacji konkretnych działań na przestrzeni kilku najbliższych lat. Działania te zostały wyznaczone na podstawie analizy stanu środowiska przyrodniczego, przewidywanych kierunków rozwoju oraz informacji w zakresie planowanych inwestycji. Do konkretnego działania przedstawionego w planie operacyjnym wskazano również podmiot odpowiedzialny za jego realizację.

Harmonogram prowadzenia działań zawiera zadania krótko i długookresowe oraz mechanizmy finansowo - ekonomiczne. Dodatkowo w Programie określono również zasady zarządzania oraz sposoby monitoringu jego realizacji. Ponadto dokonano również oceny efektywności dostępnych narzędzi służących zarządzaniu środowiskiem. W harmonogramach realizacyjnych Programu zestawiono cele i zadania ekologiczne gminy Narew w odniesieniu do konkretnych elementów środowiska.

W przedmiotowym Programie Ochrony Środowiska wyznaczono następujące obszary interwencji:

- ♦ **Obszar I** - Ochrona klimatu i jakości powietrza,
- ♦ **Obszar II** - Zagrożenia hałasem,
- ♦ **Obszar III** - Pola elektromagnetyczne,
- ♦ **Obszar IV** - Gospodarowanie wodami,
- ♦ **Obszar V** - Gospodarka wodno-ściekowa,
- ♦ **Obszar VI** - Gleby oraz zasoby geologiczne,
- ♦ **Obszar VII** - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
- ♦ **Obszar VIII** - Zasoby przyrodnicze,
- ♦ **Obszar IX** - Zagrożenia poważnymi awariami,
- ♦ **Obszar X** - Edukacja ekologiczna.¹⁾

Proces zarządzania środowiskiem spoczywa na władzach lokalnych. Mając na uwadze spójność koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych, a także współpracę z pozostałymi partnerami, zarządzanie środowiskiem przy pomocy Programu Ochrony Środowiska wymagać będzie ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację, struktury organizacji oraz systemu monitoringu.

Władze gminy pełnią w odniesieniu do Programu kilka funkcji. Jedną z ważniejszych jest *funkcja regulacyjna*, na którą składają się akty prawa miejscowego - uchwały oraz decyzje administracyjne związane odpowiednio z określonymi obszarami zagadnień środowiskowych. Władze pełnią również *funkcje wykonawcze* (zadania wynikające z ustaw) i kontrolne.

Realizacja zadań wytyczonych w Programie Ochrony Środowiska wiąże się z wysokimi nakładami inwestycyjnymi. Większość instytucji, które udzielają dotacji lub korzystnie oprocentowanych kredytów na inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska wymaga, żeby inwestycja osiągnęła odpowiednio duży efekt ekologiczny i objęła swym zasięgiem możliwie największą liczbę mieszkańców aglomeracji, gminy lub związku gmin. Wdrażanie Programu będzie możliwe dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska. Środki na finansowanie zadań związanych z ochroną środowiska pochodzić mogą z następujących źródeł:

- ♦ środki własne gminy Narew,
- ♦ Wojewódzki i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- ♦ fundusze strukturalne i celowe,
- ♦ kredyty bankowe na preferencyjnych warunkach (np. Bank Ochrony Środowiska),
- ♦ pozyskanie inwestora strategicznego, może nim być także inwestor zagraniczny.

Warunkiem realizacji Programu Ochrony Środowiska jest ustalenie systemu zarządzania tym dokumentem. Zarządzanie Programem odbywa się z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, w oparciu o instrumenty zarządzania zgodne z kompetencjami i obowiązkami podmiotów zarządzających. Stanowi on narzędzie koordynacji działań podejmowanych w sferze ochrony środowiska przez służby administracji publicznej, instytucje i przedsiębiorstwa, **a przede wszystkim przez mieszkańców gminy Narew.**

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych, z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje Programu.

Monitoring powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- ♦ monitoring środowiska,

¹⁾ Obszar interwencji X - Edukacja ekologiczna nie znajduje odzwierciedlenia w „Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, niemniej jednak stanowi on podstawę do realizacji wszystkich zamierzeń inwestycyjnych przedstawionych w niniejszym opracowaniu.

- ♦ monitoring programu,
- ♦ monitoring odczuć społecznych.

System kontroli środowiska jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki ochrony środowiska. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie których tworzona jest nowa polityka środowiskowa.

Najważniejszym wskaźnikiem jest monitorowanie realizacji poszczególnych zadań. Urząd Gminy Narew będzie oceniał, co dwa lata, stopień wdrożenia Programu, natomiast na bieżąco będzie kontrolował postęp w zakresie wykonania przedsięwzięć zdefiniowanych w dokumencie. W 2025 roku nastąpi ocena postępów realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2023 - 2024. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2025 - 2030. Ten cykl będzie się powtarzał co każde dwa lata, zapewniając tym samym ciągły nadzór nad wykonaniem Programu.

W przypadku nie osiągnięcia zaplanowanych zamierzeń należy dokonać analizy sytuacji i poznać jej przyczyny. Powodem mogą być np. brak czasu, środków finansowych, zasobów ludzkich lub też zmiana kolejności przewidzianych w programie zadań priorytetowych. W cyklach będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych. Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, dotyczących okresu, na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska:

- ♦ ocena postępów we wdrażaniu Programu, w tym przygotowanie raportu - co dwa lata,
- ♦ ewentualna aktualizacja listy przedsięwzięć - co dwa lata,
- ♦ ewentualna aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań.

W ocenie postępu wdrażania Programu Ochrony Środowiska oraz jego faktycznego wpływu na środowisko pomocna jest analiza i monitorowanie założonych efektów ekologicznych. Powinny być one realizowane przy pomocy wskaźników (mierników) stanu środowiska i zmian presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej.

W przedmiotowym dokumencie dokonano szczegółowej charakterystyki zasobów i składników środowiska przyrodniczego gminy Narew. Na podstawie analizy scharakteryzowanych elementów sporządzono ocenę zagrożeń i tendencji przeobrażeń środowiska przyrodniczego. Wskazano również źródła i przyczyny zachodzących przeobrażeń.

IV. CHARAKTERYSTYKA GMINY NAREW

4.1. Uwarunkowania lokalizacyjne

Gmina Narew - gmina wiejska, położona w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie hajnowskim. Powierzchnia gminy wynosi 241,51 km², gdzie przeważającą część zajmują użytki rolne oraz grunty leśne - blisko 95% ogólnej powierzchni. Stan ludności gminy na dzień 31 grudnia 2021 r. wyniósł 3.318 stałych oraz tymczasowych mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 14 osób/km². Gmina sąsiaduje z gruntami przynależnymi administracyjnie do:

- ♦ od strony północnej z gruntami przynależącymi do gminy Michałowo w powiecie białostockim,
- ♦ od strony południowej z gruntami przynależącymi do gminy Czyże i gminy Hajnówka,
- ♦ od strony zachodniej z gruntami przynależącymi do gminy Zabłudów w powiecie białostockim i gminy Bielsk Podlaski w powiecie bielskim.
- ♦ od strony wschodniej z gruntami przynależącymi do gminy Narewka.

Głównym ośrodkiem oraz siedzibą władz gminy jest Narew.

Na terenie gminy utworzono 37 sołectw obejmujących miejscowości: Ancuty, Białki, Chrabostówka, Cimochy, Doratynka, Skaryszewo, Gorędy, Bruszkowszczyzna, Gorodczyno, Gorodzisko, Gradoczno, Gramotne, Istok, Iwanki, Rohozy, Cisy, Hajdukowszczyzna, Janowo, Kaczały, Kotłówka, Kowela, Koźliki, Krzywiec, Kutowa, Lachy, Łopuchówka, Łosinka, Makówka, Nowiny, Narew, Odrynki, Ogrodniki, Paszkowszczyzna, Przybudki, Podborowisko, Puchły, Radźki, Rybaki, Saki, Soce, Trześcianka, Tyniewiczze Duże, Tyniewiczze Małe, Usnarszczyzna, Waniewo, Waški, Zabłocie.

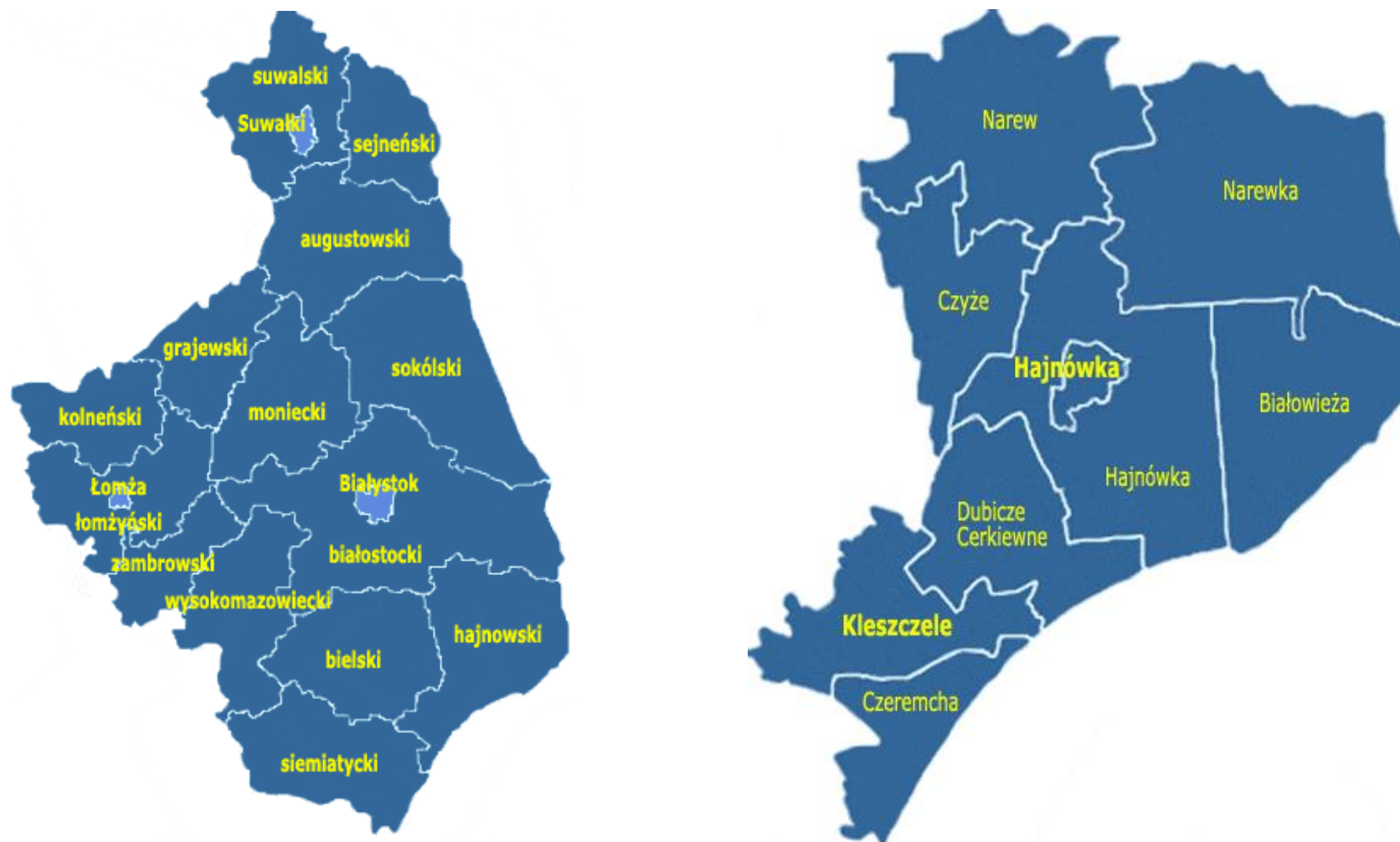
Obszar Gminy Narew zlokalizowany jest pomiędzy dwoma parkami narodowymi - Białowieskim oraz Narwiańskim. Rolę korytarza łączącego oba parki spełnia malownicza Dolina Rzeki Narew tworząca liczne meandry. Bardzo charakterystyczną cechą terenów nadrzecznych są duże, bezkresne przestrzenie. Ponad trzydziestokilometrowy odcinek Doliny Górnej Narwi przebiega przez środek granic administracyjnych gminy Narew, dzieląc gminę na dwie części - północną i południową. Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych dolin rzecznych w Polsce i stanowi obok Bagien Biebrzańskich jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Kształtowana przez regularne wylewy rzeki jest uznawana za siedlisko o największej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego.

Na terenie gminy Narew występują liczne formy ochrony przyrody:

- ♦ **Obszary Natura 2000:**
 - ✓ Puszcza Białowieska - dyrektywa siedliskowa,
 - ✓ Puszcza Białowieska - dyrektywa ptasia,
 - ✓ Dolina Górnej Narwi,
 - ✓ Ostoja w Dolinie Górnej Narwi,
- ♦ **Obszary Chronionego Krajobrazu:**
 - ✓ Puszcza Białowieska,
 - ✓ Dolina Narwi,
- ♦ **Pomniki przyrody,**
- ♦ **Użytki ekologiczne,**
- ♦ **oraz korytarze ekologiczne:**
 - ✓ Puszcza Białowieska,
 - ✓ Dolina Górnej Narwi.

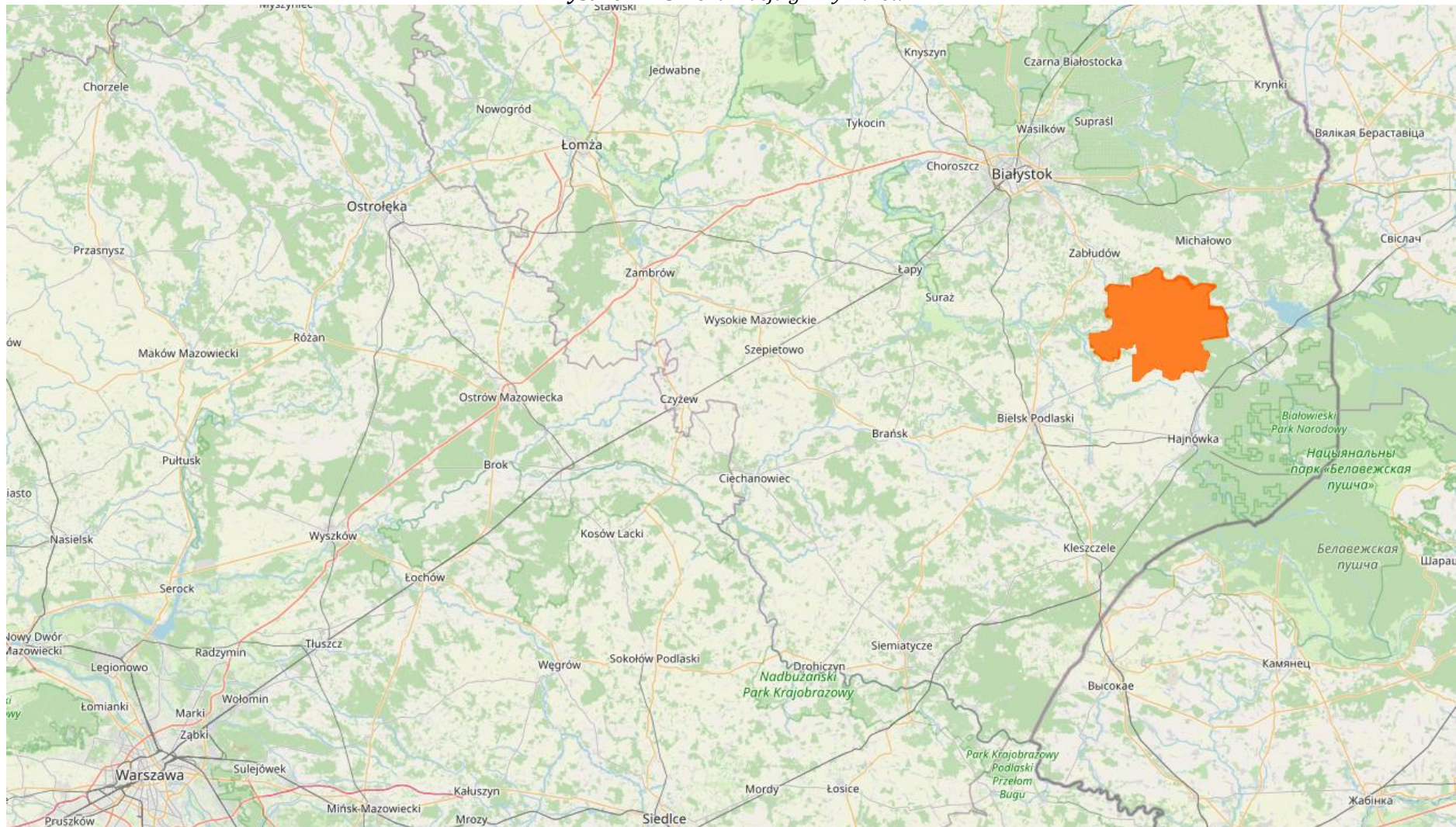
Lokalizację analizowanej jednostki samorządowej na tle województwa podlaskiego oraz powiatu hajnowskiego przedstawiono na poniższych rysunkach.

Rysunek nr 2. Lokalizacja gminy Narew na tle województwa oraz powiatu

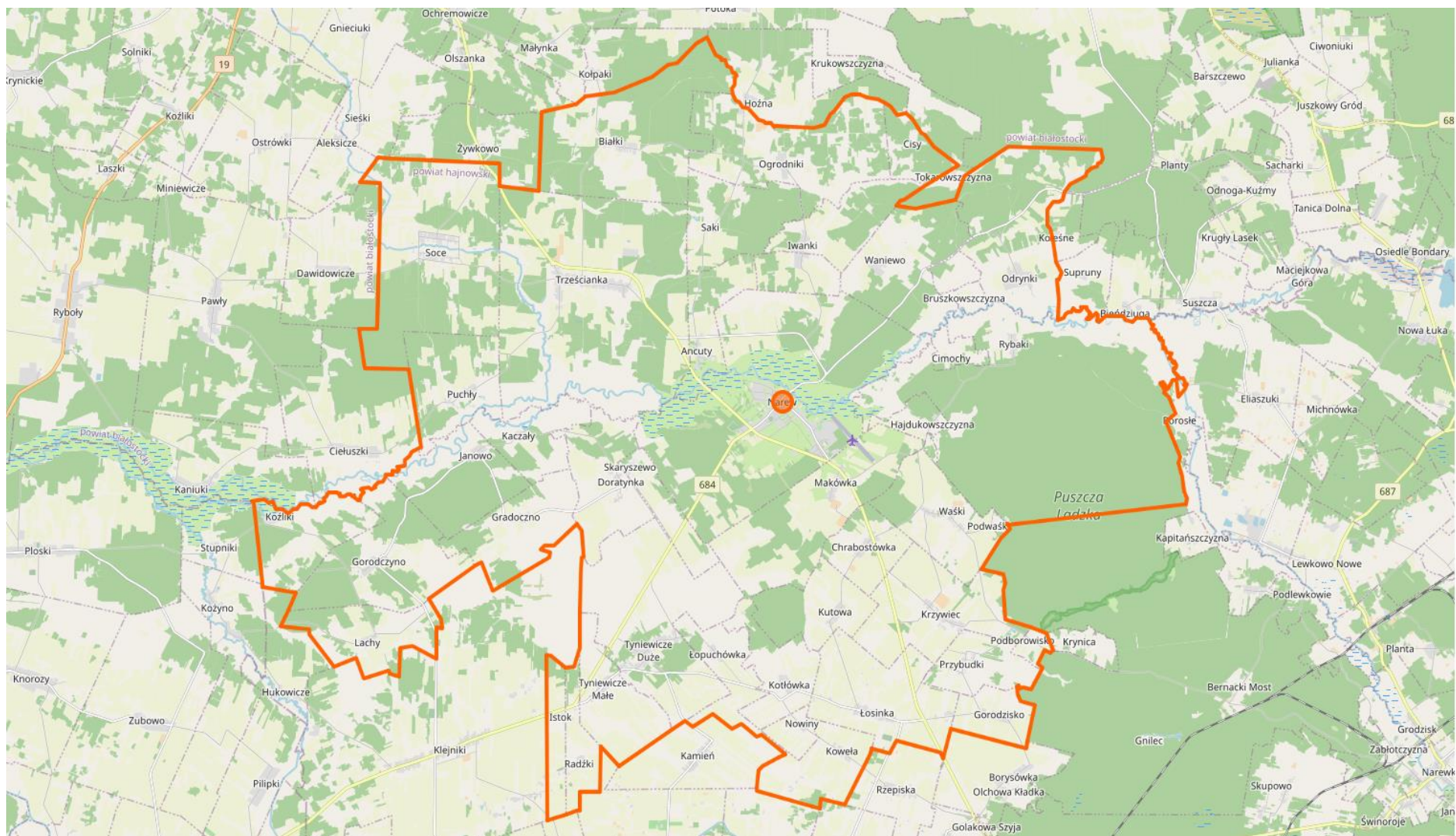
Źródło: www.gminy.pl

Rysunek nr 3. Lokalizacja gminy Narew

Źródło: www.openstreetmap.org

Rysunek nr 4. Lokalizacja gminy Narew

Źródło: www.openstreetmap.org

4.2. Uwarunkowania klimatyczne

Gmina Narew położona jest w makroregionie Nizina Północnopodlaska w mezoregionie Dolina Górnej Narwi zgodnie z podziałem dokonany przez J. Kondrackiego i J. Ostrowskiego. Cały makroregion jest podzielony na 8 mezoregionów: Wysoczyzna Kolneńska, Kotlina Biebrzańska, Wysoczyzna Białostocka, Wzgórza Sokólskie, Wysoczyzna Wysokomazowiecka, Dolina Górnej Narwi, Równina Bielska, Wysoczyzna Drohiccka. Klimat tego makroregionu charakteryzuje się:

- ♦ mniejszą rozpiętością temperatur w lipcu niż w lutym: średnie od 17°C do 18°C - max. od 23 do 24°C i min. od 11 do 12°C,
- ♦ stosunkowo dużymi kontrastami w wartościach temperatur skrajnych: min. -28 do -35°C, max. od 34 do 40°C. Roczne amplitudy kształtują się w granicach 70°C,
- ♦ największym prawdopodobieństwem występowania dni mroźnych od 40 do 60 dni w roku i bardzo mroźnych od 20 do 28 dni w roku, dłuższej zimy od 90 do 115 i krócej trwającego lata od 80 do 90 dni, dłuższego okresu przymrozkowego od 130 do 160 dni w roku. Najmniejszym prawdopodobieństwem występowania dni gorących od 26 do 37 dni w roku i upalnych od 3 do 5 dni w roku w północno-wschodniej części makroregionu,
- ♦ podziałem na dwie części: północno-wschodnią wilgotniejszą i bardziej zachmurzoną i południowo-wschodnią suchszą i bardziej pogodną,
- ♦ średnią roczną sumą opadów w granicach 550 mm,
- ♦ pokrywą śnieżną obserwowaną w ciągu roku średnio od 80 do 100 dni. Szatą śnieżną ustalającą się przeciętnie pod koniec listopada, a zanikającą na przełomie marca i kwietnia. Sporadycznie pokrywa śnieżna obserwowana była w październiku - raz na 15 lecie,
- ♦ występowaniem około 15 dni z burzą na rok,
- ♦ przewagą wiatrów z kierunku zachodniego - W i południowozachodniego SW. Wiosną przeważają wiatry SW i W; latem zarysowuje się wyraźniejsza przewaga wiatrów ze składową W (SW,W, NW). Jesień pod względem częstości kierunków wiatru jest bardzo podobna do zimy dając najwięcej wiatrów z SW i W. ²⁾

4.3. Uwarunkowania społeczne

4.3.1. Użytkowanie terenu

Na terenie gminy Narew przeważającą część obszaru zajmują użytki rolne oraz grunty leśne które stanowią łącznie blisko 95% ogólnej powierzchni. Strukturę użytkowania gruntów na terenie gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

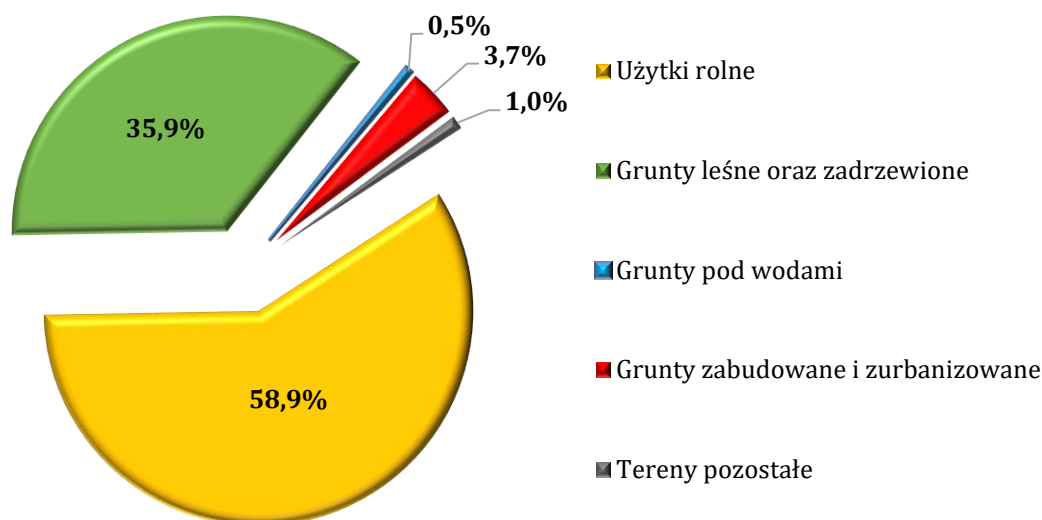
Tabela nr 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Narew

Rodzaj gruntów	Powierzchnia [ha]	Udział %
użytki rolne - grunty orne	7367	30,50
użytki rolne - łąki trwałe	4426	18,33
użytki rolne - pastwiska trwałe	2429	10,06
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	8668	35,89
grunty pod wodami	128	0,53
grunty zabudowane i zurbanizowane	883	3,66
użytki ekologiczne	5	0,02
nieużytki	245	1,01
Razem	24 151	100

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Wykres nr 1. Procentowy udział rodzaju gruntów na terenie gminy Narew

²⁾ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Narew - Uchwała nr XV/71/16 Rady Gminy Narew z dnia 18 kwietnia 2016 roku.

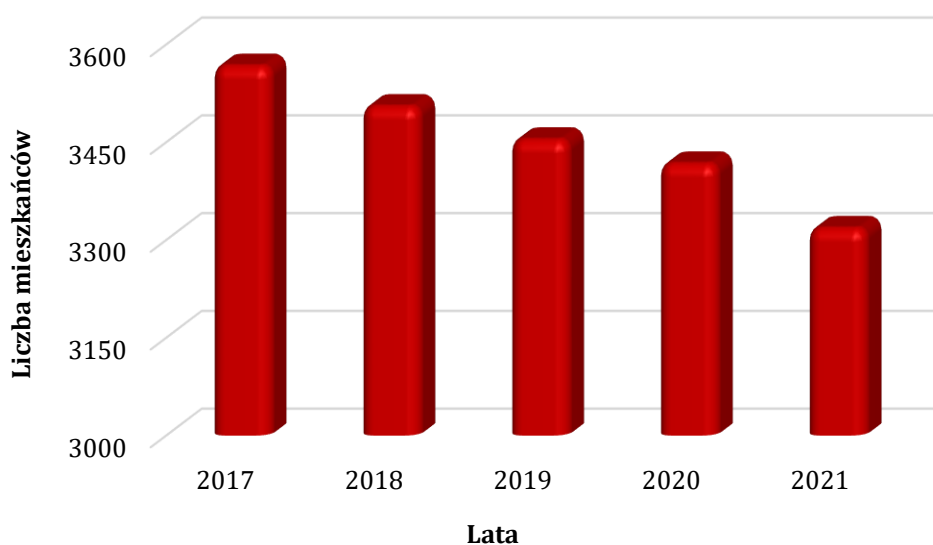
Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2022 r.

W ciągu ostatnich lat nieznacznie zmniejszyła się ilość użytków rolnych, zwiększyła natomiast terenów zabudowanych i zurbanizowanych - przy czym jest to tendencja ogólnokrajowa, polegająca na przeznaczaniu gruntów rolnych na cele nierolnicze - zwłaszcza pod zabudowę mieszkaniową i usługową.

4.3.2. Struktura procesów demograficznych

Zjawiska oraz procesy demograficzne związane są z wieloma dziedzinami funkcjonowania gminy Narew. Wywierają znaczny wpływ na rynek pracy, rozwój sieci osadniczej, wyznaczają potrzeby w zakresie infrastruktury komunalnej, usług itp. Wśród czynników wpływających na dynamikę procesów demograficznych istotne miejsce zajmują przyrost naturalny oraz migracje ludności. **Dla gminy wskaźnik przyrostu naturalnego oraz wskaźnik salda migracji jest zdecydowanie ujemny.** Stan ludności gminy na dzień 31 grudnia 2021 r. wyniósł 3.318 stałych oraz tymczasowych mieszkańców. Szczegółowe informacje dotyczące procesów demograficznych, zachodzących na terenie gminy na przestrzeni lat, na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Gminy Narew przedstawiono poniżej.

Wykres nr 2. Rozkład liczby ludności na terenie gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

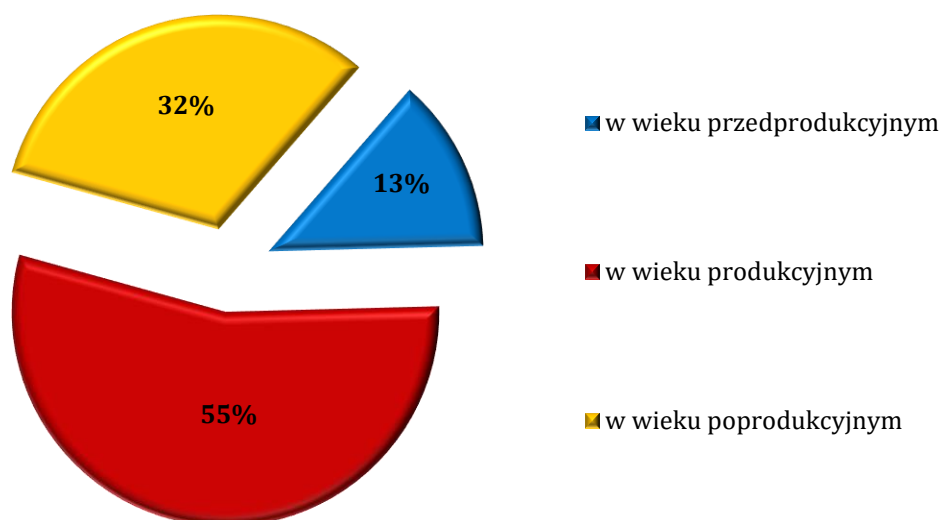
Tabela nr 2. Liczba mieszkańców gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
Kobiety	1833	1813	1792	1781	1717
Mężczyźni	1734	1692	1662	1636	1601
Ludność ogółem	3567	3505	3454	3417	3318

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Układ struktury wieku i płci ludności jest w znacznej mierze wynikiem dotychczasowego ruchu naturalnego ludności - a z drugiej strony ma decydujący wpływ na obecną liczbę urodzeń i zgonów mieszkańców gminy oraz będący ich wynikiem przyrost naturalny. Przyrost naturalny w ostatnich latach jest zdecydowanie ujemny. Ludność gminy jest społeczeństwem stosunkowo młodym starzejącym się w bardzo szybkim tempie - ludność w wieku poprodukcyjnym znacznie dominuje nad ludnością w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres nr 3. Procentowy rozkład liczby ludności na terenie gminy Narew wg. wieku

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla gminy Narew wynosi 14 osób/km², przy czym wskaźnik ten dla powiatu hajnowskiego wynosi 26 osób/km², a dla województwa podlaskiego 59 osób/km². Na tle województwa i powiatu wskaźnik gęstości zaludnienia charakteryzuje się bardzo niskim stopniem zagęszczeniem ludności na 1 km², co wynika w głównej mierze z charakteru gminy.

4.4. Uwarunkowania gospodarcze

4.4.1. Działalność gospodarcza

W strukturze działających obecnie na terenie gminy Narew przedsiębiorstw dominuje kapitał prywatny. Natomiast w sektorze publicznym, stanowiącym zdecydowanie mniejszą część podmiotów gospodarki narodowej, dominują państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego.

Według danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, na dzień 31 grudnia 2021 r. na terenie gminy Narew zarejestrowanych było 214 podmiotów gospodarki narodowej, 201 jednostek z sektora prywatnego oraz 144 osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Charakterystykę podmiotów gospodarczych na terenie gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 3. Podmioty gospodarcze na terenie gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
podmioty gospodarki narodowej ogółem	177	189	196	208	214
sektor publiczny - ogółem	9	9	8	9	9
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	6	5	5	5
sektor prywatny - ogółem	166	177	185	196	201
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	117	130	133	142	144
sektor prywatny - spółki handlowe	12	12	14	15	17
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	3	3	3	2	3
sektor prywatny - spółdzielnie	7	5	5	5	5
sektor prywatny - fundacje	2	2	2	2	2
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	13	12	15	16	17

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Największy udział podmiotów gospodarczych na terenie gminy Narew zajmuje się przetwórstwem przemysłowym, handlem oraz budownictwem. Jednym z podstawowych wskaźników ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom aktywizacji gospodarczej wyrażany liczbą nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tysięcy mieszkańców. Pokazuje on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynkach zbytu towarów i usług. **Z porównania dynamiki zmian liczby ludności oraz liczby podmiotów gospodarczych wynika, iż poziom aktywizacji gospodarczej na terenie gminy Narew jest na niskim poziomie.** Wartość wspomnianego wskaźnika dla gminy wynosi 56, podczas gdy średnia krajowa wynosi około 90 - jest to jednak spowodowane wiejskim charakterem gminy.

4.4.2. Gospodarka rolna

Na terenie gminy Narew rolnictwo odgrywa kluczową rolę w tworzeniu struktury gospodarczej. Skupia ono znaczne zasoby w postaci siły roboczej oraz majątku trwałego. Analizę sektora gospodarki przeprowadzono na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego, który został przeprowadzony w 2020 r. Łącznie na terenie gminy funkcjonuje 250 gospodarstw rolnych, przy czym najwięcej gospodarstw zajmuje powierzchni powyżej 15ha.

Tabela nr 4. Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy Narew

Gospodarstwa	Ilość [szt.]	Powierzchnia [ha]
do 1 ha włącznie	6	9,85
1 - 5 ha	329	1 392,94
5 - 10 ha	239	2 296,49
10 - 15 ha	90	1 303,76
15 ha i więcej	128	7 686,83
Ogółem	792	12 689,87

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Powszechny Spis Rolny 2020

Należy podkreślić, że zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym 2010 powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gminy wynosiła 13 211,98 ha. Na przestrzeni dekady ich powierzchnia spadła więc o blisko 4%.

Gospodarka rolna gminy podlega przeobrażeniom systemowym podobnie jak gospodarka kraju. Trwający okres transformacji w rolnictwie charakteryzuje się:

- ♦ procesem przekształceń i regulacji stosunków własnościowych, polegającym na prywatyzacji sektora publicznego w kierunku wzrostu udziału sektora prywatnego w użytkowaniu gruntów,
- ♦ wzrostem średniej powierzchni gospodarstwa rolnego,
- ♦ pojawieniem się bezrobocia na wsi ze względu na restrukturyzację gospodarki państwowej.

Gospodarka rolna gminy Narew, aby sprostać wymogom zmieniającego się systemu, uwzględniającego spójne powiązanie z gospodarką rynkową oraz współdziałanie z gospodarką Unii Europejskiej powinna nadal się przekształcać i realizować procesy modernizacji rolnictwa. Przemiany i przebudowa rolnictwa powinny zmierzać w kierunku:

- ♦ zmian w strukturze obszarowej gospodarstw indywidualnych polegających na zwiększeniu przeciętnego obszaru gospodarstwa,
- ♦ rozwoju przemysłu rolno - przetwórczego,
- ♦ rozwoju działalności pozarolniczej, w efekcie której tradycyjna wieś monofunkcyjna powinna się przekształcić w nowoczesną wieś wielofunkcyjną.

Celowe będzie także ukierunkowanie rolnictwa gminy na nowoczesną dziedzinę, tj. rolnictwo ekologiczne. Pozwalają na to zasoby naturalne środowiska przyrodniczego, krajobraz polno-leśny, gdzie w warunkach zbliżonych do naturalnych można uprawiać rośliny o korzystnym dla organizmu ludzkiego składzie, zrównoważonym pod względem biochemicznym. Istotnymi problemami do rozwiązania w rolnictwie gminy pozostaną:

- ♦ organizowanie grup producentów w celu zapewnienia produkcji rolnej o parametrach jakościowych wymaganych przez przetwórstwo i rynek konsumentów,
- ♦ stworzenie sprawnego, kompleksowego systemu obsługi produkcji rolniczej (skup, zaopatrzenie, doradztwo fachowe, obsługa techniczna i finansowa, niskoprocentowe kredyty), odpowiadającego wymogom Unii Europejskiej.

4.4.3. Przemysł

Działalność przemysłowa w gminie nie odgrywa dominującej roli, choć obserwuje się dynamikę przyrostu podmiotów gospodarczych. Oprócz typowych zakładów produkcyjnych, funkcjonuje w gminie wiele małych prywatnych firm o charakterze rzemieślniczym, prowadzących działalność produkcyjną i świadczących usługi dla ludności.

4.5. Uwarunkowania komunikacyjne

4.5.1. Komunikacja drogowa

Układ komunikacyjny stanowi szkielet układu przestrzennego każdego obszaru. Gęstość jego sieci, stan techniczny oraz układ i relacje stanowią o możliwościach rozwojowych danego obszaru. Dostępność sieci drogowej i jej powiązania wyznaczają wartość rozwojową terenu. Rozwój gospodarczy gminy uwarunkowany jest z jednej strony przebiegiem dróg zewnętrznych, a z drugiej strony układem dróg wewnętrznych, jego stanem technicznym, możliwościami przekształceń i rozbudowy.

Układ drogowy gminy Narew tworzą drogi publiczne: droga wojewódzka nr 684 i nr 685 oraz drogi powiatowe i gminne. Ponadto w obszarze gminy występują drogi wewnętrzne, obsługujące tereny zabudowy miejskiej i wiejskiej.

Długość dróg w poszczególnych kategoriach na terenie Gminy Narew:

- ♦ drogi gminne - 94,016 km,
- ♦ drogi powiatowe - 110,237 km,
- ♦ drogi wojewódzkie - około 32 km.

Drogi powiatowe zapewniają podstawowe powiązania gminy z sąsiednimi gminami. Drogi powiatowe posiadają jezdnie dwupasmowe o szerokości jezdni w granicach 5,0 - 6,0 m i nawierzchni bitumicznej o zróżnicowanym stanie technicznym. Natomiast drogi gminne stanowią sieć zapewniającą bezpośrednią obsługę terenów zainwestowanych a także powiązanie pomiędzy drogami wyższych klas tj. drogą wojewódzką oraz drogami powiatowymi. Drogi gminne posiadają zróżnicowane nawierzchnie. Ponadto w gminie funkcjonuje szereg dróg nieustanowionych jako drogi publiczne tj. drogi wiejskie, gospodarcze, polne. Część z nich, pełni często istotne funkcje, mogą być zatem proponowane do ustanowienia drogami publicznymi. W zakresie powiązań wewnątrzgminnych sieć drogowa jest wystarczająco gęsta. Wszystkie wsie są obsługiwane komunikacyjnie, mają połączenie z siedzibą gminy i ze sobą.

4.5.2. Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy Narew nie przebiegają linie kolejowe.

4.5.3. Komunikacja rowerowa

Rower staje się alternatywnym i uzupełniającym środkiem komunikacyjnym oraz środkiem rekreacji czynnej. Aby wzrosło wykorzystanie rowerów należy przystąpić do rozbudowy istniejących odcinków tras rowerowych, które przyczynią się do zwiększenia użytkowania rowerów wśród mieszkańców gminy. Na terenie gminy Narew wytyczono wiele tras wiodących przez najbardziej malownicze i atrakcyjne zakątki.

4.6. Uwarunkowania turystyczne

Narew to dawne miasto królewskie, otrzymało prawa miejskie w 1529 roku na mocy prawa magdeburgskiego. Miejscowość pełniła rolę stacji postojowej przeznaczonej dla władców podróżujących między Koroną a Litwą. Miasto rozwijało się dynamicznie do końca XVII wieku. Niestety w 1934 roku miasto Narew utraciło swoje prawa miejskie, w wyniku upadku gospodarczego.

Miasteczko Narew przyciąga do siebie turystów otaczającą przyrodą. W Narwi można też zobaczyć zabytkowe świątynie. Jedną z nich jest kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Stanisława Biskupa Męczennika. Ufundowany przez króla Zygmunta Starego i jego małżonkę królową Bonę w 1528 roku. Znajduje się on na wzgórzu niedaleko rzeki Narew. Świątynia została odbudowana w latach 1738 - 1748, ponieważ groziło niebezpieczeństwem zawalenia. Do dziś z pierwotnego kościoła przetrwały dwa obrazy malowane na desce, przedstawiające sceny Ukrzyżowania, datowane na II połowę XVI wieku oraz obraz Matki Boskiej Hodigitri z XVII wieku. Na terenie parafii znajduje się także mała kapliczka na starym cmentarzu w Narwi. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Stanisława Biskupa Męczennika jest jednym z najcenniejszych zabytków architektury drewnianej w regionie.

W centrum miasteczka usytuowana jest XIX - wieczna cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Konstrukcja cerkwi została wzniesiona na planie krzyża z węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium i dwoma prostokątnymi zakrystiami. W części zachodniej znajduje się kruchta zwieńczona dzwonnica. Wejścia poprzedzone są gankami. Historia cerkwi sięga początków XVI wieku, kiedy została ufundowana. W 1882 roku zaczęto budować nową, drewnianą cerkiew, która stoi do dziś jako parafialna cerkiew w Narwi. W 1990 roku w cerkwi pp. Podwyższenia Krzyża Świętego wybuchł pożar. Zostało spalone całe wnętrze świątyni. Parafianie szybko odrestaurowali spalone wnętrze wraz z ikonostasem i nowymi ikonami. Cerkiew została konsekrowana w 1994 roku. Makietę narewskiej cerkwi pw. Podwyższenia Krzyża Świętego można zobaczyć w Parku Miniatur w Hajnówce. Została wykonana na podstawie archiwalnych planów konstrukcji budowli i pomniejszona do skali 1:25.

Jednym z ciekawszych miejsc do zobaczenia w Narwi jest Muzeum Wsi. Muzeum opiera się na prywatnych zbiorach. Zgromadzone stare narzędzia, wykorzystywane niegdyś w gospodarstwach rolnych, przedmioty codziennego użytku takie jak gliniane garnki, kołowrotek, maszyna do szycia, żelazka, a także pracownie dawnych rzemieślników - warsztat tkacki i inne są bardzo cennym nabytkiem.³⁾

Gmina Narew określana jest jako Kraina Otwartych Okiennic. Tworzą ją trzy unikatowe pod względem architektonicznym wsie: Trześcianka, Soce i Puchły, które są położone w dolinie rzeki Narew. Cechą charakterystyczną domostw Krainy Otwartych Okiennic jest bogata dekoracja snycerska w formie nadokienników i podokienników, okiennic, wiatrownic, narożników, a także dekoracyjnego zdobienia elewacji i szczytów. Ornamentyka ta jest niespotykana w innych regionach Polski i nawiązuje do zdobnictwa stosowanego w budownictwie ludowym.

Oprócz wspomnianych okiennic równie podziwiane są stare krzyże wotywno, a także zabytkowe kapliczki prawosławne oraz cerkwie. We wsi Soce znajduje się kapliczka drewniana, zaś kapliczka w Trześciance usytuowana jest przy drodze na cmentarz parafialny. Ponadto w Trześciance znajduje się cerkiew parafialna pw. Św. Michała Archanioła z 1864 roku oraz cerkiewka cmentarna z początku XIX wieku. W Puchłach natomiast znajduje się przepiękna cerkiew pw. Opieki Matki Bożej z 1913 roku.

Miejscowa architektura domostw, zagród i świątyń bardzo pięknie wpisała się w miejscowy krajobraz. Walory przyrodnicze regionu tj. lasy, czysta rzeka, w której można się wykąpać, zachęcają do odwiedzenia Krainy.

Na terenie Gminy Narew występują również liczne szlaki turystyczne:

- ♦ Szlak Świątyń Prawosławnych oznaczony kolorem żółtym. Kierując się z południa na północ szlak przebiega przez następujące miejscowości gminy: Łosinka - Kutowa - Chrabostówka - Makówka - Narew - Waniewo - Iwanki - Saki - Trześcianka - Białki.
- ♦ Podlaski Szlak Bociani oznaczony kolorem czerwonym. Kierując się ze wschodu na zachód szlak przebiega przez następujące miejscowości gminy: Odrynki - Gorędy - Trześcianka - Puchły.
- ♦ Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” został stworzony z myślą o ukazaniu piękna drewnianej architektury oraz najciekawszych i najbardziej wartościowych turystycznie miejsc znajdujących się w powiatach bielskim i hajnowskim.
- ♦ Szlak Krainy Otwartych Okiennic oznaczony kolorem zielonym. Przebiega przez następujące miejscowości gminy: Narew - Ancuty - Trześcianka - Soce - Puchły.
- ♦ Szlak "Do Puszczy Ładzkiej" oznaczony kolorem niebieskim. Przebiega przez następujące miejscowości gminy: Narew - Makówka - Hajdukowszczyzna - Rybaki - Eliazuki - Michnówka - Lewkowo Stare - Podlewkowie - Suszczy Borek - Kminkówka - Zabłotczyzna - Narewka - Świnoroje - Budy.
- ♦ Szlak "Do wsi w dolinie Narwi" oznaczony kolorem niebieskim. Przebiega przez następujące miejscowości gminy: Doratytnka - Kaczały - Janowo - Gorodczyno - Klejniki - Lady - Kuraszewo.
- ♦ Białowieski Szlak Transgraniczny oznaczony kolorem żółtym. Przebiega przez następujące miejscowości gminy: Narew - Tyniewiczze Duże - Kamień - Kuraszewo - Nowy Kornin - Nowe Berezowo - Hajnówka - Budy - Teremiski - Stara Białowieża - Grudki - granica państwowa między Polską, a Białorusią - Białe Lasek - Szereszewo - Prużany - Różany.⁴⁾

³⁾ <http://atrakcjepodlasia.pl/atrakcje-turystyczne/narew-opis-miejscowosci>

⁴⁾ <http://www.portals.narew.gmina.pl/atrakcje-turystyczne>

Rozwój turystyki i rekreacji, zwłaszcza niekontrolowany, skutkuje „dzikim zagospodarowaniem” obszarów cennych przyrodniczo oraz zagrożeniem środowiska wynikającym z braku lub niewłaściwego funkcjonowania infrastruktury technicznej (np. systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków, odbioru odpadów, itp) oraz dużej liczby turystów.

Z punktu widzenia gminy Narew bardzo ważnym zagadnieniem staje się zatem edukacja ekologiczna turystów. Wysoka ranga kulturowa i wynikające stąd wymagania ochronne przesądzają o konieczności prowadzenia przez gminę edukacji ekologicznej dla zwiedzających. Udzielaniem wszelkich niezbędnych informacji powinny zajmować się punkty informacyjne. Dobra i fachowa praca punktów, tablice informacyjne i oznaczenia, popularyzacja walorów przyrodniczych i zasad ochrony w formie interesujących wydawnictw, filmów, prelekcji, oraz dobrze zorganizowany system ścieżek przyrodniczych powinny pomagać turyście atrakcyjnie spędzić czas oraz poznać przyrodę i zasady jej ochrony. Wśród zwiedzających wzrasta liczba osób zainteresowanych turystyką edukacyjną, której podstawą są dobrze urządzone ścieżki przyrodnicze z opracowanymi przewodnikami i zeszytami ćwiczeń.

V. OCENA STANU ŚRODOWISKA GMINY NAREW

5.1. Ochrona klimatu i jakości powietrza

5.1.1. Ocena stanu jakości powietrza

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku wykonuje corocznie oceny jakości powietrza dla każdej ze stref województwa. W corocznej ocenie powietrza atmosferycznego, określona strefa przypisywana jest do konkretnej klasy w zależności od stężenia zanieczyszczeń występujących na jej obszarze i wiąże się z wymaganiami dotyczącymi działań na rzecz poprawy jakości powietrza lub na rzecz utrzymania tej jakości. Ocena jakości powietrza na terenie województwa podlaskiego została dokonana w odniesieniu do stref, w tym aglomeracji, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin. Dla stref, w których został przekroczony poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji albo poziom docelowy, zarząd województwa opracowuje projekt uchwały w sprawie programu ochrony powietrza, a sejmik województwa określa w drodze uchwały ten program. Natomiast dla stref, w których poziom substancji w powietrzu mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji, zarząd województwa określa przyczyny przekroczenia poziomów dopuszczalnych i informuje ministra właściwego do spraw środowiska o działaniach podejmowanych w celu zmniejszenia emisji substancji powodujących przekroczenia.

W przypadku wystąpienia na obszarze województwa stref, w których odnotowano przekroczenie poziomu celu długoterminowego, osiągnięcie tego poziomu jest jednym z celów wojewódzkiego programu ochrony środowiska. Jeśli programy ochrony powietrza zostały uchwalone, a standardy jakości powietrza są przekraczane, zarząd województwa jest zobowiązany do opracowania projektu aktualizacji POP w terminie 3 lat od dnia wejścia w życie uchwały sejmiku województwa w sprawie programu ochrony powietrza, określając w nim działania ochronne dla grup ludności wrażliwych na przekroczenie, obejmujących w szczególności osoby starsze i dzieci.

Zgodnie z informacjami GIOŚ RWMŚ w Białymstoku w 2021r. w znacznej części strefy podlaskiej, do której zaliczana jest gmina Narew, odnotowano niski poziom stężeń monitorowanych zanieczyszczeń. Pomimo systematycznej poprawy jakości powietrza nadal istotnym problemem pozostają: w sezonie zimowym - ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu, a w sezonie letnim - zbyt wysokie stężenia ozonu troposferycznego. Ich głównymi źródłami pochodzenia (oprócz ozonu) są: indywidualne ogrzewanie domów i mieszkań oraz komunikacja samochodowa. Wyniki oceny według kryterium odniesionych dla ochrony zdrowia za rok 2021 dla strefy podlaskiej prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 5. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi

Nazwa strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy											
	SO ₂	NO ₂	C ₆ H ₆	CO	O ₃	PM 10	PM 2,5	As	Cd	Ni	BaP	Pb
strefa podlaska	A	A	A	A	A	C	C	A	A	A	C	A

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMŚ Białystok

W roku 2021 stwierdzono przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu. Ocenianą strefę zaliczono do klasy C.

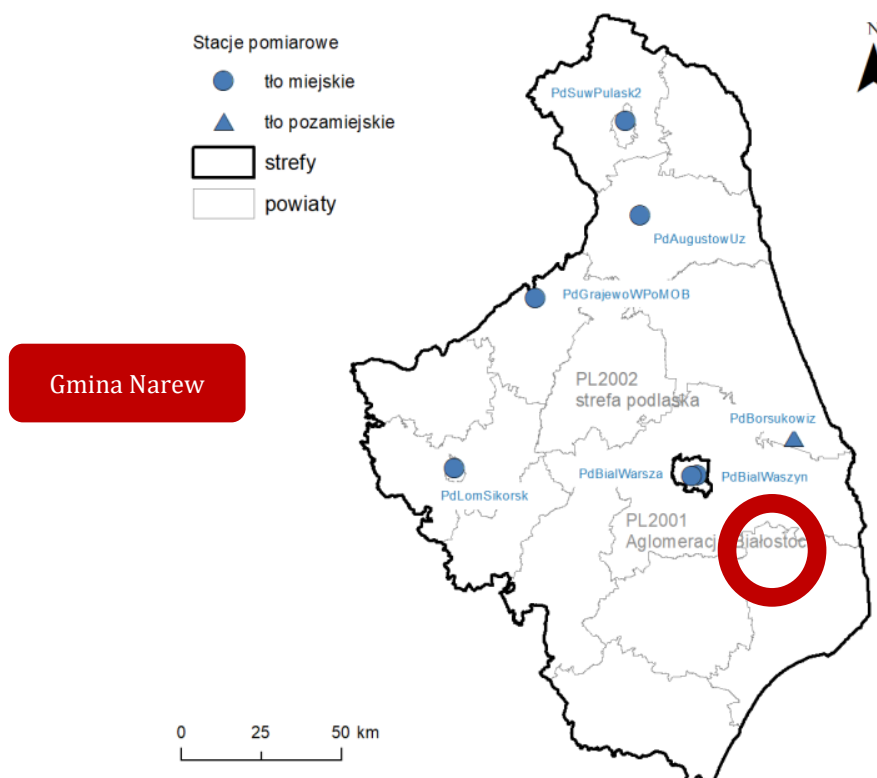
Rezultatem końcowym oceny stref pod kątem ochrony roślin, podobnie jak pod kątem ochrony zdrowia, jest określenie klas wynikowych dla poszczególnych zanieczyszczeń w danej strefie. W efekcie oceny przeprowadzonej dla 2021 roku dla tlenków azotu, dwutlenku siarki oraz ozonu strefę podlaską zaliczono do klasy A. Wyniki oceny według kryterium odniesionych dla ochrony roślin za rok 2021 prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 6. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin

Nazwa strefy	Symbol klasy strefy dla poszczególnych substancji		
	SO ₂	NO _x	O ₃
strefa podlaska	A	A	A

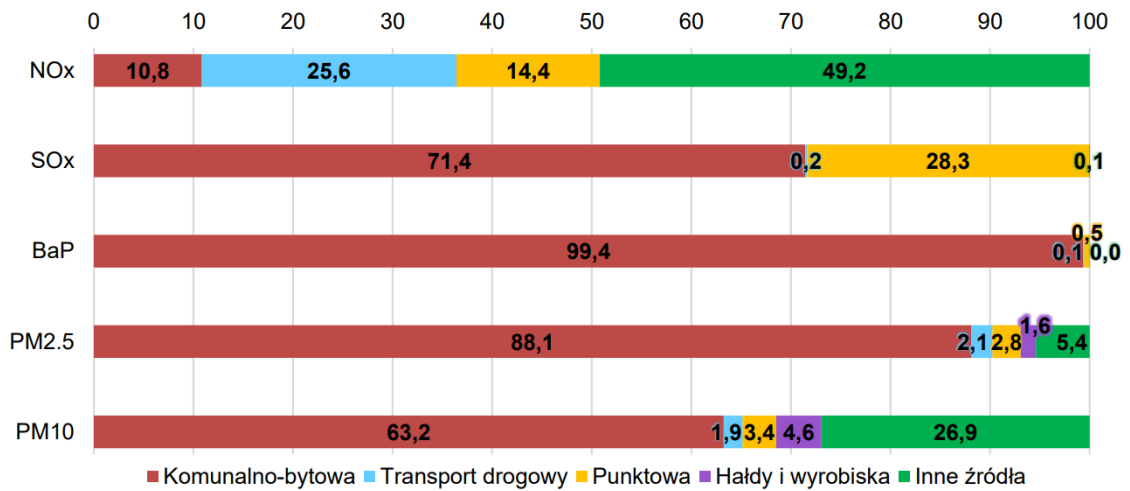
Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMS Białystok

Rysunek nr 5. Lokalizacja stacji pomiarowych w województwie podlaskim

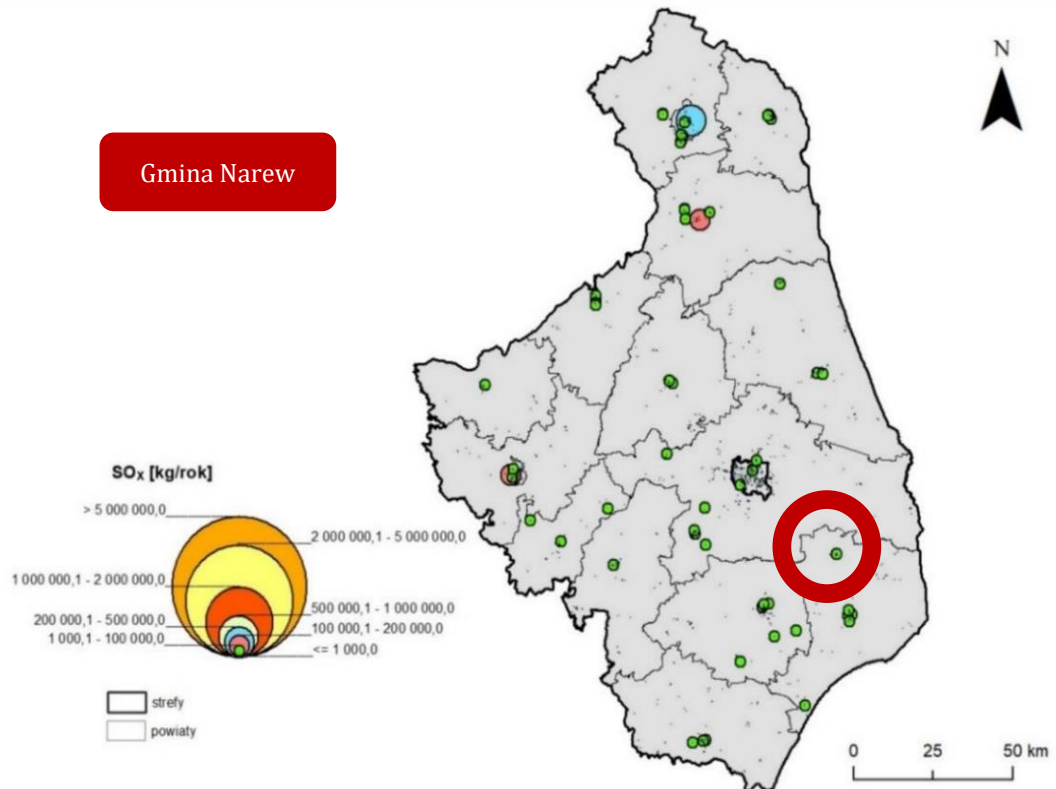

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMS Białystok

Rysunek nr 6. Udziały źródeł emisji w poszczególnych zanieczyszczeniach powietrza w województwie podlaskim

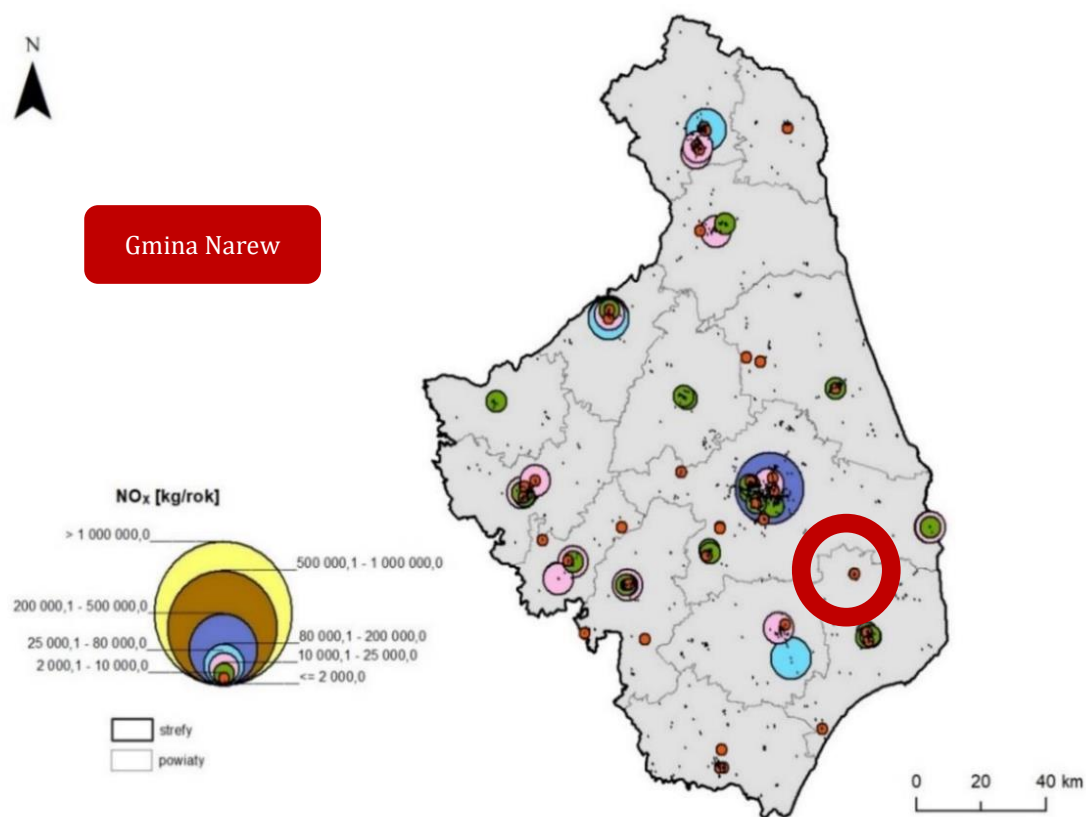

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMŚ Białystok
Rysunek nr 7. Lokalizacja punktowych źródeł emisji SO_x na obszarze województwa podlaskiego

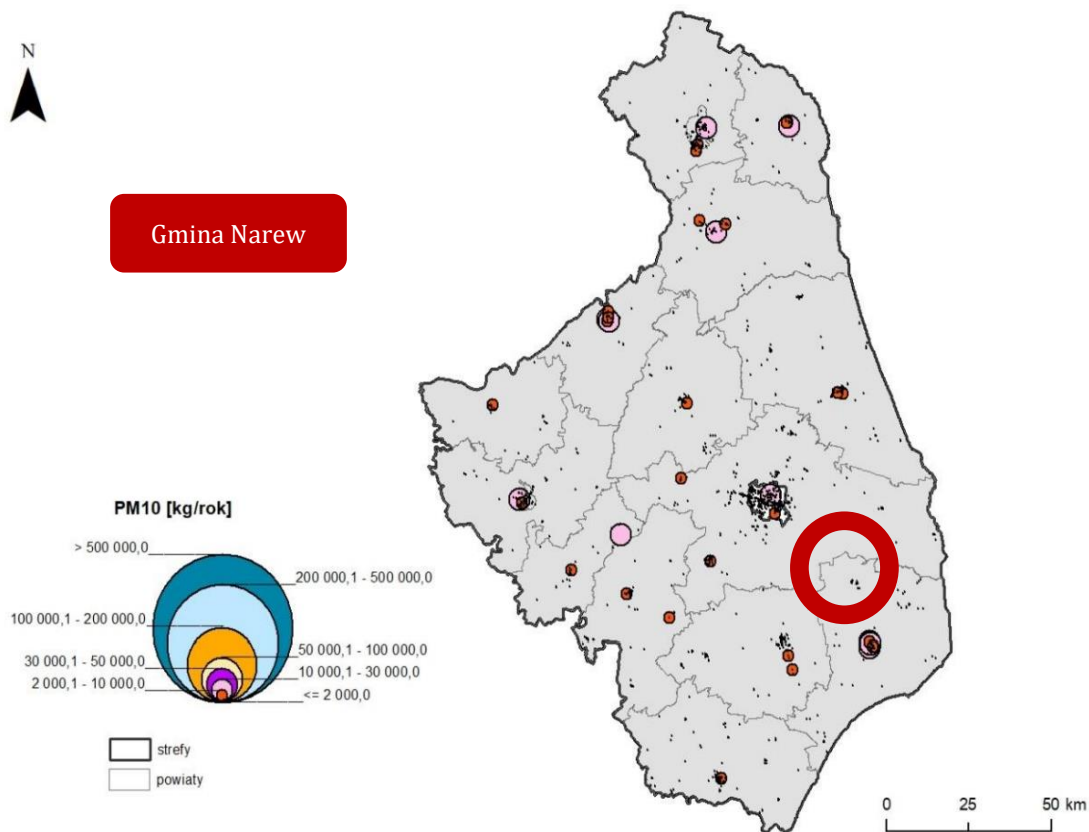

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMŚ Białystok

Rysunek nr 8. Lokalizacja punktowych źródeł emisji NO_x na obszarze województwa podlaskiego

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMŚ Białystok
Rysunek nr 9. Lokalizacja punktowych źródeł emisji PM₁₀ na obszarze województwa podlaskiego

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie podlaskim - Raport wojewódzki za rok 2021 - GIOŚ RWMŚ Białystok

**Zgodnie z informacjami GIOŚ RWMŚ w Białymstoku w latach 2018 - 2022
na terenie gminy Narew nie był prowadzony monitoring jakości powietrza.**

Głównymi źródłami zorganizowanej emisji substancji dokonywanej na obszarze gminy Narew są prowadzone procesy energetycznego spalania paliw, a także - w niewielkim stopniu - prowadzone procesy technologiczne. W strukturze zużycia paliw, które są przeznaczone na spalanie energetyczne, zdecydowanie dominuje węgiel kamienny. Jest on podstawowym paliwem, stosowanym na omawianym obszarze.

W trosce o stan jakości powietrza gmina Narew, na mocy podpisanego porozumienia z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w Centrum Energii Odnawialnej w Hajnówce przy ul. 3 Maja 25a, utworzono punkt konsultacyjno-informacyjny programu „Czyste Powietrze”.

„Czyste Powietrze” to kompleksowy program, którego celem jest poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych. Narzędziem w osiągnięciu celu jest dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez beneficjentów uprawnionych do podstawowego poziomu dofinansowania oraz beneficjentów uprawnionych do podwyższonego poziomu dofinansowania.

Program skierowany jest do osób fizycznych, które są:

- ♦ właścicielami/współwłaścicielami budynku mieszkalnego jednorodzinnego lub
- ♦ wydzielonego w takim budynku lokalu mieszkalnego z wyodrębnioną księgą wieczystą.

Program obejmuje trzy grupy Beneficjentów:

- ♦ uprawnionych do podstawowego poziomu dofinansowania - osoby, których roczny dochód nie przekracza 135 000 zł,
- ♦ uprawnionych do podwyższonego poziomu dofinansowania - osoby, których przeciętny średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym nie przekracza:
 - ✓ 1894 zł- w gospodarstwie wieloosobowym,
 - ✓ 2651 zł- w gospodarstwie jednoosobowym.
- ♦ uprawnionych do najwyższego poziomu dofinansowania - osoby, których przeciętny średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie domowym nie przekracza:
 - ✓ 1090 zł- w gospodarstwie wieloosobowym,
 - ✓ 1526 zł- w gospodarstwie jednoosobowym.

Nabór wniosków prowadzony jest w trybie ciągłym, czyli wnioski są oceniane na bieżąco. Wnioski są przyjmowane i rozpatrywane przez właściwe terytorialnie wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz są przyjmowane przez gminy, które przystąpiły do realizacji programu. Terminy składania i rozpatrywania wniosków oraz sposób ich wypełniania są zamieszczone na stronach internetowych właściwych WFOŚiGW.

Warunki dofinansowania:

- ♦ w ramach Programu można dofinansować zakup i montaż jednego źródła ciepła do celów ogrzewania lub ogrzewania i cwu,
- ♦ w przypadku gdy budynek/lokal mieszkalny jest podłączony do sieci dystrybucji gazu, w ramach Programu nie udziela się dofinansowania na zakup i montaż kotła na paliwo stałe w tym budynku/lokalu mieszkalnym,
- ♦ wymieniane źródło ciepła na paliwo stałe musi być trwale wyłączone z użytku,
- ♦ Na przedsięwzięcia realizowane w budynkach, na budowę których po 31 grudnia 2013 r.:
 - ✓ został złożony wniosek o pozwolenie na budowę lub odrębny wniosek o zatwierdzenie projektu budowlanego,

- ✓ zostało dokonane zgłoszenie budowy lub wykonania robót budowlanych w przypadku, gdy nie jest wymagane uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę,
- ✓ nie udziela się dofinansowania na ocieplenie przegród budowlanych, wykonanie stolarki okiennej i drzwiowej,
- ♦ nie udziela się dofinansowania na przedsięwzięcia, dla których wnioskowana kwota dotacji jest niższa niż 3 tysiące złotych. Warunek nie dotyczy przedsięwzięć, w zakresie których jest zakup i montaż źródła ciepła,
- ♦ jeśli w budynku mieszkalnym wydzielono lokale mieszkalne, dotacja przysługuje osobno na każdy lokal.

Rysunek nr 10. Schemat dofinansowania „Programu Czyste Powietrze”

Weź dofinansowanie z programu „Czyste Powietrze”

Weź DOTACJĘ / Weź DOTACJĘ z PREFINANSOWANIEM

I Złóż e-wniosek przez Internet

- 1 Wejdź na rządowy portal **gov.pl** (zakładka „Nieruchomości i środowisko” a potem opcja „Skorzystaj z programu Czyste Powietrze”)
- 2 Kliknij przycisk **ZŁÓŻ WNIOSEK** (przeniesiesz się na gwd.nfosigw.gov.pl)*
- 3 **Zaloguj / zarejestruj się** za pomocą **login.gov.pl** (przeniesiesz się na stronę login.gov.pl)
- 4 Wybierz sposób **logowania**
- 5 **Utwórz i wypełnij** wniosek o dofinansowanie
- 6 **Sprawdź** wypełniony wniosek
- 7 **Dołącz wymagane załączniki** w formie skanów lub dokumentów elektronicznych
- 8 **Podpisz wniosek elektronicznie** za pomocą profilu zaufanego lub podpisu kwalifikowanego
- 9 **Wyślij dokumenty**, czyli wniosek z załącznikami (potwierdzenie złożenia wniosku otrzymasz na e-mail)

*e-wniosek złożysz również logując się bezpośrednio w systemie GWD tj. na gwd.nfosigw.gov.pl

czystepowietrze.gov.pl

II Złóż papierowy wniosek w urzędzie

- 1 Zaloguj się w systemie **Generator Wniosków o Dofinansowanie (GWD)** na stronie internetowej <https://gwd.nfosigw.gov.pl>
- 2 **Wypełnij wniosek o dofinansowanie lub dofinansowanie z prefinansowaniem** zgodnie z instrukcją
- 3 **Zweryfikuj wypełniony wniosek i zatwierdź**
- 4 Kliknij ikonę „**przygotuj do podpisu**” (nie wybieraj podpisu elektronicznego)
- 6 **Wydrukuj** wniosek
- 7 **Dołącz wymagane załączniki**
- 8 **Podpisz** wniosek
- 9 **Złóż wniosek osobiście lub drogą pocztową bądź kurierem** do właściwego WFOŚiGW lub jego oddziału lub gminy, która zawarła porozumienie o realizacji programu

Weź łącznie KREDYT Z DOTACJĄ

III Złóż wniosek w banku i skorzystaj z Kredytu Czyste Powietrze

- 1 Przyjdź do **oddziału banku** (lub partnera banku), który przystąpił do programu „Czyste Powietrze”
- 2 **Złóż wniosek** o Kredyt Czyste Powietrze (bank poinformuje Cię, czy kredyt jest objęty gwarancją BGK)
- 3 **Skompletuj i złóż wymagane załączniki**
- 4 Po przyznaniu kredytu, **bank wypełni Twój wniosek** o dofinansowanie z programu „Czyste Powietrze”
- 5 **Sprawdź i podpisz** wypełniony wniosek o dofinansowanie
- 6 **Bank wyśle Twój wniosek** do wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Źródło: <https://czystepowietrze.gov.pl>

5.1.2. Emisja zanieczyszczeń na terenie gminy Narew - emisja niska

Na terenie gminy Narew występują skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów. Głównym źródłem zanieczyszczeń na omawianym terenie jest emisja niezorganizowana z transportu drogowego i indywidualnych gospodarstw domowych. Źródłem niskiej emisji są lokalne kotłownie i piece węglowe używane w indywidualnych gospodarstwach domowych.

Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową wynikającą z sezonu grzewczego. Spala się w nich różnego rodzaju materiały nieodpowiedniej jakości - koks, miął, węgiel, a także odpady komunalne, które są źródłem emisji dioksyn, gdyż proces spalania jest niepełny i zachodzi w stosunkowo niskich temperaturach. Zanieczyszczenia z tego rodzaju źródła zawierają znaczne ilości popiołu (ok. 20%), siarki (1-2%) oraz azotu (1%). W znacznej większości domów węgiel spalany jest w przestarzałych konstrukcyjnie piecach bez właściwego nadzoru procesu spalania i bez urządzeń odpylających. Szkodliwość emitorów wyraźnie wzrasta w okresie jesienno-zimowym, kiedy to obserwuje się wyraźny wzrost stężenia pyłów i gazów emisyjnych, jednak ich negatywne oddziaływanie ma charakter w głównej mierze lokalny. Źródła niskiej emisji są bardzo liczne i rozproszone, wobec czego ograniczenie tego typu zanieczyszczenia wymaga działań kompleksowych i długoterminowych.

Gmina Narew systematycznie realizuje szereg działań mających na celu efektywne wykorzystanie energii i ochronę jakości powietrza atmosferycznego. Działania te w dużej mierze mają charakter inwestycyjny bezpośrednio wpływając na obniżenie kosztów energii i paliw w obiektach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych. Ponadto samorząd bardzo poważnie traktuje komunikację z lokalną społecznością starając się realizować model gminy angażującej mieszkańców w działania publiczne.

Ponadto 1 lipca 2021 rozpoczął się proces składania deklaracji do Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (CEEB), który ma na celu zebranie wszystkich danych dotyczących źródeł ciepła i spalania paliw w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Każdy budynek, który posiada źródło ciepła lub spalania paliw do 1 MW należy zgłosić wypełniając odpowiednią deklarację. Obowiązek złożenia deklaracji spoczywa na:

- ♦ w przypadku budynków jednorodzinnych: właścicielu bądź jednemu z współwłaścicieli budynku,
- ♦ w przypadku budynków wielorodzinnych: zarządcy budynku.

Złożenie deklaracji jest obowiązkowe. Na nowe źródło ciepła lub spalania paliw zainstalowane po 1 lipca 2021 r. deklarację należy złożyć w terminie 14 dni.

5.1.2.1. Ciepłownictwo

Gmina Narew nie posiada scentralizowanego systemu ciepłowniczego. Budynki obsługiwane są poprzez lokalne systemy ciepłownicze, w szczególności źródła indywidualne. Ciepło na cele grzewcze pochodzi przede wszystkim ze spalania węgla, drewna oraz gazu ziemnego, a do ogrzewania wody dodatkowo wykorzystuje się energię elektryczną. Na terenie gminy energia cieplna wykorzystywana jest:

- ♦ do ogrzewania pomieszczeń i wody użytkowej w budownictwie mieszkaniowym,
- ♦ do przygotowania posiłków w gospodarstwach domowych,
- ♦ do ogrzewania pomieszczeń i przygotowania c.w.u., na potrzeby technologiczne (w kuchniach) w szkołach i innych obiektach usługowych.

Budynki przeznaczone na pobyt ludzi ogrzewane są głównie z indywidualnych źródeł ciepła:

- ♦ budynki posiadające instalację centralnego ogrzewania z kotłowni indywidualnych;
- ♦ budynki nieposiadające instalacji c.o. - ogrzewane piecami węglowymi, piecykami gazowymi i olejowymi oraz piecykami elektrycznymi.

5.1.2.2. Sieć gazowa

Teren gminy Narew to obecnie obszar niezgazyfikowany. Mieszkańcy do celów socjalno - bytowych korzystają jedynie z dostaw gazu płynnego w butli. Gazyfikacja nie jest zadaniem własnym Gminy. Inwestorem w tym zakresie jest Polska Spółka Gazownicza, która podejmuje decyzje o budowie nowej sieci wówczas, gdy istnieje gwarancja opłacalności inwestycji. Ponieważ zainteresowanych odbiorem gazu z sieci jest niewielu, a deklarowane zapotrzebowanie niewielkie, inwestycje w tym zakresie w ostatnich latach nie są prowadzone.

Ze względu na charakter gminy oraz znaczne rozproszenie zabudowy jak i stosunkowo niewielkie zapotrzebowanie na ciepło i gaz, realizacja przedsięwzięć związanych z budową systemu ciepłowniczego i gazowego obsługującego mieszkańców gminy byłaby bardzo kosztowna i najprawdopodobniej ekonomicznie nieuzasadniona.

5.1.2.3. Elektroenergetyka

Na obszarze gminy Narew siecią przesyłową zarządza PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok. Odbiorcy energii elektrycznej z terenu gminy Narew zasilani są liniami SN wyprowadzonymi ze stacji 110/15 kV Lewkowo zlokalizowanej na terenie miejscowości Lewkowo Stare. Przez teren gminy Narew przebiega napowietrzna linia 110 kV relacji stacja 110/15 kV Lewkowo - stacja 110/15 kV Hajnówka.

Na terenie gminy Narew zlokalizowane są sieci elektroenergetyczne napowietrzne i kablowe oraz infrastruktura techniczna. Stan techniczny sieci SN i nN oceniany jest jako dobry, a według spółki urządzenia są eksploatowane zgodnie z przepisami. Sieci elektroenergetyczne na obszarze gminy są sukcesywnie remontowane i przebudowywane.

W najbliższych latach zmiany w zakresie zapotrzebowania na energię elektryczną mogą być podyktowane głównie inwestycjami prowadzonymi na terenie gminy Narew w zakresie budownictwa jednorodzinnego oraz produkcyjnego. Wpływ na zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną będzie miało coraz powszechniejsze stosowanie energooszczędnych świetlówek kompaktowych w miejsce dotychczas stosowanych żarówek do oświetlenia mieszkań i obiektów użyteczności publicznej. Niemniej jednak, z uwagi na ciągły rozwój cywilizacyjny, nastąpi wzrost konsumpcji energii elektrycznej spowodowany:

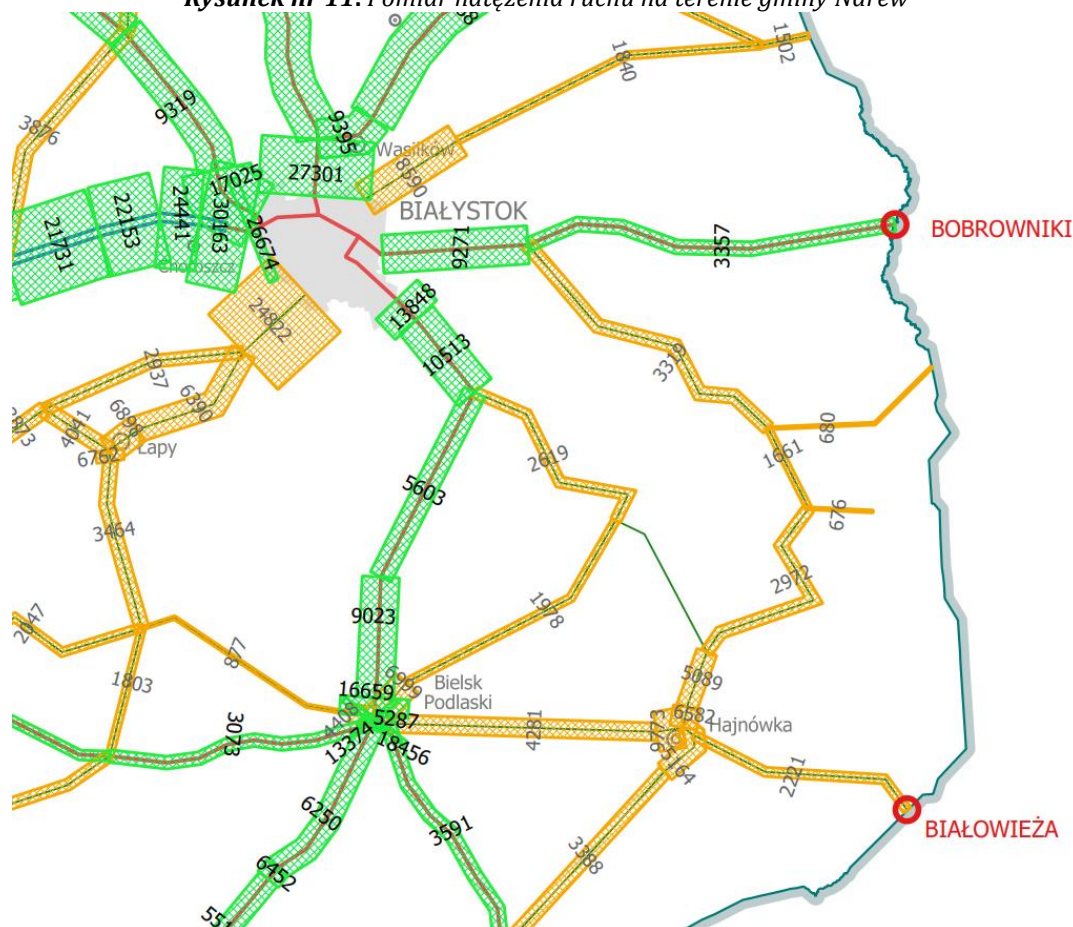
- ♦ wzrostem ilości odbiorców,
- ♦ wzrostem ilości odbiorników zainstalowanych u poszczególnych odbiorców,
- ♦ rozwojem przemysłu i usług,
- ♦ ewentualnie szerszym wykorzystaniem energii elektrycznej do celów grzewczych.

Wzrost ten będzie nieco wyhamowywany poprzez wymianę części stosowanych już urządzeń na nowe, energooszczędne, ale zwiększenie ogólnej liczby odbiorców i odbiorników, zgodnie z globalnymi tendencjami, spowoduje zwiększenie zużycia energii elektrycznej. W najbliższej przyszłości nie przewiduje się znacznego zwiększenia zaopatrzenia na energię elektryczną, w związku z czym istniejące urządzenia elektroenergetyczne sieci SN i stacje transformatorowe zapewniają obecnie i są w stanie zapewnić w przyszłości dostawę energii elektrycznej w wymaganej ilości pokrywającej zgłaszane zapotrzebowanie na energię elektryczną.

5.1.3. Emisja zanieczyszczeń na terenie gminy Narew - emisja drogowa

Układ drogowy gminy Narew tworzą drogi publiczne: drogi wojewódzkie oraz drogi powiatowe i gminne. Na terenie gminy głównym źródłem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych drogowych są drogi wojewódzkie nr 684 oraz nr 685, a w dalszej kolejności drogi powiatowe i gminne. Średnie natężenie ruchu na wspomnianych odcinkach przedstawiono na poniższym rysunku oraz tabeli.

Rysunek nr 11. Pomiar natężenia ruchu na terenie gminy Narew

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad - Generalny Pomiar Ruchu 2020

Tabela nr 7. Pomiar natężenia ruchu na terenie gminy Narew

Numer punktu pomiarowego	Numer drogi	Opis odcinka	Pojazdy ogółem	Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych						
				Motocykle	Sam. os.	Lekkie sam. cięż.	Sam. cięż.		Autobusy	Ciągniki rolnicze
							bez przycz.	z przycz.		
DROGI WOJEWÓDZKIE										
20085	684	Bielsk Podlaski - Narew	1978	26	1565	149	60	120	13	45
20060	685	Zabłudów - Narew	2619	27	2172	221	38	113	36	12
20086	685	Narew Nowosady	Brak pomiarów z uwagi na prowadzenie robót budowlanych							

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad - Generalny Pomiar Ruchu 2020

Emisja komunikacyjna jest najbardziej odczuwalna w pobliżu drogi i maleje wraz ze wzrostem odległości od dróg. Określenie wielkości stężeń zanieczyszczeń emitowanych przez komunikację jest trudne, ponieważ ma na nią wpływ wiele czynników, m. in.: długość trasy komunikacyjnej, przepustowość, stan nawierzchni drogi, ilość poruszających się pojazdów i jakość spalanej paliwa. Zanieczyszczenia komunikacyjne są dobowo i sezonowo zmienne. Ruch pojazdów jest niezorganizowanym źródłem emisji takich zanieczyszczeń gazowych jak tlenek węgla, tlenki azotu, dwutlenek siarki, węglowodory aromatyczne i alifatyczne, a także pył. Emisja zanieczyszczeń z komunikacji jest problemem narastającym.

Mimo prowadzonej, w sposób ciągły, modernizacji układów komunikacyjnych, wskutek lawinowo narastającej liczby samochodów, płynność ruchu w godzinach szczytu jest zakłócona.

Obecność spalin samochodowych najdotkliwiej odczuwany jest w letnie, słoneczne dni, oprócz toksycznych spalin może tworzyć się bardzo szkodliwa dla zdrowia, przy powierzchniowa warstwa ozonu pochodzenia fotochemicznego. Ponadto na terenie gminy Narew funkcjonuje stacja benzynowa. Zanieczyszczeniem emitowanym z terenu stacji paliw płynnych, powstającym w wyniku realizacji technologicznego procesu obrotu benzynami i olejem napędowym są głównie pary węglowodorów. W przypadku stacji benzynowych ochrona powietrza atmosferycznego polega głównie na hermetyzacji urządzeń stanowiących źródła emisji par węglowodorów.

5.1.4. Metody ograniczania zanieczyszczeń do powietrza

Utrzymanie dobrej jakości powietrza, a nawet poprawę jego jakości można uzyskać przez ograniczenie szkodliwych dla środowiska technologii, zmniejszenie oddziaływania obszarów niskiej emisji na środowisko naturalne, stworzenie warunków rozwoju dla gazyfikacji (budowy sieci gazowej wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjnych), likwidację lub modernizację kotłowni tradycyjnych (zmiana nośnika energii z węgla np. na gaz), poprawę nawierzchni dróg, a przede wszystkim poprzez zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

Gmina Narew sukcesywnie realizuje działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń. Związane są one przede wszystkim z:

- ♦ termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej,
- ♦ dofinansowaniem wymiany systemu ogrzewania węglowego na nowe ekologiczne źródło ciepła,
- ♦ edukacją ekologiczną mieszkańców,
- ♦ nasadzeniami drzew wzdłuż dróg publicznych.

5.1.4.1. Program Ochrony Powietrza

Uchwałą nr XIX/236/2020 z dnia 8 czerwca 2020r. Sejmik Województwa Podlaskiego zmienił uchwałę w sprawie określenia „**Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej**”. Dokumentacja stanowi podstawę do przyjęcia przez Sejmik Województwa Podlaskiego uchwały w sprawie aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej z uwagi na stwierdzone przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu.

Dokumentację do programu opracowano dla substancji zanieczyszczających powietrze dla których w ocenie rocznej za rok 2018 w strefie podlaskiej wskazano przekroczenia norm i stwierdzono konieczność realizacji działań naprawczych mających na celu poprawę jakości powietrza ze względu na ochronę zdrowia ludzi, czyli: pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu. Konieczność uchwalenia nowego programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej wynika z zapisów art. 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 1211 z późn. zm.) oraz z wyników Oceny poziomów substancji w powietrzu i wyników klasyfikacji stref województwa podlaskiego za 2018 rok, wykonanej przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku.

Program ochrony powietrza jest dokumentem, który wskazuje istotne powody (źródła) wystąpienia przekroczeń norm jakości powietrza w odniesieniu do ww. zanieczyszczeń w strefie podlaskiej oraz określa skuteczne i możliwe do zrealizowania działania, których wdrożenie spowoduje poprawę jakości powietrza i dotrzymanie norm określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2012 r., poz. 1031 z późn. zm.).

Opracowany przez zarząd województwa projekt programu ochrony powietrza powinien określać działania naprawcze, tak aby okresy, w których nie są dotrzymane poziomy dopuszczalne lub docelowe były jak najkrótsze. Poprawa jakości powietrza jest niezbędna dla poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców województwa podlaskiego. Dokumentację do programu opracowano na podstawie diagnozy jakości powietrza za rok 2018 ze szczególnym uwzględnieniem udziałów

poszczególnych typów źródeł w obszarach z naruszonymi normami jakości powietrza. Realizację zaproponowanych w programie działań naprawczych przewidziano **do 30.06.2026 r.**⁵⁾

W dniu 27 czerwca 2022 r. Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XLIV/611/2022 dokonał zmiany „Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej”. Obowiązujący Program został zmieniony z uwagi na stwierdzone przez Regionalny Wydziału Monitoringu Środowiska GIOŚ w Białymstoku w „Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie podlaskim, raport wojewódzki za 2020 rok” przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 w Łomży. W dokumencie wskazano przyczyny powstania przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 w Łomży oraz określono działania naprawcze zmierzające do poprawy jakości powietrza. Zaproponowane działania naprawcze zostaną zrealizowane do dnia 30 czerwca 2026 r., zgodnie z harmonogramem przyjętym w uchwale Sejmiku Województwa Podlaskiego Nr XIX/236/2020 z dnia 8 czerwca 2020r. zmieniającej uchwałę w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej”.

5.1.4.2. Uchwała „antysmogowa”

Sejmik Województwa Podlaskiego na chwilę obecną nie wprowadził na obszarze województwa podlaskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw, w granicach administracyjnych województwa - tzw. „uchwały antysmogowej”.

5.1.4.3. Metody ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza - podsumowanie

W celu ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza należy podjąć niezbędne działania, które w miarę możliwości technicznych i ekonomicznych powinny być wdrażane do praktyki.

- ♦ **W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej**
 - ✓ zmiana paliwa na inne o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
 - ✓ zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła,
 - ✓ ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
 - ✓ zmiana stosowanych technologii.

- ♦ **W zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi:**
 - ✓ usprawnianie infrastruktury recyklingu, w celu ułatwienia zbiórki odpadów,
 - ✓ zachęcenie do stosowania kompostowników,
 - ✓ stworzenie systemu zbiórki odpadów zielonych,
 - ✓ zbiórka makulatury,
 - ✓ prowadzenie kampanii edukacyjnych, informujących społeczeństwo o zagrożeniach dla zdrowia płynących ze spalania śmieci poza instalacjami.

- ♦ **W zakresie ograniczania emisji liniowej - komunikacyjnej**
 - ✓ kontynuacja modernizacji układu drogowego oraz infrastruktury drogowej,
 - ✓ wprowadzenie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,
 - ✓ szkolenia kierowców i obsługi maszyn dotyczące zmniejszenia emisji poprzez odpowiednie użytkowanie pojazdów,
 - ✓ stosowanie zachęt finansowych do wymiany pojazdów na bardziej przyjazne środowisku.

- W zakresie ograniczania emisji z energetycznego spalania paliw:**
 - ✓ ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego PM10 poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,

⁵⁾ Programu ochrony powietrza dla strefy podlaskiej - Uchwała nr XIX/236/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 czerwca 2020r.

- ✓ stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
 - ✓ stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
 - ✓ stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
 - ✓ zmniejszenie strat przesyłu energii.
- ♦ **W zakresie edukacji ekologicznej:**
- ✓ kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
 - ✓ prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów połączonych z ustanawianiem mandatów za ich spalanie, nakładanych przez policję lub straż gminną,
 - ✓ promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
 - ✓ wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju,
 - ✓ działania promocyjne zachęcające do korzystania z transportu publicznego.
- ♦ **W zakresie planowania przestrzennego:**
- ✓ uwzględnianie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza,
 - ✓ wprowadzaniu zieleni ochronnej i urządzonej oraz niekubaturowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych gminy,
 - ✓ wprowadzaniu obszarów zielonych i wolnych od zabudowy celem lepszego przewietrzania gminy.

5.2. Zagrożenia hałasem

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.) definiuje hałas jako: dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16 000 Hz. Podstawowym wskaźnikiem klimatu akustycznego jest sumaryczny poziom hałasu danego obszaru. W decydującym stopniu zależy on od jego urbanizacji oraz rodzaju emitowanego hałasu, tj.:

- ♦ hałasu komunikacyjnego, który rozprzestrzenia się ze względu na rozległość źródeł;
- ♦ hałasu przemysłowego obejmującego swym zasięgiem najbliższe otoczenie;
- ♦ hałasu towarzyszącego obiektom sportu, rekreacji i rozrywki.

Nadmierny hałas jest uciążliwością postrzeganą częściej niż degradacja innych elementów środowiska. Jego oddziaływanie nie powoduje nieodwracalnych zmian w środowisku, lecz jego ograniczanie napotyka wiele trudności i pociąga za sobą znaczące koszty. Wskaźnikiem oceny hałasu jest równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB). Poziom ten stanowi uśrednioną wartość w odniesieniu do pory doby (dzień od 6.00 do 22.00 lub noc od 22.00 do 6.00). Wartości dopuszczalne poziomu równoważnego hałasu określa rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014r., poz. 112).

5.2.1. Hałas komunikacyjny

Głównymi czynnikami mającymi wpływ na poziom hałasu komunikacyjnego są natężenie ruchu i udział transportu ciężkiego w strumieniu wszystkich pojazdów, stan techniczny pojazdów, rodzaj nawierzchni dróg, organizacja ruchu drogowego.

Główne źródło emisji hałasu komunikacyjnego na terenie gminy stanowią drogi wojewódzkie nr 684 oraz nr 685. Hałas komunikacyjny występuje również w pewnym natężeniu wzdłuż dróg powiatowych i gminnych. Stanowi jednak nieco mniejsze zagrożenie. Wynika to, bowiem z faktu zdecydowanie mniejszego natężenia ruchu pojazdów, tym samym zasięg oddziaływania akustycznego tych ciągów komunikacyjnych jest stosunkowo mniejszy.

W przypadku ograniczania hałasu komunikacyjnego do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sugeruje się wprowadzenie zapisów poświęconych ochronie. Należy podjąć działania, które mają na celu rozdzielanie stref oddziaływania hałasu samochodowego od terenów mieszkalnych (szczególnie dla nowo tworzonych terenów zabudowy mieszkaniowej). W miejscach o największym oddziaływaniu ponadnormatywnego poziomu hałasu należy rozważyć możliwość tworzenia stref ograniczonego użytkowania. Hałas jako czynnik środowiskowy nie powoduje bezpośrednio zniszczenia środowiska. Jego wpływ na zdrowie ludzkie ma charakter pośredni i niejednokrotnie kumuluje się z innymi czynnikami. W zależności od jego poziomu w otoczeniu miejsc przebywania ludności mogą być generowane różne skutki zdrowotne takie jak uczucie zmęczenia, rozdrażnienia poprzez problemy z koncentracją do odczuć bólu.

Zwymiarowanie kosztów zdrowotnych związanych z ponadnormatywnym poziomem hałasu w środowisku jest bardzo trudne z uwagi na brak możliwości odseparowania innych czynników wpływających na zdrowie i samopoczucie ludności narażonej na oddziaływania akustyczne ciągów komunikacyjnych. Niemniej jednak realizacja zadań inwestycyjnych powinna wygenerować korzyści środowiskowe w stosunku do zdrowia ludzi. Należy podkreślić, iż konieczne jest wzmocnienie efektu środowiskowego poprzez opracowanie i realizację programów ochrony przed hałasem oraz uwzględnienie wyników przedstawionych w mapie akustycznej w procesie przygotowania dokumentów planistycznych, określających sposób wykorzystania przestrzeni.

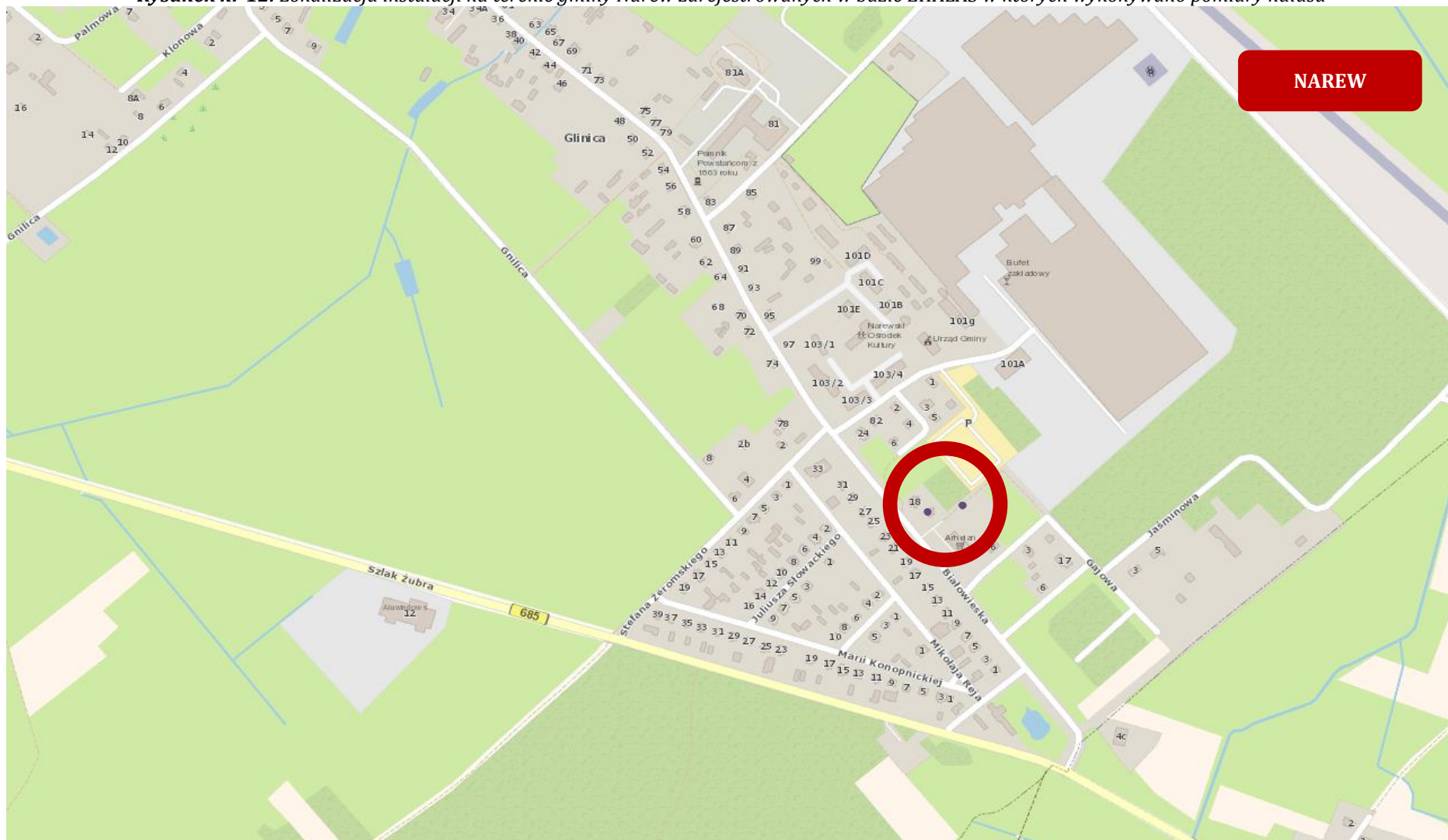
Przeprowadzenie analizy trendów zmian stanu akustycznego w środowisku jest możliwe wtedy, gdy znane są wyniki pomiarów / analiz akustycznych dla dłuższego okresu czasu. Mogą to być wyniki pomiarów prowadzonych przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska lub wyniki pomiarów wykonywanych w ramach generalnego pomiaru hałasu lub ruchu. Analiza tych wyników daje jednak tylko fragmentaryczny - punktowy obraz zmian klimatu akustycznego powodowanego ruchem samochodowym. W pobliżu tej samej drogi w jednym punkcie, w przedziale czasu kilku lat, można zarejestrować wzrost poziomu hałasu, a w innym - z uwagi na lokalne uwarunkowania (np. wprowadzenie ograniczenia prędkości ruchu, budowa ekranu akustycznego) - spadek poziomu hałasu.

5.2.1.1. Badania klimatu akustycznego - Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Zgodnie z informacjami WIOŚ oraz GIOŚ RWMS w Białymstoku na przestrzeni lat 2018 - 2022 na terenie gminy Narew nie był prowadzony monitoring hałasu - w zakresie hałasu komunikacyjnego

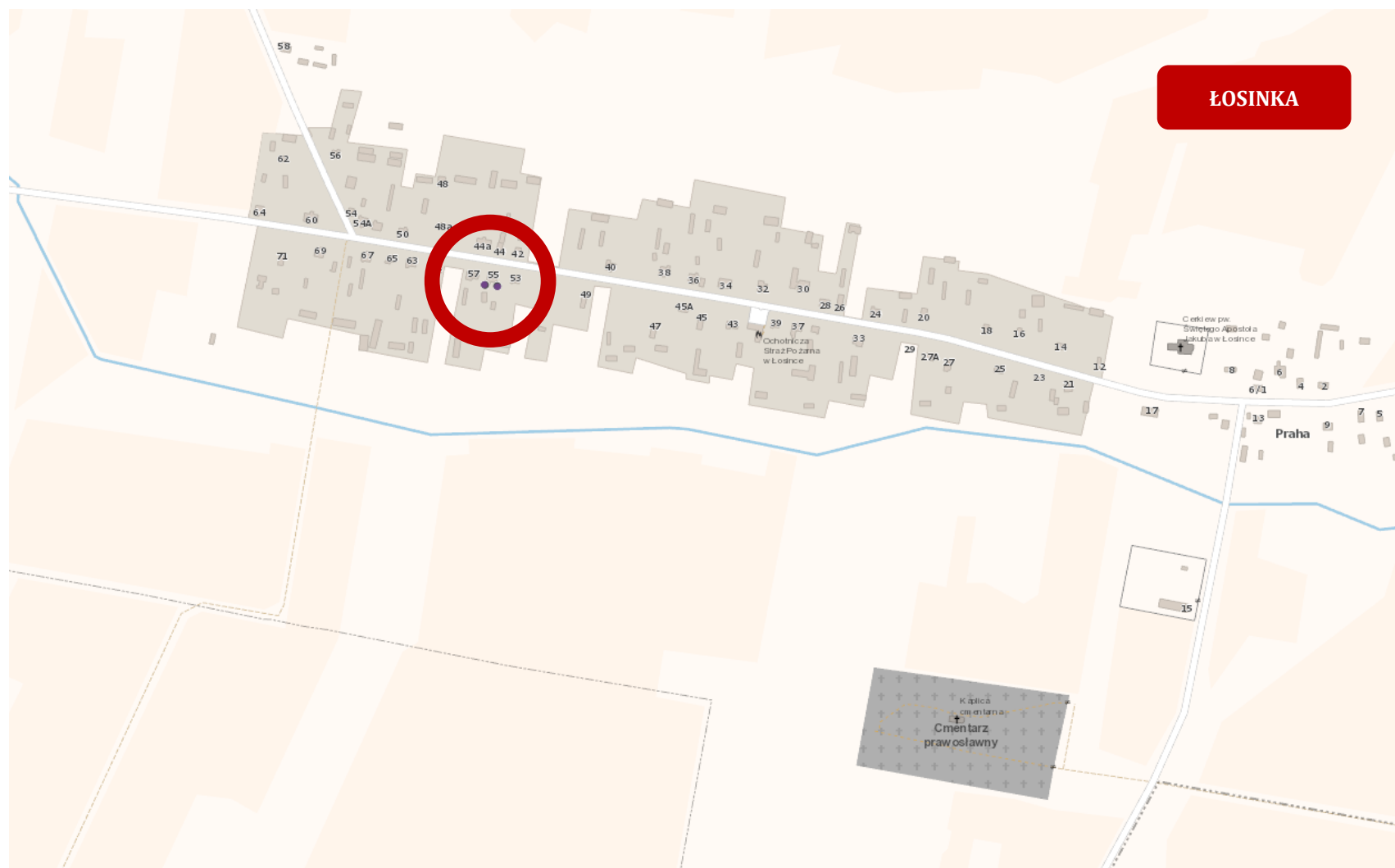
Wykonano natomiast pomiary hałasu instalacyjnego. Zbiór danych przestrzennych dotyczy monitoringu hałasu, który prowadzony jest w ramach podsystemu monitoringu hałasu Państwowego Monitoringu Środowiska koordynowanego przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Celem funkcjonowania podsystemu jest zapewnienie informacji dla społeczeństwa oraz dla potrzeb ochrony przed hałasem realizowanej w szczególności poprzez instrumenty planowania przestrzennego oraz instrumenty ochrony środowiska, takie jak strategiczne mapy hałasu i programy ochrony przed hałasem oraz rozwiązania techniczne ukierunkowane na źródła lub minimalizujące oddziaływanie. W ramach bazy EHAŁAS gromadzone są dane dotyczące hałasu drogowego, kolejowego, lotniczego i przemysłowego, wykonywane w ramach prac własnych, jak i pozyskiwane od podmiotów zewnętrznych zobowiązanych prawnie do ich przekazywania do GIOŚ oraz dane z wykonanych strategicznych map hałasu.

Rysunek nr 12. Lokalizacja instalacji na terenie gminy Narew zarejestrowanych w bazie EHALAS w których wykonywano pomiary hałasu

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Rysunek nr 13. Lokalizacja instalacji na terenie gminy Narew zarejestrowanych w bazie EHALAS w których wykonywano pomiary hałasu

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

5.2.1.2. Program ochrony środowiska przed hałasem

Uchwałą Nr XIV/148/19 z dnia 28 października 2019 r. Sejmik Województwa Podlaskiego zmienił uchwałę w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w województwie podlaskim poza aglomeracjami, wzdłuż dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami LDWN i LN”

Zgodnie z zapisami programu do celów w zakresie ograniczenia emisji hałasu należą: prowadzenie monitoringu poziomu hałasu wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, modernizację nawierzchni dróg wojewódzkich, powiatowych, gminnych, wspieranie inwestycji ograniczających ujemny wpływ hałasu (budowa ekranów akustycznych, tworzenie pasów zwartej zieleni, izolacji budynków (wymiana okien), ograniczenie prędkości w miejscach zwiększonego natężenia ruchu, ustanowienie obszarów ograniczonego użytkowania, integrowanie planów zagospodarowania przestrzennego z problemami zagrożenia hałasem.

Podstawowymi działaniami w kierunku ograniczenia emisji hałasu jest prowadzenie stałego monitoringu obszarów najbardziej zagrożonych akustycznie jak również prowadzenie i wspieranie inwestycji mających na celu ograniczenie emisji hałasu poprzez budowę ekranów akustycznych wzdłuż najbardziej ruchliwych dróg oraz w pobliżu najbardziej uciążliwych akustycznie obiektów czy zakładów przemysłowych. Istotne jest również wprowadzanie w obrębie zabudowy mieszkaniowej ograniczeń prędkości i podejmowanie działań zmierzających do eliminacji ruchu samochodów ciężarowych jak również wyprowadzanie ruchu z centrum przez budowę obwodnic.

Zminimalizowanie uciążliwego hałasu w środowisku można osiągnąć poprzez: prowadzenie monitoringu poziomu hałasu wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, wspieranie inwestycji ograniczających ujemny wpływ hałasu (budowa ekranów akustycznych, tworzenie pasów zwartej zieleni, izolacji budynków (wymiana okien), remont uszkodzonych nawierzchni dróg wojewódzkich, powiatowych, gminnych. Ponadto, wśród metod walki z hałasem należy wyróżnić działania o charakterze technicznym oraz organizacyjno - administracyjnym. Wśród działań technicznych można wyróżnić metody bezpośrednie - minimalizujące emisję hałasu u jego źródła oraz metody pośrednie - minimalizujące negatywne oddziaływanie źródła hałasu na drodze propagacji fali dźwiękowej.

Poniższe działania pozwalają na zwiększenie komfortu życia lub przebywania ludzi na obszarach, które są obecnie narażone na ponadnormatywne oddziaływanie hałasu drogowego:

- ♦ modernizacja nawierzchni dróg, szczególnie na odcinkach o ich złym stanie technicznym,
- ♦ budowa elementów uspokojenia ruchu, które wpływają na poprawę jego płynności, a zatem ingerują w emisję hałasu silników napędzających pojazdy,
- ♦ budowa nowych odcinków dróg, w tym obwodnic dla obszarów mieszkalnych, które niejako „przenoszą” źródło hałasu w miejsca niepodlegające chronione przed hałasem,
- ♦ stosowanie tzw. "cichych" nawierzchni (w tym proelastycznych), czyli powodujących zmniejszenie hałasu pojazdów o ok. 3 dB w stosunku do najbardziej popularnych nawierzchni drogowych,
- ♦ budowa ekranów akustycznych wzdłuż terenów najbardziej zagrożonych,
- ♦ ograniczenie transportu na odcinkach aglomeracji miejskich oraz na terenach gęsto zaludnionych (szczególnie transportu ciężkiego), co wiąże się z budową dróg alternatywnych w tym obwodnic,
- ♦ ograniczenie prędkości strumienia pojazdów, szczególnie dla terenów, gdzie nie ma możliwości zastosowania innych rozwiązań minimalizujących wpływ negatywnego oddziaływania dróg,
- ♦ zaostrenie norm emisji hałasu oraz kontrola w tym kierunku pojazdów poruszających się po drogach,
- ♦ ustanowienie obszarów ograniczonego użytkowania w pobliżu dróg, gdzie nie ma możliwości zastosowania technicznych rozwiązań walki z hałasem.

5.2.2. Hałas przemysłowy

Następujący rozwój gospodarczy powoduje powstawanie nowych zakładów przemysłowych oraz rozbudowę lub modernizację już funkcjonujących. Działające zakłady, szczególnie usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie terenów wymagających ochrony przed hałasem są często źródłem uciążliwości akustycznej dla otoczenia. Oddziaływanie akustyczne zakładów przemysłowych ma charakter punktowy. O wpływie zakładu na klimat akustyczny środowiska decyduje jego lokalizacja. W przypadku zakładów zlokalizowanych w otoczeniu terenów przemysłowych, aktywizacji gospodarczej, terenów rolnych, lasów, rozporządzenie nie przewiduje dopuszczalnych poziomów dźwięku. Natomiast, gdy zakład sąsiaduje z obszarami zabudowy mieszkaniowej, terenami oświaty, służby zdrowia, rekreacyjnymi, nie może on przekraczać obowiązujących wartości dopuszczalnych poziomów hałasu. Ochrona przed hałasem polega na zapobieganiu przekraczania dopuszczalnych poziomów hałasu.

W gminie Narew ilość podmiotów mogących potencjalnie stanowić zagrożenie dla klimatu akustycznego (głównie dotyczy to branży przemysłowej) nie jest znacząca.

5.2.3. Inne źródła hałasu

Na terenie gminy Narew mamy do czynienia również z hałasem towarzyszącym obiektom sportu, rekreacji i rozrywki tj. imprezy na wolnym powietrzu. Z ich działalnością związany jest dyskomfort akustyczny. Z tego typu hałasem mamy do czynienia głównie w większych jednostkach osadniczych.

5.3. Pola elektromagnetyczne

Pola elektromagnetyczne występują w otaczającym nas środowisku, w postaci pola wytwarzanego w sposób naturalny lub sztuczny o różnych częstotliwościach. Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2022 r. poz. 2556 ze zm.) zostały wdrożone nowe regulacje dotyczące ochrony przed polami elektromagnetycznymi (PEM). Ustawa definiuje pola jako pola elektryczne, magnetyczne, elektromagnetyczne, o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz. Głównym celem ochrony przed PEM jest zapewnienie jak najlepszego stanu środowiska, poprzez utrzymywanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach. Źródłami pól elektromagnetycznych, wytwarzanych w sposób sztuczny, na terenie gminy są:

- ♦ stacje i linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia (110 kV i więcej),
- ♦ stacje nadawcze radiowe i telewizyjne,
- ♦ stacje bazowe telefonii komórkowej.

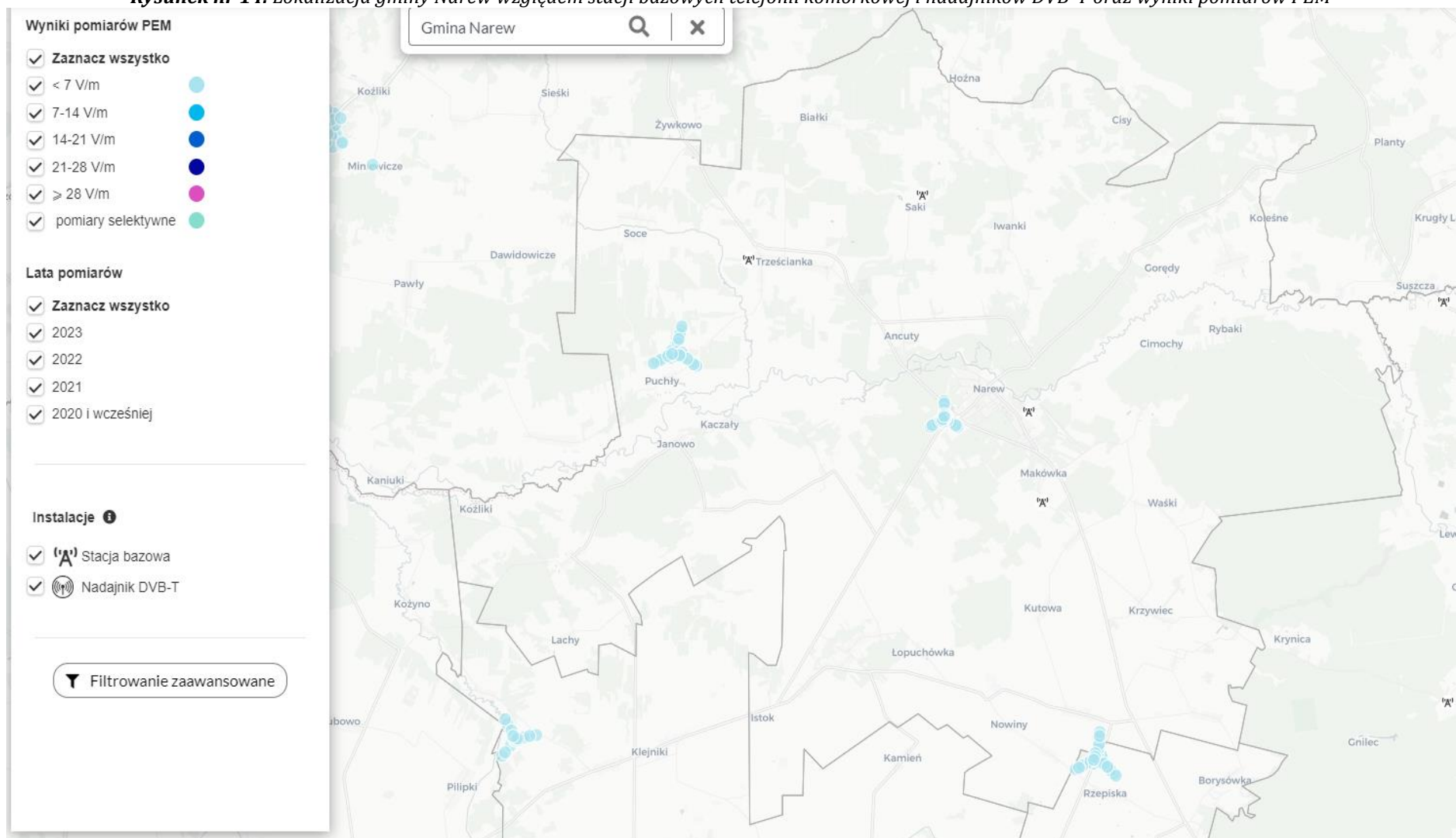
Generalny Inspektor Ochrony Środowiska został ustawowo zobowiązany do wykonywania w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska zadań związanych z okresowymi badaniami kontrolnymi poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku dla dwóch rodzajów terenów - terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz miejsc dostępnych dla ludności.

Zgodnie z informacjami WIOŚ oraz GIOŚ RWMŚ w Białymstoku w 2018 roku w miejscowości Narew prowadzony był monitoring pól elektromagnetycznych. Wynik wyniósł 0 V/m czyli poniżej dolnego progu oznaczalności sondy.

Ponadto w żadnym z punktów pomiarowych województwa podlaskiego nie stwierdzono przekroczenia poziomu dopuszczalnego - 7 V/m dla zakresu częstotliwości od 3 MHz do 300 GHz.

Lokalizację gminy Narew względem stacji bazowych telefonii komórkowej i nadajników DVB-T oraz wyniki pomiarów PEM wykonywanych w ich otoczeniu przedstawiono poniżej.

Rysunek nr 14. Lokalizacja gminy Narew względem stacji bazowych telefonii komórkowej i nadajników DVB-T oraz wyniki pomiarów PEM

Źródło: <https://si2pem.gov.pl>

W celu ochrony przed potencjalnym negatywnym oddziaływaniem, linie elektroenergetyczne, stacje nadawcze radiowo-telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowej i inne obiekty radiokomunikacyjne, należy lokalizować poza miejscami objętymi szczególną ochroną, z uwzględnieniem zakazów wynikających z aktów prawa miejscowego powołujących określone formy ochrony przyrody i w taki sposób, aby ich wpływ na najbliższe otoczenie był jak najmniejszy. Należy także wprowadzić zasadę, że jeśli w bliskim sąsiedztwie planowana jest lokalizacja kilku obiektów radiowo telewizyjnych lub obiektów radiokomunikacyjnych, to muszą one być lokalizowane na jednej konstrukcji wsporczej.

5.4. Gospodarowanie wodami

Gmina Narew należy do obszaru dorzecza Wisły zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233 ze zm.) oraz z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. 2016 poz. 1911).

Głównym dokumentem planistycznym w omawianym zakresie jest *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza* (PGW). Plany gospodarowania wodami stanowią syntezę wszelkich prac przeprowadzonych dla obszarów dorzeczy. W Planie ustalone są cele środowiskowe dla poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych przy uwzględnianiu wartości granicznych elementów oceny stanu zależnego od typu części wód oraz aktualnego stanu danej jednolitej części wód. Cele środowiskowe uwzględniają również obszary chronione, w obrębie których jednolita część wód jest położona.

Dla potrzeb osiągnięcia ww. celów środowiskowych Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej sporządza Program wodno-środowiskowy kraju (PWŚK), który określa niezbędne działania dla potrzeb utrzymania lub poprawy jakości wód.

PGW i PWŚK stanowią podstawowe dokumenty planistyczne służące osiągnięciu nadrzędnego celu Ramowej Dyrektywy Wodnej tj.: osiągnięcia dobrego stanu wszystkich wód w Europie.

Ponadto zgodnie z nowymi zapisami ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233 ze zm.) z dniem 1 stycznia 2018 roku zostaje utworzona państwowa osoba prawna - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Zgodnie z art. 527 ustawy, zobowiązania, prawa i obowiązki Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz regionalnych zarządów gospodarki wodnej, będących państwowymi jednostkami budżetowymi, stają się odpowiednio należnościami, prawami i obowiązkami Wód Polskich.

5.4.1. Wody podziemne

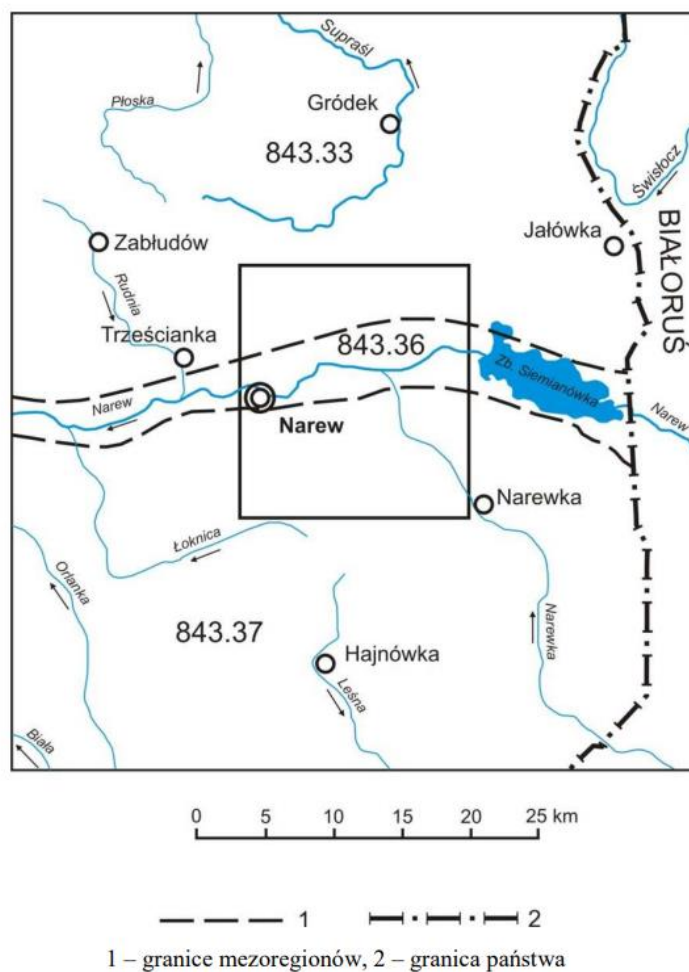
5.4.1.1. Charakterystyka ogólna

Obszar gminy Narew jest usytuowany w prowincji Wisły, w regionie Narwi, Pregoły i Niemna (Paczyński, Sadurski, red., 2007). Na obszarze gminy oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie nie występują główne zbiorniki wód podziemnych (Kleczkowski red., 1990).

Warunki hydrogeologiczne omawianego terenu przedstawiono na podstawie Mapy hydrogeologicznej Polski w skali 1:50 000, arkusz Narew (Pęczkowska, Figiel, 2004).

Główne znaczenie użytkowe posiada tutaj czwartorzędowe piętro wodonośne, a podrzędne znaczenie ma poziom wodonośny trzeciorzędu związany z utworami: eocenu, oligocenu i miocenu.

Rysunek nr 15. Położenie arkusza Narew na tle jednostek fizycznogeograficznych wg J. Kondrackiego

Prowincja: Niż Wschodniobałtycko-Białoruski
 Podprowincja: Wysoczyzny Podlasko-Białoruskie; makroregion: Nizina Północnopodlaska, mezoregiony: 843.33 – Wysoczyzna Białostocka, 843.36 – Dolina Górnej Narwi, 843.37 – Równina Bielska

Źródło: *Objaśnienia do mapy geosrodowiskowej Polski 1:50 000 arkusz Narew (381) - PIG-PIB*

Czwartorzędowe piętro wodonośne w obrębie arkusza dzieli się na poziom przypowierzchniowy i wgłębny. Przypowierzchniowy poziom wodonośny związany jest z osadami piaszczysto-żwirowymi stadiału środkowego zlodowacenia warty oraz piaskami zdeponowanymi w dolinach rzecznych. Charakteryzuje się on swobodnym zwierciadłem wody i brakiem izolacji od powierzchni terenu. Zasilają go wody opadowe, a bazę drenażu stanowią cieki powierzchniowe. W przeszłości poziom ten ujmowany był studniami kopanymi, obecnie nie ma on znaczenia użytkowego.

Głównym użytkowym poziomem wodonośnym na obszarze arkusza Narew jest wgłębny czwartorzędowy poziom wodonośny dzielący się na dwie warstwy związane z osadami międzymorenowymi. Pierwsza warstwa wodonośna występuje między glinami zwałowymi zlodowaceń odry i warty, a druga w obrębie osadów interglacjału wielkiego i zlodowaceń południowopolskich. Omawiany poziom wodonośny występuje najczęściej na głębokości 15-50 m, jedynie w północno-zachodniej i południowo-zachodniej części arkusza głębiej niż 50 m. Miąższość poziomu wodonośnego mieści się w przedziale 20-40 m we wschodniej części arkusza, posuwając się w kierunku południowo-zachodnim ulega redukcji do 5-10 m. Wydajności studni uzyskane podczas próbnych pompowań wynoszą od 2,8 do 79 m³/h, a współczynniki filtracji ujętej warstwy wodonośnej zmieniają się od 2,1 do 33,9 m/24h. Poziom wodonośny zasilany jest przez infiltrację wód opadowych z powierzchni terenu oraz przez wody z przypowierzchniowego poziomu wodonośnego.

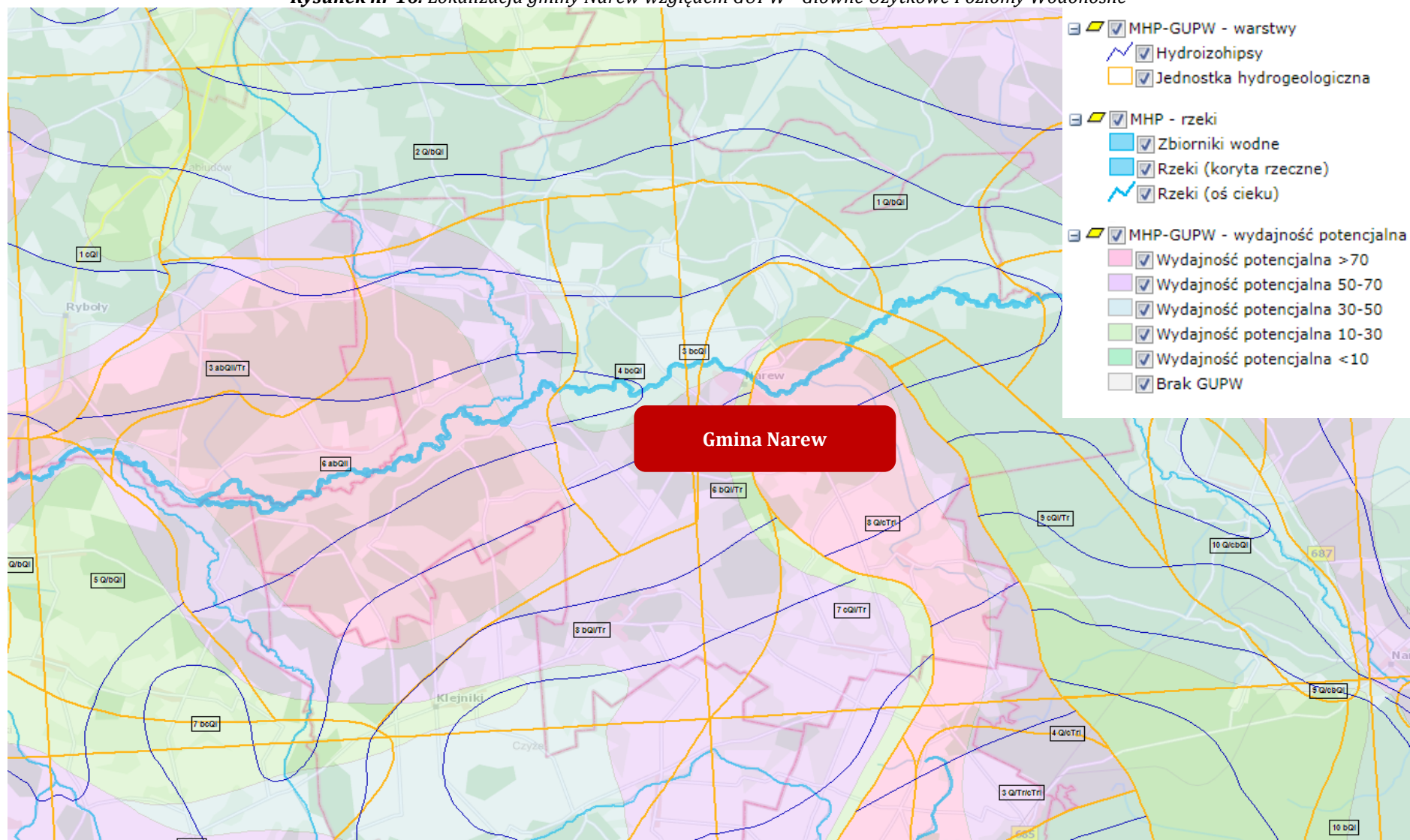
Zwierciadło wód podziemnych ma charakter naporowy i stabilizuje się na rzędnych 150 m n.p.m. w południowej części arkusza, 145 m n.p.m. w północnej części mapy i poniżej 135 m n.p.m. w dolinach Narwi i Narewki, które stanowią bazę drenażu omawianego poziomu wodonośnego.

Poziom wodonośny związany z utworami trzeciorzędu ma znaczenie użytkowe w południowo-zachodniej części arkusza Narew. Występuje on na głębokościach 50-100 m w dolinie Narwi oraz powyżej 100 m na pozostałym obszarze. Miąższość warstwy wodonośnej mieści się w przedziale 20-40 m. Podczas próbnych pompowań uzyskiwano wydajności od 66 do 110 m³/h, a obliczone współczynniki filtracji zmieniały się od 3 do 5 m/24h. Naporowe zwierciadło wód podziemnych tego poziomu stabilizuje się na rzędnej 145 m n.p.m. w południowej części mapy oraz 135 m n.p.m. w dolinie Narwi. Zasilanie omawianego poziomu wodonośnego odbywa się poprzez przesączanie wód z utworów przepuszczalnych czwartorzędu oraz dopływy z obszarów sąsiednich.

Wody czwartorzędowego piętra wodonośnego eksploatowane są zarówno przez ujęcia komunalne (jedno lub wielootworowe) jak i przez ujęcia przemysłowe. Do największych ujęć komunalnych zlokalizowanych na terenie arkusza Narew należą ujęcia w Iwankach (o zasobach 45,0 m³/h), Lewkowie Starym (32,0 m³/h) i Łosince (32,5 m³/h). Ujęcia dla gospodarstw rolnych znajdują się w Hieronimowie (zasoby 90,0 m³/h), Juszковым Grodzie (119,0 m³/h) oraz w miejscowości Waśki (25,5 m³/h). Trzeciorzędowy poziom wodonośny eksploatowany jest przez ujęcie w miejscowości Narew, którego zasoby ustalono na 110,0 m³/h.

Zgodnie z Mapą hydrogeologiczną Polski w skali 1:50 000, arkusz Narew (Pęczkowska, Figiel, 2004), na obszarze omawianego arkusza dominują wody średniej jakości (klasa IIb), wymagające uzdatniania. Jest to spowodowane podwyższoną zawartością jonów żelaza (do 3,3 mg/dm³) i manganu (do 0,9 mg/dm³). Wody dobrej jakości (klasa IIa) wymagające prostego uzdatniania, występują we wschodniej części arkusza oraz w rejonie miejscowości Narew. Wody wysokiej jakości (w klasie I), niewymagające uzdatniania, stwierdzono jedynie w studni w Lewkowie Starym.

Rysunek nr 16. Lokalizacja gminy Narew względem GUPW - Główne Użytkowe Poziomy Wodonośne

Źródło: www.psh.gov.pl

5.4.1.2. Główne zbiorniki wód podziemnych

Teren gminy Narew nie znajduje się na obszarach występowania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych - GZWP

5.4.1.3. Jednolite części wód podziemnych

Ramowa Dyrektywa Wodna wprowadziła pojęcie jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), przez które rozumie się określoną objętość wód podziemnych w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych. Jednolite części wód są objęte monitoringiem, prowadzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny oraz Główne Inspektoraty Ochrony Środowiska. Celem badań jakości wód podziemnych jest dostarczenie informacji o stanie chemicznym wód podziemnych, określenie trendów zmian oraz sygnalizacja zagrożeń w skali kraju na potrzeby zarządzania zasobami wód podziemnych i oceny skuteczności podejmowanych działań ochronnych. Według podziału Polski na jednolite części wód, gmina Narew położona jest na terenie JCWPd o numerze 52.

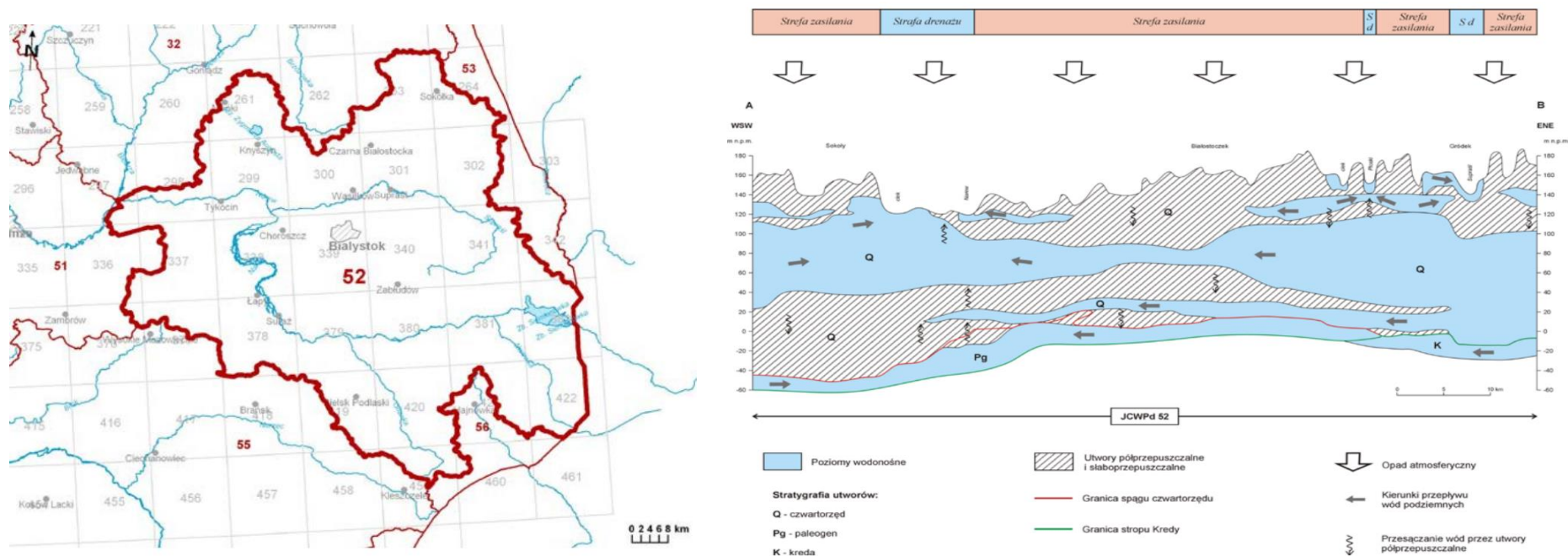
Tabela nr 8. Charakterystyka JCWPd nr 52

Położenie geograficzne		
Region fizyczno-geograficzny (Kondracki, 2009)	Prowincja: Niż Wschodniobałtycko-Białoruski (84)	
	Podprowincja: Wysoczyzny Podlasko-Białoruskie (843)	
	<table border="0"> <tr> <td>Makroregion: Nizina Północnopodlaska (843.3)</td> <td>Mezoregiony: Kotlina Biebrzańska (843.32) Wysoczyzna Białostocka (843.33) Wzgórza Sokólskie (843.34) Wysoczyzna Wysokomazowiecka (843.35) Dolina Górnej Narwi (843.36) Równina Bielska (843.37)</td> </tr> </table>	Makroregion: Nizina Północnopodlaska (843.3)
Makroregion: Nizina Północnopodlaska (843.3)	Mezoregiony: Kotlina Biebrzańska (843.32) Wysoczyzna Białostocka (843.33) Wzgórza Sokólskie (843.34) Wysoczyzna Wysokomazowiecka (843.35) Dolina Górnej Narwi (843.36) Równina Bielska (843.37)	
Położenie hydrologiczne i hydrogeologiczne		
Dorzecze	Wisły	
Region wodny RZGW	Środkowej Wisły RZGW Warszawa	
Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni)	Narew (II)	
Obszar bilansowy	Z-10 Narew od granicy państwa do Biebrzy	
Region hydrogeologiczny (Paczyński, 1995)	I – mazowiecki, II – mazursko-podlaski, IX – lubelsko-podlaski	
Zagospodarowanie terenu (źródło: warstwa Corin Land Cover)		
% obszarów antropogenicznych	2,56	
% obszarów rolnych	59,03	
% obszarów leśnych i zielonych	36,87	
% obszarów podmokłych	1,18	
% obszarów wodnych	0,36	
HYDROGEOLOGIA		
Liczba pięter wodonośnych	4	

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny

Charakterystykę Jednolitych Części Wód Podziemnych zlokalizowanych na terenie gminy Narew przedstawiono poniżej.

Rysunek nr 17. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Narew - JCWPd 52

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny

Tabela nr 9. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Narew - JCWPd 52

JCWPd		Lokalizacja			Ocena stanu		Ocena stanu	Cel	Ocena ryzyka
Europejski kod	Nazwa	Region wodny	Obszar dorzecza	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW)	ilościowego	chemicznego			
PLGW200052	52	Środkowej Wisły	Wisły	RZGW w Warszawie	dobry	dobry	dobry	dobry	niezagrożona

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny - dane za rok 2020

5.4.1.4. Monitoring wód podziemnych

Zgodnie z informacjami WIOŚ oraz GIOŚ w Białymstoku w latach 2018 - 2022 roku na terenie gminy Narew nie był prowadzony monitoring jakości wód podziemnych.

Poniżej przedstawiono wyniki badań dla najbliższego położonego punktu pomiarowego zlokalizowanego w miejscowości Olchówka w gminie Narewka. Badania obejmują rok 2019.

Tabela nr 10. Wyniki monitoringu jakości wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego

Lp.	Parametr	Jednostka	Wartość	Wartość graniczna	Klasa
1.	Zwierciadło wody	-	napięcie	-	-
2.	Przewodność elektrolityczna właściwa w 20°C	µS/cm	344	700	I
3.	Odczyn	pH	7,52	6,5-9,5	I
4.	Temperatura	°C	9,3	<10	I
5.	Tlen rozpuszczony	mgO2/l	0,29	<0,5	IV
6.	Ogólny węgiel organiczny	mgC/l	2	5	I
7.	Amonowy jon	mgNH4/l	0,59	0,5	II
8.	Arsen	gAs/l	0,016	0,02	II
9.	Azotany	mgNO3/l	0,42	10	I
10.	Azotyny	mgNO2/l	<0,01	0,03	I
11.	Bor	mgB/l	0,04	0,5	I
12.	Chlorki	mgCl/l	5,97	60	I
13.	Cynk	mgZn/l	<0,003	0,05	I
14.	Fosforany	mgPO4/l	<0,30	0,5	I
15.	Magnez	mgMg/l	9,5	30	I
16.	Mangan	mgMn/l	0,263	0,4	II
17.	Miedź	mgCu/l	0,00021	0,01	I
18.	Molibden	mgMo/l	0,00207	0,003	I
19.	Ołów	mgPb/l	<0,00005	0,01	I
20.	Potas	mgK/l	1,3	10	I
21.	Rtęć	mgHg/l	<0,0001	0,001	I
22.	Siarczany	mgSO4/l	6,05	250	I
23.	Sód	mgNa/l	11,1	60	I
24.	Wapń	mgCa/l	57,4	100	I
25.	Wodorowęglany	mgHCO3/l	239,0	350	II
26.	Żelazo	mgFe/l	0,92	1	II

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

5.4.2. Wody powierzchniowe

5.4.2.1. Sieć rzeczna

Gmina Narew położona jest pod względem hydrologicznym w zlewni rzeki Narwi, która jest głównym odbiornikiem wód. Głównymi jej dopływami są cieki prawobrzeżne:

- ♦ Rudnia,
- ♦ Małynka,
- ♦ Ruda z Zabłoczanką
- ♦ Olszanka.

Odwadniają one północną część gminy. Zarówno dolina Narwi oraz doliny jej dopływów są szerokie, o płaskim dnie i wygładzonych krawędziach. Wody powierzchniowe z części południowej gminy zbiera rzeka Krzywczynka i rowy melioracyjne znajdujące ujście w Narwi.

Przez gminę przepływają również cieki:

- ♦ Kanał „Tyniewiczze”
- ♦ Makówka
- ♦ Krzywczyk.

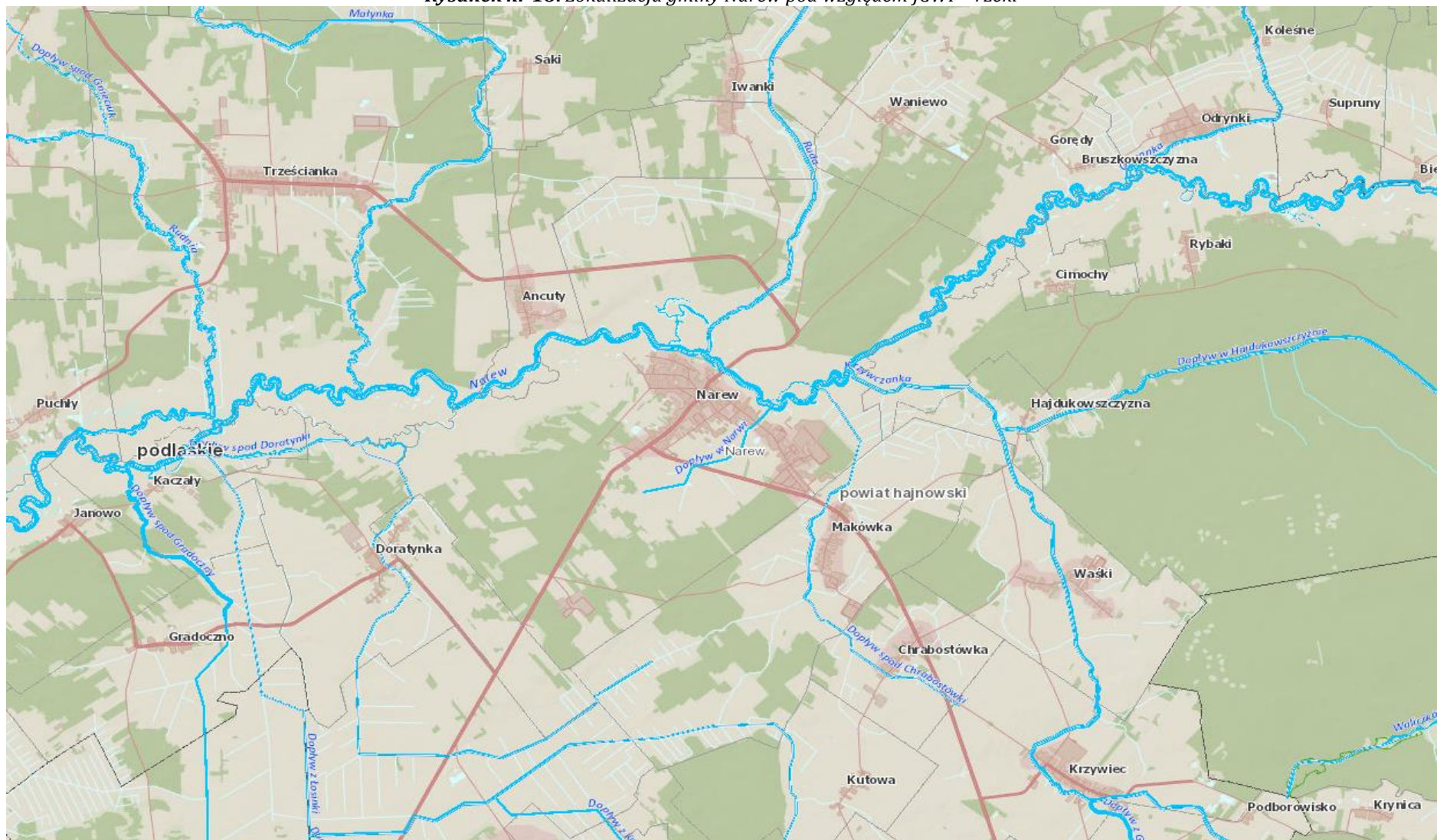
5.4.3. Jednolite części wód powierzchniowych

Jednolite części wód powierzchniowych określono na podstawie „Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły”. Plan jest podsumowaniem każdego z 6 letnich cykli planistycznych wymaganych Dyrektywą 2000/60/WE tzw. Ramową Dyrektywą Wodną (2003-2009; 2009-2015; 2015-2021; 2021-2027) i stanowić powinien podstawę podejmowania wszelkich decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości. Zawiera elementy wymienione w art. 114 Prawa wodnego tj.:

- ♦ ogólny opis cech charakterystycznych obszaru dorzecza, obejmujący wykaz jednolitych części wód powierzchniowych, wraz z podaniem ich typów i ustalonych warunków referencyjnych oraz wykaz jednolitych części wód podziemnych,
- ♦ podsumowanie identyfikacji znaczących oddziaływań antropogenicznych i oceny ich wpływu na stan wód powierzchniowych i podziemnych,
- ♦ rejestr wykazów obszarów chronionych wraz z ich graficznym przedstawieniem,
- ♦ mapę sieci monitoringu, wraz z prezentacją programów monitoringowych,
- ♦ ustalenie celów środowiskowych dla jednolitych części wód i obszarów chronionych,
- ♦ podsumowanie wyników analizy ekonomicznej związanej z korzystaniem z wód,
- ♦ podsumowanie działań zawartych w programie wodno-środowiskowym kraju, z uwzględnieniem sposobów osiągnięcia ustanawianych celów środowiskowych,
- ♦ wykaz innych szczegółowych programów i planów gospodarowania dla obszaru dorzecza dotyczących zlewni, sektorów gospodarki, problemów lub typów wód, wraz z omówieniem zawartości tych programów i planów,
- ♦ podsumowanie działań zastosowanych w celu informowania społeczeństwa i konsultacji publicznych, opis wyników i dokonanych na tej podstawie zmian w planie,
- ♦ wykaz organów właściwych w sprawach gospodarowania wodami dla obszaru dorzecza,
- ♦ informację o sposobach i procedurach pozyskiwania informacji i dokumentacji źródłowej wykorzystanej do sporządzenia planu oraz informacji o spodziewanych wynikach realizacji planu.

Powyższe działania powinny zostać zrealizowane na obszarze dorzecza w celu zapewnienia utrzymania lub poprawy jakości wszystkich wód. Dotyczą one zarówno konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych jak i środków o charakterze administracyjnym, ekonomicznym, badawczym, informacyjnym czy edukacyjnym.

Rysunek nr 18. Lokalizacja gminy Narew pod względem JCWP - rzeki

Źródło: Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

Tabela nr 11. Badania JCWP na terenie gminy Narew

JCWP		Lokalizacja			Ocena stanu		Stan JCWP	Cele		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
Europejski kod	Nazwa	Region wodny	Obszar dorzecza	Zlewnia	Stan / potencjał ekologiczny	Stan chemiczny		Stan / potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	
PLRW200019261399	Narew od Narewki do Orłanki	Środkowej Wisły	Wisły	Zlewnia Narwi od granicy państwa do ujścia Biebrzy	poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200017261349	Ruda	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	poniżej stanu dobrego	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW2000172613529	Małynka	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	poniżej stanu dobrego	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200017261369	Rudnia	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	poniżej stanu dobrego	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200023261312	Olszanka	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200023261354	Dopływ spod Doratynki	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200017261372	Dopływ spod Klejnik	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	poniżej stanu dobrego	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200017261389	Łoknica	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	poniżej stanu dobrego	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200023261356	Dopływ z Łosinki	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200017261329	Krzywczanka	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona
PLRW200019261299	Narewka od Jelonki do ujścia	Środkowej Wisły	Wisły		poniżej dobrego	dobry	zły	dobry	dobry	zagrożona

Źródło: Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie - dane za rok 2018

5.4.4. Jakość wód powierzchniowych

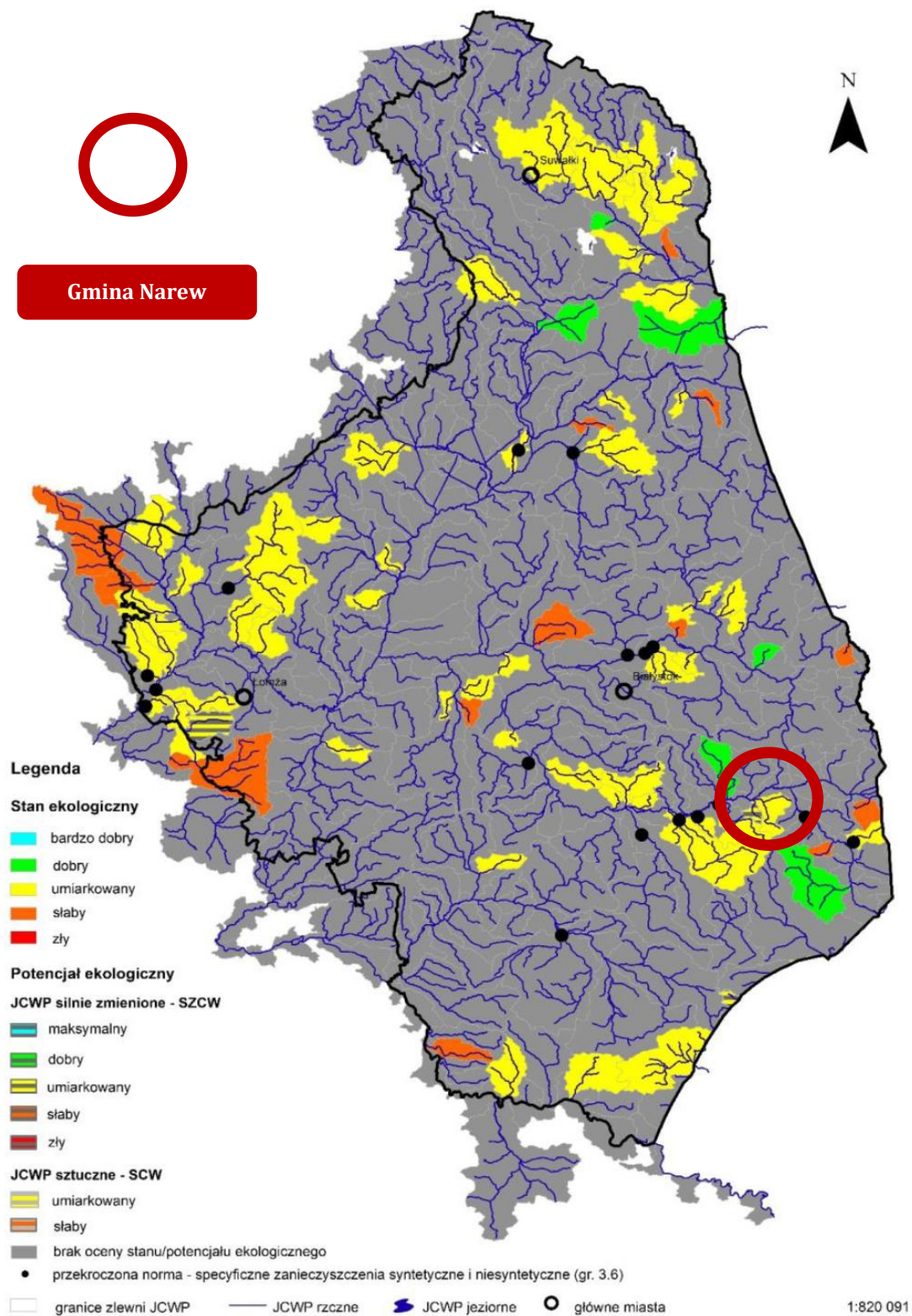
Cele środowiskowe dla części wód zostały oparte na wartościach granicznych poszczególnych wskaźników fizyko - chemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych określających stan ekologiczny wód powierzchniowych oraz wskaźników chemicznych świadczących o stanie chemicznym wody, odpowiadających warunkom osiągnięcia przez te wody dobrego stanu, z uwzględnieniem kategorii wód wg. rozporządzenia w sprawie sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych. Zastosowane podejście, polegające na przyjęciu za cele środowiskowe wartości granicznych odpowiadających dobremu stanowi wód związane było z niekompletnym zrealizowaniem prac w zakresie zrealizowania warunków referencyjnych dla poszczególnych typów wód, a tym samym brakiem możliwości ustalenia wartości celów środowiskowych wg. charakterystycznych wymagań względem poszczególnych typów we wszystkich kategoriach wód.

Przy ustalaniu celów środowiskowych dla JCWP bierze się pod uwagę aktualny stan tych wód narzucając zadanie nie pogarszania ich stanu. W związku z tym dla jednolitych części wód będących obecnie w bardzo dobrym stanie/potencjale ekologicznym celem środowiskowym będzie utrzymanie tego stanu/potencjału. Ponadto ustalając cele uwzględniono także różnicę pomiędzy naturalnymi, a silnie zmienionymi, sztucznymi częściami wód. Dla naturalnych części wód celem będzie osiągnięcie co najmniej dobrego stanu ekologicznego, dla silnie zmienionych i sztucznych części wód - co najmniej dobrego potencjału ekologicznego. Ponadto w obydwu przypadkach, w celu osiągnięcia dobrego stanu/potencjału konieczne będzie utrzymanie co najmniej dobrego stanu chemicznego.

Przedmiotem badań monitoringowych jakości wód powierzchniowych są jednolite części wód powierzchniowych (JCW). Pojęcie to, wprowadzone przez Ramową Dyrektywę Wodną, oznacza oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych taki jak: jezioro, zbiornik, strumień, rzeka lub kanał, część strumienia, rzeki lub kanału, wody przejściowe lub pas wód przybrzeżnych. Program monitoringu wód na terenie województwa realizowany jest w ramach:

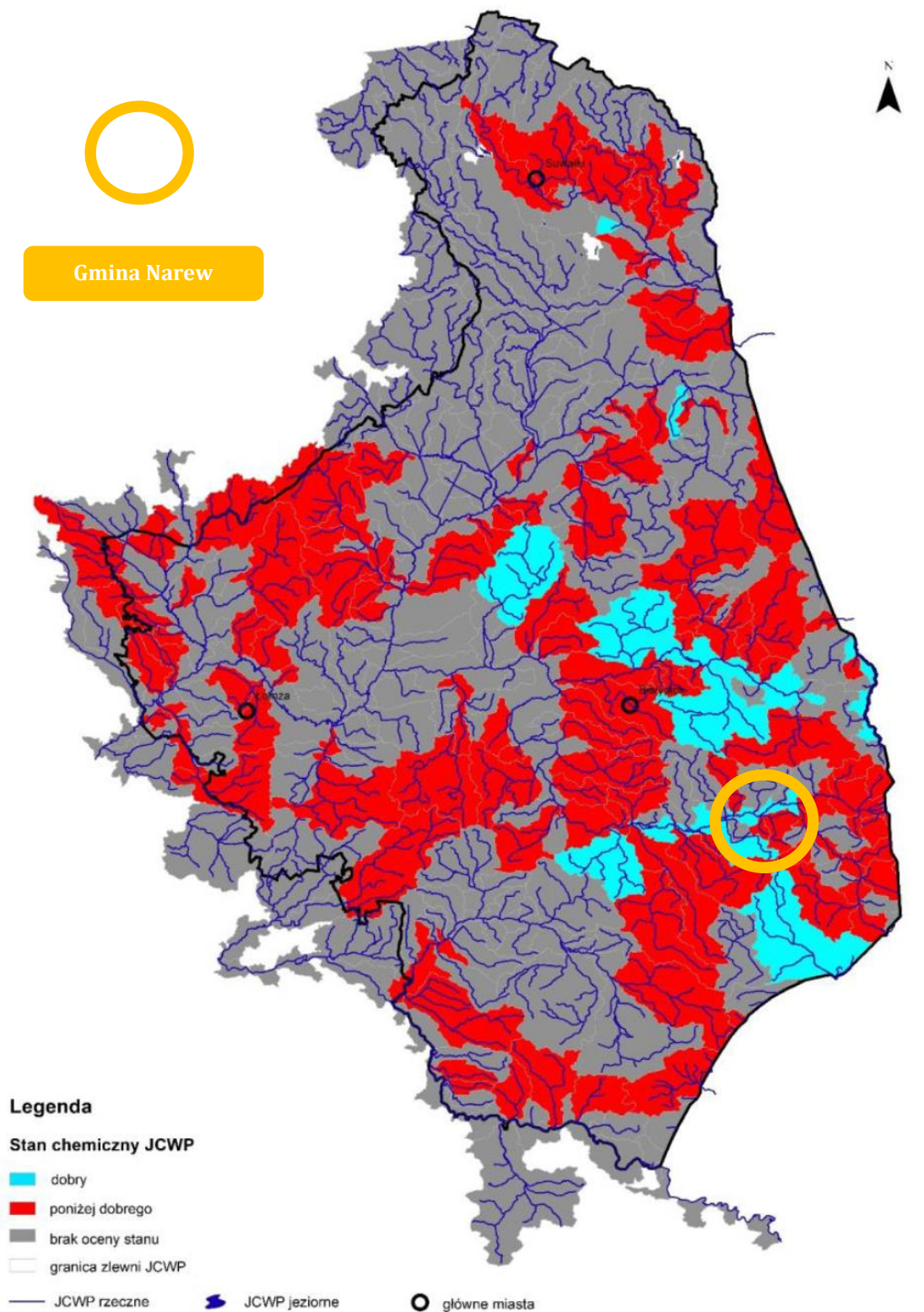
- ♦ monitoringu diagnostycznego (MD) z częstotliwością raz na 6 lat - pełny zakres badań,
- ♦ monitoringu operacyjnego (MO) z częstotliwością raz na 3 lata lub corocznie (wyłącznie w zakresie substancji szkodliwych dla środowiska wodnego, dla których odnotowano przekroczenia norm w latach wcześniejszych) - ograniczony zakres badań,
- ♦ monitoringu obszarów chronionych (MOC) z częstotliwością raz na 3 lata lub corocznie (wyłącznie dla wód przeznaczonych do spożycia) - ograniczony zakres badań.

Rysunek nr 19. Stan/potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych płynących w województwie podlaskim, na podstawie wyników badań z 2018 r.

Źródło: Stan środowiska w województwie podlaskim- Raport 2020 - GIOŚ RWMŚ Białystok

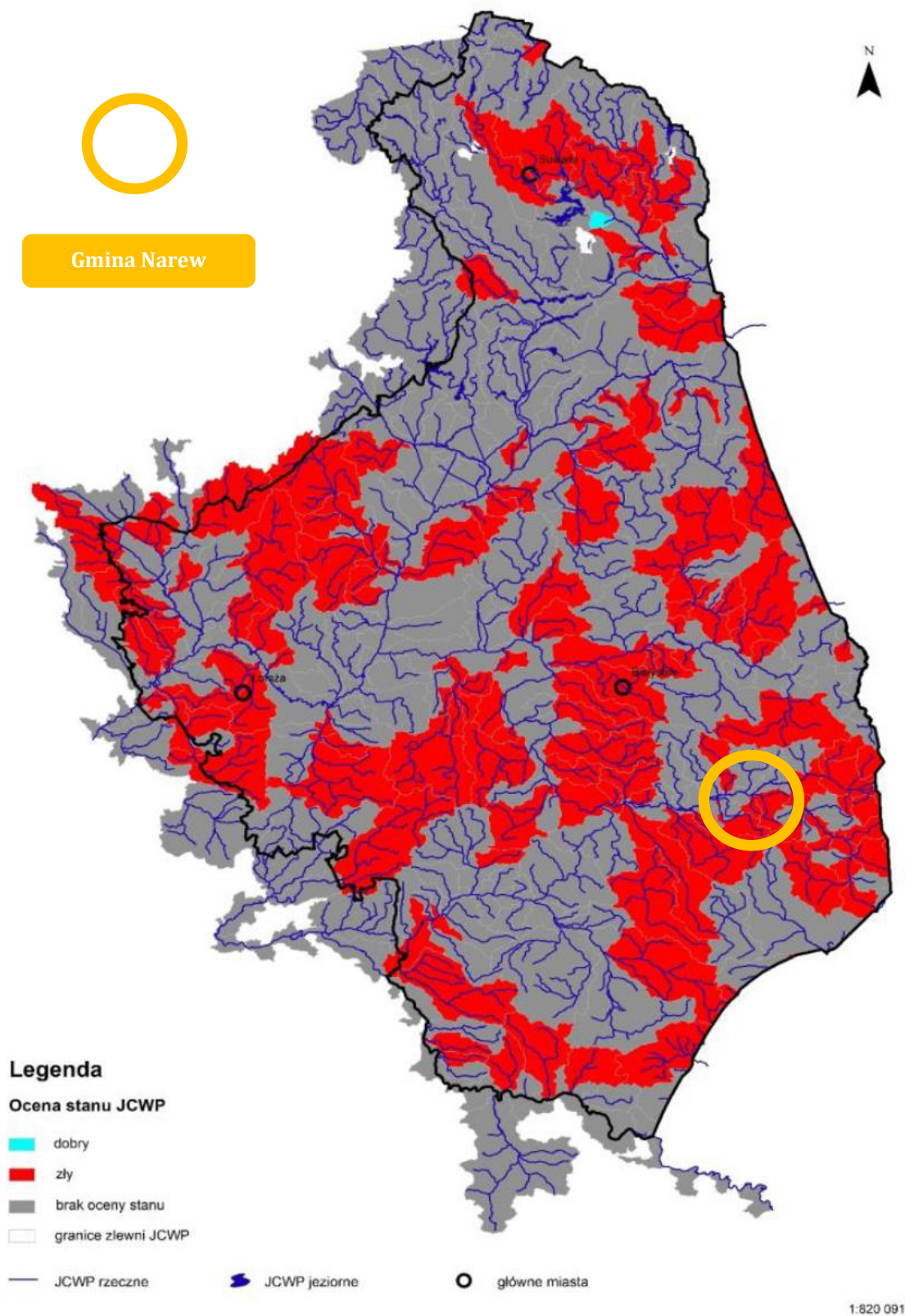
Rysunek nr 20. Stan chemiczny jednolitych części wód powierzchniowych płynących w województwie podlaskim, na podstawie wyników badań z 2018 r.

1:820 091

Źródło: Stan środowiska w województwie podlaskim - Raport 2020 - GIOŚ RWMS Białystok

Rysunek nr 21. Stan jednolitych części wód powierzchniowych płynących w województwie podlaskim, na podstawie wyników badań z 2018 r.

Źródło: Stan środowiska w województwie podlaskim- Raport 2020 - GIOŚ RWMS Białystok
5.4.5. Źródła i tendencje przeobrażeń wód powierzchniowych

Charakter gminy Narew wywiera dość znaczącą presję zarówno ilościową, jak i jakościową, na stan zasobów wód powierzchniowych. W związku z powyższym racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa stanowią priorytetowe cele środowiskowe regionu. Do istotnych zagrożeń stanu wód powierzchniowych spowodowanych działalnością człowieka należą przede wszystkim zanieczyszczenia pochodzące z obszarów rolniczych, eksploatacja sieci wodociągowej, wodochłonny przemysł, odprowadzanie nieoczyszczanych lub niedostatecznie oczyszczanych ścieków przemysłowych oraz komunalnych.

Analizując formy korzystania z wód powierzchniowych, można stwierdzić, iż do najważniejszych elementów zmian antropogenicznych można zaliczyć:

- ♦ wody służące do nawadniania upraw dla potrzeb gospodarstw,
- ♦ zmiany sieci hydrograficznej spowodowane melioracyjną przebudową koryt niewielkich cieków,
- ♦ osuszenie podmokłych terenów jako efekt melioracji,
- ♦ zabudowę techniczną rzek,
- ♦ zanieczyszczenia płytkich wód podziemnych na terenie niektórych jednostek osadniczych;
- ♦ zanieczyszczenie płytkich wód podziemnych na obszarach „dzikich” wysypisk śmieci,
- ♦ bakteriologiczne zanieczyszczenie cieków,
- ♦ zanieczyszczenia związkami biogennymi wód.

Punktowe źródła przeobrażeń

Do zanieczyszczeń punktowych, stwarzających bardzo poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych można zaliczyć:

- ♦ bezpośrednie zrzuty ścieków przemysłowych;
- ♦ bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowo - gospodarczych,
- ♦ zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków.

Zrzuty ścieków surowych bytowo - gospodarczych mogą wynikać z ilości znajdujących się na terenie gminy zbiorników bezodpływowych. Dlatego też ważne jest, aby przeprowadzane były kontrole częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych wśród gospodarstw domowych oraz sukcesywne przyłączanie nieruchomości do rozbudowywanej sieci kanalizacji sanitarnej.

Obszarowe źródła przeobrażeń

Do czynników wpływających na jakość wód powierzchniowych należą uwarunkowania naturalne, takie jak warunki klimatyczne i hydrologiczne, czy zdolność samooczyszczania oraz zanieczyszczenia antropogeniczne. Znaczną część zanieczyszczeń trafiających do wód powierzchniowych stanowią zanieczyszczenia obszarowe. Źródłem tych zanieczyszczeń są przede wszystkim:

- ♦ rolnictwo, co wynika głównie z faktu stosowania nawozów sztucznych i naturalnych, a także środków ochrony roślin,
- ♦ hodowla zwierząt poprzez niewłaściwe składowanie obornika i gnojowicy oraz ich niewłaściwe, zbyt duże lub zbyt częste stosowanie na polach,
- ♦ niedostateczna infrastruktura odprowadzająca ścieki bytowe.

Źródłami obszarowego zanieczyszczenia wód na obszarze gminy są również spływy powierzchniowe z terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Spływom zanieczyszczeń obszarowych i ich migracji do wód sprzyja urzeźbienie terenu, rozbudowana sieć systemów drenarskich, rowów melioracyjnych i kanałów. Główne rodzaje i źródła zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa oraz ich skutki dla środowiska zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 12. Charakterystyka zanieczyszczeń

Źródła zanieczyszczeń	Rodzaj zanieczyszczeń	Skutki dla środowiska
Nawozy mineralne i naturalne stosowane w nadmiernych dawkach lub w niewłaściwy sposób	Składniki pokarmowe roślin, głównie azotany i fosforany	Pogorszenie jakości wody, nadmierny rozwój planktonu w wodach powierzchniowych, zakwity wód
Chemiczna ochrona roślin, stosowanie kompostów przemysłowych	Substancje toksyczne - środki ochrony roślin, metale ciężkie	Skażenie wód, zagrożenie dla życia biologicznego w wodach, wyłączenie wód z rekreacji
Erozja wodna i wietrzna, stosowanie nawozów naturalnych i organicznych w niewłaściwy sposób	Drobne nie- i organiczne cząstki gleby tworzące zawiesinę	Zagrożenie dla życia biologicznego, wyłączenie z rekreacji, trudny przesył wody

Źródło: Krajowa Stacja Chemiczno - Rolnicza

Główne zanieczyszczenia wód - związki azotu i fosforu - wprowadzane są do gleby z nawozami. Azot w formie związków amonowych i azotanowych trafia do gleby z nawozami, w postaci opadu atmosferycznego lub w wyniku wiązania przez bakterie. Azot amonowy ulega procesowi nitrifikacji i przechodzi w azot azotanowy, wymywany do płytkich wód gruntowych, także wgłębnych; częściowo ulatnia się jako NH₃.

Wody powierzchniowe zanieczyszczane są azotanami w wyniku spływów powierzchniowych (erozji), odpływu z wodami drenarskimi lub przemieszczania z wodami wgłębnymi. Źródłem zanieczyszczenia azotanami wód gruntowych - w obrębie zagrody - są źle przechowywane nawozy naturalne, także nieszczelne zbiorniki do gromadzenia nieczystości i płynnych odchodów zwierzęcych. Związki fosforu - fosforany - wprowadzane w formie nawozów nie ulegają ani wymywaniu, ani ulatnianiu się, natomiast mogą przenikać do wód powierzchniowych wraz ze spływami cząsteczek gleby w wyniku erozji. Azotany i fosforany decydują o rozwoju planktonu, tzw. zakwitach wód. Stopień oddziaływania punktowych i obszarowych źródeł zanieczyszczenia wód powierzchniowych i gruntowych, związanych z rolniczym użytkowaniem gruntów, zależy od:

- ♦ stanu infrastruktury technicznej,
- ♦ koncentracji produkcji zwierzęcej i sposobu składowania/ przechowywania odchodów zwierzęcych;
- ♦ ilości ludności i liczby gospodarstw domowych oraz stanu ich wyposażenia w urządzenia sanitarne.

Jednym z elementów meteorologicznych gromadzącym i przenoszącym zanieczyszczenia jest opad atmosferyczny. Zróżnicowanie w czasie i przestrzeni wielkości opadów atmosferycznych, a przez to zmiennej ilości i jakości chemicznej opadającej na powierzchnię ziemi wody, wynika przede wszystkim z różnego źródłowo obszaru gromadzenia się zasobów wodnych i zanieczyszczeń w atmosferze, zmiennej wysokości występowania kondensacji pary wodnej, czasu trwania i natężenia występującego opadu oraz kierunku napływu mas powietrza. Z powodu dużej zmienności warunków meteorologicznych w skali miesięcy, sezonów i roku, w zależności od miejsca i czasu, ilości wnoszonych przez opady zanieczyszczeń są bardzo zróżnicowane.

Rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 29 marca 2017r. określono w regionie wodnym Środkowej Wisły, wody powierzchniowe i podziemne wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć.

5.4.6. Mała retencja

Trudno jednoznacznie zdefiniować pojęcie „małej retencji”. W zależności od lokalnych warunków zbiornik o tej samej powierzchni czy ilości gromadzonej wody może swym zasięgiem, wpływem na środowisko oddziaływać istotnie lub niemalże wcale. Zbiorniki retencyjne mają za zadanie gromadzenie wody, która może być wykorzystywana do różnych celów, mogą poprawiać istotnie warunki wodne terenów przylegających, wpływają pozytywnie na lokalny mikroklimat. Do retencjonowania wody można wykorzystywać nie tylko zbiorniki wodne, ale również istniejące systemy melioracyjne przywracając im funkcję nawadniania. Jeżeli zostanie wykluczone, że projektowany zbiornik retencyjny mógłby znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko, to inwestycja będzie mogła być bez przeszkód zrealizowana. W przypadku kiedy realizacja zbiornika wiąże się z negatywnym wpływem na środowisko, a istnieją alternatywne możliwości rozwiązania danego problemu bez ingerencji w środowisko, inwestycja taka nie może być realizowana. W przypadkach kiedy budowa zbiornika jest uzasadniona nadrzędnym interesem publicznym, a dla jej realizacji nie ma alternatyw, wówczas będzie można zezwolić na jej realizację, po przejściu ściśle określonych przepisami procedur.

Zagrożenia - szkody

W zależności od lokalnych warunków oraz sposobu budowy do zagrożeń można zaliczyć:

- ♦ trwałe zalanie terenu (w tym możliwość zalania i zniszczenia siedlisk i gatunków chronionych),
- ♦ zniszczenie siedlisk i gatunków na znacznej powierzchni w przypadku usuwania gruntu (kopania zbiornika) i budowy zbiornika,
- ♦ trwałe przegrodzenie ciekun uniemożliwiająca migrację fauny,
- ♦ pogorszenie parametrów fizykochemicznych wody w przypadku zbiorników płytkich o znacznej powierzchni i silnie nagrzewających się,
- ♦ gromadzenie się osadów nanoszonych przez ciek, które po latach stanowią istotny i trudny do rozwiązania problem,
- ♦ zaburzenie transportu rumowiska i tym samym funkcjonowania ekosystemów poniżej,
- ♦ zmianę lokalnych warunków hydrologicznych i ekologicznych.

Metody minimalizacji szkód - środki ostrożności

Budowa zbiornika małej retencji, kosztem siedlisk czy gatunków chronionych, w warunkach Polski nie znajduje uzasadnienia. Nie należy jednak z góry wykluczać możliwości realizowania zadań z zakresu retencji wody na obszarach chronionych. Aby wykluczyć konflikty pomiędzy retencją wody a ochroną przyrody, należy już na etapie planowania i projektowania rozwiązań służących retencji brać pod uwagę następujące zalecenia:

- ♦ w każdym przypadku przeprowadzić procedurę oceny oddziaływania na środowisko,
- ♦ bezwzględnie rezygnować z budowy obiektów niszczących siedliska czy stanowiska gatunków,
- ♦ nie należy budować zbiorników powodujących zalanie dobrze zachowanych bądź rokujących szanse regeneracji torfowisk,
- ♦ rezygnować z budowy zbiorników w obrębie dobrze zachowanych i w miarę naturalnych cieków (szczególnie niewielkich rzek), na rzecz wykorzystania do tego celu kanałów czy rowów melioracyjnych,
- ♦ w pierwszej kolejności realizować tzw. retencję gruntową bądź korytową, nie powodując trwałego zalania terenu (maksymalnie wykorzystać potencjał istniejącego systemu melioracyjnego),

- ♦ przywrócić możliwość retencjonowania wody w obszarach hydrogenicznym (odbudować system melioracyjny pełniący funkcję nie tylko osuszania ale też hamowania odpływu i gromadzenia wody - w przeciwnym wypadku tj. ograniczania się do utrzymywania systemu melioracyjnego polegającego na konserwacji rowów w dalszym ciągu pogłębiać będzie niekorzystne warunki wodne),
- ♦ poprawiać kondycję torfowisk przywracając im proces torfotwórczy (tak naprawdę jeden z nielicznych i wciąż niedocenianych sposobów rzeczywistego a nie pozornego, jak w przypadku wykopywanych zbiorników, zwiększania zasobów wodnych),
- ♦ wykorzystać do retencjonowania wody przepływowe zbiorniki już istniejące, w których z różnych powodów doszło do znacznego obniżenia poziomu lustra wody (jednak zawsze działania te uzależnić od potwierdzonego korzystnego wpływu na gatunki czy siedliska),
- ♦ w przypadku budowy zbiorników (o niewielkiej, ok. 1 m, rzędnej piętrzenia) na ciekach piętrzenie „rozłożyć” należy na kilka mniejszych piętrzeń tworząc kaskadę lub bystrotek umożliwiającą swobodną migrację fauny,
- ♦ w przypadku zbiorników o znacznej wysokości piętrzenia bezwzględnie zapewnić możliwość migracji nie tylko ryb, ale też drobnej fauny zarówno bezkręgowców, jak i kręgowców,
- ♦ maksymalnie wykorzystywać dla celów retencyjnych bobry umożliwiając im zasiedlenie terenów dotąd niezasiedlonych, a także stosując różnego rodzaju urządzenia pozwalające osiągać kompromis w wysokości budowanych przez nie tam, stosowanie rozwiązań zabezpieczających wały przeciwpowodziowe przed ich rozkopywaniem (metalowe siatki),
- ♦ zarówno głębokość zbiornika, jak i jego brzegi powinny być zróżnicowane,
- ♦ w miarę możliwości jeden z brzegów należy pozostawić w formie urwistej, na innych natomiast ukształtować płycizny zróżnicowane pod względem głębokości i spadku,
- ♦ najkorzystniejszy dla większości organizmów spadek głębokości (stosunek głębokości do odległości od brzegu) zawiera się pomiędzy wartościami 1:5 a 1:10. Oznacza to, że głębokość jednego metra zbiornik powinien osiągać w odległości 5-10 m od brzegu,
- ♦ brzegi powinny być maksymalnie rozwinięte, ukształtowane w co najmniej kilka zatok i półwyspów - zróżnicować należy również stopień zadrzewienia obrzeży, przynajmniej 1/3 długości linii brzegowej pozostawiając w formie odkrytej. ⁶⁾

5.5. Gospodarka wodno-ściekowa

5.5.1. Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy Narew zaopatrzeniem w wodę zajmują się Wodociągi Podlaskie Sp. z o.o. z siedzibą w Białymstoku. Jednostka prowadzi całokształt zadań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, w tym związanych z realizacją inwestycji oraz zajmuje się eksploatacją sieci wodociągowych i sieci kanalizacyjnych, ujęć wody oraz przepompowni ścieków.

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców gminy Narew odbywa się z ujęć wody. Dla wskazanych ujęć określono strefy ochronne. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne (Dz. U. 2021 r. poz. 2233 ze zm.) teren stref należy zabezpieczyć przed dostępem osób postronnych ogrodzeniem, na ogrodzeniu należy umieścić tablice informacyjne o strefie ochronnej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody (Dz.U. 2019 poz. 1217).

Na terenie ochrony bezpośredniej jest zabronione użytkowanie gruntów do celów nie związanych z eksploatacją wody. Na tym terenie należy zapewnić:

- ♦ odprowadzanie wód opadowych w taki sposób, aby nie mogły one przedostawać się do urządzeń do poboru wody,
- ♦ zagospodarowanie terenu zielenią,

⁶⁾ Natura 2000 a gospodarka wodna - Piotr Kowalczak, Piotr Nieznański, Robert Stańko, Fernando Magdaleno Mas, Magdalena Bernués Sanz - Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

- ♦ szczelne odprowadzanie poza granice strefy ochronnej ścieków z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy urządzeniach służących do poboru wody,
- ♦ ograniczenie do niezbędnych potrzeb przebywania osób nie zatrudnionych stale przy urządzeniach służących do poboru wody.

Ponadto na terenie ochrony pośredniej może być zakazane lub ograniczone wykonywanie robót lub czynności powodujących zmniejszenie przydatności ujmowanej wody lub wydajności ujęcia, obejmujących:

- ♦ wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- ♦ rolnicze wykorzystanie ścieków,
- ♦ przechowywanie lub składowanie odpadów promieniotwórczych,
- ♦ stosowanie nawozów oraz środków ochrony roślin,
- ♦ budowę nowych dróg, linii kolejowych, lotnisk lub lądowisk,
- ♦ wykonywanie urządzeń melioracji wodnych oraz wykopów ziemnych,
- ♦ lokalizowanie zakładów przemysłowych oraz ferm chowu lub hodowli zwierząt,
- ♦ lokalizowanie magazynów produktów ropopochodnych oraz innych substancji, a także rurociągów do ich transportu,
- ♦ lokalizowanie składowisk odpadów niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętne,
- ♦ mycie pojazdów mechanicznych,
- ♦ urządzenie parkingów, obozowisk oraz kąpielisk i miejsc okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli,
- ♦ lokalizowanie nowych ujęć wody,
- ♦ lokalizowanie cmentarzy oraz grzebanie martwych zwierząt,
- ♦ wydobywanie kopalin,
- ♦ wykonywanie odwodnień budowlanych lub górniczych,
- ♦ lokalizowanie budynków oraz obiektów budowlanych związanych z turystyką,
- ♦ używanie statków powietrznych do przeprowadzania zabiegów rolniczych,
- ♦ urządzenie przyzmi kiszonkowych,
- ♦ chów lub hodowlę ryb, ich dokarmianie lub zanęcanie,
- ♦ pojenie oraz wypasanie zwierząt,
- ♦ wydobywanie kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu,
- ♦ uprawianie sportów wodnych,
- ♦ użytkowanie statków o napędzie spalinowym,
- ♦ lokalizowanie nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- ♦ składowanie opakowań po nawozach i środkach ochrony roślin,
- ♦ stosowanie i składowanie chemicznych środków zimowego utrzymania dróg.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku na terenie gminy Narew przedstawiono w poniższej tabeli.

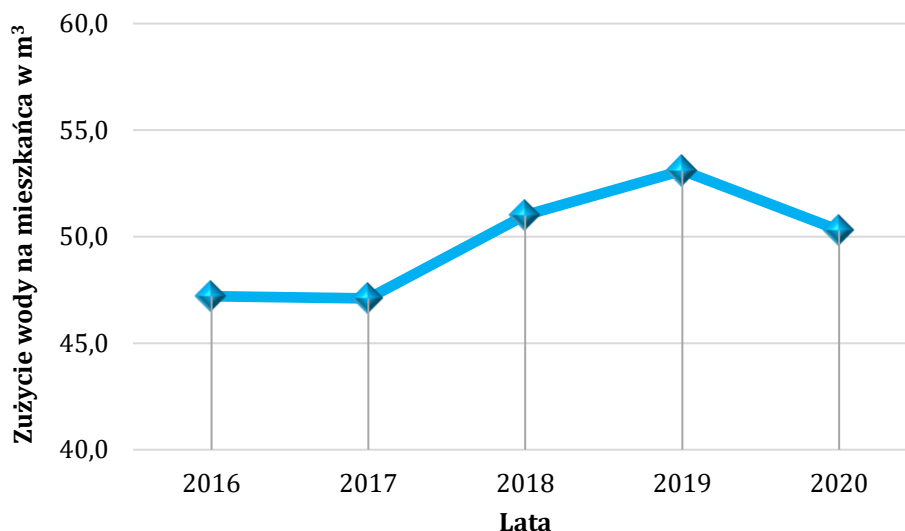
Tabela nr 13. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku [dam³]

Zużycie wody	2017	2018	2019	2020	2021
eksploatacja sieci wodociągowej	162,9	174,5	184,5	172,1	Brak danych GUS BDL wg stanu na dzień 04.01.2023r.
eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe	101,6	114,8	122,0	106,3	
przemysł	0	0	0	0	
Ogółem	168,9	180,5	184,5	172,1	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Na poniższym wykresie przedstawiono tendencję zużycia wody na mieszkańca na przestrzeni lat.

Wykres nr 4. Łączne zużycie wody na mieszkańca na terenie gminy Narew

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków (Dz. U. z 2020r. poz. 2028 ze zm.) wójt, burmistrz, prezydent miasta jest zobowiązany do informowania mieszkańców o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Badania jakości ujmowanych wód dla gminy Narew prowadzi Powiatowa Stacja Sanitarно - Epidemiologiczna w Hajnówce. Prowadzi ona ocenę jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi w ramach nadzoru sanitarnego w okresach kwartalnych.

5.5.2. Charakterystyka sieci wodociągowej

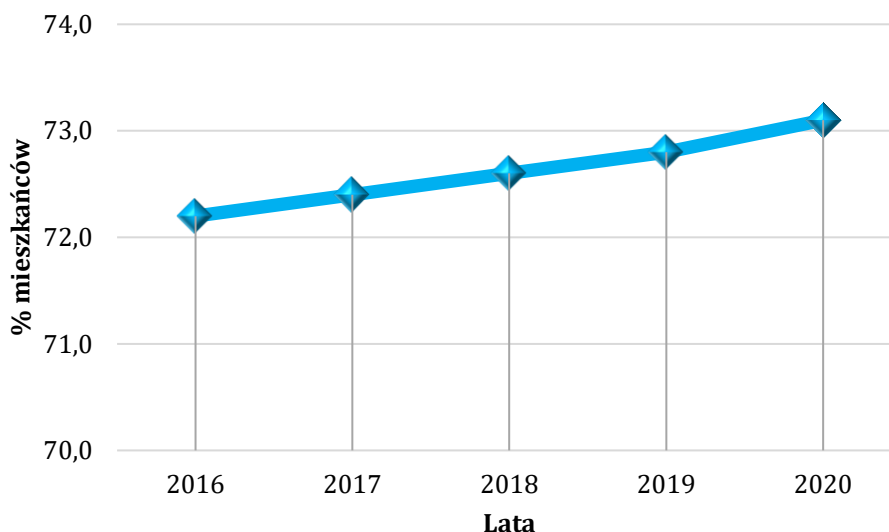
Sieć wodociągowa zaopatruje w wodę pitną około 73% mieszkańców gminy. Jednak wiele odcinków sieci wodociągowej jest już wyeksploatowanych i wymaga wymiany. Ponadto konieczna jest rozbudowa sieci wodociągowej na obszarach, dla których wyznaczono nowe tereny pod zainwestowanie. Charakterystykę rozwoju sieci wodociągowej na terenie gminy Narew przedstawiono poniżej.

Tabela nr 14. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Narew

Charakterystyka	Jedn.	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	120,1	120,1	120,1	120,2	Brak danych GUS BDL wg stanu na dzień 04.01.2023r.
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	1621	1643	1660	1679	
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	101,6	114,8	122,0	106,3	
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	28,3	32,4	35,1	31,0	
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	2582	2546	2516	2497	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Wykres nr 5. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie gminy Narew

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Wraz z wyznaczeniem nowych obszarów zabudowy konieczne jest podjęcie działań zmierzających do jak najszybszej rozbudowy sieci wodociągowej, zwiększania jej niezawodności, obniżania awaryjności i strat ilości wody oraz zapewnienia odpowiedniej ilości wody dla celów przeciwpożarowych określonej w przepisach dotyczących zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych.

Inwestycje wodociągowe na terenie gminy zakładają modernizację i wymianę wyeksploatowanej sieci. Stan sieci wodociągowej jest zróżnicowany. Wodociągi wybudowane w ciągu ostatnich lat są w stanie dobrym, natomiast te wykonane z rur stalowych i żeliwnych mogą być w złym stanie. Zły stan urządzeń powoduje znaczne ubytki wody. Straty wynikają z sytuacji awaryjnych spowodowanych złym stanem technicznym wodociągów, niezlokalizowanymi w szybkim czasie awariami tzw. wyciekami ukrytymi, technologicznym płukaniem sieci, a także używaniem przez mieszkańców starych typów wodomierzy, a tym samym nieprawidłowym naliczaniem zużycia wody, nielegalnym poborem wody oraz poborem wody z hydrantów.

5.5.3. Charakterystyka sieci kanalizacji sanitarnej

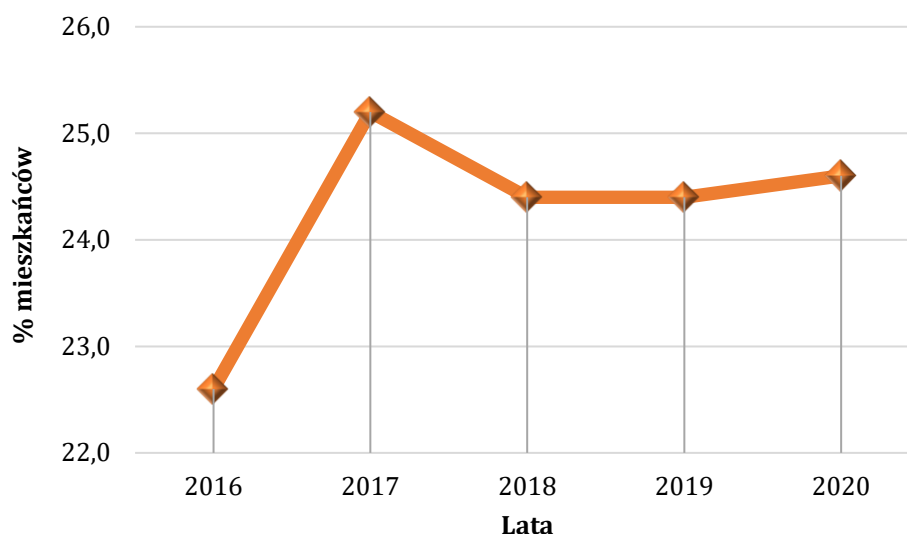
Całkowita ilość mieszkańców objętych siecią kanalizacyjną na terenie gminy Narew wynosi blisko 25%. Długość sieci kanalizacyjnej w 2020 roku wynosiła około 20 km. Na terenach nieskanalizowanych ścieki komunalne gromadzone są w zbiornikach na nieczystości ciekłe lub odprowadzane z wykorzystaniem przydomowych oczyszczalni ścieków. Charakterystykę rozwoju sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela nr 15. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Narew

Charakterystyka	Jedn.	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	19,8	19,8	19,8	19,8	Brak danych GUS BDL wg stanu na dzień 04.01.2023r.
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych	szt.	424	402	402	406	
ścieki bytowe odprowadzane siecią kanalizacyjną	dam ³	95,8	75,8	58,8	93,7	
ścieki oczyszczane odprowadzone	dam ³	82,0	65,0	64,0	98,0	
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	898	856	844	840	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Wykres nr 6. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie gminy Narew

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Rozwój przestrzenny gminy w najbliższych latach pociągnie za sobą zwiększone zapotrzebowanie na wodę, a tym samym proporcjonalny wzrost wytwarzanych ścieków. Konieczny jest zatem harmonijny rozwój sieci kanalizacji sanitarnej, dostosowany do zachodzących zmian. Najważniejszymi inwestycjami zakresu gospodarki ściekami będzie rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z odcinkami rurociągów tłocznych, zgodnie z opracowaniami odrębnymi, dotyczącymi systemu wodno - ściekowego.

5.5.4. Oczyszczalnie ścieków

Ścieki bytowe z terenu gminy odprowadzane są na trzy sposoby:

- ♦ po oczyszczeniu na mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków,
- ♦ do bezodpływowych osadników okresowo opróżnianych,
- ♦ do przydomowych oczyszczalni ścieków.

Szczegółowe informacje dotyczące oczyszczania ścieków przedstawiono poniżej.

Tabela nr 16. Charakterystyka gospodarki ściekowej na terenie gminy Narew

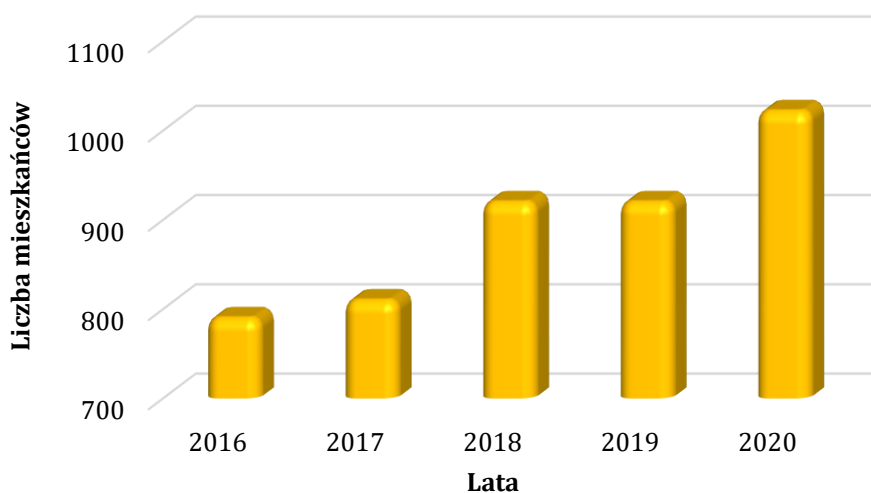
Charakterystyka	Jedn.	2017	2018	2019	2020	2021
odprowadzone ogółem	dam ³	82,0	65,0	64,0	98,0	Brak danych GUS BDL wg stanu na dzień 04.01.2023r.
odprowadzane w czasie doby do kanalizacji	dam ³	0,2	0,2	0,2	0,3	
oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowiezionymi	dam ³	97	75	75	106	
oczyszczane razem	dam ³	82	65	64	98	
oczyszczane biologiczne	dam ³	82	65	64	98	
oczyszczane biologicznie z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków	%	100,0	100,0	100,0	100,0	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Na terenie gminy w miejscowości Narew znajduje się mechaniczna - biologiczna oczyszczalnia ścieków. W czerwcu 2015 roku zakończono realizację projektu pn. „*Remont oczyszczalni ścieków w Narwi*”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach działania Podstawowe usługi dla ludności i gospodarki wiejskiej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Łączna wartość projektu to 1 595 571,83 zł zaś dotacja Unii Europejskiej wyniosła 599 146 zł. W ramach realizacji inwestycji zostały wykonane następujące prace:

- ♦ Urządzenia i instalacje technologiczne:
 - ✓ Obiekt 1 - Punkt zlewny ścieków dowożoną,
 - ✓ Obiekt 2 - Stacja odwodnienia osadu,
 - ✓ Obiekt 3 - Studnia pompowni,
 - ✓ Obiekt 4 - Reaktor SBR,
 - ✓ Uzbrojenie terenu sieci,
 - ✓ Wyposażenie BHP (zakupy),
 - ✓ Uruchomienie i rozruch oczyszczalni.
- ♦ 2. Roboty budowlane:
 - ✓ Obiekt 1 - Fundament pod kontenerową stacją zlewną,
 - ✓ Obiekt 2 - Roboty remontowe w pomieszczeniu nr 4,
 - ✓ Obiekt 2 - Uzupełnienie tynku mozaikowego na cokole,
 - ✓ Obiekt 2 - Rozebranie rampy wejściowej przy magazynie osadu,
 - ✓ Obiekt 2 - Wykonanie wiaty i podjazdu,
 - ✓ Obiekt 3 - Studzienka pompowni,
 - ✓ Obiekt 2 - Wykonanie podpory pod mieszadło.
- ♦ Instalacje elektryczne
 - ✓ Instalacje zewnętrzne,
 - ✓ Rozdzielnice i WLZ-ty,
 - ✓ Instalacja siłowa i gniazd wtykowych,
 - ✓ Instalacja oświetleniowa,
 - ✓ Instalacja połączeń wyrównawczych,
 - ✓ Badania i pomiary.
- ♦ Dodatkowe roboty branży technologicznej:
 - ✓ Kanał ściekowy,
 - ✓ Kanał grawitacyjny ścieków dowożonych,
 - ✓ Tymczasowy przewód tłoczny,
 - ✓ Studzienka pompowni,
 - ✓ Przewóz ścieków do innej oczyszczalni ścieków na czas modernizacji reaktora SBR.

Wykres nr 7. Liczba ludności korzystająca z oczyszczalni ścieków na terenie gminy Narew

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - GUS - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Tabela nr 17. Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych z terenu gminy Narew

Charakterystyka	Jednostka	2017	2018	2019	2020	2021
zbiorniki bezodpływowe	szt.	658	658	658	658	Brak danych GUS BDL
oczyszczalnie przydomowe	szt.	41	41	41	41	
stacje zlewne	szt.	1	1	1	1	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

5.5.5. Charakterystyka sieci kanalizacji deszczowej

Oprócz ścieków wytwarzanych przez bytowanie ludzi na terenie gminy powstają również wody opadowe i roztopowe. Związany to jest z występowaniem zwartej zabudowy oraz z małą ilością odsłoniętej gleby. Konieczne jest zatem zbieranie i retencjonowanie tych wód bez szkody dla terenów zurbanizowanych i upraw. W poniżej tabeli przedstawiono korzyści wynikające z zastosowania poszczególnych rozwiązań technicznych w gospodarce wodami opadowymi.

Głównym problemem związanym z gospodarowaniem wodami opadowymi na terenach zurbanizowanych jest zaburzenie cyklu hydrologicznego wynikające ze wzrostu powierzchni nieprzepuszczalnych i znacznego obniżenie zdolności retencjonowania i infiltracji wód opadowych. Wody deszczowe, spływając po powierzchniach utwardzonych, spłukują znajdujące się tam zanieczyszczenia, w tym substancje ropopochodne, co powoduje, że wody opadowe bywają czasami wielokrotnie bardziej obciążone ładunkami szkodliwymi niż ścieki komunalne. Problemy związane z odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych z terenów zurbanizowanych są istotne zarówno dla jednostek samorządu terytorialnego, jak i dla mieszkańców gminy, zwłaszcza większych jednostek osadniczych.

Podstawową zasadą polityki w zakresie zagospodarowania wód opadowych powinno być zapobieganie szybkiemu odprowadzaniu wód z terenów zurbanizowanych oraz zwiększenie ich zdolności retencyjnej. Rozwiązaniem problemów gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi na terenach miejskich może być zastosowanie alternatywnych w stosunku do kanalizacji deszczowej, zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju, metod zagospodarowania wód opadowych.⁷⁾

Tabela nr 18. Korzyści wynikające z zastosowania poszczególnych rozwiązań technicznych

Rodzaj rozwiązania	Infiltracja	Retencja	Opóźnienie odpływu	Redukcja zanieczyszczeń
Powierzchnie przepuszczalne	+			+
Powierzchnie ażurowe	+			+
Studnie chłonne	+	+		
Bioretencja	+	+	+	+
Rowy infiltracyjne	+			+
Zielone dachy			+	+
Muldy chłonne	+		+	+
Oczyszczalnie hydrofitowe			+	+
Zbiorniki na wodę deszczową		+		

Źródło: Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu - dr hab. inż. Ewa Burszta - Adamiak

⁷ Luiza Małkowska-Wróbel, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Podstawowe problemy gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi na terenach zurbanizowanych, Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie 2014r.

5.6. Budowa geologiczna

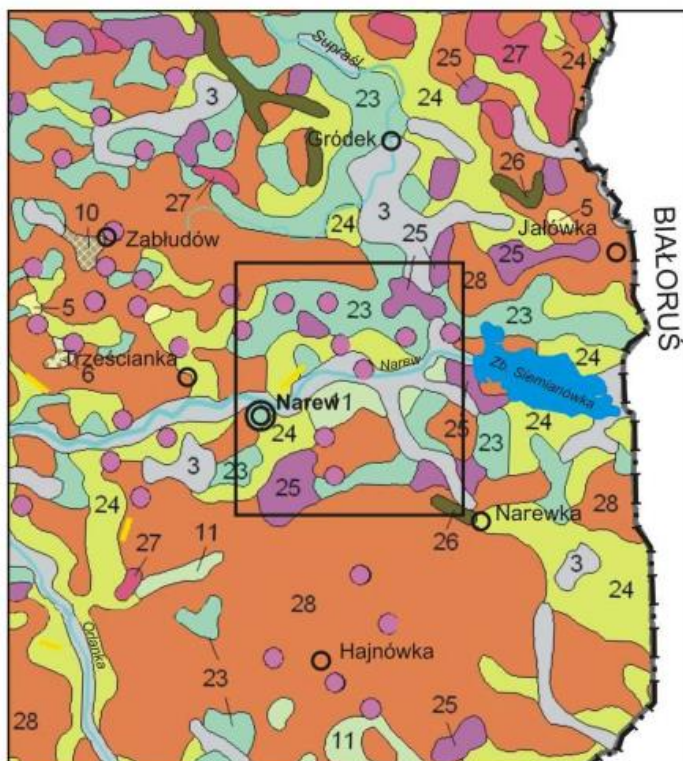
5.6.1. Rzeźba terenu

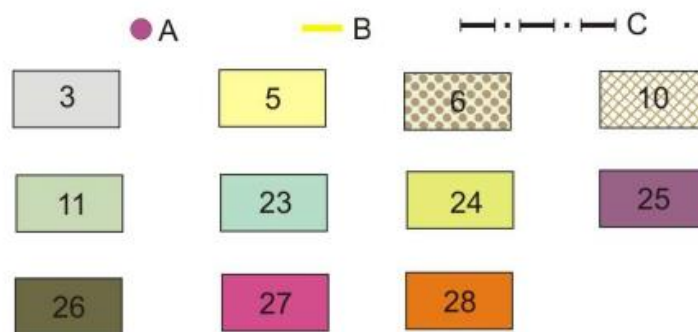
Gmina Narew położona jest w obrębie trzech mezoregionów Równiny Bielskiej na południu, Wysoczyzny Białostockiej na północy i Doliny Górnej Narwi w środkowej części gminy. Równina Bielska położona jest na wysokości 140-170 m n.p.m. Charakteryzuje się małym urozmaiceniem terenu. Jest to płaska równina z występującymi licznie pagórkami kemowymi o wysokości od 4 do 10 m. Urozmaiceniem terenu są zdenudowane ciągi moren czołowych o wysokości 10-20 m przebiegające wzdłuż południowej granicy gminy. Wysoczyzna Białostocka jest znacznie wyniesiona ponad poziom morza od 151 do 153 m. Charakteryzuje się dużym urozmaiceniem przestrzennym i występowaniem równoleżnikowym, rytmicznie powtarzających się ciągów moren czołowych. Na terenie gminy wyraźnie widoczny jest ciąg moren czołowych na linii Ryboły - Trześcianka - Juskowy Gród, który cechuje dość duża wysokość względna i stosunkowo duży stopień nachylenia zboczy oraz liczne zagłębienia terenu. Strefie moren towarzyszą pola sandrowe w większości porośnięte lasem.

5.6.1. Geologia

Dolina Górnej Narwi obejmuje zatorfioną dolinę rzeki Narew z licznymi starorzeczami. Położona jest ona w środkowej części gminy na wysokości od 128 - 134,5 m n.p.m. Pod względem tektonicznym gmina znajduje się w obrębie Wyniesienia Mazursko - Suwalskiego wchodzącego w skład Platformy Wschodnioeuropejskiej. Podłoże czwartorzędowe na terenie gminy stanowią utwory kredy górnej - margle, a trzeciorzędowe piaski i iły. Miąższość osadów czwartorzędowych na obszarze gminy jest morfologicznie zróżnicowana i uzależniona od rzeźby terenu. Utwory czwartorzędowe reprezentowane są przez osady zlodowacenia południowopolskiego i zlodowacenia środkowopolskiego oddzielone osadami interstadiowymi. Utwory zlodowacenia środkowopolskiego mają największy udział w budowie pokrywy czwartorzędowej gminy. Reprezentowane są przez mułki i iły zastoiskowe oraz gliny zwałowe przedzielone utworami piaszczysto żwirowymi. Bezpośrednio na powierzchni terenu występują piaszczysto żwirowe osady wodnolodowcowe. Stanowią one podłoże słabej jakości gleb i są w znacznym stopniu zalesione. W południowej części gminy budowę powierzchniową reprezentują głównie gliny zwałowe.

Rysunek nr 22. Budowa geologiczna gminy Narew

Ciągi drobnych form rzeźby: A - kemy, B - ozy, C - granica państwa,

Holocen: 3 - piaski, żwiry, mady rzeczne oraz torfy i namuły,

Czwartorzęd nierozdzielony: 5 - piaski eoliczne lokalnie w wydmach, 6 - piaski i żwiry stożków napływowych,

Plejstocen: zlodowacenia północnopolskie: 10 - gliny, piaski i gliny z rumoszami, 11 - piaski, żwiry i mułki rzeczne,

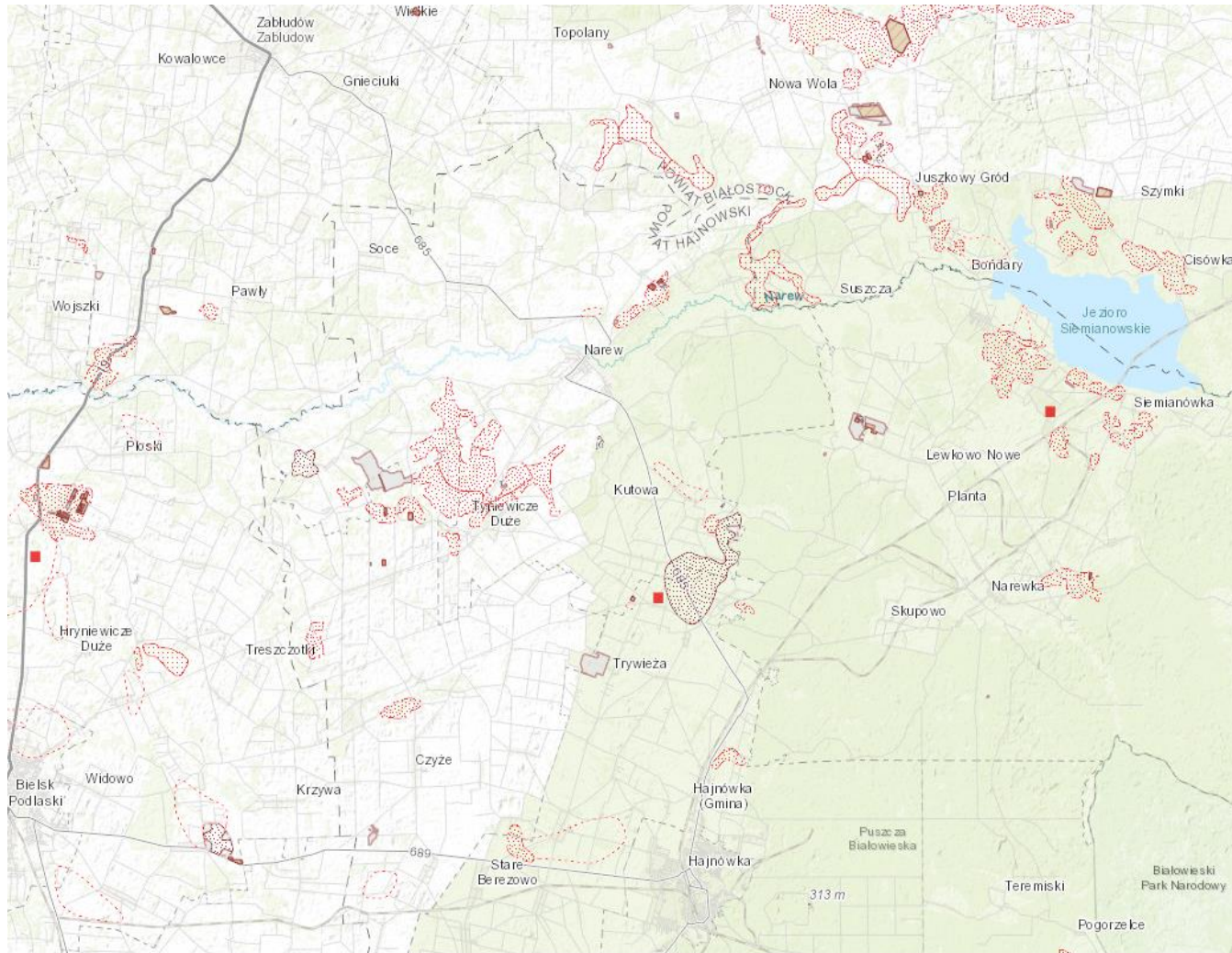
Zlodowacenia środkowopolskie: 23 - łył mułki i piaski zastoiskowe, 24 - piaski i żwiry sandrowe, 25 - piaski i mułki kemów, 26 - piaski, mułki i żwiry ozów, 27 - żwiry, piaski, głazy, gliny moren czołowych, 28 - gliny zwałowe, ich zwietrzliny oraz piaski i żwiry lodowcowe

Źródło: Objaśnienia do mapy geologicznej Polski 1:50 000 arkusz Narew (381) - PIG-PIB

5.6.2. Zasoby kopalin

Ewentualna eksploatacja surowców mineralnych z uwagi na ochronę walorów środowiska przyrodniczego powinna być ograniczona tylko do niezbędnych potrzeb lokalnych. Tereny wyeksploatowane należy sukcesywnie rekultywować w kierunku rekultywacji rolnej, wodnej lub leśnej zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Narew.

Rysunek nr 23. Złoże, tereny i obszary górnicze na terenie gminy Narew

Legenda

Złoże, tereny i obszary górnicze

Złoże

Obszary górnicze

Tereny górnicze

Złoże wybilansowane

Obszary perspektywiczne i prognostyczne

Obszary prognostyczne

Obszary prognostyczne do 5 ha

Obszary perspektywiczne

Obszary perspektywiczne do 5 ha

Obszary negatywnego rozpoznania

Obszary prognostyczne zweryfikowane

Obszary prognostyczne

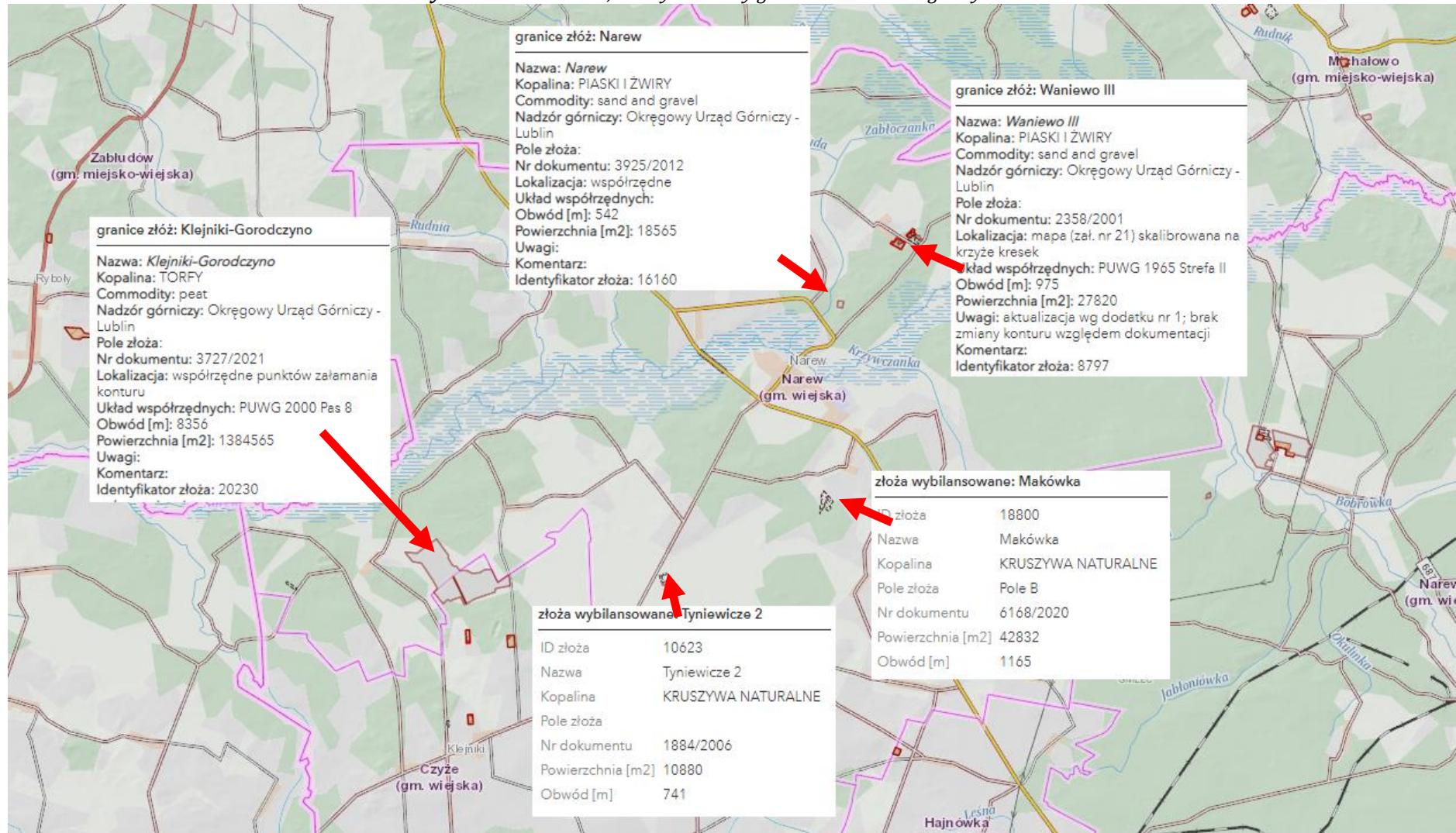

Obszary negatywnego rozpoznania

Źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych - PIG

Rysunek nr 24. Złoże, tereny i obszary górnicze na terenie gminy Narew

Źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych - PIG

5.7. Gleby

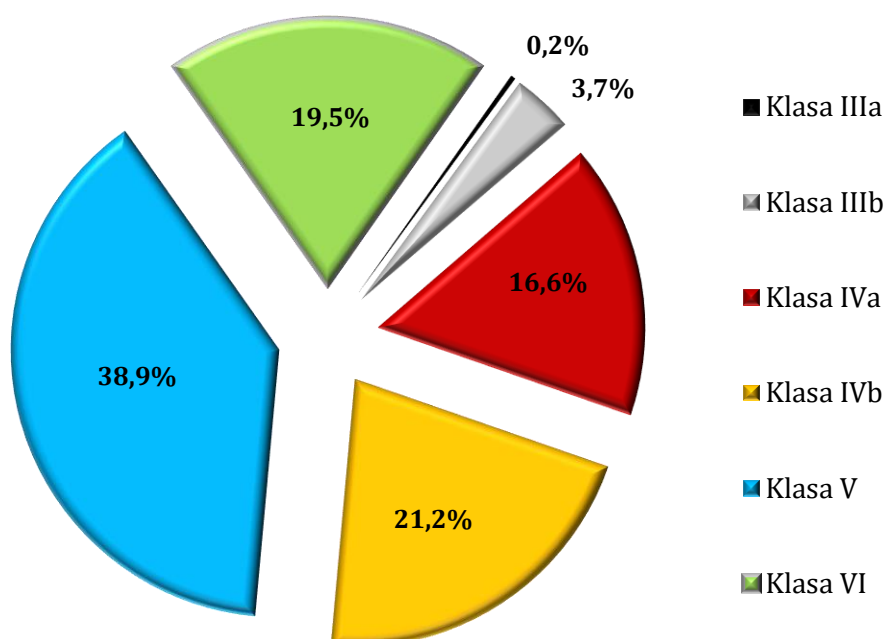
5.7.1. Charakterystyka rozmieszczenia typów gleb

Rolnictwo odgrywa ważną rolę w tworzeniu struktury gospodarczej omawianego obszaru. Skupia ono znaczne zasoby w postaci siły roboczej oraz majątku trwałego. Klasy bonitacyjne gleb oraz struktura gospodarstw mają kluczowy wpływ na uprawy roślinne. Teren gminy Narew położony jest w obrębie 5 regionów glebowo-rolniczych:

- ♦ **Region Białowiecki** - wschodnia część gminy. Jest typowym regionem puszczańskim. Powierzchnia lasów zajmuje w nim aż 87 % całej powierzchni. Natomiast użytki zielone zajmują niewielkie powierzchnie. Są słabej jakości, głównie typu bagiennego i mieszczą się w dolinach rzek.
- ♦ **Region Bielsko - Drohiczyński** - południowo-zachodnia część gminy. Charakteryzuje się rzeźbą płaskorówninną a w strefie nadnarwiańskiej rzeźba terenu jest urozmaicona niewielkimi pagórkami. W strukturze użytkowania gruntów dominują tu grunty orne. Są to gleby opadowo-glejowe z dużym udziałem gleb brunatnych.
- ♦ **Region Nadnarwiański** - środkowa część gminy. Obejmuje dolinę Narwi, przeważają tu użytki zielone oraz siedliska łąkowe.
- ♦ **Region Zabłudowski** - północno-zachodnia część gminy. Wśród gruntów ornych tu występujących, 55 % gleb wytworzonych jest z piasków, a z glin 45 %. Znaczna część tych gleb ma nieuregulowane stosunki wodne i jest kamienista.
- ♦ **Region Michałowski** - północno-wschodnia część gminy. Wśród gruntów ornych przeważają tu gleby słabe, piaskowe. Wartość rolniczej przestrzeni regionu podnoszą użytki zielone występujące w zwartych powierzchniach.

Wśród gruntów ornych dominują gleby pseudobielicowe i wytworzone z piasków, gleby brunatne i kwaśne oraz czarne ziemie.

Wykres nr 8. Klasy bonitacyjne gruntów ornych na terenie gminy Narew

Źródło: Analiza własna

Gdzie:

- ♦ **Gleby klasy I** - gleby orne najlepsze. Są to gleby położone w dobrych warunkach fizjograficznych, najbardziej zasobne w składniki pokarmowe, posiadają dobrą naturalną strukturę, są łatwe do uprawy (czynne biologicznie, przepuszczalne, przewiewne, ciepłe, wilgotne).
- ♦ **Gleby klasy II** - gleby orne bardzo dobre. Mają skład i właściwości podobne (lub niecovgrosze) jak gleby klasy I, jednak położone są w mniej korzystnych warunkach terenowych lub mają gorsze warunki fizyczne, co powoduje, że plony roślin uprawianych na tej klasie gleb, mogą być niższe niż na glebach klasy I.
- ♦ **Gleby klasy III (IIIa i IIIb)** - gleby orne średnio dobre. W porównaniu do gleb klas I i II, posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne, występują w mniej korzystnych warunkach fizjograficznych. Odnaczają się dużym wahaniami poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji.
- ♦ **Gleby klasy IV (IVa i IVb)** - gleby orne średnie. Plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Są mało przewiewne, zimne, mało czynne biologicznie. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych (zbyt podmokłe lub przesuszone).
- ♦ **Gleby klasy V** - gleby orne słabe. Są ubogie w substancje organiczne, mało żyzne i nieurodzajne. Do tej klasy zaliczmy również gleby położone na terenach niezmeliorowanych albo takich, które do melioracji się nie nadają.
- ♦ **Gleby klasy VI** - gleby orne najłabsze. W praktyce nadają się tylko do zalesienia. Posiadają bardzo niski poziom próchnicy. Próba uprawy roślin na glebach tej klasy niesie ze sobą duże ryzyko uzyskania bardzo niskich plonów.

Na terenie gminy pod względem odczynu gleb przeważają gleby o odczynie lekko kwaśnym. Nadmierna kwasowość powodowana jest najczęściej przez naturalne czynniki klimatyczno - glebowe, w mniejszym stopniu przez zanieczyszczenia kwasotwórcze powstające przez zanieczyszczenia przemysłowe i komunikacyjne lub przez niektóre nawozy.

Wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej charakteryzuje warunki danego obszaru do produkcji rolnej. Im wartość wskaźnika wyższa tym lepsze warunki dla produkcji rolnej. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej ma duże znaczenie w aspekcie akcesji z Unią Europejską. Zgodnie z programem wsparcia w ramach Planów Rozwoju Obszarów Wiejskich, obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (LFA), na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne, dla gospodarstw położonych w ich zasięgu otrzymują dopłaty wyrównawcze.

5.7.2. Degradacja naturalna gleb

W związku z ukształtowaniem terenu zjawiska erozji gleb obserwuje się na bardziej nachylonych terenach. Na obniżenie wartości bonitacyjnych gleb narażone są również użytkowane rolniczo tereny zalewowe. W czasie występowania wód z brzegów rzeki dochodzi do podmoknięcia tych terenów, a powolny spływ wody doliną rzeki powoduje wypłukiwanie cennych składników gleb. Jakość gleb jest więc bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój rolnictwa, warunkującym wysokość i jakość uzyskiwanych plonów. W celu przeciwdziałania degradacji konieczne jest uwzględnienie stopniowej zmiany struktury użytkowania gleb.

5.7.3. Degradacja chemiczna gleb

Do istotnego aspektu degradacji gleb należy wzrost chemizacji gleb przez rolnictwo, a także zmniejszanie się powierzchni ogólnej gleb w wyniku przeznaczania jej pod cele nierolnicze.

Na terenie gminy pod względem odczynu gleb przeważają gleby o odczynie kwaśnym. Nadmierna kwasowość powodowana jest najczęściej przez naturalne czynniki klimatyczno - glebowe, w mniejszym stopniu przez zanieczyszczenia kwasotwórcze powstające przez

zanieczyszczenia przemysłowe i komunikacyjne lub przez niektóre nawozy. Gmina posiada gleby dobrej jakości o niewielkim zanieczyszczeniu. Konieczne jest jednak ich nawożenie, wapnowanie i stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, ze względu na ich kwaśny odczyn.

Degradacja gleb na terenie gminy Narew spowodowana jest przede wszystkim działalnością antropogeniczną związaną z rozwojem osadnictwa oraz komunikacji. W bliskim sąsiedztwie dróg może występować podwyższona zawartość wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych i zasolenia. Nie bez znaczenia pozostaje także działalność rolnicza prowadzona na terenach otaczających gminę. Silne nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin może powodować zanieczyszczenie wód gruntowych na terenie miasta i pośrednio wpływać na zanieczyszczenie gleb.

Monitoring jakości gleby i ziemi stanowi podsystem Państwowego Monitoringu Środowiska. Celem badań jest obserwacja zmian szerokiego zakresu cech gleb użytkowanych rolniczo, a szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka. Monitorowanie chemizmu gleb ornych prowadzone jest w systemie monitoringu krajowego przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach.

5.8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

5.8.1. Gospodarka odpadami komunalnymi

Sejmik Województwa Podlaskiego uchwałą Nr XXXII/280/16 z dnia 19 grudnia 2016r. przyjął „Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022”.

Zgodnie z zapisami planu w miejscowości Narew zlokalizowane jest składowisko odpadów komunalnych - składowisko zastępcze, eksploatowane, spełniające wymagania.

Zgodnie z ustawą o odpadach, plany gospodarki odpadami sporządza się dla osiągnięcia celów założonych w polityce ochrony środowiska, oddzielenia tendencji wzrostu ilości wytwarzanych odpadów i ich wpływu na środowisko od tendencji wzrostu gospodarczego kraju, wdrażania hierarchii sposobów postępowania z odpadami oraz zasady samowystarczalności i bliskości, a także utworzenia i utrzymania w kraju zintegrowanej i wystarczającej sieci instalacji gospodarowania odpadami, spełniających wymagania ochrony środowiska. Celem sporządzenia dokumentu jest weryfikacja aktualnego stanu gospodarki odpadami w województwie podlaskim, a także sporządzenie planu niezbędnych inwestycji, umożliwiających osiągnięcie celów w zakresie gospodarowania odpadami, jakie wynikają z przepisów unijnych i krajowych.

W opracowaniu wyznaczono cele i działania w zakresie gospodarki odpadami. W odniesieniu do konkretnych rodzajów odpadów zdefiniowano zarówno cele długoterminowe jak i krótkoterminowe. Dla odpadów komunalnych, w tym żywności i innych odpadów ulegających biodegradacji wskazano również kierunki działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, w zakresie zbierania i transportu odpadów, w zakresie recyklingu i przygotowania do ponownego użycia, w zakresie innych metod odzysku i unieszkodliwiania, a także w zakresie ograniczania składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz.1579 ze zm.) zmianie uległa definicja regionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych oraz zniesiono obowiązek regionalizacji. Gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie gminy Narew funkcjonuje w oparciu o zapisy „Regulaminu utrzymania czystości i porządku”. W celu utrzymania czystości i porządku na swoim terenie, gminy powiatu zobowiązane są realizować szereg zadań nałożonych na nie w tym zakresie. Jednym z nich będzie obowiązek określenia zasad i sposobów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmującego co najmniej frakcje takie jak: papier, szkło, metale, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji.

W ramach tworzenia systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obligatoryjnym zadaniem własnym gmin jest:

- ♦ zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania.
- ♦ tworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych zapewniających łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy,
- ♦ wskazanie miejsca zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych.

Od 1 lipca 2017 r. na terenie całego kraju został wprowadzony Wspólny System Segregacji Odpadów. Od tego czasu odpady komunalne powinny być zbierane w podziale na cztery główne frakcje oraz odpady zmieszane. Służą do tego pojemniki koloru:

- ♦ niebieskiego przeznaczone na papier,
- ♦ zielonego przeznaczone na szkło (przy podziale na szkło bezbarwne - pojemnik biały, szkło kolorowe - pojemnik zielony),
- ♦ żółtego przeznaczone na metale i tworzywa sztuczne,
- ♦ brązowego przeznaczone na odpady ulegające biodegradacji.

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt. 10 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2021, poz. 888 ze zm.) zwanej dalej u.cipg, gminy zobowiązane są do wykonywania corocznej analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi, w celu weryfikacji możliwości technicznych i organizacyjnych gminy w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi.

Analiza ta ma na celu zweryfikowanie możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania i pozostałości z mechaniczno biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania, a także potrzeb inwestycyjnych związanych z gospodarowaniem odpadami komunalnymi, kosztów poniesionych w związku z odbieraniem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych. Analizy dokonuje się na podstawie sprawozdań złożonych przez podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, podmiot prowadzący punkt selektywnego zbierania odpadów oraz rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi oraz innych dostępnych danych wpływających na koszty systemu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Zgodnie z zapisami analizy z terenu gminy Narew z nieruchomości zamieszkałych zostało wytworzonych 630,77 Mg odpadów komunalnych, z czego 45,60 Mg zostało zebranych i odebranych z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów w Narwi. Natomiast z nieruchomości niezamieszkałych, tzn. z nieruchomości, na których nie mieszkają mieszkańcy, ale wytwarzane są odpady (zakłady, obiekty kulturalno-oświatowe, działalności gospodarcze, sklepy, biura) zebrano 310,21 Mg odpadów. Warto podkreślić, że nieruchomości niezamieszkałe mają obowiązek podpisania umowy na odbiór odpadów komunalnych z przedsiębiorcą posiadającym wpis do rejestru działalności regulowanej. Rolą gminy w tym systemie jest nadzorowanie wykonania powyższego obowiązku.

Do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce w 2020 roku trafiło łącznie z terenu Gminy Narew 940,98 Mg odpadów. Odpady zmieszane stanowiły 576,35 Mg i trafiły na linię sortowniczą, skąd wysegregowano poszczególne frakcje odpadów, a pozostałości z sortowania w większości zostały przerobione na paliwo alternatywne. Odpady biodegradowalne zostały poddane kompostowaniu. Odpady zielone na terenie Gminy Narew w znacznej części gromadzone są na kompostownikach. Pozostałości po sortowaniu odpadów, które nie nadawały się do dalszego wykorzystania i zostały przekazane do składowania to 0,9427 Mg odpadów zmieszanych i 15,5855 Mg odpadów zebranych selektywnie. Łączna masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi w tonach 135,7246 Mg, co przekłada się na osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia 53,56%.

W 2020r został zmodernizowany Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) znajdujący się przy ulicy A. Mickiewicza. Została wybudowana wiata, zakupione kontenery - 3 szt. o pojemności 40m³ i 10 szt. o pojemności 10 m³. Teren placu został ogrodzony i częściowo utwardzony. Zakupiono wózek paletowy z wagą. Przedsięwzięcie współfinansowane zostało ze

środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania PROW na lata 2014 - 2020 Działania 6.1. Efektywny system działania gospodarką odpadami. Inwestycja pochłonęła 705.108,86 tys. zł.

Tabela nr 19. Odpady komunalne wytworzone na terenie gminy Narew

Lp.	Rodzaj odpadu	Ilość odpadów [Mg]
1	Papier i tektura	11,04
2	Opakowania ze szkła	76,16
3	Odpady kuchenne ulegające biodegradacji	1,54
4	Odpady ulegające biodegradacji	40,84
5	Inne odpady nieulegające biodegradacji	0,84
6	Gabaryty	34,20
7	Zmieszane opakowaniowe	78,28
8	Zmieszane	310,79
9	Inne frakcje zebrane selektywnie	42,28
10	Opony	8,78
11	Tworzywa sztuczne	2,44
12	Szkło	7,14
13	Tekstylia	0,76
14	Zmieszane odpady z budowy i remontu	0,14
15.	Zużyte urządzenia elektryczne zawierające niebezpieczne składniki	15,54
Razem		630,77

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Narew za 2020 rok

5.8.2. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest

Realizacja zadań usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Narew każdorazowo przebiega zgodnie z zapisami „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Narew na lata 2007-2032”, przyjętego uchwałą Nr XV/95/08 Rady Gminy Narew z dnia 14 maja 2008r. Obowiązek opracowania powyższego dokumentu wynika z zapisów „Krajowego Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” przyjętego przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 r.

Głównym celem Programu jest doprowadzenie do stopniowej eliminacji wyrobów zawierających azbest z otoczenia człowieka oraz ich bezpieczne i prawidłowe unieszkodliwienie. W programie wskazano ogólne mechanizmy oraz zasady pomocy, której gmina zamierza udzielić osobom decydującym się na usunięcie elementów zawierających azbest z budynków lub budowli. Pomoc ta ma na celu zachęcić do podejmowania tego rodzaju działań oraz zmniejszyć ryzyko związane z nieprawidłowym ich wykonaniem. Program zakładał realizację następujących zadań:

- ♦ inwentaryzację z natury obiektów zawierających azbest (ustalenie skali występowania i lokalizacji wyrobów zawierających azbest na terenie gminy),
- ♦ edukację mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu dla zdrowia człowieka i procedur usuwania, zabezpieczania i unieszkodliwiania wyrobów azbestowych,
- ♦ propagowanie właściwych metod i sposobów bezpiecznego dla środowiska i zdrowia człowieka usuwania azbestu,

- ♦ zapoznanie i pomoc mieszkańcom gminy w pozyskiwaniu środków finansowych na zadania związane z usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- ♦ bieżący monitoring realizacji programu i okresowe raportowanie jego realizacji władzom samorządowym i mieszkańcom.

Długoterminowym celem Programu jest eliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gminy Narew spowodowanych azbestem. Prace zmierzają do stopniowej eliminacji wyrobów zawierających azbest z terenów nieruchomości zlokalizowanych w granicach administracyjnych gminy, aż do całkowitego pozbycia się wyrobów azbestowych do 2032 roku.

Urząd Gminy Narew systematycznie realizuje zagadnienia związane z usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy. Wszyscy mieszkańcy zainteresowani usunięciem pokryć dachowych z eternitu mogą składać wnioski w trybie ciągłym w siedzibie Urzędu. Wszelkie prace polegające na demontażu, odbiorze i utylizacji wyrobów zawierających azbest są bezpłatne. Właściciel obiektu będzie ponosił jednak koszty nowego pokrycia dachowego. Mieszkańcy, którzy będą chcieli skorzystać z demontażu, odbioru i utylizacji azbestu zobowiązani są złożyć stosowny wniosek oraz informację o wyrobach zawierających azbest. Określenie terminu odbioru azbestu będzie możliwe po podpisaniu umowy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku i wyłonieniu wykonawcy.

Na poniższym rysunku natomiast przedstawiono ilości odpadów azbestowych występujących na terenie gminy Narew, zgodnie z Bazą Azbestową.

Tabela nr 20. Ilości odpadów azbestowych na terenie gminy Narew [kg.]

zinwentaryzowane		
razem	osoby fizyczne	osoby prawne
2 551 604	1 786 109	765 495
unieszkodliwione		
razem	osoby fizyczne	osoby prawne
453 921	453 921	0
pozostałe do unieszkodliwienia		
razem	osoby fizyczne	osoby prawne
2 097 683	1 332 188	765 495

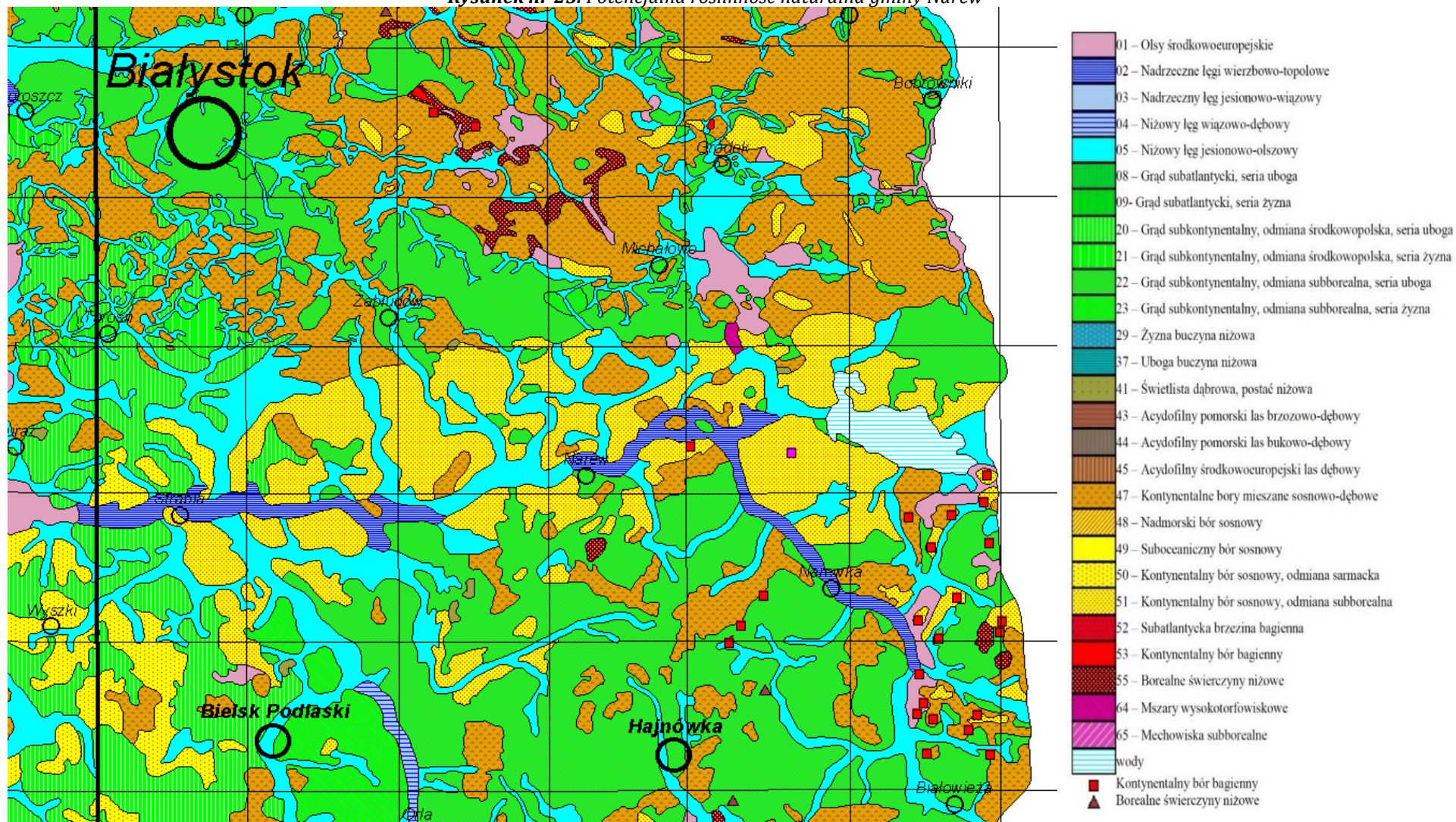
Źródło: Baza Azbestowa - wg. stanu na dzień 12.01.2023 r.

5.9. Zasoby przyrodnicze

5.9.1. Flora gminy

Potencjalną roślinność naturalną występującą na terenie gminy Narew przedstawiono poniżej.

Rysunek nr 25. Potencjalna roślinność naturalna gminy Narew

Źródło: Jan Marek Matuszkiewicz Potential natural vegetation of Poland

5.9.1.1. Lasy

Szczególnie znaczącym elementem środowiska są lasy. Spełniają one wielorakie funkcje: środowiskotwórcze, krajobrazowe, ochronne, społeczne - przyczyniając się do zachowania równowagi ekologicznej w obrębie gminy. Funkcje lasu kształtują się następująco:

- ♦ retencjonowanie wody i łagodzenie ekstremalnych stanów przepływu wód powierzchniowych i gruntowych,
- ♦ przeciwdziałanie degradacji i erozji gleb oraz stepowienia krajobrazu,
- ♦ wiązanie dwutlenku węgla i gazów przemysłowych z powietrza, wody i gleby oraz neutralizacja ich negatywnego działania,
- ♦ korzystna modyfikacja warunków hydrologicznych i topoklimatycznych na terenach rolniczych,
- ♦ zachowanie zasobów genowych fauny i flory oraz przywracanie bioróżnorodności i naturalności krajobrazu,
- ♦ tworzenie możliwości wypoczynku oraz poprawy warunków życia dla ludności gminy.

Grunty leśne porastają dość znaczny obszar gminy Narew. Zajmują 35,7% ogólnej powierzchni. Dla porównania na terenie kraju zajmują 30,8 % ogólnej powierzchni. Lasy gminy administracyjnie należą do Nadleśnictwa Bielsk, Nadleśnictwa Browsk oraz Nadleśnictwa Żednia. Charakterystykę gospodarki leśnej przedstawiono poniżej.

Tabela nr 21. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Narew

Charakterystyka	2017	2018	2019	2020	2021
lesistość w %	35,6	35,7	35,7	35,7	35,7
grunty leśne publiczne ogółem [ha]	6024,97	6054,28	6057,55	6058,15	6057,63
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa [ha]	5977,46	6006,77	6010,04	6010,64	6010,12
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych [ha]	5900,70	5908,43	5908,43	5909,18	5908,66
grunty leśne prywatne [ha]	2660,59	2649,70	2661,28	2665,71	2669,53
Ogółem [ha]	8685,56	8703,98	8718,83	8723,86	8727,16

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych - dane wg stanu na dzień 04.01.2023 r.

Na terenie gminy Narew przeważają siedliska borowe z dominacją sosny. Średni wiek lasów to 48 lat. Przeciętna zasobność wynosi 229 m³/ha. Udział siedlisk leśnych:

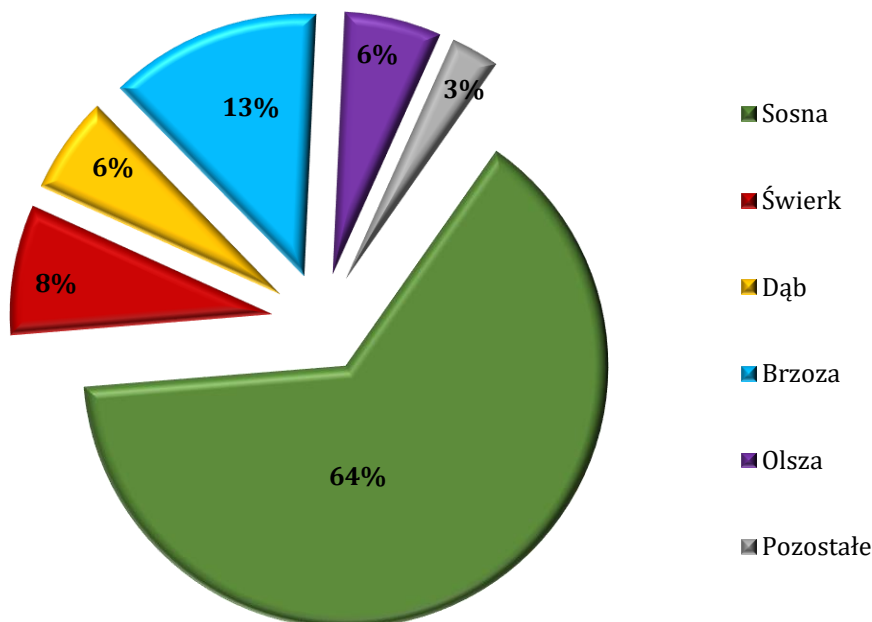
- ♦ 73% - borowe, czyli drzewostany z przewagą gatunków iglastych, najczęściej sosny i świerka,
- ♦ 24,4% - lasowe, czyli drzewostany z przewagą gatunków liściastych,
- ♦ 2,6% - olsy, czyli lasy z dominującym udziałem olchy na gruncie podmokłym lub z wodą stojącą.

Rozpiętość klas wieku wynosi 20 lat (I klasa wieku - drzewostany w wieku do 20 lat, II klasa wieku od 21 do 40 lat, III klasa wieku od 41 do 60 lat itd.)

- ♦ I klasa wieku - 10%,
 - ♦ II klasa wieku - 26%,
 - ♦ III klasa wieku - 36%,
 - ♦ IV klasa wieku - 18%,
 - ♦ V klasa wieku - 4%,
 - ♦ VI klasa wieku i starsze - 2%,
 - ♦ Pozostałe powierzchnie - 4%.
- Przeciętna zasobność drzewostanu:

- ♦ Sosna - 240 m³/ha,
- ♦ Świerk - 233 m³/ha,
- ♦ Dąb - 190 m³/ha,
- ♦ Brzoza - 195 m³/ha,
- ♦ Olcha - 226 m³/ha. ⁸⁾

Wykres nr 9. Procentowy udział gatunków lasotwórczych

Źródło: Analiza własna na podstawie danych - Nadleśnictwo Bielsk

Głównymi zagrożeniami dla lasów są: nielegalna wycinka, umyślne podkładanie ognia, pożary powstające w wyniku nieostrożności lub wskutek przerzutów ognia z gruntów nieleśnych (wynik wypalania ściernisk, traw na łąkach, w przydrożnych rowach czy nieużytkach), niekontrolowany ruch turystyczny. Na kondycję lasów niekorzystnie oddziałują stałe czynniki (abiotyczne,) kształtujące bilans wodny, takie jak deficyt opadów czy powtarzające się długotrwałe susze podczas sezonu wegetacyjnego, prowadzące do obniżania się poziomu wód gruntowych. Zagrożenia biotyczne wywołują masowe pojawianie się szkodników owadzych (szczególnie owadów liściożernych oraz szkodników wtórnych sosny i świerka), a także chorób infekcyjnych. Uszkodzenia drzewostanów wskutek oddziaływania emisji przemysłowych są niewielkie.

Lasy ochronne pełnią funkcje: glebochronne, wodochronne, zdrowotno-rekreacyjne, zmniejszają oddziaływanie zanieczyszczeń powietrza. Na obszarze lasów ochronnych obowiązują ograniczenia gospodarcze. Na terenie gminy lasy ochronne pełnią głównie funkcję glebochronną, stanowią ochronę wilgotnych oraz cennych siedlisk przyrodniczych, są też ostoją dla zwierząt.

Gospodarka leśna na terenie gminy Narew prowadzona jest w oparciu o zasady:

- ♦ powszechnej ochrony lasów;
- ♦ trwałości utrzymania lasów;
- ♦ ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów;
- ♦ powiększania zasobów leśnych.

Właściciele lasów, dla zapewnienia ich powszechnej ochrony, obowiązani są do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych, podnoszenia naturalnej odporności

⁸⁾ Nadleśnictwo Bielsk

drzewostanów, a zwłaszcza do wykonywania zabiegów profilaktycznych, zapobiegających zagrożeniom pożarami; także do wykrywania i zwalczania szkodliwych organizmów oraz ochrony gleby i wód leśnych. Czynniki biotyczne i abiotyczne wpływają na ekosystemy leśne z różną intensywnością, co jest wynikiem zróżnicowania warunków klimatycznych, glebowych i hydrologicznych oraz składu gatunkowego drzewostanów. Czynniki te wraz z wewnątrz populacyjną strategią rozwoju poszczególnych gatunków owadów i grzybów patogenicznych stanowią o możliwościach wzrostu drzew i stanie sanitarnym drzewostanów.

Gospodarka leśna prowadzona jest w oparciu o plany urządzania lasu lub uproszczone plany urządzania lasu, a także na podstawie inwentaryzacji stanu lasów sporządzanych dla wszystkich posiadaczy lasów.

Plany te sporządzane są na okres 10 lat i zawierają wszystkie podstawowe wskaźniki jakie winny być wykonane celem prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej. Plan urządzania lasu określa m.in. właściciela lasu, nr działki, powierzchnię lasu, wiek drzewostanu, skład gatunkowy, bonitację lasu, prace do wykonania wraz z maksymalną ilością pozyskiwanego drewna, grunty do zalesienia, itp. Pozyskiwane w lasach drewno podlega odbiorowi i ocechowaniu, oraz wydaniu świadectwa legalności pochodzenia drewna.

5.9.1.2. Zieleń urządzona

Ważną rolę w systemie ekologicznym gminy spełnia roślinność nieleśna: zieleń śródpolna, parkowa oraz cmentarna. Zadrzewienia śródpolne, szczególnie o charakterze pasowym, przydrożne i przywodne pełnią rolę migracyjnych korytarzy środowiskowych, urozmaicają krajobraz gminy oraz podnoszą walory estetyczno-krajobrazowe. Zadrzewienia tworzą pojedyncze drzewa i krzewy lub ich skupienia nie będące zbiorowiskami leśnymi. Na omawianym obszarze zespoły zadrzewień przybierają formy:

- ♦ zadrzewienia prywatne - wzdłuż obiektów prywatnych,
- ♦ zadrzewienia przydrożne - ciągną się liniowo wzdłuż tras komunikacyjnych,
- ♦ zadrzewienia śródpolne - rozpraszają się mozaikowo w obrębie terenów rolnych,
- ♦ zadrzewienia przyzagrodowe - pokrywają tereny towarzyszące zabudowie,
- ♦ zadrzewienia pozostałe - wypełniają powierzchnie cmentarzy oraz innych form zieleni urządzonej.

Z ekologicznego punktu widzenia zadrzewienia wspólnie z lasami to naturalne „bufory środowiskowe” wspierające stabilność krajobrazu. W obrębie gminy Narew pełnią one wiele zróżnicowanych środowiskowych funkcji:

- ♦ zwiększają retencję wodną,
- ♦ ograniczają ewapotranspirację gruntów ornych,
- ♦ chronią zlewnie źródłowe,
- ♦ przeciwdziałają wodnej i wietrznej erozji gleby,
- ♦ chronią czystość wód powierzchniowych,
- ♦ chronią przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z komunikacji drogowej,
- ♦ zapobiegają tworzeniu się zasp śnieżnych na szlakach komunikacyjnych,
- ♦ wymuszają naturalny opór środowiska przeciw szkodnikom roślin uprawnych,
- ♦ zapewniają warunki bytowania określonych gatunków roślin i zwierząt, umożliwiając ich dalsze rozprzestrzenianie się,
- ♦ poprawiają warunki klimatyczno - higieniczne i ekologiczne w obrębie terenów zabudowanych,
- ♦ zwiększają turystyczno - wypoczynkową atrakcyjność terenu.

5.9.2. Fauna gminy

Fauna występująca na obszarze gminy Narew cechuje się bogactwem i różnorodnością. Teren gminy jest zróżnicowany siedliskowo, stwarzając dogodne warunki życia dla wielu grup zwierząt, zarówno kręgowców jak i bezkręgowców. Występują tu gatunki związane z zbiorowiskami otwartymi, środowiskiem wodnym oraz gatunki typowo leśne. Duże kręgowce zasiedlają kompleksy leśne. Współczesna fauna reprezentowana jest przez następujące gatunki zwierząt:

- ♦ **Ssaki:** żubry, zające, kuny, łasice, jeże, krety, wiewiórki, sarny, myszy, szczury,
- ♦ **Ptaki:** wrony, wilgi, czyżyki, przepiórki, czajki, dzięcioły, sikorki, szpaki, kukułki, wróble, gołębie,
- ♦ **Płazy:** traszki, kumaki, ropuchy, żaby,
- ♦ **Gady:** jaszczurki, zaskrońce,
- ♦ **Owady:** korniki, mrówki, chrabąszcze, muchówki, ważki, mszyce, pchełki, bielinki kapustniki, rusałki pawie oczko.

5.9.3. Potencjalne przyczyny degradacji szaty roślinnej i przeobrażeń fauny

Głównymi przyczynami degradacji szaty roślinnej na terenie gminy mogą być:

- ♦ czynniki abiotyczne: wiatry, susze, przymrozki oraz szkody od śniegu (okiść),
- ♦ czynniki biotyczne: szkodniki owadzie, grzyby patogeniczne, nadmierne stany zwierzyny głównie jeleniowatych,
- ♦ czynniki antropogeniczne: (zanieczyszczenia pyłowe ze źródeł niskiej emisji i emitatorów przemysłowych, zanieczyszczenia związane z ruchem komunikacyjnym, zanieczyszczenia odpadami komunalnymi (dziłkie wysypiska śmieci), zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, pożary),
- ♦ zabudowa terenu.

Dla świata zwierzęcego występującego na terenie gminy największymi zagrożeniami są:

- ♦ pożary i wypalanie traw,
- ♦ rozwój przemysłu i intensyfikacja rolnictwa,
- ♦ rosnąca liczba inwestycji w miejscach atrakcyjnych krajobrazowo,
- ♦ zanieczyszczenia wód powierzchniowych ściekami bytowymi i gnojowicą - brak kanalizacji, dziłkie wysypiska.

5.9.4. Łowiectwo

Zasadniczym celem gospodarki łowieckiej jest zachowanie zwierzyny, jako integralnej części środowiska. Cel ten, uwzględniając obecny stan środowiska, jest realizowany głównie przez poprawę warunków bytowania zwierzyny. Istotnym i niezwykle ważnym problemem gospodarki łowieckiej jest regulowanie liczebności populacji zwierząt łownych w celu minimalizacji szkód w uprawach leśnych (zgryzanie) i młodnikach (spałowanie) oraz w uprawach rolnych przylegających do lasów. Racjonalna i kompleksowa gospodarka łowiecka, obejmuje m.in. zagospodarowanie łowisk, wzbogacanie składu gatunkowego drzewostanów i obrzeży lasu, regulację liczebności populacji i dokarmianie zwierzyny w okresie zimowym, ogranicza poziom szkód wyrządzonych przez zwierzynę do rozmiarów gospodarczo znośnych. Całkowite wyeliminowanie szkód jest niemożliwe.

Zadania Służby Leśnej w dziedzinie gospodarowania zwierzyną w warunkach Nadleśnictwa:

- ♦ ochrona środowiska, tworzenie ostoi, wzbogacanie naturalnej bazy żerowej w lasach,
- ♦ analiza stanów zwierzyny, inwentaryzacja, kontrola pozyskania (zgodnie z planem łowieckim),
- ♦ analiza poziomu szkód w lesie oraz ochrona upraw i młodników,
- ♦ analiza poziomu nakładów na ochronę upraw i młodników przed zwierzyną,
- ♦ wykładanie drzew do spałowania,

- ♦ ochrona przed kłusownictwem i wałęsającymi się psami,
- ♦ prewencja (częsty pobyt w łowisku, utrzymywanie dobrych kontaktów ze społeczeństwem, pogadanki w szkołach, współpraca z lokalnymi mediami),
- ♦ współpraca z Kołami Łowieckimi i Państwową Strażą Łowiecką.

Zadania dzierżawców - kół łowieckich

- ♦ ochrona dziko żyjącej zwierzyny i gospodarowanie jej populacjami,
- ♦ ochrona środowiska bytowania zwierzyny, tworzenie ostoi,
- ♦ polepszanie warunków bytowania zwierzyny:
 - ✓ wykonanie łąk śródleśnych,
 - ✓ całoroczne utrzymanie pasów zaporowych,
 - ✓ poletka łowieckie (żerowe, pędowe, zgryzowe),
 - ✓ nasadzenie drzew owocowych,
 - ✓ rozsądne dokarmianie i lizawki,
- ♦ polowanie, czyli pozyskiwanie wielkości rocznego przyrostu zwierzyny,
- ♦ przeciwdziałanie kłusownictwu,
- ♦ przestrzeganie zasad wykonywania polowania, etyka i tradycje łowieckie,
- ♦ współpraca z leśnikami i rolnikami, szkołami i społeczeństwem.

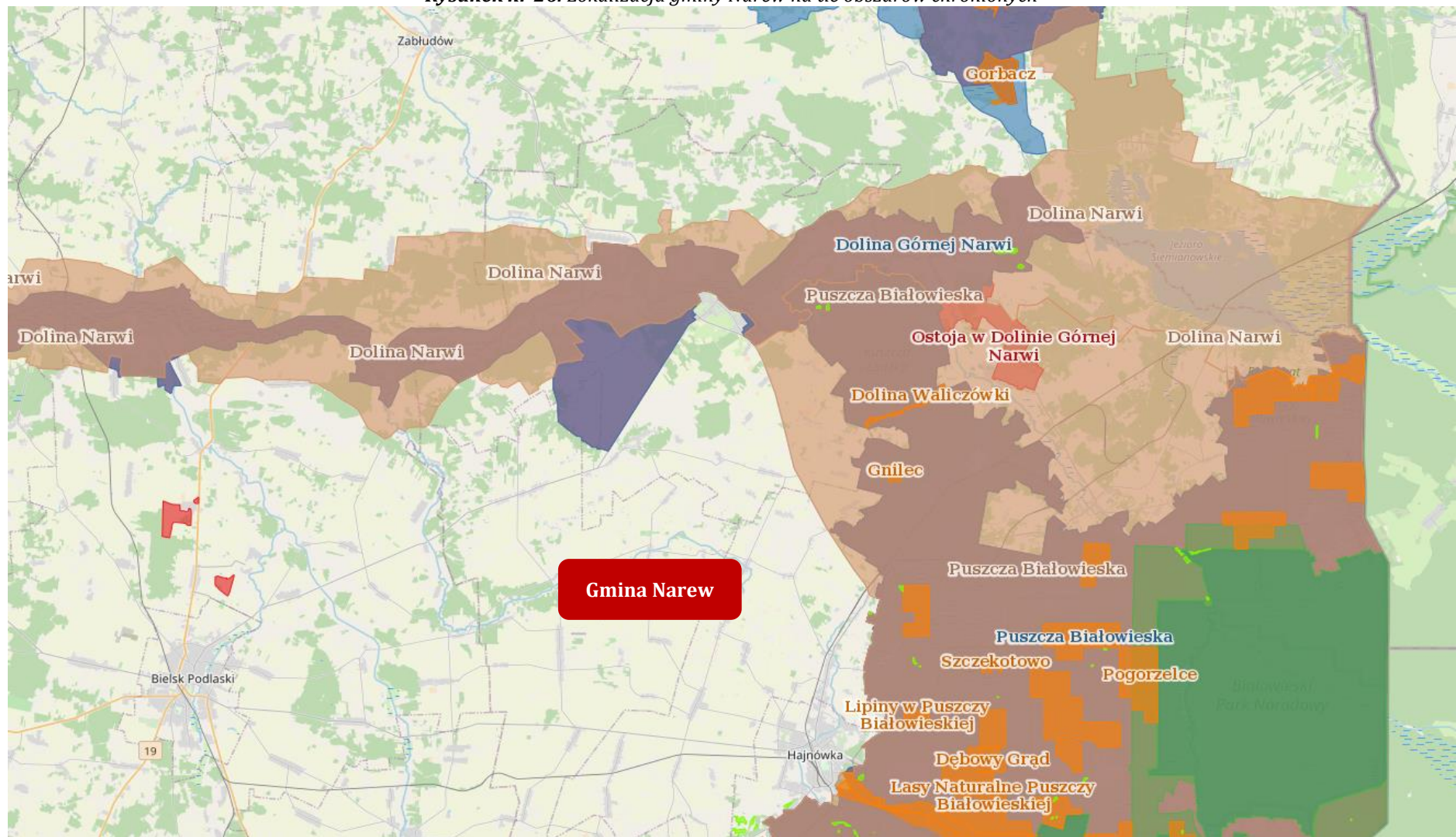
5.10. Formy ochrony przyrody

Na podstawie ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022r. poz. 916) formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie gminy Narew występują liczne formy ochrony przyrody:

- ♦ **Obszary Natura 2000:**
 - ✓ Puszcza Białowieska - dyrektywa siedliskowa,
 - ✓ Puszcza Białowieska - dyrektywa ptasia,
 - ✓ Dolina Górnej Narwi,
 - ✓ Ostoja w Dolinie Górnej Narwi,
- ♦ **Obszary Chronionego Krajobrazu:**
 - ✓ Puszcza Białowieska,
 - ✓ Dolina Narwi,
- ♦ **Pomniki przyrody,**
- ♦ **Użytki ekologiczne,**
- ♦ **oraz korytarze ekologiczne:**
 - ✓ Puszcza Białowieska,
 - ✓ Dolina Górnej Narwi.

Rysunek nr 26. Lokalizacja gminy Narew na tle obszarów chronionych

Źródło: www.geoserwis.gdos.gov.pl

5.10.1. Obszary Natura 2000

Rodzajem ochrony przyrody na terenie gminy Narew jest Natura 2000, która została powołana na mocy postanowień Dyrektywy 92/43/EWG (tzw. siedliskowej lub Habitatowej), a wcześniej Dyrektywy 17/409/EWG (tzw. Ptasiej). W wyżej wymienionych dyrektywach państwa członkowskie Unii Europejskiej zobowiązały się utworzyć do końca 2004 roku sieci obszarów chronionych. Pojęcie oraz zasady tworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 wprowadza Dyrektywa Siedliskowa, jednak część unormowań (dotyczących zasad wybierania do ochrony siedlisk ważnych dla ptaków) jest także zawarta w Dyrektywie Ptasiej.

Zgodnie z tekstem Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej, NATURA 2000 jest to spójna Europejska Sieć Ekologiczna która obejmuje:

- ♦ Specjalne obszary ochrony (SOO) Obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków.
- ♦ Obszary specjalnej ochrony (OSO) Obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w których granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Zgodnie z zapisami art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916) na obszarach Natura 2000 zabrania się, z zastrzeżeniami, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru, w tym w szczególności:

- ♦ pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,
- ♦ wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- ♦ pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Przepis ten stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk.

Projekty polityk, strategii, planów i programów oraz zmian do takich dokumentów a także planowane przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub obszarów lub nie wynikają z tej ochrony, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów.

W przypadku gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- ♦ ochrony zdrowia i życia ludzi,
- ♦ zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
- ♦ uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego,
- ♦ wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.

**Źródłem informacji na temat obszarów Natura 2000 jest Fundacja Instytut na rzecz
Ekorozwoju oraz Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie**

5.10.1.1. Obszary Natura 2000 - Puszcza Białowieska - PLC200004

Ostoja obejmuje zwarty kompleks leśny, w którym dominują lasy liściaste o dużym stopniu naturalności i wysokiej różnorodności biologicznej. Stwierdzono w niej 44 gatunki ptaków umieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. W przypadku niektórych, jak muchołówka białoszyja czy orzełek, Puszcza Białowieska stanowi miejsce bytowania przynajmniej połowy krajowej populacji gatunków. Dla wielu innych, np.: dzięcioła białogrzbietego, średniego czy trójpalczastego, a także lelka, sóweczki i włośchatki, jest jedną z najważniejszych ostoi w kraju. Ogółem w puszczy stwierdzono gniazdowanie 240 gatunków ptaków, co stawia tę ostoję wśród najważniejszych europejskich ostoi ptasich.

Niezwykłe jest całe bogactwo przyrodnicze puszczy. Dotychczas stwierdzono w niej ok. 11 tys. gatunków zwierząt, 1020 gatunków roślin naczyniowych, 260 gatunków mchów, 325 gatunków porostów oraz ok. 1200 gatunków grzybów wielkoowocnikowych. Pod wieloma względami, przyroda puszczańska stanowi unikat na skalę krajową, europejską, a nawet światową. To tutaj żyje największa na świecie populacja żubrów, tu spotkany jest kompletny zestaw gatunkowy ssaków kopytnych Polski, a także niemal pełny skład krajowych gatunków ssaków i ptaków drapieżnych. Dzięki obecności w lesie dużej ilości obumarłej martwej materii, puszcza stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków bezkręgowców, a w przypadku niektórych gatunków jest to jedyne znane ich stanowisko w Polsce. Aż 36 gatunków zwierząt występujących w puszczy, znajduje się w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W tym samym załączniku znalazło się jeszcze 6 gatunków roślin naczyniowych, obecnych w tej ostoi.

Niemal połowę obszaru tworzą grądy, czyli lasy, w których drzewostan tworzą głównie dęby, lipy i graby. Obniżenia terenu oraz doliny puszczańskich rzek Narewki, Hwoźnej, Orłówki i in. porastają lasy łąkowe z dominującym jesionem i olszą, a zatorfionych ich fragmentach wykształciły się subborealne świerczyny na torfie, olsy, brzeziny bagienne i bagienne lasy sosnowo-brzozowe. Z kolei na terenach wywyższonych, szczególnie na glebach piaszczystych i żwirowych dominują bory mieszane, a gdzieś tam spotykane są reliktowe grądy wysokie i świetliste dąbrowy. Ubogie piaski eoliczne i wydmy porastają bory brusznicowe i czernicowe, miejscami również chrobotkowe. W mokrych obniżeniach terenu pomiędzy wydmami wykształciły się bory bagienne i bezleśne torfowiska wysokie. W pozbawionych lasu częściach dolin rzecznych spotyka się zarośla wierzbowe, wilgotne łąki, ziołorośla, a czasem również łąki kośne, zaś w rejonach podtopionych - szuwały trzcinowe i turzycowe. W przekształconych fragmentach puszczy - przy drogach i nasypach kolejek wąskotorowych - wytworzyły się murawy kserotermiczne. Łącznie ok. 80% ostoi zajmują lasy porastające siedliska wymienione w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Oprócz nich, na bezleśnych obszarach ostoi występują dalsze siedliska z tego załącznika. W sumie, na terenie ostoi, odnotowano 17 typów siedlisk z załącznika I.

5.10.1.2. Obszary Natura 2000 - Dolina Górnej Narwi - PLB200007

Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi, obok Bagien Biebrzańskich, jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Występuje co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej, krwawodziób 9-11% populacji krajowej, co najmniej 7% populacji krajowej błotniaka łąkowego. Występuje tu 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (m.in. starorzeczka i łągi) oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, m.in. wydry, bobry i europejski gatunek priorytetowy: wilk.

5.10.1.3. Obszary Natura 2000 - Ostoja w Dolinie Górnej Narwi - PLH200010

Obszar leży na wysokości 118 - 158m n.p.m. Obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża oraz leżące w lasach poblizu Suraża, silnie zarośnięte "Stawy Pietkowskie". Jest to jeden z najlepiej zachowanych w Polsce fragmentów doliny rzecznej o reżymie kształtowanym przez regularne wylewy. Koryta Narwi ma na tym odcinku naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami. Wzdłuż koryta rosną zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe. W dolinie o szerokości 0,3-3,0 km występują zbiorowiska szuwarowe, turzycowiska i szuwary mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Lasy pokrywają niewielką część doliny - 22%, w tym lasy iglaste 15%, liściaste 4%, mieszane 2%, lasy w stanie zmian 1%. Łąki i pastwiska zajmują 54% powierzchni terenu, zbiorniki wodne 1%, a tereny rolnicze i działki - 23%.

Cenne mokradła nadnarwiańskie zalicza się do największych w środkowej Europie. Stwierdzono tu występowanie 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, a także co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 9 gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka, krwawodziób, błotniak łąkowy, rycyk, błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, kropiatka, rybitwa czarna, sowa błotna, świerszczak, zielonka, wodniczka.

5.10.2. Obszary Chronionego Krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

5.10.2.1. Puszcza Białowieska

Czynna ochrona ekosystemów obszaru polega na zachowaniu różnorodności biologicznej Puszczy Białowieskiej stanowiącej ostatnie ostoje naturalnych puszczy nizinnych w Europie oraz wyróżniającej się wysokimi walorami krajobrazowymi, kulturowymi i wypoczynkowymi.

5.10.2.2. Dolina Narwi

Celem ustanowienia obszaru jest ochrona i zachowanie różnorodności biologicznej doliny Narwi, z licznymi meandrami i starorzeczami, wyróżniającej się wysokimi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi, wartościowymi ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem oraz pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych.

5.10.3. Pomniki Przyrody

Jedną z form ochrony przyrody stanowią pomniki przyrody, które definiuje się, jako pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. **Na terenie gminy Narew występują 2 pomniki przyrody:**

- ♦ jednoobiektowy: dąb szypułkowych
- ♦ wieloobiektowy: 2 lipy drobnolistne oraz 13 dębów szypułkowych.

22 marca w Brukseli ogłoszono wyniki głosowania na Europejskie Drzewo Roku 2022. Zwyciężył 400-letni Dąb Dunin rosnący w Przybudkach w gminie Narew na skraju Puszczy Białowieskiej. Od wieków otaczany jest szczególnym szacunkiem i podziwem przez miejscową ludność, ale także rzesze turystów odwiedzających Europejską Krainą Żubra. Jest inspiracją dla wielu artystów. Zachwyca o każdej porze roku - w okresie pełnej wegetacji, ale także wtedy, gdy prezentuje swoje bezlistne, tajemniczo powyginane konary. W 2021 roku Dąb Dunin wygrał polską edycję konkursu Drzewo Roku organizowanego przez Klub Gaja i tym samym zapewnił sobie udział w konkursie europejskim.

Z historycznym rekordem 179 317 głosów Dąb Dunin - Strażnik Puszczy Białowieskiej pozostawił większość rywali daleko w tyle. Drugie miejsce zajęła Hiszpania, której reprezentant Dąb z Lasu Bankietowego zdobył 168 234 głosów. Trzeci na podium stanął Wielki dąb korkowy z Portugalii z 70 563 głosami. ⁹⁾

5.10.4. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. **Na terenie gminy Narew występują 2 użytki ekologiczne zlokalizowane w miejscowości Rybaki:**

- ♦ bagno o powierzchni 2,7 ha - działka nr 745B/2, 745C,
- ♦ bagno o powierzchni 1,9 ha - działka nr 745B/2.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami w stosunku do pomnika przyrody, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- ♦ niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu lub obszaru,
- ♦ wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- ♦ uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby,
- ♦ dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
- ♦ likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- ♦ wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych,
- ♦ zmiany sposobu użytkowania ziemi,
- ♦ wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- ♦ umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- ♦ zbioru, niszczenia, uszkodzenia roślin i grzybów na obszarach użytków ekologicznych, utworzonych w celu ochrony stanowisk, siedlisk lub ostoi roślin i grzybów chronionych,
- ♦ umieszczania tablic reklamowych.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

- ♦ prac wykonywanych na potrzeby ochrony przyrody po uzgodnieniu z organem ustanawiającym daną formę ochrony przyrody,
- ♦ realizacji inwestycji celu publicznego po uzgodnieniu z organem ustanawiającym daną formę ochrony przyrody,
- ♦ zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa,
- ♦ likwidowania nagłych zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego i prowadzenia akcji ratowniczych

⁹⁾ Urząd Gminy Narew - <http://www.portals.narew.gmina.pl>

5.10.5. Korytarze ekologiczne

Korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Do najważniejszych funkcji korytarzy ekologicznych zalicza się:

- ♦ zmniejszenie stopnia izolacji poszczególnych płatów siedlisk i ułatwianie przemieszczania się organizmów pomiędzy nimi,
- ♦ zwiększenie przepływu genów pomiędzy płatami siedlisk, zapobiegające utracie różnorodności genetycznej,
- ♦ obniżenie śmiertelności, szczególnie wśród osobników młodych, wypartych z płatów dogodnych siedlisk wskutek zachowań terytorialnych.

Właściwa struktura (rodzaj i liczba siedlisk, szerokość, rzeźba terenu) korytarza ekologicznego zależy bezpośrednio od wymagań gatunku lub grupy zwierząt, przez które jest wykorzystywany. Im większe i bardziej mobilne jest zwierzę, tym szerszych i dłuższych korytarzy wymaga do odpowiedniego bytowania. Korytarze ekologiczne mogą być ciągłe lub przerywane oraz mieć kształt: liniowy, pasowy, sieciowy lub tzw. przystanków "stepping stone habitats". Te ostatnie, zwane "łańcuchami siedlisk pomostowych", pełnią równie użyteczną rolę dla migracji organizmów, jak korytarze o charakterze ciągłym.

Opracowanie mapy przebiegu korytarzy ekologicznych w Polsce powstawało w dwóch etapach:

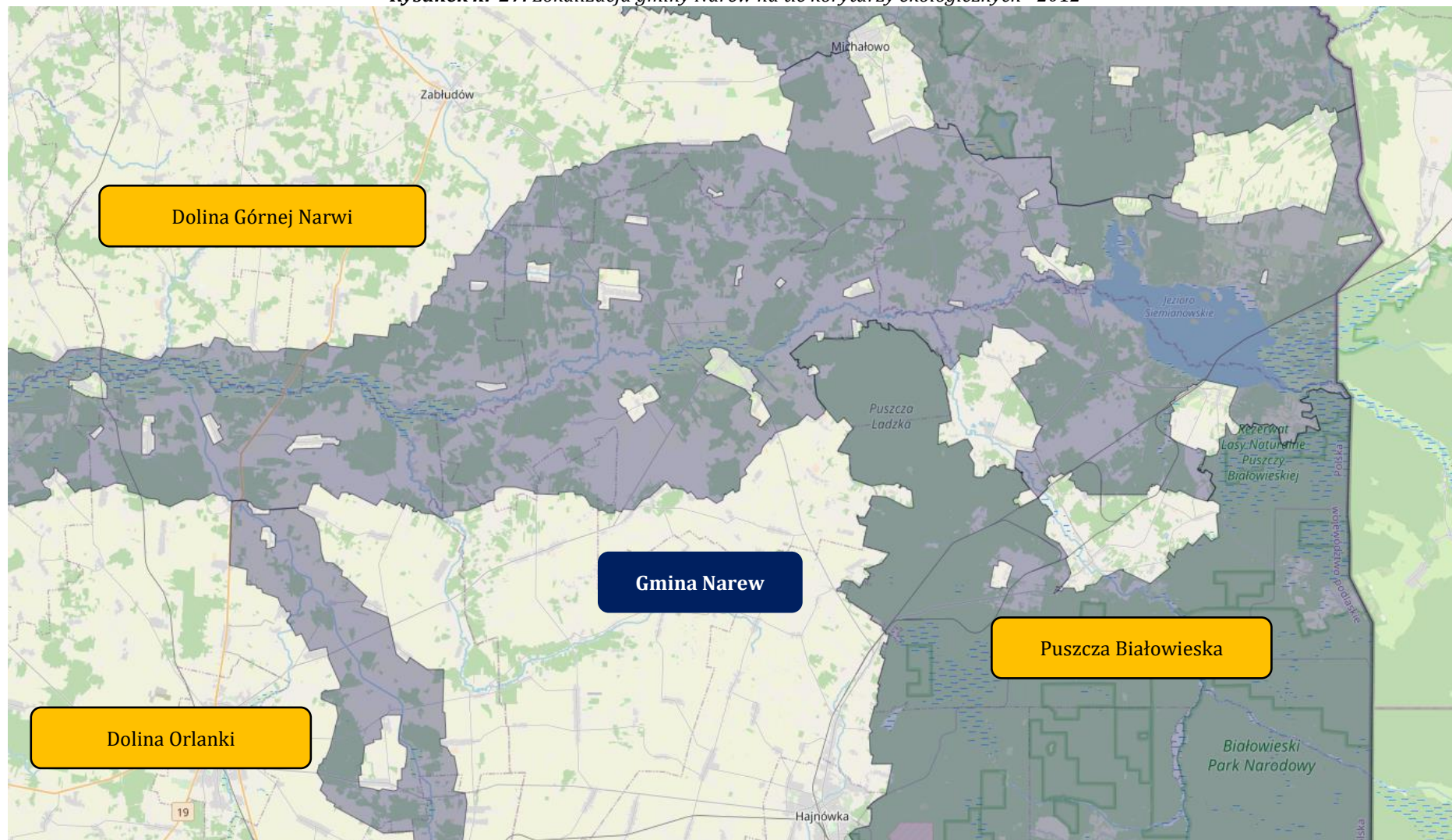
- ♦ etap I - w 2005 r. na zlecenie Ministerstwa Środowiska opracowano mapę sieci korytarzy dla obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem potrzeb ochrony kluczowych gatunków dużych ssaków;
- ♦ etap II - w 2011 r. we współpracy z Pracownią na rzecz Wszystkich Istot (w ramach projektu ze środków EEA/EOG) opracowano kompletną mapę korytarzy istotnych dla populacji dużych ssaków leśnych oraz spójności siedlisk leśnych i wodno-błotnych w skali krajowej i kontynentalnej.

Głównym założeniem merytorycznym było opracowanie mapy korytarzy o charakterze multifunkcyjnym - przeznaczonych dla możliwie największej liczby gatunków i łączących różnorodne siedliska przyrodnicze, zwłaszcza podlegające ochronie w ramach sieci Natura 2000. Podstawowym celem opracowania mapy było stworzenie praktycznego narzędzia dla ochrony siedlisk i gatunków zagrożonych fragmentacją środowiska, wykorzystywanego w planowaniu przestrzennym i projektowaniu inwestycji liniowych.

Zgodnie z mapą przebiegu korytarzy ekologicznych w Polsce opracowaną przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży pod kierownictwem prof. dr. hab. Włodzimierza Jędrzejewskiego na terenie gminy Narew zlokalizowane są dwa korytarze ekologiczne:

- ♦ Puszcza Białowieska,
- ♦ Dolina Górnej Narwi.

Rysunek nr 27. Lokalizacja gminy Narew na tle korytarzy ekologicznych - 2012

Źródło: www.mapa.korytarze.pl

5.10.6. Ochrona gatunkowa

Ochrona gatunkowa roślin, grzybów i zwierząt ma na celu zabezpieczenie dziko występujących roślin, grzybów lub zwierząt i ich siedlisk w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie bioróżnorodności. W stosunku do zamieszczonych na listach gatunków i ich siedlisk obowiązuje system ograniczeń, zakazów i nakazów, określony w ustawie o ochronie przyrody. W zależności od statusu danego gatunku, stopnia zagrożenia i jego wrażliwości na zmiany środowiska, wprowadza się ochronę ścisłą lub częściową. Ochroną ścisłą obejmuje się gatunki szczególnie rzadkie (endemity, gatunki o niewielkiej liczbie stanowisk w skali kraju) lub zagrożone (gatunki na granicach zasięgu, o niewielkich populacjach lub związane z siedliskami szczególnie wrażliwymi na przekształcenia).

5.10.7. Zestawienie wielkości zasobów i walorów przyrodniczych

Analizując teren gminy Narew można wyróżnić wiele zasobów i walorów przyrodniczych, które jednocześnie kształtują charakter jednostki stanowiąc czynnik prorozwojowy, ale również wpływają ograniczająco na jego rozwój, w zależności od płaszczyzny, w jakiej rozpatrujemy dany składnik przyrody. Poniższa tabela przedstawia zestawienie elementów przyrodniczych oddziałujących na kształtowanie gospodarczego i przyrodniczego rozwoju gminy.

Tabela nr 22. Zasoby i walory przyrodnicze istniejące na terenie gminy Narew

Element przyrodniczy	Czynniki prorozwojowe	Czynniki pogarszające możliwości rozwojowe
Położenie	rozwój ruchu turystycznego napływ obcego kapitału nawiązanie współpracy gmin	zwiększenie natężenia ruchu zwiększona eksploatacja dóbr naturalnych
Rzeźba terenu	dobrze miejsca dla rozwoju turystyki wodnej, konnej, rowerowej i miejsc spokojnego wypoczynku	intensywne rolnictwo pogorszenie jakości gleb gwałtowny spływ powierzchniowy powodujący erozję gleb
Zasoby naturalne	rozwój przemysłu wydobywania i przetwarzania kruszyw naturalnych nowe miejsca pracy dochody z tytułu opłat	wzrost natężenia ruchu samochodów ciężarowych zwiększona emisja zanieczyszczeń pyłowych wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych do atmosfery zmiany w rzeźbie terenu naruszenie walorów krajobrazowych obszaru zwiększenie ryzyka wystąpienia awarii związanej z wydobywaniem surowców oraz ich transportem
Wody powierzchniowe	rozwój hodowli ryb oszczędna eksploatacja wód podziemnych bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki i sportów wodnych	zła jakość wód powierzchniowych, niebadana jakość wód niektórych cieków i zbiorników wodnych, możliwość zatrucia i wystąpienia chorób skóry
Wody podziemne	rozwój systemu zaopatrzenia w wodę	ograniczenia w ilości zużycia wody ograniczenia rozwoju niektórych gałęzi przemysłu niedobory wody w okresach bezdeszczowych ograniczenie nowego osadnictwa
Gleby	możliwość zalesienia terenów zdegradowanych	degradacja gleb zagrożenie dla małych ekosystemów zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych

Klimat	rozwój technologii wykorzystujących energię odnawialną	zwiększona erozja wietrzna gleb zmiana krajobrazu
Szata roślinna	możliwość tworzenia form ochrony przyrody i krajobrazu dobre warunki do rozwoju bazy turystycznej	ograniczenia w lokalizacji niektórych inwestycji i działalności gospodarczej wyznaczone obszary chronione

Źródło: Analiza własna

Ponadto gmina Narew jest członkiem Stowarzyszenia Gmin Górnej Narwi powołanego do życia w 2000r., którego podstawowymi celami działania są:

- ♦ integrowanie działań samorządów w zakresie ochrony środowiska,
- ♦ reprezentowanie i obrona wspólnych interesów członków na rzecz ochrony środowiska,
- ♦ wspieranie poczynań poszczególnych samorządów, zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego,
- ♦ inspiracja działań na rzecz ochrony środowiska,
- ♦ popularyzowanie walorów przyrodniczo - krajobrazowych dorzecza górnej Narwi.

Obecnie SGGN jest dobrowolną formą, zrzeszającą 17 samorządów: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Knyszyn, Kobylin-Borzymy, Krypno, Łapy, **Narew**, Narewka, Poświętne, Sokoły, Suraż, Turośń Kościelna, Tykocin, Wyszki, Zabłudów i Zawady.

W 2002 roku została podpisana umowa o utworzeniu Euroregionu Puszcza Białowieska. Euroregion Puszcza Białowieska jest międzynarodowym zrzeszeniem społeczności lokalnych po polskiej i białoruskiej stronie granicy. W skład Euroregionu wchodzi po stronie polskiej: Powiat Hajnowski, gmina miejska Hajnówka, gminy wiejskie: Hajnówka, Białowieża, Dubicze Cerkiewne, Czyże, Narew, Narewka, Czeremcha, Bielsk Podlaski i Orla oraz gmina wiejsko-miejska Kleszczele; natomiast po stronie białoruskiej rejony: Prużański, Kamieniecki i Swisłocki. Euroregion tworzy podstawy do rozwijania przyjaznej i wzajemnie korzystnej współpracy transgranicznej sąsiadujących ze sobą regionów w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Białoruś, obejmujących swoim zasięgiem unikalny w skali Europy i świata – kompleks lasów pierwotnych Puszczy Białowieskiej. Polska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego i obejmuje wszystkie miasta i gminy powiatu hajnowskiego oraz dwie gminy powiatu bielskiego. Białoruska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w zachodniej części Białorusi, rejon swisłocki położony jest na terenie obwodu grodzieńskiego a rejony prużański i kamieniecki na terenie obwodu brzeskiego. Euroregion „Puszcza Białowieska” został utworzony w oparciu o transgraniczny obiekt przyrodniczy, jakim jest Puszcza Białowieska, położona na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Białoruś.

W 2006 roku gmina Narew przystąpiła również do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Puszcza Białowieska”, obejmującego wszystkie gminy powiatu hajnowskiego oraz trzy gminy powiatu bielskiego. Stowarzyszenie ma na celu działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów gmin wchodzących w skład LGD „PB”.

Celami działania LGD „PB” są:

- ♦ opracowanie, aktualizacja i wdrożenie programów oraz przedsięwzięć służących rozwojowi obszarów gmin wchodzących w skład LGD „PB” w tym Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR),
- ♦ realizacja LSR oraz wspieranie działań na rzecz realizacji LSR dla obszaru gmin wchodzących w skład LGD „PB”,
- ♦ promocja obszarów wiejskich, miejskich-wiejsko i miejskich położonych w gminach wchodzących w skład LGD „PB”,

- ♦ mobilizowanie ludności do aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich położonych w gminach wchodzących w skład LGD „PB”,
- ♦ upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich, wiejsko-miejskich i miejskich,
- ♦ działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich z uwzględnieniem ochrony środowiska przyrodniczego, krajobrazu i zasobów historyczno - kulturowych,
- ♦ działanie na rzecz rozwoju turystyki,
- ♦ popularyzacja i rozwój produkcji wyrobów regionalnych.

Od 2006 roku Gmina Narew jest również członkiem Związku Komunalnego Gmin Regionu Puszczy Białowieskiej, którego celem jest wspólne wykonywanie zadań publicznych przekazanych przez tworzące go gminy.

5.11. Potencjalne zagrożenia na terenie gminy Narew

5.11.1. Zagrożenia poważnymi awariami

Poważne awarie to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Natomiast poważne awarie przemysłowe to poważna awaria w zakładzie. Poważne awarie mogą wystąpić podczas transportu, rozładunku lub przeładunku substancji w zakładach przemysłowych, ale także podczas katastrof w ruchu lądowym i powietrznym, katastrof budowli hydrotechnicznych i w wyniku klęsk żywiołowych – huraganów, powodzi, suszy, trzęsienia ziemi. Jednym z najważniejszych zadań prewencyjnych jest ścisła i stale aktualizowana ewidencja źródeł, które mogą spowodować zagrożenie.

Ustawa Prawo ochrony środowiska dzieli zakłady przemysłowe, w których ze względu na ilość znajdujących się substancji niebezpiecznych możliwe jest wystąpienie poważnej awarii, na dwie grupy:

- ♦ zakłady o dużym ryzyku wystąpienia awarii - ZDR,
- ♦ zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii - ZZR.

Nadzór nad zakładami, których działalność może być przyczyną poważnej awarii stanowi Główny Inspektor Ochrony Środowiska. Zakłady, w których istnieje ryzyko wystąpienia poważnej awarii są zewidencjonowane i podlegają systematycznej kontroli. **Zgodnie z wykazem zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej prowadzonym przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska na terenie gminy Narew nie ma obecnie zakładów należących do wymienionych wyżej grup.**

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska i poważne awarie mogą zdarzyć się w jednostkach stosujących lub magazynujących materiały niebezpieczne lub podczas transportu substancji niebezpiecznych. Skutki takich awarii są dużym zagrożeniem dla środowiska, mogącym wywołać nieodwracalne zmiany. Konsekwencje takich wypadków określa się mianem nadzwyczajnych zagrożeń środowiska. Zaliczamy do nich: zanieczyszczenie poszczególnych elementów środowiska w wyniku awarii i katastrof w zakładach przemysłowych, transporcie, rozładunku i przeładunku materiałów niebezpiecznych i innych substancji, pożary na rozległych obszarach lub długo trwające, a także pożary towarzyszące awariom z udziałem materiałów niebezpiecznych, powodujące zniszczenie lub zanieczyszczenie środowiska, zanieczyszczenie chemiczne lub biologiczne środowiska w wyniku katastrof budowli hydrotechnicznych, zanieczyszczenie chemiczne lub biologiczne środowiska w wyniku klęsk żywiołowych (huraganów, powodzi, suszy, trzęsienia ziemi).

Jednym z najważniejszych zadań w zakresie prewencji nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i przeciwdziałaniu poważnym awariom jest ewidencja źródeł, które mogą spowodować tego typu zagrożenia. Zdarzenia posiadające cechy nadzwyczajnych zagrożeń dla środowiska i ludzi mogą powstać na terenie gminy Narew:

- ♦ w wyniku poważnych awarii infrastruktury technicznej,

- ♦ podczas transportu substancji niebezpiecznych,
- ♦ jako efekt celowej lub nieświadomej działalności człowieka związanej z niezgodnym z przepisami pozbywaniem się substancji (materiałów niebezpiecznych).

Transport substancji niebezpiecznych odbywać się może w cysternach kolejowych lub autocysternach oraz mniejszych opakowaniach takich jak balony, beczki przewożone samochodami. Pozbywanie się substancji niebezpiecznych w sposób niezgodny z przepisami stanowi specyficzną grupę zagrożeń wymagającej w pierwszym rzędzie identyfikacji składu porzuconego odpadu, a dopiero potem podjęcie stosowanych działań unieszkodliwiających czy ratowniczych. Wiodącą rolę w sprawowaniu funkcji zapobiegawczo-ochronnych i ratowniczych pełni Państwowa Straż Pożarna, którą należy bezzwłocznie powiadomić w razie awarii.

Ważnym zagrożeniem na terenie gminy Narew jest również drogowy transport toksycznych środków przemysłowych i materiałów niebezpiecznych. Problem Nadzwyczajnych Zagrożeń Środowiska występuje okazjonalnie na wielu drogach kołowych w naszym kraju. Jest on często związany z nieprzestrzeganiem przez przewoźników przepisów bezpieczeństwa transportu materiałów niebezpiecznych.

5.11.2. Zagrożenia powodziowe

Występowanie powodzi jest uwarunkowane okresowym i gwałtownym zwiększeniem zasilania rzek opadami atmosferycznymi lub wodą roztopową. Wielkość zagrożenia powodziowego jest uwarunkowana m.in. rzeźbą terenu, możliwościami retencyjnymi zlewni, zatrzymywaniem wody w zbiornikach zaporowych, stopniem zalesienia, istnieniem budowli hydrotechnicznych typu: rów melioracyjny, próg, kanał, mogących służyć jako urządzenia retencyjne oraz występowaniem starorzeczy, mokradeł i bagien. Regulacja rzek zmniejsza ich naturalną retencyjność, co skutkuje przyspieszonym odpływem wód z górnych odcinków i przyczynia się do powstania zagrożenia powodziowego. Na obszarze gminy Narew mogą wystąpić dwa rodzaje wezbrań powodziowych: występujące wczesną wiosną wezbrania roztopowe oraz letnie (lipiec - sierpień) wezbrania opadowo - rozlewowe. Najwyższe stany i wezbrania powodziowe odnotowuje się w miesiącach letnich - głównie w lipcu. W chwili obecnej sposobem opisu zagrożenia powodziowego są mapy przedstawiające zasięgi zagrożenia i ryzyka powodziowego sporządzane przez Państwowe Gospodarstwo Wodny Wody Polskie.

Na terenie gminy Narew zagrożenie powodziowe, w rozumieniu przepisów odrębnych z zakresu prawa wodnego, stwarza rzeka Narew. Rzeka została zakwalifikowana do sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego w I etapie planistycznym. Dlatego też w związku z powyższym oraz w związku z realizacją obowiązku ustalonego przepisami odrębnymi z zakresu prawa wodnego zostały sporządzone mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego.

Mapy zagrożenia powodziowego zostały sporządzone dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczonych dla rzek, dla których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub wystąpienie tego ryzyka jest prawdopodobne. Zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu prawa wodnego, mapy ryzyka powodziowego stanowią podstawę dla planowania przestrzennego na obszarze zagrożenia powodziowego lub dla innych działań mających na celu ograniczanie ryzyka powodziowego. Sporządzone mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego są dokumentem administracyjnym (dokumentem planistycznym). Na mapach zagrożenia powodziowego zostały wyznaczone zasięgi obszarów, na których:

- ♦ prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat;
- ♦ prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat;
- ♦ prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat, lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego.

Rysunek nr 28. Mapa zagrożenia powodziowego na terenie gminy Narew - rzeka Narew

Źródło: Informatyczny System Ochrony Kraju

Obszary o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 100 lat i 10 lat są obszarami szczególnego zagrożenia powodzią. Najważniejszym skutkiem prawnym przekazania map jest obowiązek uwzględniania danych w nich zawartych w różnego rodzaju dokumentach planistycznych z zakresu zagospodarowania przestrzennego.

5.11.3. Zagrożenia suszą

W przypadku analizowanego obszaru zjawisko suszy występuje sporadycznie i z reguły nie stanowi nadmiernego zagrożenia dla zdrowia i życia, jednak w szczególnych przypadkach może być przyczyną strat materialnych, głównie na obszarach rolnych, związanych z działalnością człowieka. Występujące coraz częściej susze, wiążą się z długimi okresami bezopadowymi skutkującymi zarówno spadkiem wilgotności gleby w wyniku intensywnego parowania, jak i obniżeniem się przepływów w rzekach i zwierciadła wód podziemnych. Z reguły ten drugi przypadek rzadko wpływa na trudności z zaopatrzeniem w wodę do celów komunalnych, gdyż ujęcia wody są na ogół bezpieczne. Zwykle takie sytuacje skutkują ograniczeniem zużycia wody dla celów komunalnych, jednak nie wpływają na ograniczenie produkcji i działania kluczowych systemów. Spadek wilgotności gleby odbija się przede wszystkim na zieleni miejskiej i ogranicza możliwości łagodzenia wpływu wysokich temperatur.

Ogólnie istnieją dwie możliwości adaptacji do niedostatku wody - poprzez zmniejszenie zużycia wody lub zwiększenie podaży. Biorąc pod uwagę niewielkie zasoby wodne obszaru, zwiększenie podaży wody na dużą skalę jest niemożliwe. Sytuację można poprawić zmniejszeniem zużycia wody, m.in. poprzez zmniejszenie wodochłonności produkcji, wprowadzenie mechanizmów finansowych sprzyjających oszczędności wody a także uszczelnienie systemów wodociągowych w celu ograniczenia strat w sieci.

W październiku 2020r. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie opublikowało „Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy”. Projekt (PPSS) obejmuje:

- ◆ analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- ◆ propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- ◆ propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- ◆ działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Do celów szczegółowych PPSS należą:

- ◆ skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy;
- ◆ zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy;
- ◆ edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy;
- ◆ formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

5.11.4. Zagrożenie osiadaniem

Na terenie gminy Narew nie prowadzi się podziemnej eksploatacji górniczej.

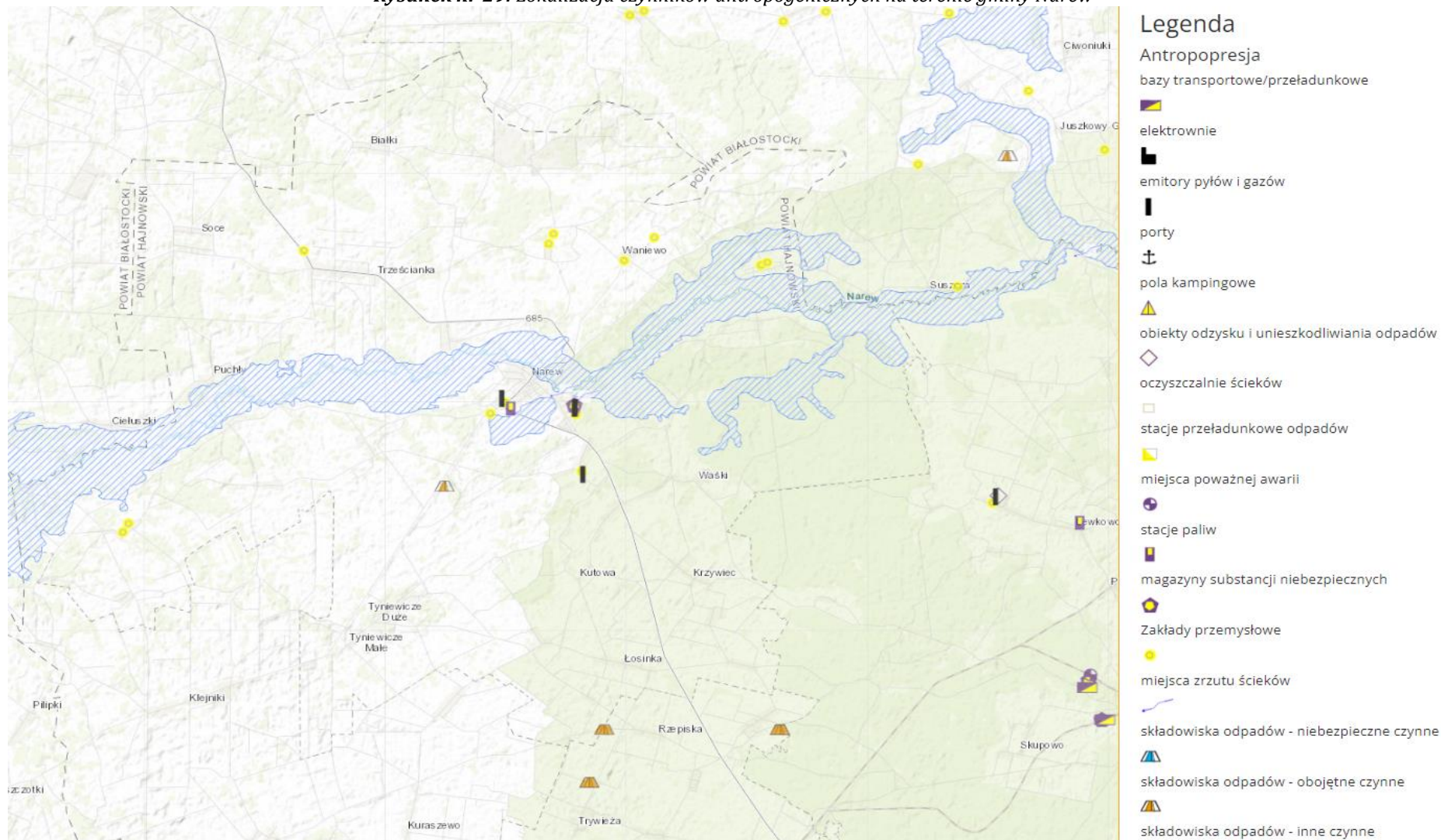
5.11.5. Zagrożenie powstawaniem zapadlisk i osuwisk

Z dotychczasowych danych wynika, iż na obszarze gminy deformacje nieciągłe (w tym zapadliska), jak również warunki do tworzenia się osuwisk w obrębie stoków naturalnych nie występują.

5.11.6. Antropopresja

Poniżej zestawiono czynniki antropogeniczne na terenie gminy Narew czyli czynniki związane z każdą formą pośredniego lub bezpośredniego wpływu człowieka na środowisko i bytujące w nim rośliny i zwierzęta.

Rysunek nr 29. Lokalizacja czynników antropogenicznych na terenie gminy Narew

Źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych - PIG

5.12. Odnawialne źródła energii

Odnawialne źródło energii - źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalną, fal, prądów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu składowiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych. W 2001 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął dokument o nazwie „Strategia rozwoju energetyki odnawialnej”. W dokumencie tym zakłada się, że w 2010 roku około 7,5 % wykorzystywanej energii miało być energią odnawialną, a więc planuje się coraz większy udział energii odnawialnej w bilansie energii pierwotnej i zwiększanie tego udziału do 14 % w 2020 roku.

Zadania oraz wskaźniki które należy osiągnąć, zostały powielone w dokumencie Polityce ekologicznej Państwa. Cele te można osiągnąć poprzez wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii dla produkcji różnego rodzaju energii.

Do energii wytwarzanej z odnawialnych źródeł energii zalicza się, niezależnie od parametrów technicznych źródła, energię elektryczną lub ciepło pochodzące ze źródeł odnawialnych, w szczególności:

- ♦ ze słonecznych kolektorów do produkcji ciepła,
- ♦ ze słonecznych ogniw fotowoltaicznych,
- ♦ z elektrowni wiatrowych,
- ♦ ze źródeł geotermicznych.
- ♦ z elektrowni wodnych,
- ♦ ze źródeł wytwarzających energię z biomasy,
- ♦ ze źródeł wytwarzających energię z biogazu.

5.12.1. Energia słoneczna

Energia słoneczna jest alternatywnym źródłem energii, którą można wykorzystać do produkcji energii elektrycznej bądź cieplnej. Instalacjami do przetwarzania energii słonecznej w elektryczną są instalacje fotowoltaiczne. Technologia produkcji energii elektrycznej w instalacji fotowoltaicznej polega na zamianie energii promieniowania słonecznego na energię elektryczną za pomocą paneli fotowoltaicznych. Podstawowym urządzeniem przekształcającym energię słoneczną jest ogniwo fotowoltaiczne.

Na omawianym obszarze wykorzystanie energii słonecznej realizowane jest głównie przez inwestorów indywidualnych. Ten sposób wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest najpowszechniej stosowany w gminie Zabrodzie. Zakłada się, że w przyszłości instalacje solarne będą wprowadzane przede wszystkim w budownictwie jednorodzinym oraz kolejnych obiektach użyteczności publicznej.

W budowie każdego ogniwa wyróżniamy dwie warstwy: pozytywną (+) i negatywną (-), pomiędzy którymi w momencie gdy w ogniwo trafiają promienie słoneczne, wytwarza się napięcie. Z reguły na pojedynczym ogniwie napięcie to nieznacznie przekracza 0,5V i 2W mocy, dlatego aby uzyskać bardziej użyteczne napięcie i większą moc ogniwa są one łączone w panele. Sugeruje się zastosowanie paneli polikrystalicznych. Moduły polikrystaliczne zbudowane są z ogniw, składających się z wielu małych kryształów krzemu. W efekcie powstaje niejednolita powierzchnia, która wzorem przypomina szron na szybie. Panele zgrupowane są na tablicach konstrukcyjnych. Jedna tablica obejmuje około 20 paneli. Tablice zlokalizowane są w rzędach, odległość pomiędzy rzędami wynosi do 6 metrów. Natomiast do przetwarzania energii słonecznej w energię cieplną wykorzystywane są kolektory słoneczne. W instalacjach tego typu energia słoneczna docierająca do kolektora zamieniana jest na energię cieplną nośnika ciepła, którym może być ciecz (glikol, woda) lub gaz (np. powietrze). Kolektory można podzielić na:

- ♦ płaskie:
 - cieczowe,
 - gazowe,

- dwufazowe,
- ♦ płaskie próżniowe,
- ♦ próżniowo-rurowe (nazywane też próżniowymi, w których rolę izolacji spełniają próżniowe rury),
- ♦ skupiające (prawie zawsze cieczowe),
- ♦ specjalne (np. okno termiczne, izolacja transparentna).

Kolektory słoneczne najpowszechniej wykorzystywane są do:

- ♦ podgrzewania wody użytkowej,
- ♦ podgrzewanie wody basenowej,
- ♦ wspomaganie centralnego ogrzewania,
- ♦ chłodzenia budynków,
- ♦ ciepła technologicznego.

Gmina Narew położona jest w rejonie wysokich w skali kraju wartości natężenia promieniowania słonecznego, co z tym idzie ma wysoki potencjał wykorzystywania energii słonecznej w szczególności z mikroinstalacji przydomowych takich jak kolektory słoneczne czy panele słoneczne. Stosunkowo niski koszt inwestycji, możliwość pozyskania dofinansowania oraz szybki i łatwy montaż instalacji dodatkowo zwiększają potencjał energetycznego wykorzystania energii słonecznej z mikroinstalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych. Duża powierzchnia obszarów rolnych (niezurbanizowanych) na terenie gminy predysponuje również do budowy większych (przemysłowych) elektrowni słonecznych o mocach od kilkuset kW do kilku MW. Dodatkowo np. w przeciwieństwie do energetyki wiatrowej czy wodnej niższy stopień negatywnej ingerencji w środowisko.

Zgodnie z danymi zgromadzonymi na stronie www.globalsolaratlas.info wielkość całkowitego rocznego natężenia promieniowania słonecznego na powierzchnię poziomą na obszarze gminy Narew wynosi około 1085 kWh/m².

Na budowę instalacji fotowoltaicznej lub instalacji z kolektorami słonecznymi o mocy zainstalowanej do 40 kW nie jest wymagane wystąpienie o pozwolenie na budowę. W związku z tym nadzór nad tego typu instalacjami jest znacznie utrudniony, a określenie całkowitego potencjału produkcji energii pochodzącej z nasłonecznienia jest możliwy jedynie dla instalacji zgłoszonych. W praktyce istnieje możliwość zastosowania obu rodzajów instalacji wykorzystujących energię słoneczną do celów grzewczych jak i produkcji energii elektrycznej na każdym obiekcie w gminie Narew, niezbędna jest jednak szczegółowa analiza, w której uwzględnione zostanie nachylenie instalacji, możliwość zacienienia, a także zapotrzebowanie energetyczne danego budynku.

Dodatkowym bodźcem zachęcającym do instalacji systemów opartych na energii słonecznej jest wsparcie finansowe w środków zewnętrznych:

- ♦ dofinansowanie w ramach Programu Mój Prąd,
- ♦ dofinansowanie w ramach środków Programu Czyste Powietrze.

Wsparcie tego typu pozwoli zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym gminy Narew. Preferencyjnymi obszarami w zakresie lokalizacji elektrowni solarnych powinny być:

- ♦ miejsca położone w sąsiedztwie dróg i linii elektroenergetycznych,
- ♦ obszary o niskim nachyleniu terenu - obszary nizinne,
- ♦ obszary o wysokim nasłonecznieniu, bez zacienień,
- ♦ nieużytki i obszary posiadające gleby nieprzydatne rolniczo, z wyłączeniem obszarów o wysokich wartościach przyrodniczych, zapewniających utrzymanie bioróżnorodności i spełniających funkcje zatrzymujące oraz spowalniające odpływ wód,
- ♦ obszary o niskich walorach krajobrazowych.

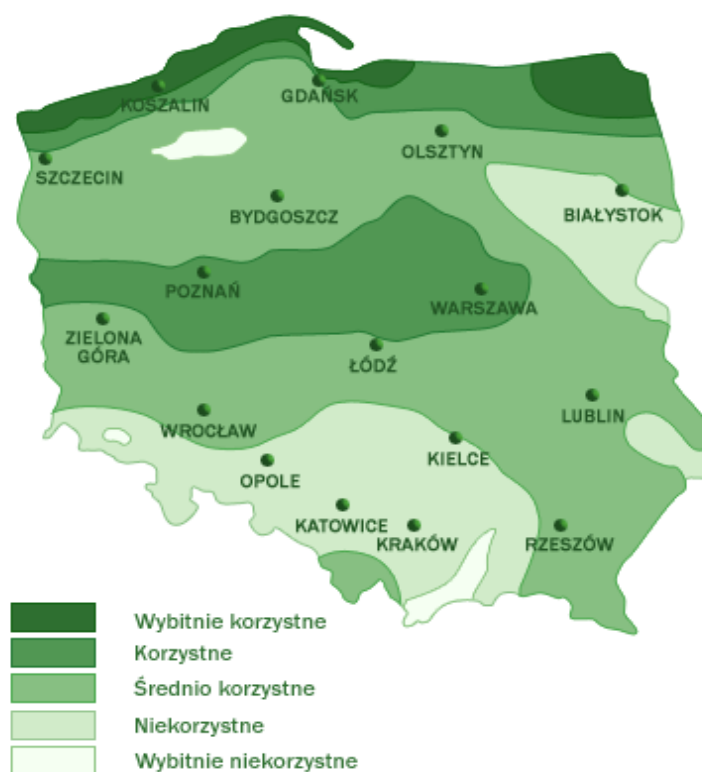
5.12.2. Energia wiatru

Energia wiatru jest jednym z odnawialnych i niewyczerpalnych źródeł energii pozwalającym na redukcję emisji gazów cieplarnianych i poprawę jakości powietrza. Wytwarzanie energii wiatrowej nie przyczynia się do powstawania odpadów, ścieków, degradacji gleby, spadku poziomu wód gruntowych, jej wykorzystanie spośród znanych technologii powoduje najmniejszy wpływ na ekosystemy. Wytwarzanie energii elektrycznej z energii wiatrowej wpływa jednak na krajobraz, jednak wpływ ten jest znacznie mniejszy niż w przypadku technologii konwencjonalnych. Elektrownie wiatrowe są źródłem hałasu - praca rotora i śmigieł wiatraka oraz wywołują efekt cienia - zacinienie powodowane przez wieżę i cień rzucany przez kręcące się śmigła a także są źródłem drgań. Wpływ elektrowni wiatrowych na awifaunę nie został szczegółowo zbadany. Brak jest wiarygodnych badań pozwalających na wyciągnięcie obiektywnych wniosków na temat wpływu parków wiatrowych na ptaki w porównaniu z wpływem innych form działalności człowieka.

Lokalizacja elektrowni wiatrowych zależy od prędkości wiatru, przez co dobierana jest ona bardzo starannie pod kątem częstości występowania silnych (7-20 m/s) wiatrów. Najczęściej obecnie spotykane w energetyce wiatraki mogą pracować przy prędkościach wiatru od 3 do 30 m/s. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej opracował mapę zasobów wietrznych na obszarze Polski w podziale na pięć stref o określonych warunkach anemologicznych. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej przeprowadził mezoskalową rejonizację obszaru kraju pod względem zasobów energii wiatru. Przed podjęciem ewentualnej decyzji o budowie elektrowni wiatrowej w miejscu gdzie występuje duża wietrzność należy przeprowadzić badania siły, kierunku i częstości występowania wiatrów. Na podstawie przeprowadzonych analiz instalowanie turbin wiatrowych o dużych mocach ma sens ekonomiczny tylko w rejonach o średniorocznej prędkości wiatru powyżej 4,0 m/s.

Gmina Narew położona jest w strefie IV, czyli w „niekorzystnej” strefie energetycznego wykorzystania wiatru. Dodatkowo ze względu na wprowadzenie kryterium odległościowego budowy turbin wiatrowych od zabudowy mieszkaniowej obszar możliwej lokalizacji elektrowni wiatrowych na terenie kraju został znacząco ograniczony.

Rysunek nr 30. Mapa zasobów wietrznych IMIGW

www.builddesk.pl

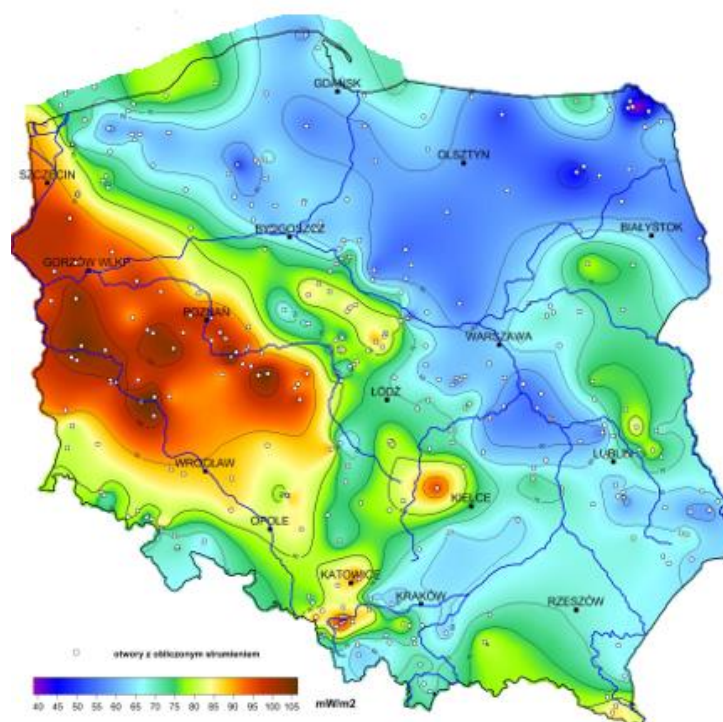
5.12.3. Energia geotermalna

Energia geotermalna pochodzi z ciepła dopływającego z głębi Ziemi oraz ciepła wyzwalającego się podczas naturalnego rozpadu pierwiastków promieniotwórczych.

Dla rzeczywistej oceny możliwości wykorzystania ww. zasobów wód termalnych na szerszą skalę, np. dla pokrycia potrzeb ciepłych odbiorców z terenu gminy Narew, konieczne jest opracowanie i przedstawienie koncepcji rozwiązań technicznych oraz szczegółowych analiz ekonomicznych opłacalności zaproponowanych rozwiązań wraz z podaniem możliwej do pozyskania mocy ciepłej w danych warunkach.

Pompy ciepła są bardzo ciekawymi rozwiązaniami w zakresie ogrzewania budynków, przygotowania ciepłej wody użytkowej oraz w klimatyzacji. Bariery ich zastosowania są względy ekonomiczne. Dzięki inicjatywie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Banku Ochrony Środowiska, zostały stworzone względnie korzystne warunki inwestowania w proekologiczne przedsięwzięcia, w tym m.in. w instalacje z pompami ciepła.

Rysunek nr 31. Mapa gęstości ziemskiego strumienia ciepłego dla obszaru Polski

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny

Możliwe są następujące systemy pracy instalacji grzewczej wykorzystującej jako źródło ciepła pompę ciepła:

- ♦ system monowalentny - pompa ciepła jest jedynym generatorem ciepła, pokrywającym w każdej sytuacji 100% zapotrzebowania;
- ♦ system biwalentny (równoległy) - pompa ciepła pracuje jako jedyny generator ciepła, aż do punktu dołączenia drugiego urządzenia grzewczego. Po przekroczeniu punktu dołączenia pompa pracuje wspólnie z drugim urządzeniem grzewczym (np. z kotłem gazowym lub ogrzewaniem elektrycznym);
- ♦ system biwalentny (alternatywny) - pompa ciepła pracuje jako wyłączny generator ciepła, aż do punktu przełączenia na drugie urządzenie grzewcze. Po przekroczeniu punktu przełączenia pracuje wyłącznie drugie urządzenie grzewcze (np. kocioł gazowy).

Rejon gminy Narew położony jest na obszarze charakteryzującym się wartościami temperatur wód podziemnych na głębokości 2 000 m p.p.t. na poziomie 50-60°C, a więc jednych

z najniższych w skali kraju. Duże możliwości pozyskiwania energii związane są jednak z geotermią niskotemperaturową (płytką) (indywidualne ogrzewanie i chłodzenie pomieszczeń oraz produkcja c.w.u. za pomocą gruntowych pomp ciepła z wymiennikami pionowymi lub poziomymi).

Na terenie gminy w chwili obecnej pompy ciepła są wykorzystywane w niewielkim zakresie, jedynie na potrzeby prywatnych domów mieszkalnych.

5.12.4. Energia wodna

Energia cieków wód powierzchniowych to jedno z ważniejszych źródeł energii odnawialnej w Polsce. Wykorzystuje się ją głównie do produkcji energii elektrycznej. Współczynnik sprawności przetwarzania energii wody na energię elektryczną jest najwyższy w porównaniu ze sprawnością wykorzystywania w tym celu innych źródeł odnawialnych, dlatego produkcja energii z tego źródła jest dość popularna i szeroko stosowana. Wykorzystanie wodnych zasobów energetycznych jest zależne od szeregu uwarunkowań - jednym z podstawowych są między innymi energetyczność naturalna rzeki (wielkość i równomierność przepływów), wpływ małej elektrowni wodnej tzw. MEW na środowisko oraz opłacalność przedsięwzięcia. Właśnie ze względu na oddziaływanie MEW na środowisko należy każdą taką inwestycję rozpatrywać indywidualnie i bardzo szczegółowo. Rozpatrując więc wykorzystanie energii wody należy upewnić się, że nie nastąpi utrata wartości przyrodniczych przekraczająca zdecydowanie korzyści płynące z budowy MEW.

Rozwój elektrowni wodnych jest niestety ograniczony warunkami prawnymi, lokalizacyjnymi, wymogami terenowymi i geomorfologicznymi oraz potencjałem kapitałowym inwestora. Najwięcej funduszy pochłania budowa obiektów hydrotechnicznych piętrzących wodę (jaz, zaporą). Charakterystyczne dla elektrowni wodnych są znikome koszty eksploatacji (wynoszące średnio około 0,5÷1% łącznych nakładów inwestycyjnych rocznie) oraz wysoka sprawność energetyczna (90÷95%).

Gmina Narew z uwagi na swój charakter oraz zasoby wodne należy do gmin, w których można wykorzystać potencjał energetycznego spadku wody. Ukształtowanie powierzchni oraz przepływy na istniejących ciekach wodnych, sprawiają, iż budowa Małych Elektrowni Wodnych (MEW) przyniosłaby zamierzony efekt.

5.12.5. Energia biomasy

Największe nadzieje na pozyskiwanie energii z odnawialnych źródeł stwarza także biomasa (słoma, drewno, wierzba energetyczna). Jej udział w bilansie energetycznym państwa z roku na rok wzrasta. Na terenie gminy Narew istnieje duży potencjał na wykorzystywanie biomasy do produkcji energii cieplnej. Stosowanie biomasy w celu pozyskiwania energii cieplnej powinno stać się alternatywą dla metod pozyskiwania ciepła za pomocą paliw konwencjonalnych. Istniejący potencjał biomasy na terenie gminy winno wykorzystywać się w małych i średnich kotłowniach w celu zasilenia obiektów mieszkalnych, obiektów użyteczności publicznej oraz wszelkich obiektów o charakterze produkcyjnym. Dość znaczna powierzchnia obszarów rolniczych na terenie gminy mogłaby służyć uprawom wierzby energetycznej. Uprawa wierzby na cele energetyczne pozwoliłaby dać ekologiczny i odnawialny surowiec do pozyskiwania energii cieplnej. Podczas spalania drewna wierzbowego ilości uwalnianych do atmosfery związków siarki oraz azotu w porównaniu ze spalaniem konwencjonalnych surowców są minimalne.

Wierzba jest najefektywniejszą z roślin używanych do oczyszczania gleb z metali ciężkich, związków toksycznych i innych poprzez wbudowanie ich w swoją biomasę. Z powodu tych właściwości stosowana jest jako zielony pas ochronny wokół szkodliwych zakładów przemysłowych, autostrad, wysypisk śmieci itp. Biomasa przy tym jest także bardzo tanim źródłem energii cieplnej. Koszt 1GJ energii wyprodukowanego przy spalaniu węgla wynosi około 40 zł, oleju opałowego 120 zł, gazu ziemnego 79 zł, pelletu 55 zł, zrębki drewna 20 zł, a wierzby energetycznej 19 zł. Jak widać z tych wycień opał dwóch ostatnich pozycji jest dwukrotnie tańszy od węgla kamiennego.

5.12.6. Energia biogazu

Biogazownie stanowią instalacje, które wytwarzają energię cieplną i elektryczną z biogazu powstającego w procesie fermentacji beztlenowej. Mogą być jej poddane wszystkie substraty

ulegające biodegradacji. Budowane w Polsce biogazownie rolnicze zazwyczaj dysponują mocą elektryczną i ciepłą w przedziale od 0,5 MW do 2,0 MW. Niniejszy rodzaj elektrociepłowni cechuje się szerokim spektrum pozytywnych oddziaływań na otoczenie zarówno przyrodnicze, jak i społeczno-gospodarcze. Jednak w pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że biogazownia jest źródłem ekologicznej energii. Jako paliwo wykorzystywane są surowce odnawialne, do których należą głównie rośliny energetyczne, odpady rolnicze pochodzenia roślinnego oraz zwierzęcego. Produkcja energii z ich wykorzystaniem cechuje się niemalże zerowym oddziaływaniem na środowisko w porównaniu do tradycyjnych metod, opartych na takich surowcach jak węgiel czy ropa naftowa.

Biogazownia jest stabilnym i pewnym źródłem energii cieplnej i elektrycznej, gdyż jest ona wytwarzana w trybie ciągłym przez 90% czasu w ciągu roku. Zarówno ilość jak i parametry wytworzonej energii są utrzymywane na stałym poziomie, dzięki czemu zwiększa się bezpieczeństwo energetyczne regionu. Wyprodukowana energia elektryczna w biogazowni jest zazwyczaj sprzedawana operatorowi energetycznemu lub ewentualnie dostarczana jest bezpośrednio do pobliskich odbiorców. Ponadto biogazownia może współpracować z lokalnymi sieciami ciepłymi i dostarczać tanią energię do celów grzewczych dla budynków użyteczności publicznej, domów lub bloków mieszkalnych.

Na podstawie dostępnych publikacji, szacuje się, że ciepło wyprodukowane przez biogazownię o mocy 1 MW jest w stanie zaspokoić w 100% zapotrzebowanie na c.o. i c.w.u. około 200 domów jednorodzinnych. Ponadto odbiorcami ciepła z biogazowni mogą być zakłady przemysłowe, hodowle zwierząt, suszarnie oraz wszelkie obiekty, które cechują się zapotrzebowaniem na ciepło. Najbardziej efektywne wykorzystanie energii cieplnej ma miejsce w sytuacji, gdy jej odbiorcy znajdują się w niedalekim sąsiedztwie biogazowni (max 1,5 km).

W związku z powyższym biogazownia może pełnić rolę lokalnego, ekologicznego źródła prądu i ciepła, które w znacznym stopniu może uniezależnić odbiorców od stale rosnących cen nośników energii. W związku z powyższym na omawianym obszarze należy podjąć działania mające na celu wykorzystanie istniejącego potencjału energetycznego z biogazu, poprzez m. in. budowę lokalnej biogazowni. Budowa lokalnej biogazowni oprócz możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii na potrzeby energetyczne gminy, pozwoli również na długofalową aktywizację lokalnego sektora rolniczego. Powstanie biogazowni wpłynie na wzrost zagospodarowania nieużytków, bądź na wykorzystanie nadwyżek produkcji rolnej. Dzięki temu, że dostawy substratów są kontraktowane długoterminowo, jest to bezpieczna i perspektywiczna forma współpracy dla rolników, która zapewnia stałe, gwarantowane dochody.

Szacuje się, że około 70% kosztów operacyjnych biogazowni w ciągu roku stanowi zakup substratów, co przy instalacji o mocy 1 MW przekłada się na kwotę w przedziale od 1 mln do 1,5 mln złotych. Lokalni dostawcy mają zatem możliwość znacznego zwiększenia swoich przychodów. Z uwagi na koszty transportu, źródła substratów muszą one znajdować się maksymalnie ok. 20 km od biogazowni, co pozwala na współpracę z dostawcami głównie z terenu gminy i sąsiednich gmin, w których jest zlokalizowana instalacja biogazowni.

5.12.7. Podsumowanie

Wdrażanie gminnych programów w zakresie wykorzystania OZE skutkuje wymiernymi korzyściami, z których najważniejsze przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 23. Korzyści z wdrażania odnawialnych źródeł energii

Korzyści	Możliwość realizacji na terenie gminy
Spalanie bądź współspalanie biomasy w ciepłowniach i kotłowniach obniża koszty wytwarzania oraz cenę sprzedaży ciepła	TAK
Instalowanie kolektorów słonecznych i pomp ciepła poprawia jakość powietrza w sezonie grzewczym.	TAK
Udokumentowanie lokalnych złóż geotermalnych zachęca niezależnych inwestorów do realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie ciepłownictwa	NIE
Uruchomienie produkcji paliw formowanych z frakcji odpadów biodegradowalnych	NIE
Założenie upraw energetycznych zwiększa zatrudnienie w rolnictwie, zapobiega dewastacji gruntów rolnych, zmniejsza nadprodukcję żywności, udostępnia rolnikom pomocowe środki finansowe	TAK
Eksploatacja kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła i spalanie biomasy w budynkach użyteczności publicznej obniża wydatki z budżetu na gaz, olej opałowy i węgiel	TAK
W przypadkach szczególnych, handel uprawnieniami do emisji CO ₂ da istotny dochód do budżetu gminy	NIE
Realizacja programów obejmujących OZE przyczyni się do poprawy wizerunku gminy oraz zwiększenia jej atrakcyjności	TAK
Programy wdrażania technologii OZE są najważniejszym punktem alokacji krajowych i unijnych środków pomocowych oraz zwiększają możliwości pozyskania tych środków. Wpisują się jednocześnie w domenę Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego	TAK
Powiększenie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Uniezależnienie się od dostaw energii z zewnątrz	TAK
Rozwój energetyki wiatrowej na specjalnie wyznaczonych terenach	NIE

Źródło: Analiza własna

Największe możliwości rozwoju odnawialnych źródeł energii na terenie gminy Narew związane są z wykorzystywaniem energii słonecznej.

Inwestycje takie należy lokalizować w odległości nie zagrażającej istniejącej zabudowie w szczególności nie pogarszającej jakości życia mieszkańców terenów zurbanizowanych.

Energia odnawialna w kontekście globalnych zmian klimatycznych oraz gospodarczych to bezpieczna przyszłość. Rozumiejąc światowe trendy oraz wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców regionu, Powiat Hajnowski od 2016 r. kontynuuje współpracę z Fundacją EuroNatur i Stowarzyszeniem Energievision Frankenwald e.V. w Kronach (Republika Federalna Niemiec). Efektem wspólnych działań jest opracowanie „Planu energetycznego zachowania czystości powietrza i ochrony klimatu dla Powiatu Hajnowskiego” w ramach realizacji projektu „Zasobooszczędny rozwój regionalny na Podlasiu”.

Jego prezentacja miała miejsce w 2019 r. Dokument opisuje sytuację energetyczną regionu z uwzględnieniem aktualnego stanu oraz prezentuje potencjał efektywności energetycznej wynikający z wykorzystywania OZE. Wskazuje również, jakie działania należy przeprowadzić w obecnych budynkach użyteczności publicznej, oświetleniu ulicznym, żeby zaoszczędzić dużą ilość obecnie traconej energii. Powiat Hajnowski jako jedyny samorząd w kraju posiada tego typu szczegółową analizę zasobów i perspektyw energetycznych w dziedzinie niekonwencjonalnych źródeł energii. Dostrzegając potencjał drzemiący w OZE Powiat Hajnowski zintensyfikował działania w tym obszarze, idąc o krok dalej - w wyniku kontynuacji współpracy ze Stowarzyszeniem Energievision Frankenwald e.V. w Kronach w regionie powstało Centrum Kompetencji w obszarze Energii Odnawialnych i Efektywności Energetycznej w Powiecie Hajnowskim i Powiecie Białostockim.

Utworzone Centrum Kompetencji w obszarze Energii Odnawialnych i Efektywności Energetycznej ma za zadanie promować technologię OZE w regionie, będzie również stanowić platformę wymiany doświadczeń z niemieckim partnerem - podczas organizowanych otwartych spotkań oraz wyjazdów studyjnych do Niemiec. Z usług Centrum mogą korzystać przedstawiciele samorządów i instytucji, ale również mieszkańcy i przedsiębiorcy. Każdy zainteresowany może nieodpłatnie uzyskać informacje na temat zalet zastosowania odnawialnych źródeł energii i programów pomocowych ze środków unijnych i krajowych. Ponadto eksperci służą fachowym doradztwem w zakresie analizy wyboru najkorzystniejszych rozwiązań - w tym celu centrum świadczy usługę nieodpłatnej oceny stanu budynku pod kątem aktualnego zużycia energii oraz opracowania rozwiązań energooszczędnych, adekwatnych do potrzeb. Działalność Centrum zakłada także działania edukacyjne, m.in. organizację spotkań z ekspertami dla osób zainteresowanych wdrożeniem instalacji fotowoltaicznych, instalacji solarnych, pomp ciepła oraz termomodernizacji budynków. Obejmuje także współpracę ze szkołami, gminami, przedsiębiorcami oraz innymi podmiotami w celu dotarcia do jak najszerszego grona odbiorców.

Utworzenie Centrum obsługującego podmioty indywidualne oraz firmy i instytucje, ułatwi mieszkańcom dostęp do rzetelnych informacji o technologiach OZE oraz źródłach finansowania inwestycji.

Cele projektu:

- ♦ Utworzenie niezależnego centrum doradztwa z zakresu odnawialnych źródeł energii dla samorządów lokalnych, instytucji, firm i osób prywatnych.
- ♦ Koordynacja systemem zarządzania energią w gminach Powiatu Hajnowskiego i Powiatu Białostockiego.
- ♦ Organizacja spotkań z ekspertami dla osób zainteresowanych wdrożeniem instalacji fotowoltaicznych, instalacji solarnych, pomp ciepła oraz termomodernizacji budynków.
- ♦ Edukacja społeczeństwa lokalnego na temat korzyści wdrożenia odnawialnych źródeł energii dla budżetu gmin/gospodarstwa domowego i środowiska przyrodniczego.
- ♦ Wsparcie rozwoju energii odnawialnej i efektywności energetycznej w gminach Powiatu Hajnowskiego i Powiatu Białostockiego.
- ♦ Korzystanie z doświadczeń partnera niemieckiego w zakresie stosowanych rozwiązań energetycznych, działalności agencji energetycznych i tworzenia gmin bioenergetycznych.

¹⁰⁾

¹⁰⁾ <https://samorząd.gov.pl/web/powiat-hajnowski/oze>

5.13. Prognoza stanu środowiska do 2030 roku

Według raportu Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) „Środowisko Europy 2015 - Stan i prognozy” (SOER 2015) polityka w dziedzinie środowiska i klimatu przyniosły w ostatnich dziesięcioleciach znaczne korzyści dla jakości życia w Europie oraz kondycji ekosystemów. W raporcie zwrócono jednak uwagę m.in. na konieczność zastosowania bardziej ambitnych rozwiązań, by zrealizować wizję Europy na 2050 r., czyli zapewnienia „dobrej jakości życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety”. Zgodnie z raportem stwierdzono, że w ostatnich 20 latach na obszarze Polski dokonano znaczącego postępu w dziedzinie ochrony i zmniejszenia presji na środowisko. Pomimo ciągłego wzrostu gospodarczego w ostatnich dwóch dekadach, nie zaobserwowano wzrostu emisji, a w niektórych przypadkach zanotowano znaczne redukcje. Pozytywnie oceniono również zmniejszenie obciążeń dla ekosystemów wodnych oraz powiększanie obszarów leśnych. Wśród wyzwań, z którymi Polska musi się zmierzyć, wymieniono m.in. zanieczyszczenie powietrza.

Według prognozy trendów przewiduje się następujące założenia:

- ♦ zmniejszenie poziomu emisji gazów cieplarnianych i substancji zanieczyszczających powietrze przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania na finalną energię elektryczną,
- ♦ odczuwalne skutki zmian klimatu - częstsze ekstrema temperatury, częstsze występowanie susz, zróżnicowana intensywność opadów, wyższa temperatura wody, wyższe zróżnicowanie pól oraz zwiększone ryzyko pożaru lasów,
- ♦ wzrost innowacyjności w gospodarce, co przełoży się na bardziej efektywne korzystanie z zasobów i zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających atmosferę i gazów cieplarnianych. Szczególne wyzwanie stanowi osiągnięcie poziomów dopuszczalnych w zakresie pyłu (PM10, PM2,5) i docelowych w zakresie benzo(a)pirenu,
- ♦ rozwój bogactwa różnorodności biologicznej, która odpowiednio wykorzystana może wpłynąć na wzrost konkurencyjności na poziomie regionalnym i lokalnym,
- ♦ racjonalna gospodarka przestrzenna, biorąca pod uwagę interes społeczności lokalnych, uwzględniająca zasoby przyrodnicze i świadczone przez nie usługi ekosystemowe oraz przeciwdziałanie fragmentacji środowiska. Przestrzeń wymagać będzie racjonalnego i odpowiedzialnego dysponowania przy uwzględnieniu potrzeb rozwoju przemysłu, urbanizacji, infrastruktury oraz cennych przyrodniczo obszarów,
- ♦ pełne zinwentaryzowanie zasobów siedlisk i gatunków mające na celu poprawę jakości i efektywności systemu ocen oddziaływania na środowisko oraz innych narzędzi planowania rozwoju na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym,
- ♦ ekspansja przestrzenna zabudowy mieszkaniowej, przemysłowej i usługowej w strefach podmiejskich, przyczyniająca się do wzmożonego wykorzystania zasobów wodnych i postępującej ich degradacji, a także intensyfikacji zmian reżimu odpływu wody,
- ♦ kontynuacja działań inwestycyjnych koncentrujących się na usuwaniu związków azotu i fosforu oraz zanieczyszczeń bakteriologicznych. Istotne dla jakości wód będą zmiany w rolnictwie w kierunku stosowania tzw. dobrych praktyk rolniczych,
- ♦ stopniowe przechodzenie z zagospodarowania odpadów poprzez składowanie na sposoby bardziej przyjazne środowisku tj. przygotowanie do ponownego użycia, recykling oraz odzysk energii,
- ♦ zmniejszanie ilości wytwarzanych odpadów poprzez wdrażanie nowoczesnych technologii oraz zwiększanie innowacyjności przemysłu i efektywności produkcji,
- ♦ kształtowanie postaw społeczeństwa sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi jako fundamentalne założenie dla wdrażania standardów ochrony środowiska.

Tabela nr 24. Prognozowany stan środowiska na terenie gminy Narew

Obszar interwencji	Prognoza stanu środowiska do 2030 roku
<p>Ochrona klimatu i jakości powietrza</p>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ mogą pojawić się odczuwalne skutki zmian klimatu - częstsze ekstrema temperatury, częstsze występowanie susz, większa intensywność opadów mogąca powodować powodzie o każdej porze roku, niższe temperatury zimą mogą doprowadzić do częstszego zagrożenia powodziami zatorowymi, wyższa temperatura wody, wyższe zróżnicowanie plonów oraz zwiększone ryzyko pożaru lasów, ♦ w wyniku realizacji strategicznych celów środowiskowych z wykorzystaniem instrumentów prawnych, które służą redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza, w tym obowiązujących naprawczych programów ochrony powietrza, przewiduje się poprawę jakości powietrza, ♦ wzrost innowacyjności w gospodarce, przełoży się na bardziej efektywne korzystanie z zasobów i zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających atmosferę i gazów cieplarnianych. Szczególne wyzwanie stanowić będzie osiągnięcie poziomów dopuszczalnych w zakresie pyłu PM10, PM2,5 i docelowych w zakresie benzo(a)pirenu, ♦ ochrona klimatu oraz poprawa jakości powietrza będzie efektem realizacji polityki klimatycznej poprzez prognozowane wypełnienie zobowiązań międzynarodowych i unijnych dotyczących redukcji emisji gazów cieplarnianych, poprawy efektywności energetycznej i osiągnięcia udziału energii ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii.
<p>Zagrożenia hałasem</p>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ nastąpi integracja problemu zagrożenia emisją hałasu z aspektami planowania przestrzennego przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmianach, ♦ prognozuje się znaczny wzrost ruchu samochodowego generującego hałas komunikacyjny. Jednakże hałas komunikacyjny systematycznie ograniczany będzie m.in. przez realizację inwestycji drogowych t.j.: budowa dróg obwodowych, modernizacja istniejącej infrastruktury, budowa ekranów akustycznych, nasadzenia zieleni izolacyjnej, itp. ♦ prognozuje się zmniejszanie poziomu hałasu, głównie komunikacyjnego, do poziomu co najmniej dopuszczalnego, ♦ sukcesywnie prowadzone będą działania naprawcze, wynikające z zapisów programów ochrony środowiska przed hałasem.
<p>Pola elektromagnetyczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ nastąpi integracja problemu zagrożenia polami elektromagnetycznymi z aspektami planowania przestrzennego przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmianach, ♦ wdrożenie sprawnego systemu monitorowania źródeł pól elektromagnetycznych przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców gminy, ♦ nie przewiduje się stwierdzenia przekroczeń pól elektromagnetycznych poziomu normatywnego.
<p>Gospodarowanie wodami</p>	<ul style="list-style-type: none"> ♦ zakładany rozwój infrastruktury w zakresie małej i dużej retencji poprawi bezpieczeństwo powodziowe oraz pozwoli na przeciwdziałanie zjawisku deficytu wody,

	<ul style="list-style-type: none"> ♦ postępujące zmiany klimatyczne mogą powodować wzrost częstotliwości i zasięgu suszy w okresach letnich, a także wzrost częstotliwości i nasilania się ekstremalnych zdarzeń powodziowych. Przewiduje się jednak, że dzięki realizacji działań zawartych m.in. w planie zarządzania ryzykiem powodziowym oraz w planie przeciwdziałania skutkom suszy negatywne oddziaływanie tych zjawisk zostanie w istotny sposób ograniczone.
Gospodarka wodno - ściekowa	<ul style="list-style-type: none"> ♦ w przypadku braku realizacji założeń dokumentów strategicznych ekspansja przestrzenna zabudowy mieszkaniowej, przemysłowej i usługowej w strefach podmiejskich, może przyczynić się do wzmożonego wykorzystania zasobów wodnych i postępującej ich degradacji, a także intensyfikacji zmian reżimu odpływu wody, ♦ realizacja dokumentów planistycznych tj. aktualizacja planu gospodarowania wodami na obszarach dorzecza oraz aktualizacja programu wodno - środowiskowego kraju, w znacznej mierze poprawi stan środowiska wodnego, ♦ realizacja inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej przyczyni się do osiągnięcia dobrego stanu wód, ♦ zakładany spadek zużycia przyczyni się do poprawy stanu środowiska wodnego i osiągnięcia zakładanych celów środowiskowych.
Gleby oraz zasoby geologiczne	<ul style="list-style-type: none"> ♦ nie prognozuje się istotnych zmian w zakresie gleb oraz zasobów geologicznych, jednak ze względu na zwiększone zapotrzebowanie związane z realizacją inwestycji komunikacyjnych, przewiduje się zwiększenie liczby udokumentowanych na potrzeby eksploatacji złóż kruszyw naturalnych i surowców skalnych oraz zwiększenie ich wydobywania, ♦ racjonalna polityka koncesyjna przyczynią się do zwiększenia poziomu ochrony zasobów, minimalizacji negatywnego oddziaływania eksploatacji na środowisko oraz eliminacji nielegalnej eksploatacji kopalin, ♦ przewiduje się sukcesywną rekultywację terenów zdegradowanych - gleby zdegradowane będą zalesiane lub zagospodarowywane, ♦ poprawi się stan gleb, m.in. poprzez popularyzowanie dobrych praktyk rolniczych, ♦ przewiduje się wzrost wskaźnika udziału powierzchni użytków rolnych ekologicznych w użytkach rolnych ogółem.
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawania odpadów	<ul style="list-style-type: none"> ♦ wzrośnie ilość wytwarzanych odpadów, ale jednocześnie zmniejszy się ilość odpadów składowanych na składowisku poprzez stopniowe wdrażanie sposobów zagospodarowania na bardziej przyjazne środowisku tj. przygotowanie do ponownego użycia, recykling oraz odzysk energii, ♦ masa odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania zmniejszy się w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r., ♦ dzięki działalności edukacyjnej wzrośnie świadomość konsumentów i akceptacja dla bardziej rozwiniętych systemów gospodarki odpadami.
Zasoby przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> ♦ wdrażana zostanie racjonalna gospodarka przestrzenna, biorąca pod uwagę interes społeczności lokalnych, uwzględniająca zasoby przyrodnicze i świadczone przez nie usługi ekosystemowe oraz przeciwdziałanie fragmentacji środowiska. ♦ przewiduje się pełne zinventaryzowanie zasobów siedlisk i gatunków mające na celu poprawę jakości i efektywności systemu ocen oddziaływania na środowisko oraz innych narzędzi planowania rozwoju na szczeblu lokalnym, ♦ wprowadzone zostaną działania służące zachowaniu istniejącej różnorodności biologicznej i krajobrazowej,

	<ul style="list-style-type: none"> ♦ przewiduje się tworzenie nowych formy ochrony przyrody oraz nowych terenów zieleni urządzonej jak i nieurządzonej, ♦ przewiduje się wzrost ruchu turystycznego i rekreacyjnego, co powinno poprawić zagospodarowanie turystyczne i stan bazy turystycznej i tras, a także wzrost ilości i długości szlaków turystycznych pieszych i rowerowych oraz ścieżek przyrodniczych,
Zagrożenia poważnymi awariami	<ul style="list-style-type: none"> ♦ sukcesywnie aktualizowane będą dokumenty związane z przeciwdziałaniem poważnym awariom, w tym programy zapobiegania poważnym awariom, zewnętrzne i wewnętrzne plany operacyjno-ratownicze i inne, ♦ wzrośnie bezpieczeństwo na trasach przewozu substancji niebezpiecznych.
Edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> ♦ sukcesywnie kontynuowane będą działania edukacyjne i informacyjne z zakresu ochrony środowiska, które przyczyniać się będą do stałego wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców gminy. Kształtowanie postaw społeczeństwa sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi jako fundamentalne założenie dla wdrażania standardów ochrony środowiska.

Źródło: Analiza własna

Na terenie gminy Narew w najbliższych latach nadal konsekwentnie realizowana będzie polityka środowiskowa z uwzględnieniem realizacji działań z zakresu szeroko rozumianej ochrony środowiska. Przy zrównoważonym rozwoju, wdrażaniu technologii niskoemisyjnych i proekologicznych, wzroście świadomości ekologicznej społeczeństwa, należy zakładać, że w horyzoncie czasowym do 2030 roku stan środowiska gminy będzie sukcesywnie ulegał poprawie, a wielkość presji na środowisko, przy jednoczesnym wzroście gospodarczym, będzie się zmniejszać.

VI. ZAGADNIENIA HORYZONTALNE

6.1. Ochrona różnorodności biologicznej

Różnorodność biologiczna oznacza zróżnicowanie wszystkich żywych organizmów w ekosystemach lądowych, morskich i słodkowodnych oraz w zespołach ekologicznych, których są częścią, dotyczy to różnorodności w obrębie gatunku, pomiędzy gatunkami oraz różnorodności ekosystemów. Ochrona różnorodności biologicznej to systemowe działania podejmowane na rzecz trwałego zachowania wszystkich elementów różnorodności biologicznej w miejscach ich naturalnego występowania - ochrona in situ oraz zagrożonych gatunków, podgatunków i odmian poza miejscami ich naturalnego występowania bądź powstania - ochrona ex situ.

Zasady ochrony, pomnażania oraz korzystania z zasobów różnorodności biologicznej określa Konwencja o różnorodności biologicznej, nakazująca ochronę przyrody na trzech poziomach: genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym. Zobowiązywała ona państwa ją ratyfikujące, w tym Polskę do dokonania własnych ocen różnorodności biologicznej oraz do opracowania i wdrożenia strategii jej ochrony.

Pojęcie „ochrona” rozumiane jest jako wiele przedsięwzięć polegających na zachowaniu różnorodności biologicznej na wszystkich jej poziomach, restytucji elementów utraconych, tworzeniu form gospodarowania zasobami różnorodności biologicznej.

Ważnym elementem „strategii ochrony” jest monitoring różnorodności biologicznej i prowadzenie bazy danych. Celem monitoringu jest gromadzenie w ujęciu dynamicznym, przetwarzanie i udostępnianie informacji ilościowych i jakościowych o stanie jej elementów (genotypów, gatunków, ekosystemów i układów ponad ekosystemalnych) w różnych warunkach środowiskowych na obszarze całego kraju.

Ochrona in situ (łac. in situ - na miejscu), to ochrona gatunku chronionego, realizowana w jego naturalnym środowisku życia przez zachowanie niezmiennych warunków środowiskowych oraz zaniechanie pozyskiwania osobników tego gatunku lub dostosowanie rozmiarów i metod pozyskiwania do możliwości ich reprodukcji. Ochronie in situ służą przede wszystkim rezerwaty i parki narodowe.

Ochrona ex situ (łac. ex situ - poza miejsce), to ochrona gatunku chronionego realizowana przez przeniesienie go do ekosystemu zastępczego, gdzie może on dalej żyć samodzielnie w warunkach naturalnych, lub do środowiska sztucznie stworzonego, w którym musi być otoczony stałą opieką człowieka. Przenoszone mogą być całe osobniki roślin albo ich nasiona, bulwy i kłącza, całe osobniki zwierząt lub ich materiał rozrodczy. Ochronę ex situ mogą podejmować jedynie instytucje naukowe, urzędy konserwatorskie i parki narodowe. W ten typ ochrony zaangażowane są głównie ogrody botaniczne i zoologiczne, gdzie prowadzone są badania zagrożonych gatunków, ich rozmnażanie i wymiana.

Wybór metody ochrony in situ lub ex situ zależy od charakteru i stopnia zagrożenia - populacje silnie zagrożone i zanikające mogą być zachowane jedynie w warunkach ex situ. Najważniejszą przyczyną zanikania gatunków jest utrata siedlisk ich występowania na skutek szeroko rozumianej działalności populacji ludzkiej, której intensywny wzrost liczebności przyspieszył zużycie wszystkich zasobów przyrody. Równie groźne w skutkach jest przekształcenie naturalnych biotopów (miejsc egzystowania organizmów), niszczenie siedlisk (wycinanie lasów, zmiany stosunków hydrologicznych) i ich fragmentacja.

Do zwiększenia tempa tego zjawiska przyczynia się także zanieczyszczenie środowiska, skażenie wód, powietrza i gleb. Inną ważną przyczyną wymierania stają się wprowadzanie przez człowieka gatunków pochodzących z innych rejonów geograficznych (introdukcja), której skutkiem jest konkurencyjne wypieranie rodzimych taksonów. Trzecią istotną przyczyną jest nadmierna eksploatacja zasobów przyrodniczych przez bezpośrednie zabijanie organizmów.¹¹⁾

¹¹ Teresa Bzinkowska - Ochrona różnorodności biologicznej - metody ochrony gatunkowej in situ i ex situ www.srodowisko.abc.com.pl

6.2. Adaptacja do zmian klimatu

Problem adaptacji do zmian klimatu (w tym wzrostu temperatury, częstotliwości i nasilenia zjawisk ekstremalnych) ma charakter globalny. Odpowiedzią Rządu RP na opublikowaną przez Komisję Europejską Białą Księgę: Adaptacja do zmian klimatu: Europejskie ramy działania COM(2009)147 i Strategię UE w zakresie przystosowania do zmian klimatu COM (2013) 216 (opublikowaną przez Komisję Europejską w kwietniu 2013 r.), było uchwalenie Strategicznego Planu Adaptacji dla Sektorów i Obszarów Wrażliwych na Zmiany Klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. Zgodnie z zapisami Strategicznego Planu, kluczowym wyzwaniem polityki rozwoju kraju jest zrównoważony rozwój i efektywna gospodarka z poszanowaniem zasobów środowiska i adaptacją do zmian klimatu. Realizacji tego celu ma służyć szereg działań o charakterze legislacyjnym, organizacyjnym, informacyjnym i naukowo - badawczym. Priorytetowo należy traktować przede wszystkim:

- ♦ ochronę przeciwpowodziową;
- ♦ ochronę przed suszą,
- ♦ systemy ostrzegania i reagowania w sytuacji zjawisk ekstremalnych,
- ♦ działania adaptacyjne w rolnictwie, leśnictwie, budownictwie, transporcie, infrastrukturze miejskiej, ochronie zdrowia, budownictwie, gospodarce przestrzennej, turystyce, na obszarach górskich, chronionych (w tym na obszarach Natura 2000).

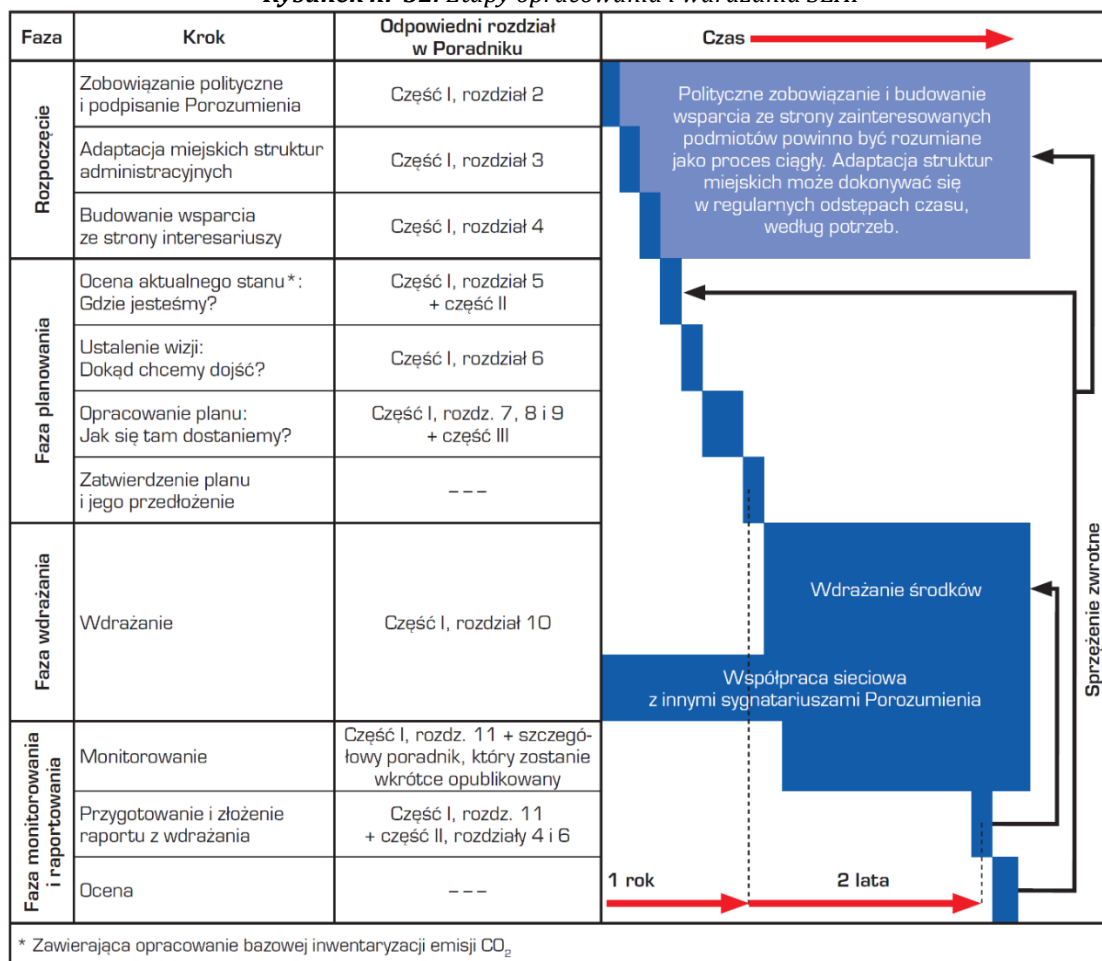
Wśród działań adaptacyjnych wyróżnia się: przedsięwzięcia techniczne (w tym rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej), zmiany regulacji prawnych, szeroko rozumiany monitoring i edukacja w kierunku specyfiki zmian klimatu, ograniczenia ich skutków i w konsekwencji również zmian zachowań gospodarczych. Podstawą formułowania działań adaptacyjnych na poszczególnych szczeblach administracyjnych, winna być wnikliwa analiza specyfiki regionu i jego wrażliwości na skutki zmian klimatycznych. Adaptacja do zmian klimatu powinna „iść w parze” z realizacją działań ograniczających emisję gazów cieplarnianych. Realizacja działań adaptacyjnych przyczyni się do wzrostu stabilności rozwoju społeczno-gospodarczego w obliczu potencjalnych zagrożeń zmian klimatycznych i wpłynie pozytywnie na środowisko.

W zakresie ochrony klimatu oraz poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego należy również wspomnieć o dokumencie „Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP)”. Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP) jest kluczowym dokumentem pokazującym, w jaki sposób sygnatariusz Porozumienia Burmistrzów zamierza do 2030 r. zrealizować swoje zobowiązania wynikające z przystąpienia do tej ambitnej inicjatywy. SEAP wykorzystuje rezultaty bazowej inwentaryzacji emisji w celu określenia priorytetowych obszarów działań oraz możliwości osiągnięcia przyjętego przez samorząd lokalny celu w zakresie redukcji emisji CO₂. Ponadto definiuje on konkretne środki służące osiągnięciu tego celu, wraz z ich ramami czasowymi, i wskazuje osoby odpowiedzialne za ich wprowadzenie, co pozwala przełożyć długoterminową strategię na działania.

Sygnatariusze zobowiązują się przedłożyć swoje plany działań w okresie roku od dnia przystąpienia do Porozumienia. SEAP nie może być traktowany jak dokument niezmienny i skończony, ponieważ okoliczności, w jakich powstał, ulegają zmianom, a prowadzone działania przynoszą określone skutki i doświadczenia. W związku z tym pozytywne lub nawet konieczne może okazać się regularne aktualizowanie Planu.

Zamieszczony poniżej wykres przedstawia kluczowe etapy opracowania i wdrażania SEAP. Jak widać proces realizacji SEAP nie jest linearny, a niektóre etapy mogą częściowo pokrywać się z innymi.

Rysunek nr 32. Etapy opracowania i wdrażania SEAP

Źródło: Poradnik „Jak opracować plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP)?”, Paolo Bertoldi, Damian Bornás Cayuela, Suvl Monni, Ronald Piers de Raveschoot - Porozumienie Burmistrzów dla zrównoważonej gospodarki energetycznej na szczeblu lokalnym

Zobowiązania Sygnatariuszy Planu przedstawiono poniżej:

- ♦ Redukcja emisji CO₂ na swoim terenie o co najmniej 20% dzięki wdrożeniu Planu Działań na rzecz Zrównoważonej Energii (SEAP).
- ♦ Sporządzenie Bazowej Inwentaryzacji Emisji.
- ♦ Przedłożenie SEAP w ciągu roku od dnia podpisania Porozumienia.
- ♦ Przystosowanie struktur miejskich do realizacji niezbędnych działań.
- ♦ Mobilizacja społeczeństwa obywatelskiego.
- ♦ Sporządzanie raz na dwa lata raportu z wdrażania planu.

Należy pamiętać, że szanse na zwiększenie redukcji emisji rosną wraz z realizacją każdego nowego projektu, uprzednio zatwierdzonego przez samorząd lokalny. Strata takiej szansy może mieć znaczące i długotrwałe skutki. Oznacza to, że planując nowe inwestycje należy brać pod uwagę efektywne wykorzystanie energii i redukcję emisji, nawet jeżeli SEAP nie został jeszcze skończony czy zatwierdzony. Głównymi sektorami wchodzącymi w zakres SEAP są budynki, wyposażenie/urządzenia oraz transport miejski. Plan ten może również uwzględniać działania w obszarze lokalnej produkcji energii elektrycznej (wykorzystanie paneli fotowoltaicznych, energii wiatrowej, kogeneracji; usprawnienie lokalnego wytwarzania energii elektrycznej) oraz lokalnej produkcji ciepła/chłodu. Ponadto SEAP powinien obejmować te obszary, w których władze lokalne mogą wywierać wpływ na zużycie energii w perspektywie długoterminowej (jak planowanie przestrzenne), popierać na rynkach produkty i usługi efektywne energetycznie (zamówienia publiczne) oraz zachęcać do zmiany przyzwyczajęń użytkowników energii (współpraca z mieszkańcami i zainteresowanymi stronami).

6.3. Zasady realizacji inwestycji

W przypadku realizacji poszczególnych inwestycji określonych w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Narew należy kierować się zasadami określonymi m.in. w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2022 r. poz. 2556 ze zm.). Zgodnie z zapisami ustawy zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych dokumentach:

- ♦ określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu;
- ♦ ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska. Przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych.

Ponadto w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapewnia się warunki utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska, w szczególności przez:

- ♦ ustalanie programów racjonalnego wykorzystania powierzchni ziemi, w tym na terenach eksploatacji złóż kopalin, i racjonalnego gospodarowania gruntami;
- ♦ uwzględnianie obszarów występowania złóż kopalin oraz obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji tych złóż;
- ♦ zapewnianie kompleksowego rozwiązania problemów zabudowy miast i wsi, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki wodnej, odprowadzania ścieków, gospodarki odpadami, systemów transportowych i komunikacji publicznej oraz urządzania i kształtowania terenów zieleni;
- ♦ uwzględnianie konieczności ochrony wód, gleby i ziemi przed zanieczyszczeniem w związku z prowadzeniem gospodarki rolnej;
- ♦ zapewnianie ochrony walorów krajobrazowych środowiska i warunków klimatycznych;
- ♦ zapewnianie ochrony fauny i flory;
- ♦ uwzględnianie potrzeb w zakresie zapobiegania ruchom masowym ziemi i ich skutkom;
- ♦ uwzględnianie innych potrzeb w zakresie ochrony powietrza, wód, gleby, ziemi, ochrony przed hałasem, wibracjami i polami elektromagnetycznymi.

W trakcie przygotowywania i realizacji inwestycji należy zapewnić oszczędne korzystanie z terenu. Natomiast w trakcie prac budowlanych inwestor realizujący przedsięwzięcie jest obowiązany uwzględnić ochronę środowiska na obszarze prowadzenia prac, a w szczególności ochronę gleby, zieleni, fauny, flory, naturalnego ukształtowania terenu i stosunków wodnych. Przy prowadzeniu prac budowlanych dopuszcza się wykorzystywanie i przekształcanie elementów przyrodniczych wyłącznie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne w związku z realizacją konkretnej inwestycji. Jeżeli ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa, należy podejmować działania mające na celu naprawienie wyrządzonych szkód, w szczególności przez kompensację przyrodniczą.

Projektowanie i funkcjonowanie bezpiecznych dla środowiska przedsięwzięć powinno się opierać przede wszystkim na obowiązujących normach oraz dostosowaniu wyboru technologii do lokalnych warunków środowiskowych. Planowana inwestycja wymaga ścisłej współpracy pomiędzy projektantami i inwestorem, jak również przyrodnikami. Celem postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla realizacji inwestycji mogącej znacząco oddziaływać na siedliska i gatunki chronione jest optymalizacja procesu decyzyjnego, aby podejmowane ze względów gospodarczych, społecznych czy innych działania w jak najmniejszym stopniu zagrażały zdrowiu i jakości życia ludzi, a także zachowaniu ogólnie pojętych warunków środowiskowych, w tym różnorodności biologicznej i trwałości ekosystemów.

6.4. Obszary chronione w procedurze inwestycyjnej np. obszarów Natura 2000

Poniższe informacje pochodzą z Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916) ochrona zasobów przyrodniczych na obszarach Natura 2000 opiera się przede wszystkim na ograniczaniu działań mogących w znaczący sposób pogorszyć właściwy stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Zgodnie z zapisami ww. ustawy zabrania się podejmowania działań mogących osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony danego obszaru Natura 2000, niezależnie od ich położenia względem obszaru. Nie oznacza to jednak, że na obszarach Natura 2000 nie można realizować przedsięwzięć.

W szczególnych przypadkach (zgodnie z art. 34 ustawy o ochronie przyrody) istnieje możliwość realizacji działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000, jeżeli działania te wynikają z przesłanek nadrzędnego interesu publicznego, udokumentowany zostanie brak rozwiązań alternatywnych oraz zapewni się wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000. Dodatkowo, jeżeli przedsięwzięcie może znacząco negatywnie oddziaływać na siedliska i gatunki priorytetowe, przed wydaniem zgody na jego realizację należy wystąpić o opinię do Komisji Europejskiej. Opinia taka jest konieczna, gdy inwestycja będzie realizowała inny nadrzędny interes publiczny, wykraczający poza cele związane ze zdrowiem publicznym, bezpieczeństwem powszechnym lub pozytywnymi skutkami o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska.

Program Natura 2000 nie stanowi zagrożenia dla procesów inwestycyjnych a priori, a jedynie kierunkuje je tam, gdzie ich przeprowadzenie będzie miało mniejszy wpływ na przyrodę, minimalizując w ten sposób ich ogólny wpływ na środowisko. Zabronione jest jedynie to, co może znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony danego obszaru Natura 2000. Kwestia oddziaływania poszczególnych działań jest natomiast każdorazowo przedmiotem indywidualnej oceny dokonywanej przez właściwe organy administracji. Planowane przedsięwzięcia (zgodnie z art. 33 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody), które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2022r. poz. 1029 ze zm.).

W przypadku przedsięwzięć zaliczonych do kategorii przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko ocena ta przeprowadzana będzie w ramach oceny oddziaływania na środowisko, kończącej się wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Obecnie, rodzaje tych przedsięwzięć określone są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 2019r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2019 r., poz. 1839).

W przypadku przedsięwzięć innych niż mogących znacząco oddziaływać na środowisko, mogą one wymagać przeprowadzenia oceny oddziaływania, jeżeli dane przedsięwzięcie może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a nie jest bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru lub nie wynika z jej ochrony. Dotyczy to jednak tylko tych przedsięwzięć, które wymagają uzyskania jakiegokolwiek decyzji inwestycyjnej, np. decyzji o warunkach zabudowy, czy decyzji o pozwoleniu na budowę. Wówczas ocena ta odbywać się będzie w ramach postępowania przed wydaniem decyzji inwestycyjnej i ograniczona jest jedynie do kwestii dotyczących wpływu na obszar Natura 2000.

Podsumowując, warunki realizacji przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000 regulują przepisy ustawy o ochronie przyrody. Natomiast instrumenty służące stwierdzeniu, czy planowane zamierzenie inwestycyjne może wpływać negatywnie na obszary Natura 2000 i czy zachodzą przesłanki do jego realizacji, pomimo jego znaczącego negatywnego wpływu na te obszary, są określone w Ustawie o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Prawidłowo przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko lub ocena oddziaływania na obszary Natura 2000 umożliwi wybór rozwiązań najkorzystniejszych dla środowiska, w tym dla obszarów Natura 2000 oraz podejmowanie racjonalnych decyzji odnośnie gospodarowania zasobami środowiskowymi, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Tym samym procedura ta staje się kluczowym instrumentem ochrony przyrody, umożliwiając zachowanie różnorodności biologicznej i bogactwa przyrodniczego.

Planowana inwestycja wymaga ścisłej współpracy pomiędzy projektantami i inwestorem, jak również przyrodnikami. Celem postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla realizacji inwestycji mogącej znacząco oddziaływać na siedliska i gatunki chronione w obszarze Natura 2000 jest optymalizacja procesu decyzyjnego, aby podejmowane ze względów gospodarczych, społecznych czy innych działania w jak najmniejszym stopniu zagrażały zdrowiu i jakości życia ludzi, a także zachowaniu ogólnie pojętych warunków środowiskowych, w tym różnorodności biologicznej i trwałości ekosystemów. Niezależnie od tego, czy jest to ocena samodzielna, czy też stanowiąca część procedury oddziaływania na środowisko, należy odmówić wyrażenia zgody na realizację tych przedsięwzięć, co do których nie udało się uzyskać pewności, że nie będą one negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000. Na terenie obszarów chronionych planuje się realizację w miarę potrzeb inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej jak i gospodarki wodno - ściekowej. Potencjalne inwestycje z tego obszaru będą miały bezpośredni wpływ na obszary chronione na etapie ich budowy. Etap budowy inwestycji będzie powodował czasowe oddziaływanie na takie elementy środowiska, jak:

- ♦ powietrze
- ♦ klimat akustyczny
- ♦ powierzchnia ziemi
- ♦ szata roślinna

W celu minimalizacji oddziaływań należy prowadzić trasy infrastruktury technicznej z ominięciem terenów będących ważnymi dla Europy typami siedlisk przyrodniczych. Prace budowlane należy prowadzić ze szczególną ostrożnością pod stałym nadzorem przyrodniczym.

Poniżej przedstawiono przykłady działań minimalizujących oraz kompensujących w ramach realizacji planowanych przedsięwzięć.

Działania minimalizujące - środki mające na celu zachowanie lub zabezpieczenie przed zniszczeniem siedlisk przyrodniczych:

- ♦ ograniczenie powierzchni w celu zachowania siedlisk,
- ♦ przesadzenie roślin chronionych w miejsca o takich samych lub zbliżonych warunkach siedliskowych,
- ♦ stosowanie pasa buforowego pomiędzy pracami a otaczającymi go siedliskami.

Działania minimalizujące - środki mające na celu zachowanie siedlisk zwierząt lub ograniczenia wpływu na zwierzęta:

- ♦ przejścia dla zwierząt, w postaci:
 - przejść dolnych pod mostami i estakady,
 - przejść górnych lub tzw. zielone mosty dla dużych i średnich ssaków,
 - przepustów dla drobnych ssaków, tuneli dla płazów i gadów.
- ♦ osłony antyolśnieniowe i ekrany akustyczne dla zwierząt,
- ♦ urządzenia do płoszenia zwierząt – odtwarzanie odgłosów zwierząt.

Działania kompensujące:

- ♦ odtwarzanie siedliska przyrodniczego / siedliska gatunku w innym miejscu obszaru Natura 2000,

- ♦ odtwarzanie stanu populacji gatunków zniszczonych wskutek oddziaływania planu lub przedsięwzięcia,
- ♦ przenoszenie płazów z zagrożonych zniszczeniem zbiorników wodnych do specjalnie wykonanych zbiorników wodnych,
- ♦ tworzenie nowych miejsc rozrodu (np. budki dla ptaków lub nietoperzy, platformy gniazdowe dla drapieżnych etc.) w zamian za wycinkę lasów będących ich siedliskiem, tworzenie zastępczych miejsc bytowania dla gatunków roślin i zwierząt

VII. STRATEGIA DZIAŁAŃ GMINY NAREW DO 2030 ROKU

7.1. Założenia wyjściowe do Programu Ochrony Środowiska

W związku z wejściem w życie nowelizacji ustawy - Prawo ochrony środowiska nastąpiła zmiana sposobu realizacji krajowej polityki ochrony środowiska. Obecnie jest ona prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych oraz za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska. Programy sporządza odpowiednio organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy, a uchwała sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy. W przypadku omawianego dokumentu Rada Gminy Narew.

Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia Programu Ochrony Środowiska jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. Programy powinny stanowić podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem spajającą wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na szczeblu danej JST. Ponadto zasady ochrony środowiska są uwzględniane na etapie opracowywania dokumentów sektorowych niezwiązanych ściśle z ochroną środowiska i jego elementów, a określające cele służące podniesieniu poziomu jakości życia mieszkańców, których realizacja ma przysłużyć się szybkiemu oraz trwałemu rozwojowi gospodarczemu. Szczegółowe cele zawarte w tych dokumentach mogą zostać osiągnięte tylko w warunkach realizacji zasad zrównoważonego rozwoju oraz pielęgnowania i zachowania dziedzictwa kulturowego kraju.

Założenia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Narew w świetle ochrony środowiska zostały wyznaczone w oparciu o następujące dokumenty:

- ♦ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- ♦ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR),
- ♦ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- ♦ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030),
- ♦ Polityka Ekologiczna Państwa 2030,
- ♦ Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 - 2030,
- ♦ Polityka Energetyczna Polski do roku 2040,
- ♦ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku,
- ♦ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024.

7.1.1. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla krajowego

7.1.1.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat.

Celem głównym przedstawionych w dokumencie działań jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów.

Rysunek nr 33. Cele Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju - Polska 2030

Źródło: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

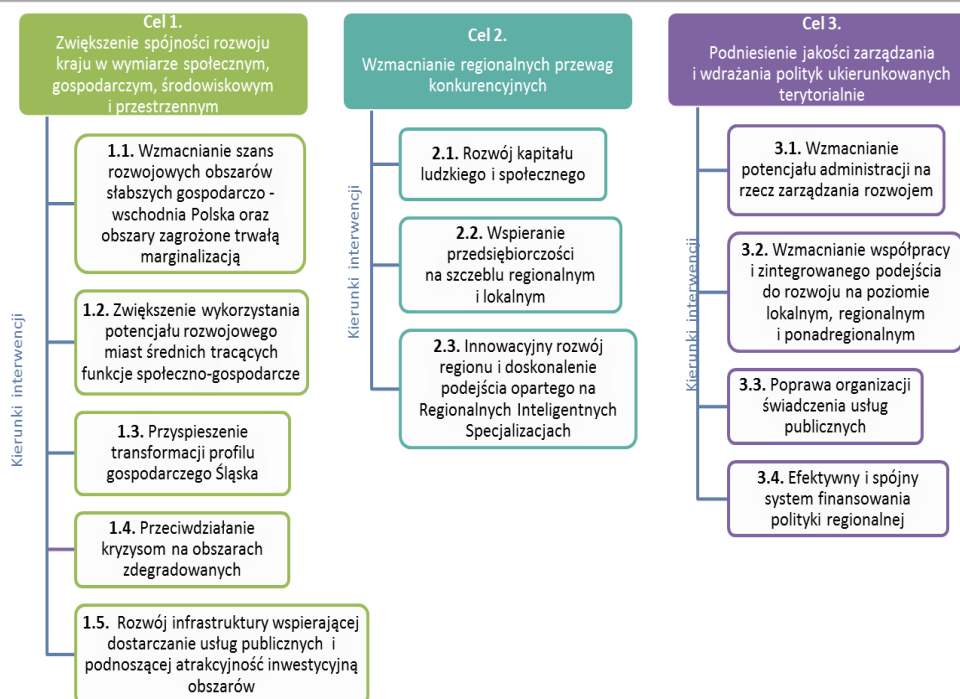
7.1.1.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR)

KSRR 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030r. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno - gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne.

Rysunek nr 34. Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

Cel główny KSRR:

Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

Źródło: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

7.1.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny. Tym samym KPZK 2030 ma wiele cech strategii ogólnorozwojowej, łącząc elementy zagospodarowania przestrzennego z czynnikami rozwoju społeczno - gospodarczego. W przedmiotowym dokumencie wyznaczono cele:

- ♦ **Cel 1** - Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności,
- ♦ **Cel 2** - Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,
- ♦ **Cel 3** - Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- ♦ **Cel 4** - Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- ♦ **Cel 5** - Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,
- ♦ **Cel 6** - Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

7.1.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)

Nowa wizja rozwoju kraju została sformułowana w przyjętym 16 lutego 2016 r. przez Radę Ministrów Planie na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Dokument przedstawia wyzwania, jakie stoją przed polską gospodarką (tzw. pułapki rozwojowe), a także zarysowuje przykładowe instrumenty gospodarcze, finansowe i instytucjonalne, koncentrując propozycje działań wokół pięciu filarów rozwojowych. Prezentuje on nowe podejście do polityki gospodarczej, a także inicjatywy kluczowe dla realizacji założeń przyjętych w Planie. Z zakresu ochrony środowiska w ramach strategii określono poszczególne kierunki interwencji:

- ♦ Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód,
- ♦ Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania,
- ♦ Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego,
- ♦ Ochrona gleb przed degradacją,
- ♦ Zarządzanie zasobami geologicznymi,
- ♦ Gospodarka odpadami,
- ♦ Oddziaływanie na jakość życia w zakresie klimatu akustycznego i oddziaływania pól elektromagnetycznych.

7.1.1.5. Polityka Ekologiczna Państwa 2030

Polityka Ekologiczna Państwa 2030 jest strategią zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Jej rolą jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. W systemie dokumentów strategicznych doprecyzowuje i operacjonalizuje "Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)". Polityka stanowi podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021 - 2027. Dokument wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno - energetycznej Unii Europejskiej do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030. Poniżej przedstawiono cele szczegółowe oraz kierunki interwencji Polityki Ekologicznej Polski:

- ♦ **Cel szczegółowy: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego:**
 - ✓ Kierunek interwencji: Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód;
 - ✓ Kierunek interwencji: Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania;
 - ✓ Kierunek interwencji: Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb;
 - ✓ Kierunek interwencji: Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej.
- ♦ **Cel szczegółowy: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska:**
 - ✓ Kierunek interwencji: Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu;
 - ✓ Kierunek interwencji: Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej;
 - ✓ Kierunek interwencji: Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym;
 - ✓ Kierunek interwencji: Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa;
 - ✓ Kierunek interwencji: Wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT.

- ♦ **Cel szczegółowy: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych:**
 - ✓ Kierunek interwencji: Przeciwdziałanie zmianom klimatu;
 - ✓ Kierunek interwencji: Adaptacja do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych.

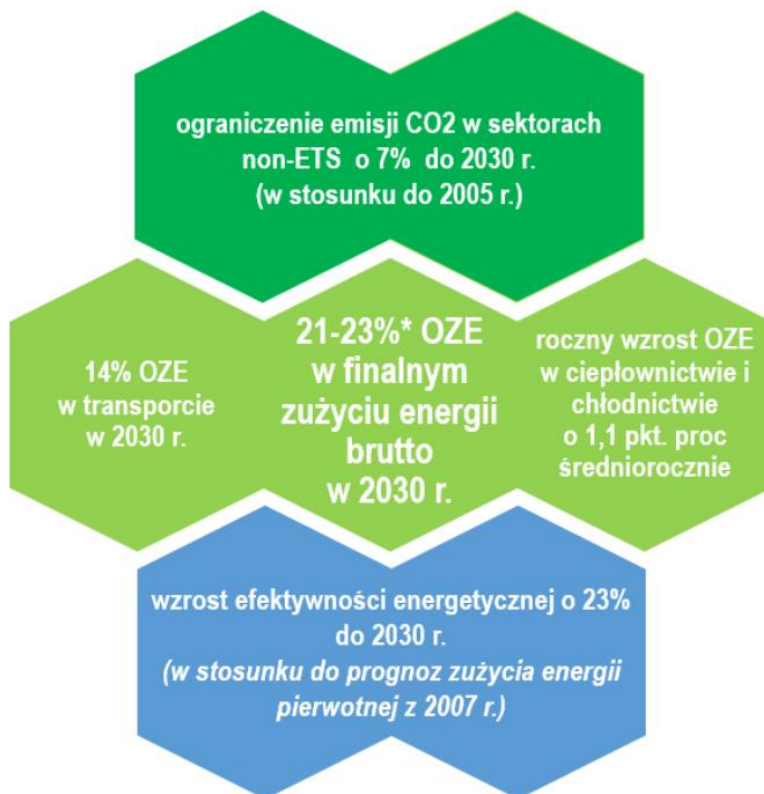
- ♦ **Cel szczegółowy: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa:**
 - ✓ Kierunek interwencji: Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji.

- ♦ **Cel szczegółowy: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska:**
 - ✓ Kierunek interwencji: Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania.

7.1.1.6. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030

Krajowy Plan na Rzecz energii i klimatu przygotowany został z myślą o ustanowieniu stabilnych ram będących sprzyjającym otoczeniem dla zrównoważonej, ekonomicznie efektywnej i sprawiedliwej transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej. Dokument ten ma umożliwić synergię z realizacją działań w powiązanych wzajemnie pięciu wymiarach unii energetycznej, z uwzględnieniem zasady „efektywność energetyczna przede wszystkim”. Główne cele polityki energetyczno - klimatycznej Polski zawarte w dokumencie i stanowiące przyszłą miarę jego realizacji przedstawiono poniżej.

Rysunek nr 35. Cele klimatyczno - energetyczne Polski do 2030r.

Źródło: Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 - 2030

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że cel dotyczący wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych jest warunkowy, tzn. że jego realizacja na poziomie 23% będzie możliwa w sytuacji przyznania Polsce dodatkowych środków unijnych, w tym przeznaczonych na sprawiedliwą transformację. Krajowe cele stanowią wkład w zbiorczą realizację unijnych zobowiązań klimatycznych w ramach Porozumienia Paryskiego oraz w kierunku dążenia do neutralności klimatycznej.

7.1.1.7. Polityka Energetyczna Polski do roku 2040

Dokument przedstawia strategię Państwa dotyczącą najważniejszych wyzwań stojących przed polską energetyką, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i w perspektywie do 2040 roku. Podstawowymi kierunkami polskiej polityki energetycznej są:

- ♦ poprawa efektywności energetycznej,
- ♦ wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- ♦ dywersyfikacja struktury wytwarzania energii poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej,
- ♦ rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- ♦ rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- ♦ ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Poprawa efektywności energetycznej ogranicza wzrost zapotrzebowania na paliwa i energię, przyczyniając się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, na skutek zmniejszenia uzależnienia od importu, a także działa na rzecz ograniczenia wpływu energetyki na środowisko poprzez redukcję emisji. Podobne efekty przynosi rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym zastosowanie biopaliw, wykorzystanie czystych technologii węglowych oraz wprowadzenie energetyki jądrowej. Realizując działania zgodnie z tymi kierunkami, polityka energetyczna będzie dążyła do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju. W ramach realizacji polityki energetycznej zostanie dokonana dogłębna reforma prawa energetycznego, skutkująca stworzeniem pakietu nowych regulacji prawnych. W jej rezultacie zostaną stworzone stabilne, przejrzyste warunki funkcjonowania podmiotów w obszarze gospodarki paliwowo-energetycznej.

7.1.2. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla wojewódzkiego

7.1.2.1. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku

Podstawowym celem sporządzenia Programu jest realizacja polityki ochrony środowiska na terenie województwa podlaskiego, której cele i założenia będą zbieżne z celami najważniejszych krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych i programowych. Program stanowi podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem na szczeblu wojewódzkim. Działania ujęte w Programie mają na celu sukcesywną poprawę stanu środowiska w województwie oraz racjonalne gospodarowanie jego zasobami przy uwzględnieniu potrzeb ciągłego rozwoju społeczno - gospodarczego. Działania te mają przyczynić się także do ograniczania negatywnych skutków zmian klimatu oraz negatywnego wpływu zanieczyszczeń na środowisko naturalne.

- ♦ **Obszar interwencji I - Ochrona klimatu i jakości powietrza:**
 - ✓ Spełnianie wymagań w zakresie jakości powietrza;
 - ✓ Adaptacja do zmian klimatu;
 - ✓ Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.
- ♦ **Obszar interwencji II - Ochrona przed hałasem:**
 - ✓ Poprawa stanu klimatu akustycznego i osiągnięcie stanu braku przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu;
 - ✓ Zmniejszenie liczby mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas.
- ♦ **Obszar interwencji III - Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym:**

- ✓ Utrzymanie stanu braku przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.
- ♦ **Obszar interwencji IV - Gospodarowanie wodami:**
 - ✓ Zwiększenie retencji wodnej województwa;
 - ✓ Racjonalizacja i ograniczenie zużycia wody;
 - ✓ Przeciwdziałanie skutkom suszy;
 - ✓ Ochrona przed powodzią;
 - ✓ Osiągnięcie co najmniej dobrego stanu wód.
- ♦ **Obszar interwencji V - Gospodarka wodno-ściekowa:**
 - ✓ Poprawa stopnia skanalizowania terenów wiejskich;
 - ✓ Poprawa jakości wody i rozwój sieci wodociągowej.
- ♦ **Obszar interwencji VI - Zasoby geologiczne**
 - ✓ Ochrona złóż kopalin;
 - ✓ Ograniczenie presji wywieranej na środowisko związanej z wydobywaniem kopalin;
 - ✓ Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.
- ♦ **Obszar interwencji VII - Gleby**
 - ✓ Utrzymanie dobrej jakości gleb i ochrona ich przed degradacją;
 - ✓ Rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych.
- ♦ **Obszar interwencji VIII - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów:**
 - ✓ Redukcja ilości wytwarzanych odpadów, w szczególności zmieszanych odpadów komunalnych;
 - ✓ Zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie;
 - ✓ Ograniczenie ilości odpadów komunalnych przekazywanych do składowania;
 - ✓ Ograniczenie nielegalnego obrotu odpadami.
- ♦ **Obszar interwencji IX - Zasoby przyrodnicze**
 - ✓ Zachowanie licznych siedlisk i gatunków zagrożonych wyginięciem;
 - ✓ Zachowanie różnorodności biologicznej i bogatych zasobów przyrodniczych;
 - ✓ Świadome ekologiczne społeczeństwo.
- ♦ **Obszar interwencji X - Zagrożenia poważnymi awariami:**
 - ✓ Brak incydentów o znamionach poważnej awarii.¹²⁾

7.1.3. Założenia i uwarunkowania wynikające z dokumentów szczebla powiatowego

7.1.3.1. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024

Celem nadrzędnym powiatu jest „zrównoważony rozwój Powiatu Hajnowskiego przy poprawie i promocji środowiska naturalnego”. Propozycje celów, kierunków interwencji oraz zadań określonych w dokumencie wynikają m.in. ze zdefiniowanych zagrożeń i problemów dla poszczególnych obszarów interwencji - analiza SWOT.

¹²⁾ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku

- ♦ **Obszar interwencji - Ochrona klimatu i jakości powietrza:**
 - ✓ Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii,
 - ✓ Poprawa jakości powietrza,
 - ✓ Znacząca poprawa jakości powietrza w mieście Hajnówka,
 - ✓ Redukcja emisji CO₂ do atmosfery poprzez wymianę indywidualnych źródeł ogrzewania oraz indywidualne instalacje OZE do produkcji energii elektrycznej.

- ♦ **Obszar interwencji - Zagrożenie hałasem:**
 - ✓ Poprawa akustyki.

- ♦ **Obszar interwencji - Gospodarowanie wodami:**
 - ✓ Rekreacja.

- ♦ **Obszar interwencji - Gospodarka wodno-ściekowa:**
 - ✓ Poprawa stanu środowiska naturalnego, poprawa jakości życia mieszkańców,
 - ✓ Poprawa warunków społeczno-gospodarczo-przyrodniczych,
 - ✓ Poprawa jakości wody pitnej,
 - ✓ Poprawa gospodarki ściekowej gminy,
 - ✓ Realizacja systemu zrównoważonego gospodarowania wodami powierzchniowymi i podziemnymi, zmniejszenie ilości awarii wodociągowych i zmniejszenie ilości ścieków,
 - ✓ Rozbudowa i przebudowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej, włączenie całości wkładu do aglomeracji Hajnowskiej,
 - ✓ Poprawa jakości gleby oraz wód gruntowych i podziemnych,
 - ✓ Zwiększenie bezpieczeństwa w zaopatrzenie w wodę,
 - ✓ Zwiększenie bezpieczeństwa w zakresie odprowadzania ścieków bytowych.

- ♦ **Obszar interwencji - Gleby:**
 - ✓ Poprawa stanu gleby.

- ♦ **Obszar interwencji - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów:**
 - ✓ Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami,
 - ✓ Poprawa jakości środowiska,
 - ✓ Poprawa gospodarki odpadami,
 - ✓ Zrównoważone gospodarowanie odpadami zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa,
 - ✓ Zwiększenie ilości przetwarzanych odpadów zbiórki selektywnej,
 - ✓ Spełnienie norm BAT,
 - ✓ Modernizacja ZZO pod kątem p.poż.,
 - ✓ Recycling odpadów pozyskanych z odzysku na linii ZZO,
 - ✓ Przekształcanie odpadów w energię,
 - ✓ Zwiększenie zdolności PSZOK w Starym Berezowie do obsługi systemu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Hajnówka,
 - ✓ Zapobieganie porzucaniu odpadów w miejscach niedozwolonych.

- ♦ **Obszar interwencji - Zasoby przyrodnicze:**
 - ✓ Zwalczanie gatunków inwazyjnych,
 - ✓ Poprawa warunków bytowania żubrów, zatrzymanie populacji wewnątrz kompleksu leśnego,
 - ✓ Zwiększenie ilości pochłanianego CO₂, zagęszczenie naturalnego filtra powietrza,
 - ✓ Zwiększenie bioróżnorodności,
 - ✓ Zapewnienie żubrom bazy pokarmowej i przeciwdziałanie sukcesji wtórnej,

- ✓ Poprawa stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt występujących na obszarach Natura 2000, leżących na gruntach zarządzanych przez Lasy Państwowe,
 - ✓ Zadbanie o dobrostan populacji żubra,
 - ✓ ochrona, zachowanie i przywracanie biotopów i naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory,
 - ✓ Zadrzewienie.
- ◆ **Obszar interwencji - Zagrożenia poważnymi awariami:**
 - ✓ Zwiększenie bezpieczeństwa.¹³⁾

7.2. Struktura Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew

W przypadku sporządzania programów ochrony środowiska należy uwzględnić przede wszystkim:

- ◆ analizę aktualnego stanu środowiska w mieście obejmującą m.in.: ochronę zasobów naturalnych, jakość powietrza, odnawialne źródła energii, gospodarkę wodno-ściekową, klimat akustyczny, promieniowanie elektromagnetyczne,
- ◆ politykę środowiskową (m.in. zagadnienia związane z edukacją ekologiczną, zarządzaniem środowiskowym, aspekty ekologiczne w planowaniu przestrzennym),
- ◆ analizę zidentyfikowanych problemów środowiskowych gminy, główne zagrożenia środowiskowe, hierarchizacja zidentyfikowanych problemów środowiskowych),
- ◆ strategię ochrony środowiska (obszary interwencji, cele krótko- i długoterminowe, kierunki działań dostosowane do specyfiki gminy),
- ◆ instrumenty realizacji programu, w tym wykaz planowanych przedsięwzięć i nakłady finansowe, zarządzanie i monitoring.

7.3. Analiza SWOT

W przypadku badania środowiska, analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron poszczególnych elementów środowiska oraz badania szans i zagrożeń jakie stwarza dla nich otoczenie. SWOT oparta jest na schemacie klasyfikacji dzielącym wszystkie czynniki mające wpływ na bieżącą i przyszłą pozycję elementów środowiska, tj.:

- ◆ zewnętrzne w stosunku do danego elementu i mające charakter uwarunkowań wewnętrznych,
- ◆ wywierające negatywny wpływ na dany element środowiska i mające wpływ pozytywny.

Z porównania tych dwóch podziałów powstają cztery kategorie czynników:

- ◆ wewnętrzne pozytywne - mocne strony, czyli atuty danego elementu środowiska. Mocne strony to walory elementu środowiska, które w pozytywny sposób wyróżniają go na tle średniej gminy;
- ◆ wewnętrzne negatywne - słabe strony danego elementu środowiska. Słabe strony to konsekwencja ograniczeń zasobów;
- ◆ zewnętrzne pozytywne - szanse. Szanse to zjawiska i tendencje w otoczeniu elementu środowiska, które gdy odpowiednio wykorzystane staną się impulsem podniesienia jego jakości, osłabią zagrożenia i umożliwią realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju;
- ◆ zewnętrzne negatywne - zagrożenia. Zagrożenia to wszystkie czynniki zewnętrzne, które są postrzegane jako bariery dla podniesienia jakości środowiska i realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Ogólne wytyczne wynikające z analizy SWOT są bardzo proste, ale niestety trudne do realizacji. Zakładają one:

¹³⁾ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024

- ♦ unikanie zagrożeń/emisji zanieczyszczeń,
- ♦ wykorzystywanie szans,
- ♦ wzmocnianie słabych stron,
- ♦ opieranie się na mocnych stronach.

W przedmiotowym Programie Ochrony Środowiska przeprowadzono analizę dla poszczególnych obszarów interwencji.

- ♦ **Obszar interwencji I** - Ochrona klimatu i jakości powietrza,
- ♦ **Obszar interwencji II** - Zagrożenia hałasem,
- ♦ **Obszar interwencji III** - Pola elektromagnetyczne,
- ♦ **Obszar interwencji IV** - Gospodarowanie wodami,
- ♦ **Obszar interwencji V** - Gospodarka wodno-ściekowa,
- ♦ **Obszar interwencji VI** - Gleby oraz zasoby geologiczne,
- ♦ **Obszar interwencji VII** - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
- ♦ **Obszar interwencji VIII** - Zasoby przyrodnicze,
- ♦ **Obszar interwencji IX** - Zagrożenia poważnymi awariami,
- ♦ **Obszar interwencji X** - Edukacja ekologiczna.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Obszar interwencji X - Edukacja ekologiczna nie znajduje odzwierciedlenia w „Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, niemniej jednak stanowi on podstawę do realizacji wszystkich zamierzeń inwestycyjnych przedstawionych w niniejszym opracowaniu.

Tabela nr 25. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji I - Ochrona klimatu i jakości powietrza

OBSZAR INTERWENCJI I - OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ realizacja Programu „Czyste Powietrze” ✓ działania dążące do wyeliminowanie spalania paliw stałych w obiektach użyteczności publicznej, ✓ sukcesywna likwidacja starych kotłowni węglowych, ✓ spadek udziału węgla jako nośnika energii w źródłach rozproszonych, ✓ sukcesywne przeprowadzanie działań termomodernizacyjnych, ✓ sukcesywna modernizacja systemu komunikacyjnego, ✓ uwzględnianie w MPZP wymogów ochrony powietrza. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ uciążliwy problem niskiej emisji, ✓ tereny zabudowy mieszkaniowej oparte w dużym stopniu na indywidualnych, systemach grzewczych zasilanych paliwami stałymi (węgiel, jego pochodne), ✓ niska świadomość ekologiczna mieszkańców (spalanie odpadów i paliw niskiej jakości), ✓ obciążenie gminy ruchem tranzytowym - koncentracja zanieczyszczeń wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych, ✓ niewystarczająca ilość środków finansowych na realizację zadań z zakresu ochrony powietrza.
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ opracowanie oraz realizacja zapisów Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, ✓ upowszechnianie informacji o rozmieszczeniu i możliwościach technicznych wykorzystania potencjału energetycznego poszczególnych rodzajów odnawialnych źródeł energii, ✓ zwiększenie wykorzystania paliw alternatywnych i odnawialnych źródeł energii, ✓ wzrost świadomości ekologicznej wśród społeczeństwa, ✓ intensyfikacja i kontynuacja programu przyznawania dotacji wspierających zmianę sposobu ogrzewania na terenie gminy, ✓ systematyczna modernizacja układu drogowego, ✓ wzrost zainteresowania systemem transportu rowerowego, ✓ rozwój technologii energooszczędnych oraz ich coraz większa dostępność. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zanieczyszczenie powietrza powodowane przez niską emisję, ✓ zanieczyszczenie powietrza powodowane przez emisję komunikacyjną, ✓ niewystarczające środki na realizację zadań z zakresu ochrony powietrza, ✓ napływ zanieczyszczeń spoza obszaru gminy, ✓ utrzymujący się trend wzrostu zużycia energii, ✓ wysokie nakłady inwestycyjne związane z obszarem odnawialnych źródeł energii, ✓ wzrost nowo rejestrowanych pojazdów, ✓ ponadlokalność zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem powietrza.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 26. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji II - Zagrożenia hałasem

OBSZAR INTERWENCJI II - ZAGROŻENIA HAŁASEM		
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
		<ul style="list-style-type: none"> ✓ sukcesywna modernizacja układu drogowego, ✓ brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	SZANSE	ZAGROŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ upowszechnianie pozytywnych postaw kierowców - „ecodriving”, ✓ położenie nacisku na rozwój infrastruktury rowerowej, ✓ rozwój nowoczesnych technologii ograniczających emisję hałasu, ✓ wprowadzenie do MPZP zasad kształtowania komfortu akustycznego dla obszaru, ✓ minimalizacja emisji hałasu komunikacyjnego poprzez wdrażanie rozwiązań techniczno - organizacyjnych wzdłuż tras komunikacyjnych gdzie występują przekroczenia standardów akustycznych (pasy roślinności wysokiej i niskiej, wymiana nawierzchni, wymiana stolarki okiennej, w ostateczności budowa ekranów akustycznych). 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost nowo rejestrowanych pojazdów, ✓ dysproporcje pomiędzy wielkościami dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku, dla hałasu przemysłowego oraz hałasu źródeł liniowych, ✓ brak funduszy na inwestycje zmierzające do poprawy stanu środowiska akustycznego.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 27. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji III - Pola elektromagnetyczne

OBSZAR INTERWENCJI III - POLA ELEKTROMAGNETYCZNE		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ mała liczba źródeł pól elektromagnetycznych, ✓ prowadzenie badań przez GIOŚ RWMS w Białymstoku, ✓ brak przekroczeń dopuszczalnych norm PEM. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ konflikty społeczne związane z lokalizacją stacji bazowych telefonii komórkowych, ✓ nieświadomość lub niski poziom świadomości społecznej w zakresie oddziaływania pól elektromagnetycznych, ✓ obecność napowietrznych linii elektroenergetycznych najwyższych i wysokich napięć.
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ inwentaryzacja źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego, ✓ uwzględnianie lokalizacji urządzeń emitujących promieniowanie elektromagnetyczne w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ✓ stały, bieżący monitoring promieniowania elektromagnetycznego ✓ obowiązkowy monitoring PEM w ramach państwowego monitoringu środowiska, ✓ modernizacja sieci energetycznych przez operatora. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wzrost ilości źródeł pól elektromagnetycznych ✓ rozpowszechnienie i rozwój telefonii komórkowej oraz innych technologii emitujących promieniowanie elektromagnetyczne, ✓ szybki rozwój technologii, stale rozbudowywana infrastruktura, większa liczba urządzeń.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 28. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji IV - Gospodarowanie wodami

OBSZAR INTERWENCJI IV - GOSPODAROWANIE WODAMI		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zasoby wód podziemnych dobrej jakości, ✓ dobra jakość wody pitnej podawanej do sieci, ✓ realizowanie inwestycje w zakresie gospodarki wodnej, ✓ systematyczne wprowadzanie nowych technologii oczyszczania ścieków, ✓ dobrze rozwinięta sieć kanalizacyjna ograniczająca potencjalne zagrożenia środowiska wodnego, ✓ uwzględnianie w MPZP zagadnień dotyczących gospodarowania wodami. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zły stan ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych, ✓ wrażliwość wód podziemnych, szczególnie pierwszego poziomu na zanieczyszczenia, ✓ brak pełnej wiedzy o miejscach nielegalnego zrzutu ścieków.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ prowadzenie monitoringu jakości wód podziemnych na terenie gminy, ✓ prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami wód podziemnych pod względem ilościowym i ochrona ich jakości, ✓ wprowadzenie zasady odprowadzania wód opadowych i roztopowych z terenów nieruchomości do gruntu w celu zwiększenia odnawialności zasobów wód podziemnych, ✓ coroczna konserwacja rowów, cieków, zbiorników i budowli hydrotechnicznych - usunięcie zatorów, namulów, oczyszczenie przepustów, wykoszenie skarp - stabilizacja układów wodnych, ochrona terenów przed powodzią oraz zatrzymanie spływu zanieczyszczeń, ✓ realizacja niezbędnych inwestycji przeciwpowodziowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak wystarczających środków na realizację zaplanowanych przedsięwzięć. ✓ źle pojęta regulacja cieków przez właścicieli gruntów prywatnych (osuszanie, zasypywanie) skutkujące ogólnym spadkiem poziomu wód gruntowych i będące zagrożeniem dla terenów podmokłych, ✓ możliwe zanieczyszczenie wód podziemnych poprzez odprowadzanie ścieków do ziemi, na terenach o nieuporządkowanej gospodarce ściekowej, ✓ pogorszenie się stanu wód podziemnych i powierzchniowych, ✓ możliwość zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych przez zanieczyszczenia pochodzenia antropogenicznego, ✓ możliwe wycieki substancji toksycznych związane z transportem substancji niebezpiecznych.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 29. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji V - Gospodarka wodno-ściekowa

OBSZAR INTERWENCJI V - GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wysoka sprawność oczyszczalni ścieków w Narwi, ✓ dobre uzbrojenie gminy w sieć infrastruktury technicznej, ✓ dobry stan techniczny sytemu uzdatniania i dystrybucji wody. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków określających ich dane techniczne i stan. ✓ niedobory systemu wodno-kanalizacyjnego obszarów wiejskich gminy.
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwości pozyskania dofinansowania na realizację inwestycji z zakresu budowy kanalizacji oraz wymiany zbiorników bezodpływowych na przydomowe oczyszczalnie. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak świadomości poszczególnych właścicieli nieruchomości skutkujący niewłaściwym zagospodarowaniem powstałych nieczystości ciekłych, ✓ nielegalne zrzuty ścieków nieoczyszczonych.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 30. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VI - Gleby oraz zasoby geologiczne

OBSZAR INTERWENCJI V - GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ uwzględnienie w studium uwarunkowań oraz planie zagospodarowania przestrzennego obszarów złóż, ✓ dobry stopień rozpoznania zasobów geologicznych, ✓ walory środowiskowe i kulturowe gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zanieczyszczenie gleb pochodzące z emisji antropogenicznej, ✓ zanieczyszczenie gleb pochodzące z emisji ze środków transportu, ✓ brak regularnych badań w ramach państwowego monitoringu środowiska, ✓ możliwość niekontrolowanej eksploatacji surowców naturalnych, ✓ niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców gminy.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zwiększenie zainteresowania wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, ✓ rewitalizacja i wykorzystanie obszarów przemysłowych, ✓ prowadzenie racjonalnej gospodarki przestrzennej w celu ochrony krajobrazu i powierzchni biologicznie czynnej (ograniczenie tworzenia powierzchni utwardzonych), ✓ coraz bardziej restrykcyjne normy środowiskowe dla zakładów i przedsiębiorców zapobiegające skażeniu gleb, ✓ wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak wystarczających środków finansowych na identyfikację potencjalnych zagrożeń, ✓ możliwy wzrost zanieczyszczenia środowiska gruntowo-wodnego na skutek zwiększającego się udziału gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w stosunku do ogólnej powierzchni użytkowej gminy, ✓ presja ze strony działających podmiotów gospodarczych, ✓ problemy zjawiska suszy, ✓ problemy zjawiska opadów atmosferycznych, ✓ presja osób fizycznych na zabudowę terenów.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 31. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VII - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

OBSZAR INTERWENCJI VII - GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wdrożony system gospodarki odpadami komunalnymi w gminie, ✓ system zbierania i odbioru odpadów dostosowany do rozwiązań technologicznych przyjętych w Regionie Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGOK), ✓ utworzony Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), ✓ dysponowanie dodatkowymi środkami finansowymi - opłatami wniesionymi przez właścicieli nieruchomości, ✓ posiadanie możliwości określania warunków na rynku usług gospodarowania odpadami, ✓ nadzór nad procesem powstawania, gromadzenia, transportu i zagospodarowania odpadów, ✓ zwiększająca się corocznie ilość odpadów segregowanych w ogólnej ilości odebranych odpadów, ✓ sukcesywna likwidacja nielegalnych składowisk odpadów, ✓ dobry poziom usług komunalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ spalanie odpadów w paleniskach domowych, ✓ powstawanie „dzikich” składowisk odpadów, ✓ niski poziom selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych wydzielonych ze strumienia odpadów komunalnych, ✓ słaba znajomość przepisów prawnych w odniesieniu do gospodarki odpadami zarówno przez wytwórców indywidualnych jak i podmioty gospodarcze (w szczególności z sektora małych i średnich przedsiębiorstw) ✓ brak umiejętności prawidłowej segregacji odpadów przez część mieszkańców.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ budowa nowych oraz rozbudowa istniejących instalacji do zagospodarowania odpadów, ✓ mniejsza ilość odpadów wprowadzanych do środowiska w sposób niekontrolowany ✓ rozwój systemu selektywnej zbiórki i segregacji odpadów, ✓ wsparcie finansowe dla osób fizycznych likwidujących azbest lub wyroby zawierające azbest z terenu nieruchomości położonych na terenie gminy, ✓ redukcja ilości odpadów składowanych na składowiskach odpadów, ✓ likwidacja nielegalnego składowania i magazynowania odpadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ emisja zanieczyszczeń do powietrza (spalanie odpadów), ✓ zanieczyszczenie gleb, wód, powietrza oraz przyrody („dzikie” składowiska odpadów) ✓ długotrwałe procedury przetargowe związane z wyłanianiem podmiotów obsługujących system gospodarki odpadami komunalnymi. ✓ degradacja środowiska w wyniku niewłaściwego zagospodarowania odpadów. możliwość powstawania nielegalnych składowisk odpadów niebezpiecznych lub innych niż niebezpieczne.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 32. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VIII - Zasoby przyrodnicze

OBSZAR INTERWENCJI VIII - ZASOBY PRZYRODNICZE		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ liczne obszary chronione na terenie gminy, ✓ wysoki poziom bioróżnorodności - udział gatunków chronionych roślin, zwierząt i grzybów, ✓ znaczący udział terenów o dużych walorach przyrodniczych i kulturowych w przestrzeni gminy, ✓ polityka maksymalnego zachowania istniejących zasobów zieleni oraz podnoszenia jej walorów, ✓ wspieranie przedsięwzięć mających na celu powiększanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień, parków, zielonych terenów sportowych itp. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zmniejszenie udziału terenów ekologicznych pod rozwój form zagospodarowania, ✓ niewystarczające środki finansowe na prawidłowe utrzymanie terenów zieleni, ✓ brak aktualnej waloryzacji przyrodniczej.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ możliwość rozwoju turystyki oraz promocji regionu, ✓ właściwe opracowanie dokumentów planistycznych kształtujących strukturę systemu terenów cennych przyrodniczo, ✓ zaangażowanie gminy w ochronę pozostałości najcenniejszych ekosystemów poprzez podjęcie działań sprzyjających podtrzymywaniu oraz wzbogacaniu walorów przyrodniczych, ✓ efektywne wykorzystanie funduszy ochrony środowiska na realizację zadań z zakresu ochrony bioróżnorodności. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zanieczyszczenie powietrza mające wpływ na stan zasobów przyrodniczych, ✓ zagrożenia pożarami lasów, ✓ wzrost synantropizacji flory i fauny, w tym gatunkami nierodzimiymi migrującymi z terenów zabudowanych, ✓ dominacja funkcji gospodarczych nad ekologicznymi, ✓ kierowanie się czynnikami ekonomicznymi w procesach decyzyjnych skutkujących zmniejszaniem się walorów przyrodniczych, ✓ zagospodarowanie terenów prowadzące do przerwania korytarzy ekologicznych, ✓ duża presja inwestycyjna na tereny cenne przyrodniczo, ✓ wzrost natężenia turystyki i rekreacji.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 33. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji IX - Zagrożenia poważnymi awariami

OBSZAR INTERWENCJI IX - ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ brak zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii - ZDR, ✓ brak zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii - ZZR. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ występujące główne szlaki komunikacyjne, na których przewożone są substancje niebezpieczne - znaczne natężenie ruchu tranzytowego,
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ poprawa bezpieczeństwa na drogach, ✓ podejmowanie działań na etapie zarządzania planami zagospodarowania przestrzennego gminy, ✓ lokalizacja zakładów przemysłowych na obrzeżach jednostek osadniczych w tzw. strefach przemysłowych bądź terenach przeznaczonych na cele przemysłowe i usługowe, poza zasięgiem oddziaływania na obszary zamieszkałe przez ludność, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zagrożenia pożarowe, chemiczne oraz ekologiczne na drogach, ✓ zagrożenia chemiczne i ekologiczne wynikające głównie z magazynowania i stosowania przez zakłady przemysłowe materiałów i surowców niebezpiecznych, ✓ błędy wywołane czynnikiem ludzkim.

Źródło: Analiza własna

Tabela nr 34. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji X - Edukacja ekologiczna

OBSZAR INTERWENCJI X - EDUKACJA EKOLOGICZNA		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wspieranie szkolnych kół zainteresowań o tematyce ekologicznej oraz konkursów o tematyce ekologicznej, ✓ organizacja kampanii informacyjnych dotyczących zagadnień ochrony środowiska, ✓ wykorzystanie elementów przyrodniczych i kulturowych do kreowania wizerunku gminy, ✓ współpraca z organizacjami pozarządowymi i konsultacje społeczne, dotacje dla organizacji pozarządowych na realizację zadań publicznych ✓ dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie za pośrednictwem baz danych w BIP i bazie GDOŚ ✓ wykorzystanie środków krajowych i unijnych, ✓ wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ niska świadomość społeczna w zakresie zagadnień ochrony środowiska ✓ brak wystarczających środków finansowych na projekty pozwalające, na edukację bezpośrednio skierowaną do dużej grupy odbiorców, ✓ zbyt małe zaufanie do organów administracyjnych.
	SZANSE	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ edukacja różnych grup dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony środowiska, ✓ wyższa świadomość ekologiczna i coraz bardziej powszechne wśród mieszkańców zachowania proekologiczne, ✓ działania w celu ochrony środowiska i ochrony przyrody przez organizacje pozarządowe i grupy mieszkańców, ✓ korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowych na realizację projektów z zakresu edukacji ekologicznej, ✓ zaangażowanie gminy w popularyzację zachowań proekologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ograniczone środki na prowadzenie działań w placówkach oświatowych, ✓ brak odpowiedniej kadry z zakresu edukacji ekologicznej.

Źródło: Analiza własna

7.4. Ocena stopnia realizacji założonych celów w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Narew

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska:

Art. 18.

1. Programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.
2. Z wykonania programów organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.
3. Po przedstawieniu raportów odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu albo radzie gminy, raporty są przekazywane przez organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy odpowiednio do ministra właściwego do spraw środowiska, organu wykonawczego województwa i organu wykonawczego powiatu.

Poprzednio obowiązujący „Program Ochrony Środowiska Gminy Narew na lata 2015 -2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022” przyjęty został Uchwałą nr XXII/107/16 Rady Gminy Narew z dnia 30 grudnia 2016 r.

Ponadto w 2023 roku sporządzono sprawozdanie z jego realizacji.

W okresie sprawozdawczym podjętych zostało większość kierunków działań określonych w Programie Ochrony Środowiska. Wszystkie realizowane przedsięwzięcia przyczyniły się do poprawy warunków środowiskowych na terenie gminy.

Do największych i najbardziej kosztownych działań należała realizacja zadań wynikających z przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie. Duże inwestycje wykonane zostały również w zakresie budowy i modernizacji sieci wodociągowych, kanalizacyjnych.

Duży nacisk został położony także na działania inwestycyjne związane z budową i przebudową sieci drogowej, co z kolei przyczyniło się do polepszenia klimatu akustycznego gminy. Ponadto duży nacisk kładziony jest na ograniczanie tzw. niskiej emisji - m.in. udzielenie mieszkańcom dofinansowania na wymianę ogrzewania z węglowego na niskoemisyjne, prowadzenie edukacji ekologicznej oraz przeprowadzenie inwentaryzacji potencjalnych źródeł niskiej emisji.

Na terenie gminy Narew prowadzone są również działania ciągłe, takie jak utrzymanie urządzeń melioracyjnych, utrzymanie terenów zielonych czy uwzględnienie wymagań ochrony środowiska w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz innych opracowaniach planistycznych i strategicznych.

W ostatnich latach sukcesywnie realizowane były zadania określone w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Narew. Stopień realizacji uwarunkowany był przede wszystkim możliwościami finansowymi gminy.

7.5. Strategia realizacji celów ekologicznych

Do najistotniejszych celów i kierunków działań w zakresie rozwoju społeczno - gospodarczego i ochrony środowiska wytyczonych dla gminy Narew należą:

- ♦ **ochrona powietrza, ochrona przed hałasem** - zapewnienie wysokiej jakości powietrza, redukcja emisji gazów i pyłów, zminimalizowanie uciążliwego hałasu,
- ♦ **ochrona wód** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, właściwa gospodarka wodno-ściekowa,
- ♦ **ochrona gleb i powierzchni ziemi** - zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej gleb, ochrona przed degradacją,
- ♦ **racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych** - zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów, wzrost udziału wykorzystywanych zasobów odnawialnych, ochrona zasobów kopalnych,

- ♦ **ochrona zasobów przyrodniczych** - zachowanie zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem ich różnorodności oraz rozwój zasobów leśnych, racjonalna eksploatacja lasów,
- ♦ **doskonalenie i racjonalizowanie systemu gospodarki odpadami** - zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów, zwiększenie poziomów odzysku,
- ♦ **rozwijanie współpracy z gminami** - wspólne działania na rzecz ochrony środowiska,
- ♦ **prowadzenie skutecznej akcji edukacyjnej** - działania zmierzające do pogłębienia świadomości ekologicznej mieszkańców.

Ocena aktualnego stanu środowiska i identyfikacja głównych problemów ekologicznych upoważniają do stwierdzenia, że priorytetami ekologicznymi na obszarze gminy są:

- ♦ ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego,
- ♦ dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego, w tym ograniczenie niskiej emisji,
- ♦ poprawa warunków klimatu akustycznego,
- ♦ ochrona wód powierzchniowych przed migracją zanieczyszczeń ze źródeł punktowych,
- ♦ zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- ♦ poprawa stanu zdrowia mieszkańców,
- ♦ ochrona walorów rekreacyjnych terenów leśnych,
- ♦ kształtowanie terenów zieleni,
- ♦ wprowadzanie zadrzewień, w tym zieleni przyulicznej,
- ♦ kształtowanie systemu obszarów chronionych w celu stworzenia ciągłości przestrzennej obszarów chronionych, tworzenie i zachowanie korytarzy ekologicznych pomiędzy tymi obszarami i obszarami biologicznie cennymi, zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- ♦ zmniejszenie wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności przy zastosowaniu najlepszych dostępnych technik (BAT),
- ♦ wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami oraz dalszy rozwój selektywnej zbiórki,
- ♦ wspieranie technologii minimalizujących ilość wytwarzanych odpadów,
- ♦ podniesienie poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa gminy.

W rozdziale nr VII przedmiotowego dokumentu przedstawiono:

- ♦ analizę SWOT omawianego obszaru,
- ♦ wykaz dotychczas zrealizowanych zadań.
- ♦ główne zagrożenia środowiskowe.

Mając na uwadze powyższe, dokonano analizy, na podstawie której określono harmonogram realizacyjny

**OBSZARY INTERWENCJI → CELE → KIERUNKI INTERWENCJI → ZADANIA,
KTÓRE MAJĄ NA CELU POPRAWĘ STANU ŚRODOWISKA GMINY NAREW.**

7.6. Przyjęte kryteria wyboru zadań priorytetowych

W celu realizacji polityki ochrony środowiska dla gminy Narew konieczne było ustalenie harmonogramu prowadzenia zadań ekologicznych z rozbiciem na zadania krótko i długookresowe oraz mechanizmy finansowo - ekonomiczne.

Do najważniejszych kryteriów w skali gminy branych pod uwagę podczas sporządzania planu operacyjnego na lata 2023 - 2030 należy wymienić kierunki, zadania oraz uwarunkowania zawarte w dokumentach strategicznych:

- ♦ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- ♦ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR),
- ♦ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,

- ♦ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030),
- ♦ Polityka Ekologiczna Państwa 2030,
- ♦ Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021 - 2030,
- ♦ Polityka Energetyczna Polski do roku 2040,
- ♦ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku,
- ♦ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024,
- ♦ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Narew.

Ponadto uwzględniono:

- ♦ dysproporcje pomiędzy stanem wymaganym a aktualnym środowiska,
- ♦ wymogi wynikające z obowiązujących ustaw,
- ♦ możliwość uzyskania wsparcia finansowego z różnych źródeł,
- ♦ ponadlokalny wymiar przedsięwzięcia,
- ♦ obecne zaawansowanie inwestycji,
- ♦ potrzeby gminy ważne przy osiągnięciu zrównoważonego rozwoju,
- ♦ wielokrotna korzyść z tytułu realizacji przedsięwzięcia.

**POSZCZEGÓLNE ZADANIA ORAZ PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ICH REALIZACJĘ
PRZEDSTAWIONO W TABELACH DOTYCZĄCYCH HARMONOGRAMU REALIZACYJNEGO.**

Tabela nr 35. Cele, kierunki interwencji oraz zadania

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
I.	Ochrona klimatu i jakości powietrza	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń	Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych wprowadzanych do powietrza	Zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości ochrony powietrza, w tym: ograniczenie niskiej emisji, oszczędność energii, stosowanie alternatywnych źródeł energii	Gmina Urząd Marszałkowski	Niewystarczająca ilość środków finansowych Skomplikowane procedury administracyjne
				Opracowanie Aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy	Gmina	
				Wspieranie działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji poprzez modernizacji systemów ogrzewania budynków komunalnych i indywidualnych oraz wprowadzanie odnawialnych źródeł energii	Gmina	
				Prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych jako elementu zmian w świadomości społeczeństwa oraz środków prewencyjny	Gmina, Policja, Służby uprawnione	
				Budowa, rozbudowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Gmina Zarządcy dróg	
		Ścieżki rowerowe	Budowa oraz modernizacja układu ścieżek rowerowych na terenie gminy	Gmina Starostwo Powiatowe Urząd Marszałkowski		
		Poprawa efektywności energetycznej	Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej oraz obiektach indywidualnych	Gmina		
		Monitoring jakości środowiska	Monitoring jakości powietrza atmosferycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ		

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
II.	Zagrożenia hałasem	Ograniczenie emisji hałasu	Działania inwestycyjne oraz administracyjne w zakresie dotrzymania standardów poziomów hałasu w środowisku	Integrowanie opracowań planistycznych z problemami zagrożenia hałasem	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych Skomplikowane procedury administracyjne
				Budowa, rozbudowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Gmina Zarządcy dróg	
				Budowa oraz modernizacja układu ścieżek rowerowych na terenie gminy	Gmina Starostwo Powiatowe Urząd Marszałkowski	
				Rozwój systemu transportu publicznego oraz alternatywnych niskoemisyjnych środków transportu	Gmina	
				Stosowanie rozwiązań mających na celu minimalizację hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych gdzie występują przekroczenia standardów akustycznych	Gmina Zarządcy dróg	
		Dokonanie rozpoznania klimatu akustycznego	Monitoring jakości środowiska	Dokonanie rozpoznania klimatu akustycznego ze wskazaniem terenów szczególnie narażonych na emisję hałasu	Gmina	
				Monitorowanie natężenia ruchu i poziomu hałasu wzdłuż głównych dróg przechodzących przez teren gminy	Zarządcy dróg	
				Monitoring klimatu akustycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
III.	Pola elektromagnetyczne	Ochrona ludzi przed promieniowaniem elektromagnetycznym	Działania w zakresie dotrzymania standardów poziomów PEM	Identyfikacja i kontrole zagrożeń promieniowania elektromagnetycznego	WIOŚ, Prowadzący instalacje	Niewystarczająca ilość środków finansowych
				Uwzględnienie w MPZP wymogów ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym	Gmina	
		Monitoring jakości środowiska	Monitoring promieniowanie elektromagnetycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ		
IV.	Gospodarowanie wodami	Zarządzanie zasobami wodnymi	Racjonalna gospodarka wodna oraz poprawa bilansu wodnego	Uwzględnianie w MPZP zagadnień dotyczących gospodarowania wodami w tym zwiększenie retencyjności	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych Skomplikowane procedury administracyjne
				Wykonanie inwentaryzacji urządzeń melioracyjnych	PGWWP, Spółki Wodne	
				Wdrażanie programów ochrony wód podziemnych i powierzchniowych	PGWWP, Gmina	
		Modernizacja i bieżące utrzymanie urządzeń melioracyjnych w tym zabezpieczeń przeciwpowodziowych		PGWWP, Spółki Wodne		
		Sukcesywna realizacja programu małej retencji dla województwa podlaskiego		PGWWP. Gmina		
Mała retencja						

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
IV.	Gospodarowanie wodami	Mała retencja		Realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu, poprzez: podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność; przekształcanie gruntów ornych, racjonalną gospodarką wodami opadowymi na terenach silnie zurbanizowanych	Gmina, Przedsiębiorcy, Mieszkańcy	Niewystarczająca ilość środków finansowych Długotrwałe procedury administracyjne
		Monitoring jakości środowiska		Monitoring jakości wód podziemnych i powierzchniowych na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	
V.	Gospodarka wodno-ściekowa	Zarządzanie zasobami wodnymi, racjonalizacja zużycia wody	Poprawa systemu zaopatrzenia ludności w wodę oraz racjonalizacja zużycia wody	Minimalizacja strat wody na przesyłce wody wodociągowej (przewody magistralne i lokalne)	Gestor sieci	
				Sukcesywna wymiana i renowacja wyeksploatowanych odcinków sieci wodociągowej	Gestor sieci	
				Opracowanie projektów i budowa sieci wodociągowej	Gestor sieci	
		Racjonalna gospodarka ściekowa	Poprawa systemu odprowadzania ścieków oraz poprawa jakości wód podziemnych i powierzchniowych	Wzmożenie działań kontrolnych egzekucyjnych w celu eliminacji nielegalnego zrzutu ścieków	Gestor sieci, Gmina	
		Dotacje na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy		Gmina		
		Opracowanie projektów i budowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy		Gestor sieci		

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
V.	Gospodarka wodno-ściekowa	Racjonalna gospodarka wodami opadowymi oraz roztopowymi		Gospodarowanie wodami opadowymi na terenie gminy	Gestor sieci, Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych
				Opracowanie projektów i budowa sieci kanalizacji deszczowej na terenie większych jednostek osadniczych na terenie gminy	Gestor sieci, Gmina	
VI.	Gleby oraz zasoby geologiczne	Ochrona zasobów kopalin	Racjonalna gospodarka zasobami geologicznymi	Uwzględnienie w studium uwarunkowań oraz planie zagospodarowania przestrzennego obszarów złóż i objęcie ochroną oraz działania związane z ich poszukiwaniem i rozpoznawaniem	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych Niewłaściwa interpretacja poszczególnych zagrożeń Długotrwałe procedury administracyjne
				Wyeliminowanie niekoncesjonowanej eksploatacji surowców naturalnych	Urząd Górniczy	
				Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac rozpoznawczych, eksploatacyjnych i magazynowania kopalin poprzez korzystanie z nowoczesnych technologii pozyskiwania surowców mineralnych	Gmina	
				Bieżąca rekultywacja terenów poeksploatacyjnych oraz zdegradowanych	Koncesjodawca, Właściciele gruntów	
		Ochrona gleb	Racjonalna gospodarka zasobami glebowymi	Ochrona i wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień przydrożnych spełniających rolę przeciwoerozyjną	Gmina, Właściciele gruntów	
				Kształtowanie struktury upraw przeciwdziałającej erozji i pogarszaniu się jakości gleb	Właściciele gruntów	

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
VI.	Gleby oraz zasoby geologiczne	Ochrona gleb	Racjonalna gospodarka zasobami glebowymi	Propagowanie przestrzegania zasad nawożenia gruntów w zgodzie z kodeksem dobrych praktyk rolniczych	ARMiR, ODR, Właściciele gruntów	Niewystarczająca ilość środków finansowych
				Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogenne	Gmina	
VII.	Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Poprawa stanu oraz budowa funkcjonalnego systemu gospodarki odpadami	Działania inwestycyjne oraz administracyjne w zakresie poprawy systemu gospodarowania odpadami	Intensyfikacja działań w zakresie wdrażania systemu gospodarki odpadami komunalnymi	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych Długotrwałe procedury administracyjne związane z realizacją poszczególnych zamierzeń inwestycyjnych Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców
				Bieżąca kontrola realizacji przez mieszkańców obowiązków w zakresie utrzymania czystości porządku	Gmina	
				Wsparcie finansowe dla osób fizycznych likwidujących azbest lub wyroby zawierające azbest z terenu nieruchomości położonych na terenie gminy	Gmina	
				Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów	Gmina	
				Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów (tereny leśne)	Nadleśnictwa	
				Gospodarowanie odpadami elektrycznymi i elektronicznymi (zorganizowanie punktu zbiórki ww. odpadów, działania edukacyjne)	Gmina	

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
VII.	Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów oraz prowadzenie nowoczesnego systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów	Działania inwestycyjne oraz administracyjne w zakresie poprawy systemu gospodarowania odpadami	Gospodarowanie zużytymi bateriami (rozbudowa systemu zbiórki, działania edukacyjne)	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych Długotrwałe procedury administracyjne związane z realizacją poszczególnych zamierzeń inwestycyjnych Niewystarczająca świadomość ekologiczna
				Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska poprzez rozwój selektywnego zbierania odpadów z wydzieleniem odpadów niebezpiecznych, odpadów zielonych, odpadów poddawanych odzyskowi lub recykling	Gmina, Właściciele instalacji	
				Kontrola i monitoring wytwórców odpadów i podmiotów posiadających instalacje do przetwarzania odpadów oraz kontrola wydawanych decyzji w zakresie gospodarki odpadami (w zależności od kompetencji)	Gmina, WIOŚ, Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski	
				Realizacja zadań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, przemysłowymi oraz niebezpiecznymi, zawartych w harmonogramie Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego	Gmina	
				Budowa Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	Gmina	
VIII.	Zasoby przyrodnicze	Opieka nad istniejącymi obszarami	Racjonalna gospodarka zasobami przyrodniczymi	Podejmowanie działań w sprawie ustanowienia form ochrony przyrody wynikające z ustawy o ochronie przyrody (w zależności od kompetencji)	Gmina, RDOŚ, Sejmik Województwa Podlaskiego	Niewystarczająca ilość środków finansowych Ograniczone możliwości lokalizacyjne
				Wykonanie oznakowania i infrastruktury dla istniejących form ochrony przyrody	Gmina	
				Bieżąca opieka nad formami ochrony przyrody oraz ochrona cennych przyrodniczo siedlisk na terenie gminy (w zależności od kompetencji)	Gmina, RDOŚ, Sejmik Województwa Podlaskiego	

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji	
VIII.	Zasoby przyrodnicze	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody	Racjonalna gospodarka zasobami przyrodniczymi	Wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów oraz kontrola z zakresu wydanych decyzji	Gmina, Starostwo Powiatowe	Niewystarczająca ilość środków finansowych Ograniczone możliwości lokalizacyjne Skomplikowane i długotrwałe procedury administracyjne	
				Nakładanie kar za nielegalną wycinkę drzew i krzewów	Gmina, Starostwo Powiatowe		
				Wspieranie przedsięwzięć mających na celu powiększenie lesistości, terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień, parków, zielonych terenów sportowych oraz ogródków działkowych	Gmina, Interesariusze		
				Sukcesywna likwidacja zagrożeń związanych z występowaniem gatunków inwazyjnych	Gmina		
		Ochrona i zrównoważony rozwój lasów	Racjonalna gospodarka zasobami przyrodniczymi	Rozwój bazy dydaktycznej edukacji przyrodniczej oraz realizacja działań z zakresu edukacji ekologicznej	Szkoły, Nadleśnictwa,		Niewystarczająca ilość środków finansowych
				Realizacja zrównoważonej gospodarki leśnej m.in. poprzez sukcesywną aktualizację Planów urządzenia lasów	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa, Właściciele		
				Rozwój monitoringu środowiska leśnego w celu rozpoznania stanu lasu, przeciwdziałania pożarom, rozwojowi szkodników i chorób	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa, Właściciele		

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
IX.	Zagrożenia poważnymi awariami	Przeciwdziałanie poważnym awariom oraz zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych	Działania kontrolne i administracyjne zwiększające bezpieczeństwo	Prowadzenie i aktualizacja rejestru poważnych awarii	Gmina, WIOŚ, Przedsiębiorcy	Niewystarczająca ilość środków finansowych Występowanie potencjalnych problemów administracyjnych
				Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii	Gmina, WIOŚ, Przedsiębiorcy	
				Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych poprzez zastosowanie efektywnych i sprawdzonych rozwiązań (minimalizacja ryzyka)	Gmina, WIOŚ, Przedsiębiorcy	
				Stałe uaktualnianie i optymalizacja tras przewozu materiałów niebezpiecznych	Gmina	
				Zwiększenie dotacji i środków finansowych dla Ochotniczych Straży Pożarnych	Gmina	
				Kontrole sprawności technicznej pojazdów i warunków transportowania materiałów niebezpiecznych.	Służby uprawnione	
				Odpowiednie wyposażenie pojazdów transportujących substancje niebezpieczne (m.in. środki gaśnicze, znaki ostrzegawcze).	Przedsiębiorcy	

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka realizacji
X.	Edukacja ekologiczna	Działalność organizacyjna oraz informacyjna z zakresu ochrony środowiska	Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań oraz konkursów o tematyce ekologicznej	Gmina	Niewystarczająca ilość środków finansowych
				Prowadzenie działań edukacyjnych oraz organizacja kampanii informacyjnych dotyczących zagadnień ochrony środowiska	Gmina, Interesariusze	
				Współpraca podczas opiniowania planów, programów oraz innych przedsięwzięć strategicznych	Gmina	
				Wykorzystanie elementów przyrodniczych i kulturowych do kreowania wizerunku gminy	Gmina	
				Edukacja ekologiczna pracowników samorządowych, dzieci i młodzieży, dorosłych, przedsiębiorców, turystów	Gmina	

Źródło: Analiza własna

7.7. Harmonogram realizacji zadań ekologicznych

W harmonogramach realizacyjnych przygotowanych dla gminy Narew poszczególnym obszarom interwencji, w ramach wyznaczonych celów ekologicznych, przyporządkowano konkretne zadania z określeniem czasu ich realizacji i instytucje, które powinny je realizować lub współrealizować. Z uwagi na specyfikę niektórych zadań np. edukacja ekologiczna, czy zadania kontrolne będą one realizowane zarówno w ramach harmonogramu krótko i długoterminowego.

Proces zarządzania środowiskiem spoczywa na władzach lokalnych. Mając na uwadze spójność koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych, a także współpracę z pozostałymi partnerami, zarządzanie środowiskiem przy pomocy Programu Ochrony Środowiska wymagać będzie ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację, struktury organizacji Programu oraz systemu monitoringu.

Władze gminy Narew pełnią w odniesieniu do Programu kilka funkcji. Jedną z ważniejszych jest *funkcja regulacyjna*, na którą składają się akty prawa miejscowego - uchwały oraz decyzje administracyjne związane odpowiednio z określonymi obszarami zagadnień środowiskowych. Władze pełnią również *funkcje wykonawcze* (zadania wynikające z ustaw) i kontrolne.

Do podstawowych instrumentów prawnych odnoszących się do zagadnień ochrony środowiska należą: standardy i normy środowiskowe, pozwolenia i odpowiedzialność administracyjna, karna i cywilna. Głównymi instrumentami finansowymi są opłaty ekologiczne, kary, fundusze celowe, ulgi podatkowe. Wśród instrumentów o charakterze społecznym wyróżniamy dostęp do informacji, komunikację społeczną, edukację i promocję ekologiczną.

Zadania ekologiczne nieujęte w żadnym z harmonogramów, a zamieszczone w części opisowej dotyczącej polityki ekologicznej, stanowią dla gminy dodatkową bazę możliwości realizacyjnych w ramach opracowanego Programu Ochrony Środowiska. Cele ekologiczne, a w ich ramach kierunki działań, jakie należy podjąć w zakresie ochrony środowiska, stanowią podstawę dla realizacji konkretnych zadań ekologicznych na przestrzeni kilku najbliższych lat.

Zadania zostały wyznaczone na podstawie analizy stanu środowiska przyrodniczego, przewidywanych kierunków rozwoju oraz informacji w zakresie planowanych inwestycji (dziedzina ochrony środowiska), które przekazane zostały przez Urząd Gminy Narew jak i instytucje obligatoryjnie zajmujące się ochroną środowiska na omawianym obszarze.

W planie operacyjnym ujęto:

- ♦ **zadania własne** - zadania finansowane w całości lub w części ze środków będących w dyspozycji gminy Narew,
- ♦ **zadania monitorowane** - zadania, które są kompetencyjnie przypisane innym niż gmina organom i instytucjom, przedsiębiorstwom, organizacjom działającym na terenie gminy Narew.

W harmonogramach realizacyjnych zestawiono cele i zadania ekologiczne dla gminy w odniesieniu do konkretnych elementów środowiska. W poniższych tabelach przedstawiono kolejno zadania własne oraz zadania monitorowane.

**UWAGA: REALIZACJA POSZCZEGÓLNYCH ZAMIERZEŃ INWESTYCYJNYCH
UZALEŻNIONA JEST OD MOŻLIWOŚCI BUDŻETOWYCH GMINY NAREW.**

Tabela nr 36. Harmonogram realizacyjny zadań własnych wraz z ich finansowaniem

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację (+ jednostki)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w tys. zł)						Źródła finansowania	Dodatkowe informacje o zadaniu
				2023	2024	2025	2026	2027 2030	Razem		
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
1.	Obszar interwencji I Ochrona klimatu i jakości powietrza	Zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości ochrony powietrza, w tym: ograniczenie niskiej emisji, oszczędność energii, stosowanie alternatywnych źródeł energii	Urząd Gminy Narew	10	10	10	10	40	80	Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
2.		Opracowanie Aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy	Urząd Gminy Narew	-	15	-	-	-	15	Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
3.		Realizacja programu „Czyste powietrze” Poprawa jakości powietrza	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe	Zadanie realizowane przy współpracy z NFOŚiGW
4.		Wspieranie działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji poprzez modernizacji systemów ogrzewania budynków komunalnych i indywidualnych oraz wprowadzanie odnawialnych źródeł energii	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
5.		Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej oraz obiektach indywidualnych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
6.		Prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych, jako elementu zmian w świadomości społeczeństwa oraz środków prewencyjny	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
7.	Obszar interwencji I Ochrona klimatu i jakości powietrza	Budowa, rozbudowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
8.		Budowa oraz modernizacja układu ścieżek rowerowych na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
9.	Obszar interwencji II Zagrożenia hałasem	Integrowanie opracowań planistycznych z problemami zagrożenia hałasem	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
10.		Budowa, rozbudowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
11.		Budowa oraz modernizacja układu ścieżek rowerowych na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
12.		Dokonanie rozpoznania klimatu akustycznego ze wskazaniem terenów szczególnie narażonych na emisję hałasu	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
13.		Stosowanie rozwiązań mających na celu minimalizację hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych gdzie występują przekroczenia standardów akustycznych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
14.	Obszar interwencji III PEM	Uwzględnienie w MPZP wymogów ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
15.	Obszar interwencji IV Gospodarowanie wodami	Uwzględnianie w MPZP zagadnień dotyczących gospodarowania wodami w tym zwiększenie retencyjności	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
16.		Wdrażanie programów ochrony wód podziemnych i powierzchniowych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
17.		Sukcesywna realizacja programu małej retencji dla województwa podlaskiego	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
18.		Realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu, poprzez: podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność; przekształcanie gruntów ornych, racjonalną gospodarką wodami opadowymi na terenach silnie zurbanizowanych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
19.		Obszar interwencji V Gospodarka wodno - ściekowa	Wzmoczenie działań kontrolnych egzekucyjnych w celu eliminacji nielegalnego zrzutu ścieków	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy
20.		Dotacje na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
21.	Obszar interwencji V	Gospodarowanie wodami opadowymi na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
22.	Obszar interwencji VI Gleby oraz zasoby geologiczne	Uwzględnienie w studium uwarunkowań oraz planie zagospodarowania przestrzennego obszarów złóż i objęcie ochroną oraz działania związane z ich poszukiwaniem i rozpoznawaniem	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
23.		Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac rozpoznawczych, eksploatacyjnych i magazynowania kopalin poprzez korzystanie z nowoczesnych technologii pozyskiwania surowców mineralnych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
24.		Ochrona i wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień przydrożnych spełniających rolę przeciwoerozyjną	Urząd Gminy Narew	5	5	5	5	20	40	Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
25.		Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodnoblotnych przez czynniki antropogenne	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
26.		Intensyfikacja działań w zakresie wdrażania systemu gospodarki odpadami komunalnymi	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
27.	Obszar Interwencji VII Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Bieżąca kontrola realizacji przez mieszkańców obowiązków w zakresie utrzymania czystości porządku	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
28.	Obszar Interwencji VII Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	Wsparcie finansowe dla osób fizycznych likwidujących azbest lub wyroby zawierające azbest z terenu nieruchomości położonych na terenie gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
29.		Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	-
30.		Gospodarowanie odpadami elektrycznymi i elektronicznymi (zorganizowanie punktu zbiórki ww. odpadów, działania edukacyjne)	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
31.		Gospodarowanie zużyтыми bateriami (rozbudowa systemu zbiórki, działania edukacyjne)	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
32.		Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska poprzez rozwój selektywnego zbierania odpadów z wydzieleniem odpadów niebezpiecznych, odpadów zielonych, odpadów poddawanych odzyskowi lub recykling	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
33.		Kontrola i monitoring wytwórców odpadów i podmiotów posiadających instalacje do przetwarzania odpadów oraz kontrola wydawanych decyzji w zakresie gospodarki odpadami (w zależności od kompetencji)	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
34.		Realizacja zadań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, przemysłowymi oraz niebezpiecznymi, zawartych w harmonogramie Planu Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
35.	Obszar Interwencji VIII Zasoby przyrodnicze	Podjęmowanie działań w sprawie ustanowienia form ochrony przyrody wynikające z ustawy o ochronie przyrody (w zależności od kompetencji)	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
36.		Wykonanie oznakowania i infrastruktury dla istniejących form ochrony przyrody	Urząd Gminy Narew	-	5	-	-	-	5	Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
37.		Bieżąca opieka nad formami ochrony przyrody oraz ochrona cennych przyrodniczo siedlisk na terenie gminy (w zależności od kompetencji)	Urząd Gminy Narew	10	10	10	10	40	80	Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
38.		Wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów oraz kontrola z zakresu wydanych decyzji	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
39.		Nakładanie kar za nielegalną wycinkę drzew i krzewów	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
40.		Wspieranie przedsięwzięć mających na celu powiększanie lesistości, terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień, parków, zielonych terenów sportowych oraz ogródków działkowych	Urząd Gminy Narew	10	10	10	10	40	80	Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
41.		Sukcesywna likwidacja zagrożeń związanych z występowaniem gatunków inwazyjnych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
42.	Obszar interwencji IX Zagrożenia poważnymi awariami	Prowadzenie i aktualizacja rejestru poważnych awarii	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
43.		Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
44.		Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych poprzez zastosowanie efektywnych i sprawdzonych rozwiązań (minimalizacja ryzyka)	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
45.		Stałe uaktualnianie i optymalizacja tras przewozu materiałów niebezpiecznych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
46.		Zwiększenie dotacji i środków finansowych dla Ochotniczych Straży Pożarnych	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
47.	Obszar interwencji X Edukacja ekologiczna	Wspieranie szkolnych kół zainteresowań oraz konkursów o tematyce ekologicznej	Urząd Gminy Narew	2	2	2	2	8	16	Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
48.		Prowadzenie działań edukacyjnych oraz organizacja kampanii informacyjnych dotyczących zagadnień ochrony środowiska	Urząd Gminy Narew	10	10	10	10	40	80	Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
49.	Obszar interwencji X Edukacja ekologiczna	Współpraca podczas opiniowania planów, programów oraz innych przedsięwzięć strategicznych	Urząd Gminy Narew	-	-	-	-	-	-	Budżet Gminy	Koszty administracji
50.		Wykorzystanie elementów przyrodniczych i kulturowych do kreowania wizerunku gminy	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy
51.		Edukacja ekologiczna pracowników samorządowych, dzieci i młodzieży, dorosłych, przedsiębiorców, turystów	Urząd Gminy Narew	Brak możliwości określenia środków finansowych - zależne od zakresu realizacji						Budżet Gminy Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych gminy

Źródło: Analiza własna

UWAGA: REALIZACJA POSZCZEGÓLNYCH ZAMIERZEŃ INWESTYCYJNYCH UZALEŻNIONA JEST OD MOŻLIWOŚCI BUDŻETOWYCH GMINY NAREW ORAZ POSZCZEGÓLNYCH PODMIOTÓW ODPOWIEDZIALNYCH ZA ICH REALIZACJĘ.

Tabela nr 37. Harmonogram realizacyjny zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie ekologiczne	Podmiot odpowiedzialny za realizację (+ jednostki)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)	Źródła finansowania	Dodatkowe informacje o zadaniu
A	B	C	D	E	F	G
1.	Obszar interwencji I Ochrona klimatu i jakości powietrza	Zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości ochrony powietrza, w tym oszczędności energii i stosowania alternatywnych źródeł energii	Urząd Marszałkowski	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
2.		Prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych, jako elementu zmian w świadomości społeczeństwa oraz środków prewencyjny	Policja, Służby uprawnione	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
3.		Budowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Zarządcy dróg	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
4.		Budowa oraz modernizacja układu ścieżek rowerowych na terenie gminy	Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
5.		Monitoring jakości powietrza atmosferycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
6.	Obszar interwencji II Zagrożenia hałasem	Monitorowanie natężenia ruchu i poziomu hałasu wzdłuż głównych dróg przechodzących przez teren gminy	Zarządcy dróg	100 000,00	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
7.		Budowa oraz modernizacja układu drogowego na terenie gminy	Zarządcy dróg	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

A	B	C	D	E	F	G
8.	Obszar interwencji II Zagrożenia hałasem	Stosowanie rozwiązań mających na celu minimalizację hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych gdzie występują przekroczenia standardów akustycznych	Zarządcy dróg	250 000,00	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
9.		Monitoring klimatu akustycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	20 000,00	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
10.	Obszar interwencji III Pola elektromagnetyczne	Identyfikacja i kontrole zagrożeń promieniowania elektromagnetycznego	Prowadzący instalacje, WIOŚ	20 000,00	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
11.		Monitoring promieniowanie elektromagnetycznego na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
12.	Obszar interwencji IV Gospodarowanie wodami	Wykonanie inwentaryzacji urządzeń melioracyjnych	PGWWP, Spółki Wodne	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
13.		Modernizacja i bieżące utrzymanie urządzeń melioracyjnych w tym zabezpieczeń przeciwpowodziowych	PGWWP, Spółki Wodne	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
14.		Wdrażanie programów ochrony wód podziemnych i powierzchniowych	PGWWP	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
15.		Sukcesywna realizacja programu małej retencji dla województwa podlaskiego	PGWWP	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

A	B	C	D	E	F	G
16.	Obszar interwencji IV Gospodarowanie wodami	Realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu, poprzez: podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność; przekształcanie gruntów ornych, racjonalną gospodarką wodami opadowymi na terenach silnie zurbanizowanych	Przedsiębiorcy, Mieszkańcy	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
17.		Monitoring jakości wód podziemnych i powierzchniowych na terenie gminy	GIOŚ RWMŚ	20 000,00	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
18.	Obszar interwencji V Gospodarka wodno-ściekowa	Minimalizacja strat wody na przesyłce wody wodociągowej (przewody magistralne i lokalne)	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
19.		Sukcesywna wymiana i renowacja wyeksploatowanych odcinków sieci wodociągowej	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	NFOŚiGW, WRPO, PROW, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
20.		Opracowanie projektów i budowa sieci wodociągowej na terenie gminy	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących, Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
21.		Wzmoczenie działań kontrolnych egzekucyjnych w celu eliminacji nielegalnego zrzutu ścieków	Gestor sieci	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
22.		Opracowanie projektów i budowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących, Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
23.		Gospodarowanie wodami opadowymi na terenie gminy	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących, Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

A	B	C	D	E	F	G
24.	Obszar V	Opracowanie projektów i budowa sieci kanalizacji deszczowej na terenie większych jednostek osadniczych	Gestor sieci	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących, Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
25.	Obszar interwencji VI Gleby oraz zasoby geologiczne	Wyeliminowanie niekoncesjonowanej eksploatacji surowców naturalnych	Urząd Górniczy	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
26		Bieżąca rekultywacja terenów poeksploatacyjnych oraz zdegradowanych	Koncesjodawca, Właściciele gruntów	200 000,00	Środki jednostek realizujących, Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
27.		Ochrona i wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień przydrożnych spełniających rolę przeciwoerozyjną	Właściciele gruntów	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
28.		Kształtowanie struktury upraw przeciwdziałającej erozji i pogarszaniu się jakości gleb	Właściciele gruntów	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
29.		Propagowanie przestrzegania zasad nawożenia gruntów w zgodzie z kodeksem dobrych praktyk rolniczych	ARMiR, ODR, Właściciele gruntów	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
30.		Propagowanie przestrzegania zasad nawożenia gruntów w zgodzie z kodeksem dobrych praktyk rolniczych	ARMiR, ODR, Właściciele gruntów	8 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
31.	Obszar VII	Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów (tereny leśne)	Nadleśnictwa, Właściciele	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

A	B	C	D	E	F	G
32.	Obszar interwencji VII Gospodarka odpadami	Zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowiska poprzez rozwój selektywnego zbierania odpadów z wydzieleniem odpadów niebezpiecznych, odpadów zielonych, odpadów poddawanych odzyskowi lub recykling	Właściciele instalacji	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
33.		Kontrola i monitoring wytwórców odpadów i podmiotów posiadających instalacje do przetwarzania odpadów oraz kontrola wydawanych decyzji w zakresie gospodarki odpadami (w zależności od kompetencji)	WIOŚ, Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
34.	Obszar Interwencji VIII Zasoby przyrodnicze	Podejmowanie działań w sprawie ustanowienia form ochrony przyrody wynikające z ustawy o ochronie przyrody (w zależności od kompetencji)	RDOŚ, Sejmik Województwa Podlaskiego	-	Środki jednostek realizujących	RDOŚ - Rezerwy Przyrody, SWŚ - Parki Krajobrazowe, Obszary Chronionego Krajobrazu
35.		Bieżąca opieka nad formami ochrony przyrody oraz ochrona cennych przyrodniczo siedlisk na terenie gminy (w zależności od kompetencji)	RDOŚ, Sejmik Województwa Podlaskiego	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	
36.		Wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów oraz kontrola z zakresu wydanych decyzji	Starostwo Powiatowe	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
37.		Nakładanie kar za nielegalną wycinkę drzew i krzewów	Starostwo Powiatowe	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
38.		Wspieranie przedsięwzięć mających na celu powiększanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień, parków, zielonych terenów sportowych oraz ogródków działkowych	Interesariusze	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
39.		Rozwój bazy dydaktycznej edukacji przyrodniczej oraz realizacja działań z zakresu edukacji ekologicznej	Szkoły, Nadleśnictwa	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących Fundusze Krajowe, Fundusze Unijne	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

A	B	C	D	E	F	G
40.	Obszar Interwencji VIII Zasoby przyrodnicze	Realizacja zrównoważonej gospodarki leśnej m.in. poprzez sukcesywną aktualizację Planów urządzenia lasów	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa, Właściciele	50 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
41.		Rozwój monitoringu środowiska leśnego w celu rozpoznania stanu lasu, przeciwdziałania pożarom, rozwojowi szkodników i chorób	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa, Właściciele	20 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
42.	Obszar Interwencji IX Zagrożenia poważnymi awariami	Prowadzenie i aktualizacja rejestru poważnych awarii	WIOŚ, Przedsiębiorcy	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
43.		Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii	WIOŚ, Przedsiębiorcy	8 000,00	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
44.		Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych poprzez zastosowanie efektywnych i sprawdzonych rozwiązań (minimalizacja ryzyka)	WIOŚ, Przedsiębiorcy	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
45.		Kontrole sprawności technicznej pojazdów i warunków transportowania materiałów niebezpiecznych	Służby uprawnione	-	Środki jednostek realizujących	Koszty administracji
46.		Odpowiednie wyposażenie pojazdów transportujących substancje niebezpieczne (m.in. środki gaśnicze, znaki ostrzegawcze)	Przedsiębiorcy	Brak możliwości określenia środków finansowych	Koszty przedsiębiorców	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej
47.	Obszar Interwencji X Edukacja ekologiczna	Prowadzenie działań edukacyjnych oraz organizacja kampanii informacyjnych dotyczących zagadnień ochrony środowiska	Interesariusze	Brak możliwości określenia środków finansowych	Środki jednostek realizujących	Zadanie finansowane zależnie od możliwości budżetowych jednostki odpowiedzialnej

Źródło: Analiza własna

UWAGA: REALIZACJA POSZCZEGÓLNYCH ZAMIERZEŃ INWESTYCYJNYCH UZALEŻNIONA JEST OD MOŻLIWOŚCI BUDŻETOWYCH GMINY NAREW ORAZ POSZCZEGÓLNYCH PODMIOTÓW ODPOWIEDZIALNYCH ZA ICH REALIZACJĘ.

VIII. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

8.1. Założenia systemu finansowania inwestycji

Realizacja zadań wytyczonych w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Narew wiąże się z wysokimi nakładami inwestycyjnymi. Większość instytucji, które udzielają dotacji lub korzystnie oprocentowanych kredytów na inwestycje w dziedzinie ochrony środowiska wymaga, żeby inwestycja osiągnęła odpowiednio duży efekt ekologiczny i objęła swym zasięgiem możliwie jak największą liczbę mieszkańców aglomeracji, gminy lub związku gmin.

Dlatego w przypadku gminy Narew należy dążyć, aby podejmowane działania obejmowały swym zasięgiem kilka gmin (np. międzygminne działania na rzecz ochrony środowiska, związkowy model gospodarki odpadami). Wspólne działanie kilku gmin nie tylko ma wpływ na finansowanie inwestycji (obniży koszty, które będzie musiała ponieść pojedyncza gmina), ale również obniży koszty eksploatacyjne. Oznacza to, że przedsięwzięcie winno być realizowane wspólnie. W zależności od przyjętego w danym przypadku rozwiązania wariantu organizacyjnego poszczególne gminy samodzielnie lub wspólnie finansować będą realizację konkretnych zadań.

Zestawienie kosztów realizacji działań w latach 2023 - 2030 opracowano w oparciu o inwestycje, wyszczególnione w harmonogramie realizacji przedsięwzięć w rozdziale VII.

Dla pewnych działań pozainwestycyjnych koszty zostały określone, jako „koszty administracji”. Dotyczy to przedsięwzięć, które są trudne do oszacowania, gdyż uzależnione są od bieżącego zapotrzebowania i sytuacji. Wiele działań nieinwestycyjnych będzie również realizowanych w ramach codziennych obowiązków pracowników samorządowych, a więc bez dodatkowych kosztów. Określenie „koszty administracji” tyczyć się może również udziału merytorycznego, udostępnienia zasobów, czy partycypowania w organizacji przedsięwzięcia.

8.1.1. Struktura finansowania

Podstawową grupę w strukturze finansowania nakładów na ochronę środowiska stanowią środki własne przedsiębiorstw, w tym miast, gmin, powiatów, których udział stanowił ponad 50%, a w przypadku gospodarki wodnej jest to około 40%. Poszczególne elementy przedstawiono na rysunku poniżej.

8.1.2. Źródła finansowania inwestycji w ochronie środowiska

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie możliwe dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska. Środki na finansowanie zadań związanych z ochroną środowiska pochodzić mogą z następujących źródeł:

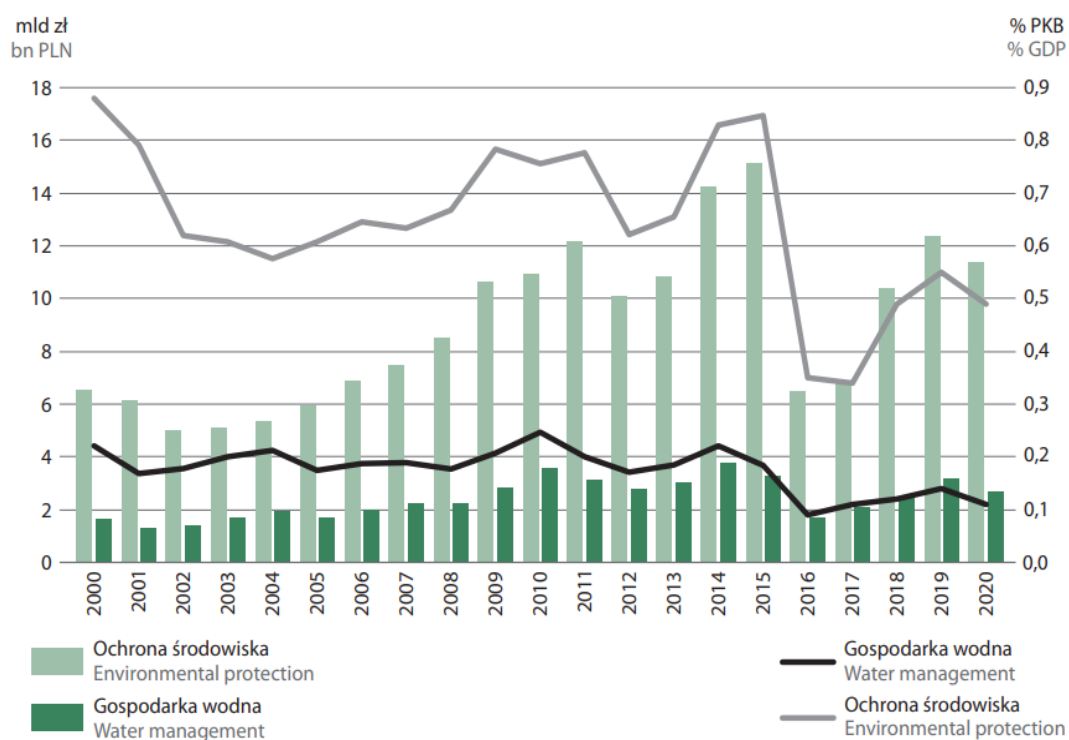
- ♦ własne środki gminy, powiatu;
- ♦ dofinansowanie wojewódzkiego i narodowego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- ♦ fundusze strukturalne i celowe;
- ♦ kredyty bankowe na preferencyjnych warunkach (np. Bank Ochrony Środowiska);
- ♦ pozyskanie inwestora strategicznego, może nim być także inwestor zagraniczny.

Należy zaznaczyć, że wszystkie instytucje udzielające pomocy finansowej w dziedzinie ochrony środowiska wymagają od inwestora nie tylko wypełnienia odpowiedniego formularza, ale również przedstawienia szeregu opracowań i dokumentacji planujących czy opisujących dane przedsięwzięcie:

- ♦ plan zagospodarowania przestrzennego i strategię rozwoju,
- ♦ program ochrony środowiska, koncepcje gospodarki wodno-ściekowej, plan zalesiania itp.
- ♦ dokumentacja techniczna wraz z dokumentacją ekonomiczną, finansową i przetargową,
- ♦ studium wykonalności (lub biznes plan w przypadku przedsięwzięć komercyjnych),
- ♦ wymagane przez prawo zezwolenia na realizację projektu.

Rysunek nr 36. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarki wodnej w Polsce według źródeł finansowania w latach 2000-2020

Kierunki inwestowania Direction of investing	2000	2005	2010	2015	2019	2020
	mln zł million PLN					
Ogółem Total	6570,3	5986,5	10926,2	15160,0	12415,2	11439,9
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu Protection of air and climate	2417,8	1149,5	2219,4	4259,5	4083,2	3742,0
Gospodarka ściekowa i ochrona wód Wastewater management and water protection	3341,2	3615,6	7206,1	6644,7	6051,0	5531,1
Gospodarka odpadami Waste management	582,4	752,7	919,3	3069,4	831,6	744,7
Ochrona gleb, wód podziemnych i powierzchniowych Protection of soil, groundwater and surface water	68,3	94,8	70,1	68,7	104,1	202,0
Zmniejszanie hałasu i wibracji Noise and vibration reduction	47,3	113,9	141,6	350,1	148,5	134,3
Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu Protection of biodiversity and landscape	4,0	7,6	27,4	48,7	131,4	172,3
Ochrona przed promieniowaniem jonizującym Protection against ionizing radiation	0,3	0,3	0,4	0,0	-	-
Działalność badawczo-rozwojowa Research and development activity	10,1	0,4	4,6	3,9	3,8	5,3
Pozostała działalność związana z ochroną środowiska Other environmental protection activities	98,9	251,6	337,4	715,1	1061,5	908,1

Źródło: Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska 2021 - Główny Urząd Statystyczny

8.2. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Warunkiem realizacji Programu Ochrony Środowiska jest ustalenie systemu zarządzania tym dokumentem. Zarządzanie Programem odbywa się z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, w oparciu o instrumenty zarządzania zgodne z kompetencjami i obowiązkami podmiotów zarządzających.

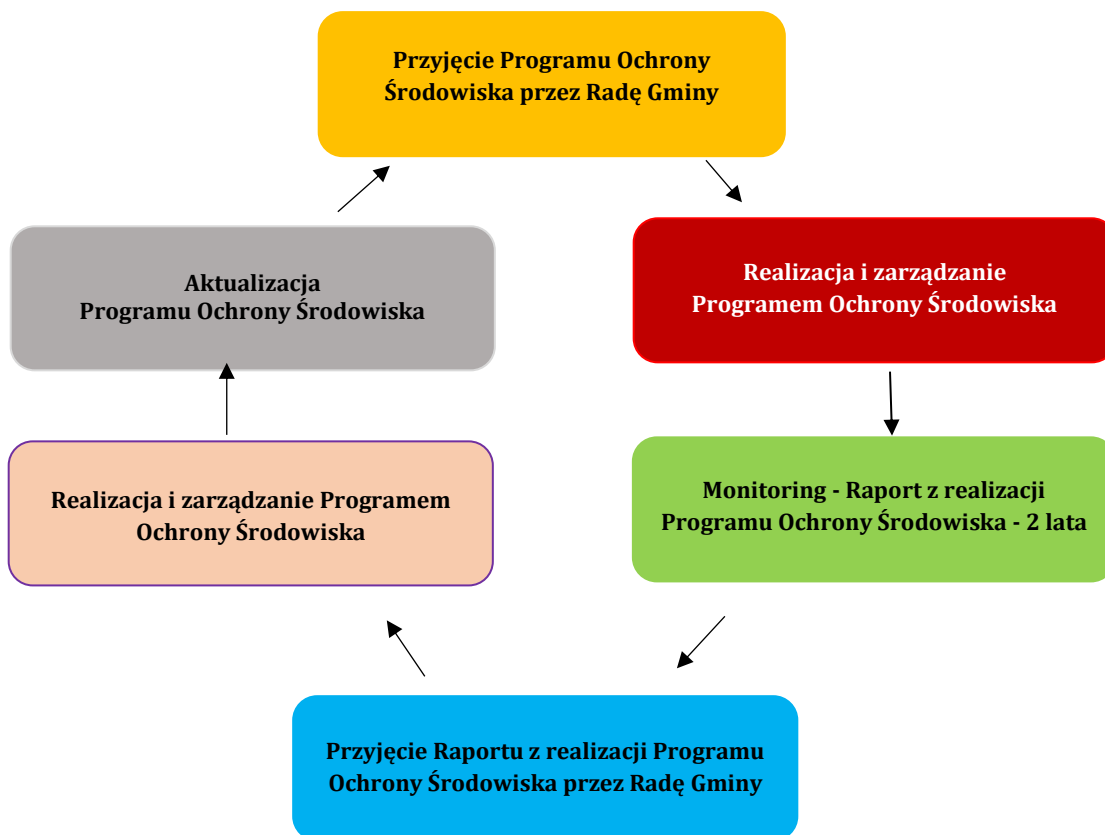
Program Ochrony Środowiska pełni szczególną rolę w procesie realizacji założeń zrównoważonego rozwoju. Stanowi on narzędzie koordynacji działań podejmowanych w sferze ochrony środowiska przez służby administracji publicznej, instytucje i przedsiębiorstwa oraz przez mieszkańców gminy Narew.

Uczestnikami wdrażania programu są:

- ♦ **Władze gminy**, które przygotowują i przyjmują uchwałą Program Ochrony Środowiska oraz oceniają efektywność jego realizacji,
- ♦ **Organizacje pozarządowe**, które przyjmują na siebie rolę „pośrednika” pomiędzy administracją a społeczeństwem,
- ♦ **Podmioty gospodarcze**, w szczególności te, które posiadają istotny wpływ na stan środowiska,
- ♦ **Mieszkańcy gminy**, jako beneficjenci i uczestnicy realizacji Programu.

Obowiązujące prawnie etapy aktualizacji i zarządzania Programem Ochrony Środowiska przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek nr 37. Schemat aktualizacji i zarządzania Programem Ochrony Środowiska

Źródło: Analiza własna

W odniesieniu do Programu Ochrony Środowiska jednostką, na której będą spoczywały główne zadania zarządzania tym programem będzie Urząd Gminy Narew, jednak całościowe zarządzanie środowiskiem w mieście będzie odbywać się na kilku szczeblach.

Oprócz szczebla gminnego, są jeszcze szczeble powiatowy i wojewódzki obejmujące działania podejmowane w skali powiatu i województwa, a także szczeble jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Na każdą z tych jednostek nałożone są różne obowiązki:

Województwo:

- ♦ opracowanie strategii rozwoju,
- ♦ opracowanie planów wieloletnich,
- ♦ opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego,
- ♦ realizacja polityki rozwoju,
- ♦ edukacja publiczna,
- ♦ promocja i ochrona zdrowia,
- ♦ pomoc społeczna,
- ♦ ochrona środowiska,
- ♦ gospodarka wodna,
- ♦ obronność,
- ♦ bezpieczeństwo publiczne.

Powiat:

- ♦ ochrona środowiska i przyrody,
- ♦ ochrona przeciwpowodziowa,
- ♦ zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- ♦ promocja i ochrona zdrowia,
- ♦ administracja geologiczna.

Gmina:

- ♦ tworzenie i utrzymywanie ładu przestrzennego,
- ♦ zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- ♦ ochrona przed powodzią i suszą,
- ♦ gospodarka odpadami komunalnymi,
- ♦ budowa infrastruktury komunalnej,
- ♦ tworzenie niektórych obszarów chronionych,
- ♦ ochrona i tworzenie terenów zieleni miejskiej i parkowej,
- ♦ prowadzenie kampanii i programów edukacyjnych.

Na innych zasadach odbywa się zarządzanie w stosunku do podmiotów gospodarczych korzystających ze środowiska. Kierują się one głównie rachunkiem (efektami) ekonomicznym i zasadami konkurencji rynkowej, choć od jakiegoś czasu uwzględniają one także głos opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzane środowiskiem odbywa się przez:

- ♦ dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- ♦ porządkowanie technologii i reżimów obsługi urzędów,
- ♦ modernizację stosowanych technologii,
- ♦ eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska,
- ♦ instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- ♦ stałą kontrolę wielkości emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji a odpowiedzialne za wykonanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniom poprzez:

- ♦ racjonalne planowanie przestrzenne,
- ♦ kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- ♦ porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska,
- ♦ instalowanie urządzeń ochrony środowiska.

Instrumenty służące do zarządzania Programem Ochrony Środowiska wynikają z obowiązujących aktów pranych (np. Prawo ochrony środowiska, o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach itp.) i można je podzielić na instrumenty prawne, finansowe, polityczne, społeczne oraz strukturalne.

8.2.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych zaliczamy:

- ♦ pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- ♦ koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych,
- ♦ raporty oddziaływania na środowisko planowanych czy istniejących inwestycji,
- ♦ uchwały zatwierdzające plany zagospodarowania przestrzennego,
- ♦ decyzje ustalające lokalizację inwestycji celu publicznego lub warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.

Szczególnym instrumentem prawnym jest od niedawna monitoring, czyli kontrola jakości stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno, jako badania jakości środowiska jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiska. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych, jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

8.2.2. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych zaliczamy:

- ♦ opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisje zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub ziemi, za składowanie odpadów, za powierzchnie, z której odprowadzane są ścieki,
- ♦ administracyjne kary pieniężne,
- ♦ odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- ♦ kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska.

8.2.3. Instrumenty polityczne

Do najważniejszych instrumentów politycznych należą zapisy składające się na obowiązującą Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Politykę Ekologiczną Państwa, Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego, Program Ochrony Środowiska Powiatu Hajnowskiego, a także dokumenty składające się na politykę rozwoju gminy Narew.

8.2.4. Instrumenty społeczne

Współdziałanie to jeden z najważniejszych instrumentów społecznych pomagający w dobrym zarządzaniu ochroną środowiska na terenie gminy. Uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne są ważnym elementem skutecznego zarządzania opartego o zasady zrównoważonego rozwoju. Można je podzielić na:

- Narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Można w nich wyróżnić dwie kategorie dotyczące:
 - ♦ działań samorządów (doksztalcanie profesjonalne i system szkoleń, interdyscyplinarny model pracy, współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych),

- ♦ powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem (udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez system konsultacji i debat publicznych, wprowadzenie mechanizmów, tzw. budowania świadomości - kampanie edukacyjne).
- Narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrożenia polityk środowiskowych:
 - ♦ środowiskowe porozumienia, karty, deklaracje, statuty;
 - ♦ strategie i plany działań;
 - ♦ systemy zarządzania środowiskiem;
 - ♦ ocena wpływu na środowisko;
 - ♦ ocena strategii środowiskowych.
- Narzędzia włączające mechanizmy rynkowe w realizację zrównoważonego rozwoju:
 - ♦ opłaty, podatki, grzywny (na rzecz środowiska);
 - ♦ regulacje cenowe;
 - ♦ regulacje użytkowania, oceny inwestycji;
 - ♦ środowiskowe zalecenia dla budżetowania;
 - ♦ kryteria środowiskowe w procedurach przetargowych.
- Narzędzia dla pomiaru, oceny i monitorowania skutków zrównoważonego rozwoju:
 - ♦ wskaźniki równowagi środowiskowej;
 - ♦ ustalenie wyraźnych celów operacyjnych;
 - ♦ monitorowanie skuteczności procesów zarządzania.

Kolejnym bardzo istotnym elementem instrumentów społecznych jest edukacja ekologiczna. Pod tym pojęciem należy rozumieć różnorodne działania, które zmierzają do kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków. Podstawą jest tu rzetelne i ciągłe przekazywanie wiedzy na temat ochrony środowiska oraz komunikowanie się władz samorządów lokalnych ze społeczeństwem na drodze podejmowanych działań inwestycyjnych.

Ważna dla ochrony środowiska jest również współpraca pomiędzy gminnymi i powiatowymi służbami ochrony środowiska, instytucjami naukowymi, organizacjami społecznymi oraz podmiotami gospodarczymi. Powinny to być relacje partnerskie, które będą prowadziły do wspólnej realizacji poszczególnych przedsięwzięć. I tak pozarządowe organizacje ekologiczne mogą zajmować się zarówno działaniami planistycznymi (np. przygotowywać plany ochrony rezerwatów i parków narodowych, opracowywać operaty ochrony przyrody dla nadleśnictw), prowadzić konstruktywne (i jak najbardziej fachowe) programy ochrony różnych gatunków czy typów siedlisk, realizować prośrodowiskowe inwestycje (np. związane z alternatywnymi źródłami energii) itp. Tradycyjną rolą organizacji jest też prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów ochrony środowiska i monitoringu.

Niezbędne jest, aby prowadzona komunikacja społeczna objęła swym zasięgiem wszystkie grupy społeczeństwa. Bardzo ważną sprawą jest właściwe, rzetelne i odpowiednio wcześniejsze informowanie tych mieszkańców, których planowane inwestycje będą dotyczyły w sposób bezpośredni (np. mieszkańców, przez posesje, których będzie przebiegać wodociąg). Nie może mieć miejsca sytuacja, że o planowanych zamierzeniach dowiadują się oni z „innych” źródeł np. prasy. W takim przypadku wielokrotnie zajmą oni postawę negatywną (czasami nawet wrogą) w stosunku do planowanej inwestycji. Jak uczy doświadczenie wydłuża to lub nawet czasami uniemożliwia realizację planowanych celów.

Należy jednak pamiętać, że głównym celem prowadzonej edukacji ekologicznej będzie zmiana postaw (nawyków) społeczeństwa w odniesieniu do poszczególnych dziedzin życia tak, aby były one zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Z uwagi na specyfikę tego zagadnienia trzeba mieć świadomość, że będzie to proces wieloletni, co nie oznacza, że nie należy go prowadzić.

Działania edukacyjne powinny być realizowane w różnych dziedzinach, różnych formach oraz na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. W szczególności szkolenia ekologiczne powinny być organizowane dla:

- ♦ pracowników administracji,
- ♦ samorządów mieszkańców,
- ♦ nauczycieli szkół wszystkich szczebli,
- ♦ dziennikarzy,
- ♦ dyrekcji i kadry zakładów produkcyjnych.

Edukacja i informacja z komunikacją są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji.

8.2.5. Instrumenty strukturalne

Do instrumentów strukturalnych należą wszelkie programy strategiczne np. strategie rozwoju wraz z programami sektorowymi a także program ochrony środowiska i to one wytyczają główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Nadrzędnym dokumentem jest Strategia Rozwoju Gminy. Dokument ten jest bazą dla opracowania programów sektorowych np. dotyczących przemysłu, ochrony zdrowia, turystyki, ochrony środowiska itp.

W programach tych powinny być uwzględnione z jednej strony kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej wytyczono pewne ramy tego rozwoju, warunkowane troską o stan środowiska. Oznacza to, że ochrona środowiska na terenie gminy Narew wymaga podejmowania pewnych działań w określonych dziedzinach gospodarki jak i codziennego życia jego mieszkańców.

8.3. Monitorowanie programu ochrony środowiska

8.3.1. Zasady monitoringu

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje Programu. Monitoring powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- ♦ monitoring środowiska,
- ♦ monitoring programu,
- ♦ monitoring odczuć społecznych.

W Unii Europejskiej badania dotyczące opracowania wskaźników prezentujących stan i ochronę środowiska w powiązaniu z rozwojem gospodarczym wykonywane są przez Europejską Agencję Środowiska (EEA). Opracowywane przez Agencję raporty oparte są na metodzie **D-P-S-I-R - Driving Forces** (czynniki sprawcze) - **Pressures** (presje) - **State** (stan) - **Impact** (wpływ) - **Response** (środki przeciwdziałania). Metoda ta jeżeli obejmuje większy przedział czasowy pozwala na ukazanie tendencji zmian zachodzących w danym czasie, umożliwia porównywanie tych tendencji z przyjętymi celami polityki ekologicznej, a w konsekwencji prowadzi do wykorzystania wskaźników w procesie decyzyjnym.

W przyjętej przez EEA metodzie wykorzystywane jest 14 zagadnień problemowych:

- ♦ rozwój społeczno - gospodarczy,
- ♦ zmiany klimatu,
- ♦ zanikanie warstwy ozonu stratosferycznego,
- ♦ zakwaszenie,
- ♦ troposferyczny ozon i inne fotochemiczne utleniacze,
- ♦ substancje chemiczne,
- ♦ odpady,
- ♦ przyroda i różnorodność biologiczna,

- ♦ woda,
- ♦ środowisko przybrzeżne i morskie,
- ♦ degradacja gleby,
- ♦ środowisko miejskie,
- ♦ główne przypadki nadzwyczajnych zagrożeń środowiska,
- ♦ sektory społeczne.

Również w Polsce podjęto próbę opracowania wskaźników, które mają odzwierciedlać najważniejsze problemy oraz zmiany w środowisku, a poprzez wskazanie trendów ocenić szanse i zagrożenia w przyszłości. Wskaźniki opracowano w układzie **PSR** - Presja - Stan - Reakcja.

Metoda P-S-R przedstawia związki przyczynowo - skutkowe zachodzące pomiędzy oddziaływaniem człowieka na środowisko, jakością poszczególnych komponentów środowiska i podejmowaniem działań zaradczych mających na celu poprawę istniejącej sytuacji. Wskaźniki dobrano w podziale na grupy tematyczne odpowiadające takim zagadnieniom środowiskowym jak:

problemy globalne:

- ♦ zmiany klimatu,

problemy środowiskowe krajowe:

- ♦ zagrożenie powietrza,
- ♦ zagrożenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- ♦ zagrożenie lasów,
- ♦ zagrożenie różnorodności biologicznej,
- ♦ środowisko miejskie,

problemy sektorowe:

- ♦ przemysł,
- ♦ rolnictwo,
- ♦ sektor gospodarstw domowych,
- ♦ transport.

Przedstawiony powyżej sposób monitorowania zadań realizowanych w ramach Programu Ochrony Środowiska wymaga dobrej współpracy wszystkich zaangażowanych instytucji, na czele z Urzędem Gminy Narew.

Postęp we wdrażaniu programu może być mierzony następującymi wskaźnikami:

- ♦ *wskaźniki presji na środowisko* - wskazują główne źródła problemów i zagrożeń środowiskowych (np. emisja zanieczyszczeń do środowiska),
- ♦ *wskaźniki stanu środowiska* - odnoszące się do jakości środowiska i jakości jego zasobów (np. jakość wód podziemnych i powierzchniowych). Podstawą ich określenia są wyniki badań i pomiarów uzyskane w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska. Wskaźniki te obrazują ostateczny rezultat realizacji celów polityki ekologicznej i powinny być tak konstruowane, aby możliwe było dokonanie przeglądowej oceny stanu środowiska i zmian zachodzących w czasie,
- ♦ *wskaźniki reakcji działań zapobiegawczych* - pokazującą działania podejmowane przez społeczeństwo lub określoną instytucję w celu poprawy jakości środowiska lub złagodzenia antropogennej presji na środowisko (np. procent mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków, obszary prawnie chronione jako procent całego obszaru).

8.3.1.1. Monitoring środowiska

System kontroli środowiska, jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki ochrony środowiska. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie których tworzona jest nowa polityka. Mierniki efektów ekologicznych są w znacznym stopniu dostępne jako wielkości

mierzone w ramach istniejących systemów kontroli i monitoringu. Pomiary poziomów emisji i imisji, zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, są wykonywane w ramach działalności np. WIOŚ, RZGW, IMGW, a przyrost obszarów aktywnych przyrodniczo (lasów, łąk, terenów parkowych) znany jest instytucjom takim jak np. Urząd Marszałkowski, Starostwo Powiatowe, Urząd Gminy, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych itp.

8.3.1.2. Monitoring programu

Najważniejszym wskaźnikiem jest monitorowanie realizacji poszczególnych zadań. Zgodnie art. 18 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2022r. poz. 2556 ze zm.):

- ♦ programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy;
- ♦ z wykonania programów organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy;
- ♦ po przedstawieniu raportów odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu albo radzie gminy, raporty są przekazywane przez organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy odpowiednio do ministra właściwego do spraw środowiska, organu wykonawczego województwa i organu wykonawczego powiatu.

Organ wykonawczy gminy będzie oceniał, co dwa lata stopień wdrożenia Programu, natomiast na bieżąco będzie kontrolowany postęp w zakresie wykonania zdefiniowanych przedsięwzięć. W 2025 roku nastąpi ocena postępów realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2023 - 2024. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2025 - 2030. Ten cykl będzie się powtarzał, co każde dwa lata, co zapewni ciągły nadzór nad wykonaniem Programu. W przypadku nie osiągnięcia zaplanowanych zamierzeń należy dokonać analizy sytuacji i poznać jej przyczyny. Powodem mogą być np. brak czasu, pieniędzy, zasobów ludzkich lub też zmiana kolejności przewidzianych w programie zadań priorytetowych. W cyklach będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych. Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska:

- ♦ ocena postępów we wdrażaniu programu, w tym przygotowanie raportu - co dwa lata,
- ♦ aktualizacja listy przedsięwzięć - co dwa lata,
- ♦ aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań.

Harmonogram monitoringu realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 38. Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska

Monitoring	2023	2024	2025	2026	2027	Itd.
Monitoring stanu środowiska						
Mierniki efektywności Programu						
Ocena realizacji listy przedsięwzięć						
Raporty z realizacji Programu						
Aktualizacja Programu	2030 rok					

Źródło: Analiza własna

8.3.1.3. Monitoring odczuć społecznych

Jest on sprawowany na podstawie badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów Programu, między innymi przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do władz Urzędu Gminy Narew.

8.3.2. Monitorowanie założonych efektów ekologicznych

W ocenie postępu wdrażania Programu Ochrony Środowiska oraz jego faktycznego wpływu na środowisko pomocna jest analiza i monitorowanie założonych efektów ekologicznych. Powinno być ono realizowane przy pomocy wskaźników (mierników) stanu środowiska i zmian presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. W poniższej zaproponowano najistotniejsze wskaźniki, przyjmując, że lista ta nie jest wyczerpująca i powinna być modyfikowana. Jednocześnie zaznacza się, iż działania zawarte w tabeli są przykładowe i nie stanowią sztywnych założeń, jakimi należy kierować się przy monitorowaniu realizacji POŚ. Lista ta została oparta na dokonanej analizie wskaźnikowej stanu środowiska gminy Narew.

Obok wskaźników zamieszczonych w tabeli wskazano również źródło informacji, z którego mogą być czerpane. Pomiary poziomów emisji i imisji, zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, są wykonywane w ramach działalności np. GIOŚ RWMS, PGWWP, a przyrost obszarów aktywnych przyrodniczo znany jest instytucjom takim jak np. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska czy Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych.

Tabela nr 39. Wskaźniki monitoringowe Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew

Wskaźniki	Jednostka miary	Lata				Źródło informacji o wskaźnikach
		Wartość bazowa	2023	2024	Itd.	
OZNACZENIA WSKAŹNIKÓW MONITORINGOWYCH						
↑ trend wzrostu	↓ trend spadku		- zachowanie trendu			
OBSZAR INTERWENCJI I - OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA						
Zanieczyszczenia, dla których odnotowano przekroczenia stanu dopuszczalnego w województwie	-	PM10 PM2,5 B(a)P	brak przekroczeń			GIOŚ RWMS
Liczba wymienionych nieefektywnych źródeł ciepła	szt.	b.d.	↑	↑	↑	Gmina
Długość ścieżek rowerowych	km	0,0	↑	↑	↑	GUS
Liczba przystanków autobusowych	szt.	90	↑	↑	↑	GUS
OBSZAR INTERWENCJI II - ZAGROŻENIA HAŁASEM						
Realizacja inwestycji w zakresie budowy, rozbudowy oraz modernizacji dróg	liczba inwestycji	6	↑	↑	↑	Zarządcy dróg
Liczba zakładów, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu	szt.	0	-	-	-	WIOŚ
OBSZAR INTERWENCJI III - POLA ELEKTROMAGNETYCZNE						
Udział ogólnej liczby punktów pomiarowych, w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych	%	0	-	-	-	GIOŚ RWMS
Wskaźniki	Jednostka miary	Lata				Źródło informacji o wskaźnikach
		Wartość bazowa	2023	2024	Itd.	
OBSZAR INTERWENCJI IV - GOSPODAROWANIE WODAMI						

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem	dam ³	195,8	↓	↓	↓	GUS
Udział przemysłu w zużyciu wody	%	0,0	-	-	-	GUS
Ilość zużytej wody/ mieszkańca na rok	m ³ /osoba	58,4	↓	↓	↓	GUS
Procentowy udział JCWP podziemnych w stanie dobrym	%	100	-	-	-	GIOŚ RWMS
Procentowy udział JCWP podziemnych w stanie poniżej dobrego	%	0,0	-	-	-	GIOŚ RWMS
Procentowy udział JCWP rzecznych w stanie dobrym	%	0,0	↑	↑	↑	GIOŚ RWMS
Procentowy udział JCWP rzecznych w stanie poniżej dobrego	%	100	↓	↓	↓	GIOŚ RWMS
OBSZAR INTERWENCJI V - GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA						
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem	dam ³	195,8	↓	↓	↓	GUS
Udział przemysłu w zużyciu wody	%	0,0	-	-	-	GUS
Ilość zużytej wody/ mieszkańca na rok	m ³ /osoba	58,4	↓	↓	↓	GUS
Długość czynnej sieci wodociągowej	km	120,2	↑	↑	↑	GUS, Gestor sieci
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	%	73,3	↑	↑	↑	GUS, Gestor sieci
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	19,8	↑	↑	↑	GUS, Gestor sieci
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	%	25,4	↑	↑	↑	GUS, Gestor sieci
Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków	%	31,2	↑	↑	↑	GUS
Liczba zbiorników bezodpływowych	szt.	658	↓	↓	↓	GUS
Liczba oczyszczalni przydomowych	szt.	41	↑	↑	↑	GUS
OBSZAR INTERWENCJI VI - GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE						
Liczba udokumentowanych złóż	szt.	3	bieżący monitoring			PIG - PIB
Powierzchnia terenów wymagających rekultywacji	ha	0,0	-	-	-	Gmina, Powiat
Powierzchnia terenów zrehabilitowanych	ha	0,0	-	-	-	Gmina, Powiat
Powierzchnia użytków rolnych	ha	14222	-	-	-	GUS
Udział powierzchni użytków rolnych	%	58,9	-	-	-	GUS
Dziki wysypiska odpadów istniejące w ciągu roku	szt.	0	-	-	-	GUS
Wskaźniki	Jednostka miary	Lata				Źródło informacji o wskaźnikach
		Wartość bazowa	2023	2024	Itđ.	
OBSZAR INTERWENCJI VI - GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE						

Odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk	Mg	0	-	-	-	GUS
OBSZAR INTERWENCJI VII - GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW						
Mieszkańcy objęci selektywną zbiórka odpadów	%	100	-	-	-	GUS
Łączna masa odpadów komunalnych	Mg	630,77	↓	↓	↓	Gmina, GUS
Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca	kg/M	190,10	↓	↓	↓	Gmina, GUS
Masa odpadów niesegregowanych (zmieszane odpady komunalne)	Mg	310,79	↓	↓	↓	Gmina, GUS
Odsetek odpadów zebranych selektywnie	%	50,7	↑	↑	↑	Gmina, GUS
Osiągnięty poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych	%	53,56	↑	↑	↑	Gmina
Masa odpadów zawierających azbest pozostała do unieszkodliwienia	Mg	765,5	↓	↓	↓	Baza azbestowa
Dziki wysypiska odpadów istniejące w ciągu roku	szt.	0	-	-	-	GUS
Odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk	Mg	0	-	-	-	GUS
OBSZAR INTERWENCJI VIII - ZASOBY PRZYRODNICZE						
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych	ha	5673,6	↑	↑	↑	GUS
Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem	%	23,49	↑	↑	↑	GUS
Pomniki przyrody	szt.	2	↑	↑	↑	CRFOP, GUS
Powierzchnia lasów	ha	8727,16	↑	↑	↑	GUS
Lesistość	%	35,7	↑	↑	↑	GUS
Udział powierzchni terenów zieleni w powierzchni ogółem	%	0,26	↑	↑	↑	GUS
Nasadzenia drzew	szt.	150	↑	↑	↑	GUS
OBSZAR INTERWENCJI IX - ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI						
Liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii	szt.	0	-	-	-	WIOŚ
Liczba zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej	szt.	0	-	-	-	GIOŚ
OBSZAR INTERWENCJI X - EDUKACJA EKOLOGICZNA						
Ilość przeprowadzonych akcji edukacyjnych	zadanie realizowane w trybie ciągłym					Gmina

Źródło: Analiza własna

8.4. Działania edukacyjne

Edukacja ekologiczna znalazła stosowną rangę zarówno w Konstytucji RP (art. 5 i 74), jak i sektorowych uregulowaniach prawnych, przede wszystkim w obowiązujących ustawach. Istotne znaczenie edukacji ekologicznej wynika również z podpisanych przez Polskę dokumentów międzynarodowych, przede wszystkim Agendy 21. Ponadto wartość mają inne międzynarodowe konwencje, których Polska jest sygnatariuszem takie jak: Konwencja o ochronie różnorodności biologicznej, Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, Konwencja

o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach ochrony środowiska. Umieszczanie zapisów dotyczących edukacji w międzynarodowych konwencjach i zapisach świadczy o dużej roli jaką promocja edukacji ekologicznej powinna pełnić w działaniach na rzecz ochrony środowiska.

Europejska Komisja Gospodarcza Organizacji Narodów Zjednoczonych na spotkaniu przedstawicieli Ministerstw ds. Środowiska oraz Edukacji w Wilnie 17-18 marca 2005 r. przyjęła Strategię EKG ONZ dotyczącą edukacji dla zrównoważonego rozwoju. W 2000 roku w wyniku realizacji ustaleń Agendy 21 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa powstał dokument pt.: „Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej (NSEE)”. Zostały w nim określone cele, z których do podstawowych należą między innymi upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia oraz wdrożenie edukacji ekologicznej, jako edukacji interdyscyplinarnej.

Cele zawarte w Strategii Edukacji Ekologicznej i przełożone na konkretne zadania, ujęte zostały w Narodowym Programie Edukacji Ekologicznej. Należą do nich:

- ♦ rozpowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek; czyli objęcie stałą edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców,
- ♦ wdrożenie edukacji ekologicznej jako przedmiotu interdyscyplinarnego na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej,
- ♦ tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, uwzględniające propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty ekologiczne dla lokalnej społeczności,
- ♦ promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

8.4.1. Potrzeba edukacji ekologicznej

Edukacja środowiskowa (edukacja ekologiczna) jest koncepcją kształcenia i wychowywania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z hasłem:

„myśleć globalnie, działać lokalnie”.

Ważnym elementem jest łączenie wiedzy przyrodniczej z humanistyczną oraz działaniami praktycznymi. Obejmuje ona przedstawianie we wszystkich działaniach tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska. Musi docierać do wszystkich grup społecznych i wiekowych. W związku z tym ważne jest znalezienie odpowiednich środków przekazu tak, aby w najprostszy i najskuteczniejszy sposób przekazywać informację ekologiczną.

Uwzględniając konieczne zróżnicowanie form i treści przekazu, można przyjąć podział mieszkańców na cztery główne grupy, do których trafiać będą odpowiednio przygotowane formy edukacyjne:

- ♦ pracowników samorządowych (zarząd i pracownicy urzędów),
- ♦ dziennikarzy i nauczycieli,
- ♦ dzieci i młodzieży,
- ♦ dorosłych mieszkańców.

Należy równocześnie wyznaczyć cele i efekty, jakie ma przynieść prowadzona akcja edukacyjno-informacyjna. Są nimi przede wszystkim:

- ♦ ograniczenie zanieczyszczenia wód - poprawa jakości wód,
- ♦ dające się zmierzyć ograniczenie masy odpadów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe, a tym samym wydłużenie okresu wykorzystania składowiska odpadów,
- ♦ ograniczenie zanieczyszczeń powietrza,
- ♦ poprawa stanu zieleni (parki, lasy),

- ♦ powstanie trwałych grup mieszkańców współpracujących z samorządem lokalnym, podejmujących nowe wyzwania w zakresie edukacji ekologicznej,
- ♦ zwiększenie sprzyjającego nastawienia społeczności lokalnej do ochrony środowiska.

8.4.2. Sposoby prowadzenia akcji edukacyjnej społeczeństwa

Działania edukacyjne prowadzone w zakresie edukacji ekologicznej powinny objąć pięć zasadniczych segmentów:

- ♦ edukację ekologiczną, obejmującą decydentów (pracownicy samorządowi, starostowie, burmistrzowie, wójtowie, sołtysi, radni), oraz osoby mające przekazywać informacje pozostałym grupom społecznym (nauczyciele, dziennikarze, pracownicy służb komunalnych),
- ♦ edukację ekologiczną dzieci i młodzieży, opartą na ścisłej współpracy z placówkami oświaty,
- ♦ edukację ekologiczną dorosłych członków społeczności lokalnych, realizowaną między innymi przez politykę medialną oraz prowadzenie okresowych akcji ekologicznych obejmujących wszystkich mieszkańców np. sprzątanie świata, wystawy, konkursy, festyny,
- ♦ edukację ekologiczną przedsiębiorców funkcjonujących na terenie gminy,
- ♦ edukację ekologiczną turystów odwiedzających gminę.

8.4.3. Społeczne kampanie informacyjne

Działania edukacyjne powinny kłaść duży nacisk na realizację szerokich kampanii edukacyjnych, których celem byłoby propagowanie idei zrównoważonego rozwoju. Realizacja takich zadań prowadzona właściwie powinna być z wykorzystaniem wszystkich lokalnie dostępnych form.

IX. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Dla przedmiotowego dokumentu uwzględniono zapisy ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2022, poz. 1029 ze zm.).

X. BIBLIOGRAFIA

Wytyczne:

- ♦ **Ministerstwo Środowiska, Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, Warszawa, wrzesień 2015 r.**

Obowiązujące akty prawne:

- ♦ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.),

- ♦ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2022 r. poz. 916 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U z 2021 r. poz. 779 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. z 2020 r. poz. 2187),
- ♦ Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028),
- ♦ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2021 r. poz. 1275),
- ♦ Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2021 r. poz. 888 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.),
Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2021 r. poz. 1420 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741 ze zm.),
- ♦ Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2020r., poz. 1680),
- ♦ Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2021r., poz. 1326),
- ♦ Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2021 r., poz. 76),
- ♦ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1070),
- ♦ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2020 r., poz. 638),
- ♦ Rozporządzenia do ww. aktów prawnych.

Materiały źródłowe na szczeblu krajowym:

- ♦ Polityka Ekologiczna Państwa 2030,
- ♦ Długookresowa Strategią Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności,
- ♦ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- ♦ Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku,
- ♦ Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2030,

- ♦ Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych - AKPOŚK 2017,
- ♦ Krajowy plan gospodarki odpadami 2022,
- ♦ Krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów,
- ♦ Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030,
- ♦ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- ♦ Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- ♦ Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032,
- ♦ Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej,
- ♦ Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami,
- ♦ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły,
- ♦ Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły,
- ♦ Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Dolnej Wisły,
- ♦ Strategia ochrony obszarów wodno - błotnych w Polsce.

Materiały źródłowe na szczeblu wojewódzkim:

- ♦ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030,
- ♦ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego,
- ♦ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku,
- ♦ Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016 - 2022,
- ♦ Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej,
- ♦ Program ochrony środowiska przed hałasem dla Województwa Podlaskiego,
- ♦ Strategia Promocji Gospodarczej Województwa Podlaskiego,
- ♦ Programy małej retencji dla Województwa Podlaskiego,
- ♦ Raporty o stanie środowiska w Województwie Podlaskim,
- ♦ Roczne oceny jakości powietrza w Województwie Podlaskim,
- ♦ Wyniki badań oraz oceny GIOŚ RWMS w Białymstoku.

Materiały źródłowe na szczeblu powiatowym:

- ♦ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021 - 2024,
- ♦ Plan energetyczny dla Powiatu Hajnowskiego,

- ♦ Waloryzacja przyrodnicza i kulturowa gmin powiatu hajnowskiego - raport,
- ♦ Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 - 2032,
- ♦ Strategia zarządzania i promocji turystyki regionu Puszczy Białowieskiej wraz z opracowaniem dwóch produktów turystycznych regionu,
- ♦ Analiza dostępności komunikacyjnej regionu Puszczy Białowieskiej,
- ♦ Analiza zapotrzebowania, potencjału i wykorzystania surowców w regionie,
- ♦ Oferta inwestycyjna i sposoby jej promocji,
- ♦ Raporty o stanie Powiatu Hajnowskiego.

Materiały źródłowe na szczeblu gminnym:

- ♦ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Narew,
- ♦ Program Ochrony Środowiska Gminy Narew na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2022,
- ♦ Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Narew,
- ♦ Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Narew na lata 2007-2032,
- ♦ Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2022-2024,
- ♦ Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Narew,
- ♦ Raporty o stanie gminy Narew,
- ♦ Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Narew na lata 2022-2025.

Strony internetowe:

- ♦ www.narew.gmina.pl
- ♦ www.bip.ug.narew.wrotapodlasia.pl
- ♦ www.samorzad.gov.pl/web/powiat-hajnowski
- ♦ www.podlaskie.eu
- ♦ www.gios.gov.pl
- ♦ www.bialystok.wios.gov.pl
- ♦ www.gov.pl/web/rdos-bialystok
- ♦ www.igipz.pan.pl
- ♦ www.stat.gov.pl
- ♦ www.geoportal.pl
- ♦ www.isok.gov.pl
- ♦ www.geoserwis.pl
- ♦ www.schr.gov.pl
- ♦ www.kzgw.gov.pl
- ♦ www.natura2000.pl
- ♦ www.psh.gov.pl

- ♦ www.gddkia.gov.pl
- ♦ www.fundusze-strukturalne.gov.pl
- ♦ www.pgi.gov.pl
- ♦ www.stat.gov.pl

Podczas prac nad dokumentem wykorzystano materiały i informacje uzyskane od Urzędu Gminy Narew, Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w Białymstoku oraz od jednostek i podmiotów gospodarczych działających na omawianym terenie.

XI. SPIS TABEL

Tabela nr 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Narew	19
Tabela nr 2. Liczba mieszkańców gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021.....	21
Tabela nr 3. Podmioty gospodarcze na terenie gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021	22
Tabela nr 4. Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy Narew	22
Tabela nr 5. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzi.....	27
Tabela nr 6. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin.....	28
Tabela nr 7. Pomiar natężenia ruchu na terenie gminy Narew	36
Tabela nr 8. Charakterystyka JCWPd nr 52.....	50
Tabela nr 9. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Narew - JCWPd 52.....	51
Tabela nr 10. Wyniki monitoringu jakości wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego.....	52
Tabela nr 11. Badania JCWP na terenie gminy Narew	55
Tabela nr 12. Charakterystyka zanieczyszczeń.....	61
Tabela nr 13. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku [dam^3]	64
Tabela nr 14. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Narew	65
Tabela nr 15. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Narew	66
Tabela nr 16. Charakterystyka gospodarki ściekowej na terenie gminy Narew.....	67
Tabela nr 17. Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych z terenu gminy Narew.....	69
Tabela nr 18. Korzyści wynikające z zastosowania poszczególnych rozwiązań technicznych.....	69
Tabela nr 19. Odpady komunalne wytworzone na terenie gminy Narew.....	78
Tabela nr 20. Ilości odpadów azbestowych na terenie gminy Narew [kg.].....	79
Tabela nr 21. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Narew.....	81
Tabela nr 22. Zasoby i walory przyrodnicze istniejące na terenie gminy Narew	93
Tabela nr 23. Korzyści z wdrażania odnawialnych źródeł energii.....	106
Tabela nr 24. Prognozowany stan środowiska na terenie gminy Narew.....	109
Tabela nr 25. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji I - Ochrona klimatu i jakości powietrza	129
Tabela nr 26. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji II - Zagrożenia hałasem	129
Tabela nr 27. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji III - Pola elektromagnetyczne.....	131
Tabela nr 28. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji IV - Gospodarowanie wodami.....	132

Tabela nr 29. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji V - Gospodarka wodno-ściekowa...	133
Tabela nr 30. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VI - Gleby oraz zasoby geologiczne	134
Tabela nr 31. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VII - Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	135
Tabela nr 32. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji VIII - Zasoby przyrodnicze	136
Tabela nr 33. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji IX - Zagrożenia poważnymi awariami	137
Tabela nr 34. Analiza SWOT gminy Narew - Obszar interwencji X - Edukacja ekologiczna.....	138
Tabela nr 35. Cele, kierunki interwencji oraz zadania	142
Tabela nr 36. Harmonogram realizacyjny zadań własnych wraz z ich finansowaniem	153
Tabela nr 37. Harmonogram realizacyjny zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem.....	161
Tabela nr 38. Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska.....	175
Tabela nr 39. Wskaźniki monitoringowe Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew.....	176

XII. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek nr 1. Schemat tworzenia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew	11
Rysunek nr 2. Lokalizacja gminy Narew na tle województwa oraz powiatu	16
Rysunek nr 3. Lokalizacja gminy Narew	17
Rysunek nr 4. Lokalizacja gminy Narew	18
Rysunek nr 5. Lokalizacja stacji pomiarowych w województwie podlaskim.....	28
Rysunek nr 6. Udziały źródeł emisji w poszczególnych zanieczyszczeniach powietrza w województwie podlaskim	29
Rysunek nr 7. Lokalizacja punktowych źródeł emisji SO _x na obszarze województwa podlaskiego....	29
Rysunek nr 8. Lokalizacja punktowych źródeł emisji NO _x na obszarze województwa podlaskiego ...	30
Rysunek nr 9. Lokalizacja punktowych źródeł emisji PM ₁₀ na obszarze województwa podlaskiego.	30
Rysunek nr 10. Schemat dofinansowania „Programu Czyste Powietrze”	33
Rysunek nr 11. Pomiar natężenia ruchu na terenie gminy Narew	36
Rysunek nr 12. Lokalizacja instalacji na terenie gminy Narew zarejestrowanych w bazie EHALAS w których wykonywano pomiary hałasu	41
Rysunek nr 13. Lokalizacja instalacji na terenie gminy Narew zarejestrowanych w bazie EHALAS w których wykonywano pomiary hałasu	42
Rysunek nr 14. Lokalizacja gminy Narew względem stacji bazowych telefonii komórkowej i nadajników DVB-T oraz wyniki pomiarów PEM.....	45
Rysunek nr 15. Położenie arkusza Narew na tle jednostek fizycznogeograficznych wg J. Kondrackiego	47
Rysunek nr 16. Lokalizacja gminy Narew względem GUPW - Główne Użytkowe Poziomy Wodonośne	49
Rysunek nr 17. Charakterystyka JCWPd na terenie gminy Narew - JCWPd 52.....	51

Rysunek nr 18. Lokalizacja gminy Narew pod względem JCWP - rzeki	54
Rysunek nr 19. Stan/potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych płynących	57
Rysunek nr 20. Stan chemiczny jednolitych części wód powierzchniowych płynących w województwie	58
Rysunek nr 21. Stan jednolitych części wód powierzchniowych płynących w województwie podlaskim,	59
Rysunek nr 22. Budowa geologiczna gminy Narew.....	70
Rysunek nr 23. Złoża, tereny i obszary górnicze na terenie gminy Narew	72
Rysunek nr 24. Złoża, tereny i obszary górnicze na terenie gminy Narew	73
Rysunek nr 25. Potencjalna roślinność naturalna gminy Narew	80
Rysunek nr 26. Lokalizacja gminy Narew na tle obszarów chronionych	86
Rysunek nr 27. Lokalizacja gminy Narew na tle korytarzy ekologicznych - 2012	92
Rysunek nr 28. Mapa zagrożenia powodziowego na terenie gminy Narew - rzeka Narew.....	97
Rysunek nr 29. Lokalizacja czynników antropogenicznych na terenie gminy Narew	99
Rysunek nr 30. Mapa zasobów wietrznych IMIGW.....	102
Rysunek nr 31. Mapa gęstości ziemskiego strumienia ciepłego dla obszaru Polski	103
Rysunek nr 32. Etapy opracowania i wdrażania SEAP	114
Rysunek nr 33. Cele Długookresowej Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030.....	120
Rysunek nr 34. Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030	121
Rysunek nr 35. Cele klimatyczno - energetyczne Polski do 2030r.....	123
Rysunek nr 36. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarki wodnej w Polsce według źródeł finansowania w latach 2000-2020	168
Rysunek nr 37. Schemat aktualizacji i zarządzania Programu Ochrony Środowiska	169

XIII. SPIS WYKRESÓW

Wykres nr 1. Procentowy udział rodzaju gruntów na terenie gminy Narew.....	19
Wykres nr 2. Rozkład liczby ludności na terenie gminy Narew na przestrzeni lat 2017 - 2021	20
Wykres nr 3. Procentowy rozkład liczby ludności na terenie gminy Narew wg. wieku.....	21
Wykres nr 4. Łączne zużycie wody na mieszkańca na terenie gminy Narew.....	65
Wykres nr 5. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie gminy Narew	66
Wykres nr 6. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie gminy Narew	67
Wykres nr 7. Liczba ludności korzystająca z oczyszczalni ścieków na terenie gminy Narew	68
Wykres nr 8. Klasy bonitacyjne gruntów ornych na terenie gminy Narew.....	74
Wykres nr 9. Procentowy udział gatunków lasotwórczych	82

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska organ wykonawczy województwa, powiatu i gminy w celu realizacji polityki ochrony środowiska sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska. Na podstawie art. 18 ust. 1 ww. ustawy programy, o których mowa w art. 17 ust. 1, uchwała odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu albo rada gminy.

"Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r." jest dokumentem strategicznym oceniającym i opisującym stan środowiska oraz diagnozującym najważniejsze problemy środowiskowe oraz wskazującym kierunki działań jakie należy realizować w celu ich eliminacji tj. poprawy stanu środowiska. Celem sporządzenia i uchwalenia "Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r." jest również realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych.

"Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r." został zaopiniowany pozytywnie przez zarząd powiatu hajnowskiego (art. 17 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo ochrony środowiska).

Zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na podstawie uzgodnień dokonanych z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Białymstoku oraz Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Białymstoku odstąpiono od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu przedmiotowego dokumentu, gdyż uznano, iż jego realizacja nie spowoduje znaczącego (negatywnego) oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.

W procedurze opracowania "Program Ochrony Środowiska dla Gminy Narew na lata 2023 - 2026 z perspektywą do 2030 r." zapewniano udział społeczeństwa poprzez wyłożenie projektu dokumentu do publicznego wglądu na okres 21-dni z możliwością składania uwag i wniosków.

UCHWAŁA NR LII/.../23
RADY GMINY NAREW

z dnia 31 maja 2023 r.

w sprawie zmian w budżecie gminy Narew na 2023 rok

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 4 ustawy z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.) i art. 211, 212 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 1634 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Dokonać zmian w planie dochodów budżetowych: -zmienić plan dochodów budżetowych zgodnie z załącznikiem Nr 1.

§ 2. Dokonać zmian w planie wydatków budżetowych: -zmienić plan wydatków budżetowych zgodnie z załącznikiem Nr 2.

§ 3. Budżet po dokonanych zmianach zamknie się kwotą:

1) **po stronie dochodów – 34 936 006,06 zł**, z tego:

- bieżące w wysokości – 19 482 089,73 zł,
- majątkowe w wysokości – 15 453 916,33 zł;

2) **po stronie wydatków 36 933 588,59 zł**, z tego:

- bieżące w wysokości – 18 807 575,91 zł,
- majątkowe w wysokości – 18 126 012,68 zł.

§ 4. Deficyt budżetu gminy w wysokości **1 997 582,53 zł** zostanie pokryty przychodami pochodzącymi z:

1) wolnych środków w kwocie **1 654 525,76 zł**,

2) przychodów jednostek samorządu terytorialnego z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w kwocie **342 235,95 zł**

3) przychodów jednostek samorządu terytorialnego wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków – **820,82 zł**.

§ 5. Zmienia się :

1) Zadania inwestycyjne w 2023 r.:

- zmienia się wartość i strukturę finansowania zadań inwestycyjnych określonych w poz. nr 2, nr 5 oraz nr 11,
- zgodnie z załącznikiem nr 3.

2) zakres zadań określonych w poz. nr 17, i 18 załącznika nr 4 do niniejszej uchwały dotyczącego wyodrębnionego z budżetu gminy Narew funduszu sołectkiego.

§ 6. Łączną kwotę przychodów budżetu w wysokości **2 228 994,53 zł** oraz łączną kwotę rozchodów budżetu w wysokości **231 412,00 zł**, zgodnie z załącznikiem nr 5.

§ 7. Zestawienie planowanych kwot dotacji udzielanych z budżetu Gminy, zgodnie z załącznikiem nr 6.

§ 8. Objasnienia do Uchwały stanowią załącznik nr 7.

§ 9. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Narew.

§ 10. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia i podlega opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

Aneta Leonowicz

Dochody

Rodzaj zadania: Poroz. z JST							
Dział	Rozdział	§	Nazwa	Plan przed zmianą	Zmniejszenie	Zwiększenie	Plan po zmianach (5+6+7)
bieżące							
754			Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,00	0,00	44 000,00	44 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	75412		Ochotnicze straże pożarne	0,00	0,00	44 000,00	44 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2710	Dotacja celowa otrzymana z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań bieżących	0,00	0,00	44 000,00	44 000,00
bieżące razem				0,00	0,00	44 000,00	44 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
majątkowe							
600			Transport i łączność	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	60016		Drogi publiczne gminne	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		6300	Dotacja celowa otrzymana z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00
majątkowe razem				0,00	0,00	300 000,00	300 000,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Rodzaj zadania: Własne							
Dział	Rozdział	§	Nazwa	Plan przed zmianą	Zmniejszenie	Zwiększenie	Plan po zmianach (5+6+7)
bieżące							
400			Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	849 849,12	-195 470,00	107 956,00	762 335,12
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1	0,00	0,00	0,00	0,00

			pkt 2 i 3				
	40001		Dostarczanie ciepła	848 849,12	-195 470,00	107 956,00	761 335,12
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		0830	Wpływy z usług	680 000,00	-195 470,00	0,00	484 530,00
		0970	Wpływy z różnych dochodów	168 839,12	0,00	107 956,00	276 795,12
758			Różne rozliczenia	3 907 916,13	0,00	3 704,00	3 911 620,13
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	75814		Różne rozliczenia finansowe	92 934,13	0,00	3 704,00	96 638,13
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2100	Środki z Funduszu Pomocy na finansowanie lub dofinansowanie zadań bieżących w zakresie pomocy obywatelom Ukrainy	10 250,00	0,00	3 704,00	13 954,00
801			Oświata i wychowanie	40 700,00	0,00	124 470,00	165 170,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	80101		Szkoły podstawowe	700,00	0,00	12 000,00	12 700,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2030	Dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)	0,00	0,00	12 000,00	12 000,00
	80104		Przedszkola	40 000,00	0,00	105 870,00	145 870,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2030	Dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)	0,00	0,00	105 870,00	105 870,00
	80195		Pozostała działalność	0,00	0,00	6 600,00	6 600,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2700	Środki na dofinansowanie własnych zadań bieżących gmin, powiatów (związków gmin, związków powiatowo-gminnych, związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł	0,00	0,00	6 600,00	6 600,00
854			Edukacyjna opieka wychowawcza	900,00	0,00	6 000,00	6 900,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	85415		Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	900,00	0,00	6 000,00	6 900,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00

		2030	Dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)	0,00	0,00	6 000,00	6 000,00
bieżące razem				16 528 131,53	-195 470,00	242 130,00	16 574 791,53
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	38 563,00	0,00	0,00	38 563,00
majątkowe							
majątkowe razem				15 153 916,33	0,00	0,00	15 153 916,33
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	6 050 666,00	0,00	0,00	6 050 666,00
Rodzaj zadania: Zlecone							
Dział	Rozdział	§	Nazwa	Plan przed zmianą	Zmniejszenie	Zwiększenie	Plan po zmianach (5+6+7)
bieżące							
855			Rodzina	1 629 258,00	0,00	21,00	1 629 279,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
	85503		Karta Dużej Rodziny	258,00	0,00	21,00	279,00
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
		2010	Dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin, związkom powiatowo-gminnym) ustawami	258,00	0,00	21,00	279,00
bieżące razem				2 863 277,20	0,00	21,00	2 863 298,20
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Ogółem:				34 545 325,06	-195 470,00	586 151,00	34 936 006,06
			w tym z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	6 089 229,00	0,00	0,00	6 089 229,00

Wydutki

Rodzaj zadania: Poroz. Z JST																					
Dział	Rozdział	§ / grupa	Nazwa	Plan	Wydutki bieżące	Z tego:															
						wydatki jednostek budżetowych	z tego:		dotacje na zadania bieżące	świadczenia na rzecz osób fizycznych;	wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	wyплаты z tytułu poręczeń i gwarancji	obsługa długu	Wydutki majątkowe	inwestycje i zakupy inwestycyjne	z tego:					
							wynagrodzenia i składki od nich naliczane	wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;								w tym: na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3,	zakup i objęcie akcji i udziałów	Wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego			
600			Transport i łączność	przed zmianą	30 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	330 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	330 000,00	330 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	60016		Drogi publiczne gminne	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		6050	Wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
754			Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	75412		Ochotnicze straże pożarne	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4210	Zakup materiałów i wyposażenia	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	44 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Wydutki razem:				przed zmianą	67 000,00	11 000,00	0,00	0,00	11 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	56 000,00	56 000,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zwiększenie	344 000,00	44 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00	0,00		
				po zmianach	411 000,00	55 000,00	44 000,00	0,00	44 000,00	11 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	356 000,00	356 000,00	0,00	0,00	0,00		
Rodzaj zadania: Własne																					
Dział	Rozdział	§ / grupa	Nazwa	Plan	Wydutki bieżące	Z tego:															
						wydatki jednostek budżetowych	z tego:		dotacje na zadania bieżące	świadczenia na rzecz osób fizycznych;	wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	wyплаты z tytułu poręczeń i gwarancji	obsługa długu	Wydutki majątkowe	inwestycje i zakupy inwestycyjne	z tego:					
							wynagrodzenia i składki od nich naliczane	wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;								w tym: na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3,	zakup i objęcie akcji i udziałów	Wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego			
010			Rolnictwo i łowiectwo	przed zmianą	9 247 216,00	169 250,00	169 250,00	0,00	169 250,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9 077 966,00	9 077 966,00	3 620 000,00	0,00	
				zmniejszenie	-573 809,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-573 809,19	-573 809,19	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	4 000,00	4 000,00	4 000,00	0,00	4 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	8 677 406,81	173 250,00	173 250,00	0,00	173 250,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8 504 156,81	8 504 156,81	3 620 000,00	0,00	0,00
Rodzaj zadania: Własne																					
Dział	Rozdział	§ / grupa	Nazwa	Plan	Wydutki bieżące	Z tego:															
						wydatki jednostek budżetowych	z tego:		dotacje na zadania bieżące	świadczenia na rzecz osób fizycznych;	wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	wyплаты z tytułu poręczeń i gwarancji	obsługa długu	Wydutki majątkowe	inwestycje i zakupy inwestycyjne	z tego:					
							wynagrodzenia i składki od nich naliczane	wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;								w tym: na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3,	zakup i objęcie akcji i udziałów	Wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego			
	01044		Infrastruktura sanitacyjna wsi	przed zmianą	9 233 966,00	156 000,00	156 000,00	0,00	156 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9 077 966,00	9 077 966,00	3 620 000,00	0,00		
				zmniejszenie	-573 809,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-573 809,19	-573 809,19	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	4 000,00	4 000,00	4 000,00	0,00	4 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				po zmianach	8 664 156,81	160 000,00	160 000,00	0,00	160 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8 504 156,81	8 504 156,81	3 620 000,00	0,00	0,00	
		4300	Zakup usług pozostałych	przed zmianą	11 000,00	11 000,00	11 000,00	0,00	11 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

							jednostek budżetowych	wynagrodzenia i składki od nich naliczane	wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;	zadania bieżące	rzecz osób fizycznych;	programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	tytułu poręczeń i gwarancji		zakupy inwestycyjne	na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3,	objęcie akcji i udziałów	wkładów do spółek prawa handlowego
		4010	Wynagrodzenia osobowe pracowników	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	6 200,00	6 200,00	6 200,00	6 200,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	6 200,00	6 200,00	6 200,00	6 200,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4110	Składki na ubezpieczenia społeczne	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	1 065,78	1 065,78	1 065,78	1 065,78	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	1 065,78	1 065,78	1 065,78	1 065,78	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4120	Składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	129,85	129,85	129,85	129,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	129,85	129,85	129,85	129,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4210	Zakup materiałów i wyposażenia	przed zmianą	13 599,64	13 599,64	13 599,64	0,00	13 599,64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	-7 395,63	-7 395,63	-7 395,63	0,00	-7 395,63	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	6 204,01	6 204,01	6 204,01	0,00	6 204,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
400			Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	przed zmianą	351 671,82	351 671,82	351 671,82	4 038,15	347 633,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	-1 417,00	-1 417,00	-1 417,00	0,00	-1 417,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	1 417,00	1 417,00	1 417,00	828,81	588,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	351 671,82	351 671,82	351 671,82	4 866,96	346 804,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	40001		Dostarczanie ciepła	przed zmianą	351 671,82	351 671,82	351 671,82	4 038,15	347 633,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	-1 417,00	-1 417,00	-1 417,00	0,00	-1 417,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	1 417,00	1 417,00	1 417,00	828,81	588,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	351 671,82	351 671,82	351 671,82	4 866,96	346 804,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		2970	Różne przelewy	przed zmianą	347 633,67	347 633,67	347 633,67	0,00	347 633,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	-1 417,00	-1 417,00	-1 417,00	0,00	-1 417,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	346 216,67	346 216,67	346 216,67	0,00	346 216,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4010	Wynagrodzenia osobowe pracowników	przed zmianą	3 375,30	3 375,30	3 375,30	3 375,30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	692,70	692,70	692,70	692,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	4 068,00	4 068,00	4 068,00	4 068,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4110	Składki na ubezpieczenia społeczne	przed zmianą	580,16	580,16	580,16	580,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	119,14	119,14	119,14	119,14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	699,30	699,30	699,30	699,30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4120	Składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy	przed zmianą	82,69	82,69	82,69	82,69	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	16,97	16,97	16,97	16,97	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	99,66	99,66	99,66	99,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4210	Zakup materiałów i wyposażenia	przed zmianą	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	588,19	588,19	588,19	0,00	588,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	588,19	588,19	588,19	0,00	588,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
855			Rodzina	przed zmianą	1 629 258,00	1 629 258,00	303 657,00	267 312,00	36 345,00	0,00	1 325 601,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	21,00	21,00	21,00	0,00	21,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	1 629 279,00	1 629 279,00	303 678,00	267 312,00	36 366,00	0,00	1 325 601,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Rodzaj zadania: Zlecone

Dział	Rozdział	§ / grupa	Nazwa	Plan	Wydatki bieżące	Z tego:													
						wydatki jednostek budżetowych	wynagrodzenia i składki od nich naliczane	wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;	z tego:			wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3	wydatki z tytułu poręczeń i gwarancji	obsługa długu	Wydatki majątkowe	inwestycje i zakupy inwestycyjne	z tego:		
									dotacje na zadania bieżące	świadczenia na rzecz osób fizycznych;	dotacje na zadania bieżące						na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3,	zakup i objęcie akcji i udziałów	Wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego
	85503		Karta Dużej Rodziny	przed zmianą	258,00	258,00	258,00	0,00	258,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				zwiększenie	21,00	21,00	21,00	0,00	21,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
				po zmianach	279,00	279,00	279,00	0,00	279,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
		4210	Zakup materiałów i wyposażenia	przed zmianą	258,00	258,00	258,00	0,00	258,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zmniejszenie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	21,00	21,00	21,00	0,00	21,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				po zmianach	279,00	279,00	279,00	0,00	279,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Wydatki razem:				przed zmianą	2 927 372,97	2 927 372,97	1 553 771,97	306 150,15	1 247 621,82	0,00	1 373 601,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zmniejszenie	-8 812,63	-8 812,63	-8 812,63	0,00	-8 812,63	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				zwiększenie	8 833,63	8 833,63	8 833,63	8 224,44	609,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
				po zmianach	2 927 393,97	2 927 393,97	1 553 792,97												

Zadania inwestycyjne w 2023 roku

Jednostka organizacyjna realizująca program - Urząd Gminy Narew, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Narwi

Lp.	Dział	Rozdz.	§**	Nazwa zadania inwestycyjnego	Lata realizacji	Ogólna wartość zadania	Planowane wydatki					Rok 2024
							rok 2023	z tego źródła finansowania				
								dochody własne jst	kredyty i pożyczki	środki pochodzące z innych źródeł*	środki wymienione w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 u.f.p.	
1.	600	60016	6050, 6370	Modernizacja ulicy we wsi Waški -zadanie realizowane przy współudziale środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa Waški w wysokości 15 524,81zł	2021-2023	4 586 944,74	4 500 000,00	225 000,00		4 275 000,00		
2.	010	01044	6050, 6370	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Narew	2022-2023	4 509 580,80	4 505 000,00	230 000,00		4 275 000,00		
3.	600	60016	6050	Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże i Tyniewiczze Małe	2022-2023	92 171,24	48 853,88	48 853,88				
4.	754	75412	6050	Wykończenie boks garażowego OSP w miejscowości Łosinka	2019-2023	336 009,73	10 000,00	10 000,00				

5.	010	01044	6050, 6057	Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią biologiczną w miejscowości Łosinka oraz sieci wodociągowej w miejscowości Narew	2023	3 999 156,81	3 999 156,81	379 156,81			3 620 000,00	
6.	851	85195	6060	Zakup samochodu do przewozu osób niepełnosprawnych na szczepienia w celu przeciwdziałania COVID-19	2023	286 000,00	286 000,00	61 000,00		225 000,00		
7.	801	80101	6050	Rozbiórka i postawienie nowego komina z blachy kwasoodpornej na budynku ZSP w Narwi	2023	74 000,00	74 000,00	74 000,00				
8.	801	80195	6060	Zakup ciągniczka-kosiarki wraz ze sprzętem na potrzeby ZSP w Narwi	2023	30 000,00	30 000,00	30 000,00				
9.	851	85111	6050	Utwardzenie terenu poprzez ułożenie kostki brukowej na parkingu Gminnego Ośrodka Zdrowia w Narwi	2023	18 873,00	18 873,00	18 873,00				
10.	600	60016	6050	Wykonanie nawierzchni z kostki brukowej szerokości 4,0 m. na przedłużeniu ulicy Młynowej w kierunku ulicy Piaski Nr 246/7	2023	20 000,00	20 000,00	20 000,00				
11.	600	60016	6050, 6057	Przebudowa drogi gminnej we wsi Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B – zadanie realizowane przy współudziale środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Makówka w wysokości 18 481,92 zł.	2023	3 838 481,92	3 838 481,92	1 107 815,92		300 000,00	2 430 666,00	
12.	630	63095	6050	Modernizacja przystani kajakowej nad rzeką Narew według załącznika– zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectw: Narew – Gnolica, Narew – Osiedle, Narew-Piaski	2023	123 274,41	123 274,41	123 274,41				
13.	921	92109	6050	Postawienie altany we wsi Nowiny na boisku, działka nr 32/1 – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Nowiny	2023	0,00	0,00	0,00				

14.	600	60016	6050	Wykonanie dokumentacji technicznej do przebudowy drogi we wsi Ogrodniki (ulica) – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Ogrodniki	2022-2023	17 648,03	15 648,03	15 648,03				
15.	921	92109	6050	Wykonanie parkingu przy świetlicy wiejskiej wykorzystując kostkę lub polbruk – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Gradoczno	2023	13 984,65	13 984,65	13 984,65				
16.	600	60016	6050	Zakup kostki brukowej wraz z wykonaniem podjazdów do zamieszkałych posesji w miejscowości Kotłówka – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Kotłówka	2023	14 292,68	14 292,68	14 292,68				
17.	921	92109	6060	Zakup kosiarki traktorka z koszem i podkaszarki – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Łosinka	2023	12 178,30	12 178,30	12 178,30				
18.	600	60013	6050	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 685 w rejonie ulic Szlak Żubra i Stefana Żeromskiego w miejscowości Narew	2023	430 500,00	430 500,00			430 500,00		
19.	600	60016	6050	Przebudowa ulic Piaski (droga gm. Nr 107177B) i Kościelnej (droga gm. Nr 107174B) w miejscowości Narew	2023	69 769,00	69 769,00	69 769,00				
20.	600	60016	6050	Wykonanie odwodnienia ulicy w miejscowości Soce	2022-2023	57 762	45 000	45 000				
Ogółem						18 530 627,31	18 055 012,68	2 498 846,68		9 505 500,00	6 050 666,00	

Zestawienie Funduszu Soleckiego na 2023 rok.

Lp	Nazwa solectwa	Nazwa zadania	Wydatek wg klasyfikacji budżetowej														
			Dz. 600 Roz. 60016 § 4210	Dz. 600 Roz. 60016 § 4270	Dz. 600 Roz. 60016 § 6050	Dz. 630 Roz. 63095 § 6050	Dz. 754 Roz. 75412 § 4210	Dz. 900 Roz. 90015 § 4270	Dz. 921 Roz. 92109 § 4210	Dz. 921 Roz. 92109 § 4270	Dz. 921 Roz. 92109 § 4300	Dz. 921 Roz. 92109 § 6050	Dz. 921 Roz. 92109 § 6060				
1.	Ancuty	Remont drogi poprzez dożwirowanie żwirem za miejscowością Ancuty w kierunku rzeki.		15 832,84													
2.	Białki	Zakup materiałów i remont świetlicy.									13 738,23						
3.	Chrabostówka	1. Remont świetlicy wiejskiej poprzez: położenie płyt gipsowych na ścianach i suficie, szpachlowanie, malowanie ścian kolorem.									11 155,17						
		2. Wymiana drzwi wewnętrznych wraz z montażem w świetlicy wiejskiej.									4 000,00						
4.	Doratynka	Remont nawierzchni drogi we wsi Doratynka.		15 155,17													
5.	Gorędy	Dożwirowanie drogi gminnej Gorędy – Bruszkowszczyzna.		13 306,98													
6.	Gorodczyno	1. Doposażenie kuchni świetlicy wiejskiej poprzez: zakup lodówki, zakup mikrofalówki, zakup naczyń.									4 750,00						
		2. Naprawa dachu świetlicy poprzez zakup materiału uszczelniającego.									200,00						
		3. Remont drogi gminnej Gorodczyno – Gradoczno oraz drogi zagumiennej Gorodczyno.		9 950,00													
7.	Gorodzisko	Naprawa odcinka drogi od wsi Gorodzisko do skrzyżowania z drogą wojewódzką.		16 941,76													
8.	Janowo	Remont drogi gminnej z Kaczał do łąk i pola ornego poprzez wysypanie żwirem drogowym.		13 368,59													
9.	Koźliki	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10.	Krzywiec	Dożwirowanie żwirem drogowym drogi od końca wsi Krzywiec w kierunku wsi Chrabostówka.		19 036,38													
11.	Kutowa	1. Wytyczenie, wyprostowanie drogi, położenie przepustu, wyżwirowanie odcinka drogi gminnej zagumiennej od drogi powiatowej o długości 200 m., po prawej stronie wsi od strony Narwi.		11 231,08													
		2. Wstawienie przepustu, oczyszczenie rowu wokół przepustu na drodze gminnej pomiędzy drogą powiatową a żwirownią, wraz z wytyczeniem znaków granicznych przedmiotowej odcinka drogi.		3 000,00													
12.	Lachy	Dożwirowanie odcinka drogi Lachy – Koźyno.		15 832,84													
13.	Makówka	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B			18 481,92												
14.	Narew – Gnilica	Modernizacja przystani kajakowej nad rzeką Narew według załącznika.				41 769,14											
15.	Narew – Osiedle	Modernizacja przystani kajakowej nad rzeką Narew według załącznika.				42 939,66											
16.	Narew – Piaski	Modernizacja przystani kajakowej nad rzeką Narew według załącznika.				38 565,61											

17.	Nowiny	Zmiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne i postawienie 2 dodatkowych lamp						15 401,60						
18.	Odrynki	1.Zakup żwiru w celu naprawy dróg nr 249 i nr 272.	6 890,00											
		2. Zakup kruszywa łamanego w celu naprawy dróg 249 oraz nr 272.	9 866,94											
19.	Przybudki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
20.	Puchły	Remont drogi za m. wsi Puchły na odcinku od działki nr 379/7 (od transformatora) do działki nr 391, polegający na: montażu 5-6 przepustów drogowych oraz dowiezenie z rozplątowaniem i wyrównaniem żwiru.	14 662,32											
21.	Saki	Remont drogi gminnej Saki – Białki poprzez utwardzenie nawierzchni kruszywem łamanym.	13 861,44											
22.	Waniewo	Odkrzaczenie, odkarczowanie poboczy drogi gminnej od cmentarza do wsi Waniewo.	14 970,36											
23.	Istok	Dożwirowanie kruszywem drogowym, uzupełnienie ubytków na drodze gminnej prowadzącej ze wsi Istok w kierunku miejscowości Śliwowo.	14 415,90											
24.	Ogrodniki	Wykonanie dokumentacji technicznej do przebudowy drogi we wsi Ogrodniki (ulica).		15 648,03										
25.	Radźki	Odkrzaczenie rowów i pobocza, usunięcie konarów drzew na odcinku od szosy Tyniewiczze Małe do wsi Radźki i za m. Radźki w kierunku Lady na odcinku 100 m.	13 122,16											
26.	Gradoczno	Wykonanie parkingu przy świetlicy wiejskiej wykorzystując kostkę lub polbruk.										13 984,65		
27.	Trześcianka	1.Wykonanie obrazu muralu na ścianie bocznej świetlicy OSP Trześcianka.										4 000,00		
		2. Zakup ławek parkowych z nogami żeliwnymi 10 szt.								6 000,00				
		3. Organizacja 2 spotkań rozrywkowo – kulturalno- sportowych dla mieszkańców.											5 000,00	
		4. Remont przystanków PKS poprzez wymianę uszkodzonej plexi.									1 000,00			
		5. Zakup butów bojowych dla strażaków OSP Trześcianka, które posłużą w akcjach ratowniczych.						9 012,20						
28.	Łopuchówka	Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże. (Wspólne zadanie 3 sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże, Tyniewiczze Małe).	14 107,87											
29.	Tyniewiczze Duże	Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże. . (Wspólne zadanie 3 sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże, Tyniewiczze Małe).	19 714,05											
30.	Tyniewiczze Małe	Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże. (Wspólne zadanie 3 sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże, Tyniewiczze Małe).	15 031,96											
31.	Waški	Modernizacja ulicy we wsi Waški.	15 524,81											
32.	Rybaki	Naprawa drogi z Rybak do Cimoch poprzez dożwirowanie nawierzchni żwirem.	14 448,91											
		Naprawa drogi z Rybak do Cimoch poprzez odkrzaczenie, wycięcie i wykarczowanie krzaków.	2 000,00											
33.	Kowęła	Zakup materiałów i wykonanie elewacji świetlicy wiejskiej.									14 847,14			
34.	Kotłówka	Zakup kostki brukowej wraz z wykonaniem podjazdów do zamieszkałych posesji w miejscowości Kotłówka.	14 292,68											
35.	Iwanki	Wymiana oświetlenia ulicznego we wsi Rohozy – Iwanki na oświetlenie energooszczędne.						14 847,14						
36.	Łosinka	1.Zakup kosiarki traktorka z koszem i podkaszarki.											12 178,30	

		2. Zadaszenie sceny.							10 000,00				
37.	Soce	Dożwirowanie dróg dojazdowych we wsi Soce kruszywem łamanym.		13 695,33									
		Zakup kosiarki spalinowej w celu poprawy ładu i porządku przy świetlicy wiejskiej i kapliczce.							3 000,00				
Razem:			0,00	251 589,00	112 801,32	123 274,41	9 012,20	30 248,74	13 950,00	54 740,54	9 000,00	13 984,65	12 178,30
Ogółem:			630 779,16										

Przychody i rozchody budżetu w 2023 roku

Lp.	Treść	Klasyfikacja §	Kwota zł
Przychody ogółem:			2 228 994,53
1.	Przychody z zaciągniętych pożyczek i kredytów na rynku krajowym	§ 952	
2.	Przychody z zaciągniętych pożyczek na finansowanie zadań realizowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu UE (wyprzedzające finansowanie)	§ 903	
3.	Nadwyżki z lat ubiegłych	§ 957	
4.	Przychody jednostek samorządu terytorialnego z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykorzystania budżetu określonymi w odrębnych ustawach	§ 905*	342 235,95
5.	Przychody jednostek samorządu terytorialnego wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków	§ 906	820,82
6.	Przychody ze spłaty pożyczek i kredytów udzielonych ze środków publicznych	§ 951	
7.	Pozostałe przychody z prywatyzacji	§ 944	
8.	Przychody ze sprzedaży innych papierów wartościowych	§ 931	
9.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 ustawy	§ 950	1 885 937,76
10.	Przychody z tytułu innych rozliczeń krajowych	§ 955	
Rozchody ogółem:			231 412,00
1.	Spłaty otrzymanych krajowych kredytów i pożyczek	§ 992	219 760,00
3.	Spłaty pożyczek otrzymanych na finansowanie zadań realizowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu UE (wyprzedzające finansowanie)	§ 963	11 652,00
4.	Udzielone pożyczki i kredyty	§ 991	
5.	Przelewy na rachunki lokat	§ 994	
6.	Wykup innych papierów wartościowych	§ 982	
7.	Rozchody z tytułu innych rozliczeń krajowych	§ 995	

*Źródło pokrycia deficytu wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykorzystania budżetu określonymi w odrębnych ustawach

Niewykorzystane środki pieniężne na rachunku bieżącym budżetu, wynikające z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach	Nadwyżka dochodów nad wydatkami na koniec 2022 r. (zł)
Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (art. 6r ust. 1aa) i dochodów z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi	
Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (art. 9 ³ i 182) i dochodów z opłat za koncesje na sprzedaż alkoholu	47 489,18
Ustawa Prawo ochrony środowiska (art. 403 ust. 1 i 2) i dochodów z kar i opłat wymienionych w art. 402 ust. 4, 5 i 6	

Ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw	69 746,77
Uchwała Rady Ministrów zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Narodowego Programu Szczepień przeciw COVID-19; KONKURS ROSNĄCA ODPORNOŚĆ	225 000,00

Zestawienie planowanych kwot dotacji udzielanych z budżetu Gminy Narew w 2023 roku

Dotacje						
Dla jednostek sektora finansów publicznych						
<i>Lp.</i>	<i>Dział Rozdział §</i>	<i>Podmiot dotowany</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Celowa</i>	<i>Podmiotowa</i>	<i>Przedmiotowa</i>
1.	921 92109 2480	Narwiński Ośrodek Kultury	Działalność bieżąca, upowszechnianie kultury		613 949,00	
2.	921 92116 2480	Gminna Biblioteka Publiczna w Narwi	Działalność bieżąca, upowszechnianie kultury czytelnictwa		564 048,00	
3.	851 85154 2800	SP ZOZ Hajnówka	Wspieranie działalności profilaktyki alkoholowej	3 000,00		
5.	900 90095 2310	Gmina Miejska Hajnówka	Opracowanie dokumentu pn. Ponadlokalna Strategia Rozwoju Gmin Powiatu Hajnowskiego i Powiatu Hajnowskiego na lata 2022-2030, przeprowadzenie procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, opracowanie "Prognozy oddziaływania na środowisko"	11 000,00		
5.	600 60014 6300	Powiat Hajnowski	Dofinansowanie kosztów zadania: opracowanie dokumentacji projektowej dotyczącej przebudowy drogi powiatowej Nr 1625B na odcinku od drogi wojewódzkiej do miejscowości Przybudki	20 000,00		
6.	600 60014 6300	Powiat Hajnowski	Dofinansowanie kosztów zadania: opracowanie dokumentacji projektowej dotyczącej przebudowy części drogi powiatowej Nr1631B w miejscowości Saki	10 000,00		
7.	010 01043 6300	Gmina Czyże	Dofinansowanie kosztów zadania: przygotowanie dokumentacji technicznej na modernizację stacji wodociągowej w Klejnikach	26 000,00		
8.	754 75411 6170	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce	państwowy fundusz celowy - dofinansowanie kosztów zakupów inwestycyjnych w tym zakupu samochodu SLOp oraz Mikrobusa na potrzeby Komendy Powiatowej PSP w Hajnówce	15 000,00		
Razem:				85 000,00	1 177 997,00	0,00
Dotacje						
Dla jednostek spoza sektora finansów publicznych						
<i>Lp.</i>	<i>Dział Rozdział §</i>	<i>Podmiot dotowany</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Celowa</i>	<i>Podmiotowa</i>	<i>Przedmiotowa</i>

1.	926 92605 2820	Podmiot wyłoniony w trybie ustawy z dnia 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (dotacja na podstawie art. 221 uofp)	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej poprzez rozwój sportu w dziedzinie piłki nożnej	45 000,00		
2.	754 75412 2820	Ochotnicza Straż Pożarna w Trześciance	Dofinansowanie zakupu sprzętu dla potrzeb OSP: zakup pompy zanurzeniowej	3 000,00		
Razem:				48 000,00	0,00	0,00

Objaśnienia

I. Dokonuje się zmian w planie **dochodów** budżetowych:

1. Zwiększenie dochodów w wysokości:

- 44 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 754 75412 2710 (dotacja celowa otrzymana z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań bieżących) z przeznaczeniem na zakup sprzętu ratowniczo-gaśniczego i umundurowania lub działań szkoleniowych w zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym z przeznaczeniem dla jednostek OSP,
- 300 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 600 60016 6300 (dotacja celowa otrzymana z tytułu pomocy finansowej udzielanej między jednostkami samorządu terytorialnego na dofinansowanie własnych zadań inwestycyjnych i zakupów inwestycyjnych) na realizację zadania inwestycyjnego „Przebudowa drogi gminnej we wsi Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B”,
- 107 956,00 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 0970 (wpływy z różnych dochodów), jako rekompensata za wytwarzanie ciepła,
- 3 704,00 zł według klasyfikacji budżetowej 758 75814 2100 (środki z Funduszu Pomocy na finansowanie lub dofinansowanie zadań bieżących w zakresie pomocy obywatelom Ukrainy) realizacja dodatkowych zadań oświatowych związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką nad dziećmi i uczniami będącymi obywatelami Ukrainy,
- 12 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80101 2030 (dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)) z przeznaczeniem na realizację zadań w ramach Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021-2025”,
- 105 870,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80104 2030 (dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)) z tego: 3 000,00 zł z przeznaczeniem na realizację zadań w ramach Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021-2025” oraz 102 870,00 z przeznaczeniem na realizację zadań w zakresie wychowania przedszkolnego,
- 6 600,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80195 2700 (środki na dofinansowanie własnych zadań bieżących gmin, powiatów (związków gmin, związków powiatowo-gminnych, związków powiatów), samorządów województw, pozyskane z innych źródeł) z przeznaczeniem na realizację zadania polegającego na przygotowaniu i przeprowadzeniu przez szkołę wycieczki turystyczno-krajobrazowej w ramach przedsięwzięcia „Poznajemy Podlasie”,
- 6 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 854 85415 2030 (dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin (związków gmin, związków powiatowo-gminnych)) z przeznaczeniem na dofinansowanie świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów,
- 21,00 zł według klasyfikacji budżetowej 855 85503 2010 (dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkowi gmin, związkowi powiatowo-gminnym) ustawami), z przeznaczeniem na realizację zadań związanych z przyznaniem Karty Dużej Rodziny.

2. Zmniejszenie dochodów w wysokości:

- 195 470,00 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 0830 (wpływy z usług).

II. Dokonuje się zmian w planie **wydatków** budżetowych:

1. Zwiększenie wydatków w wysokości:

- 44 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 754 75412 4210 (zakup materiałów i wyposażenia),

- 4 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01044 4300 (zakup usług pozostałych),
- 873 809,19 zł według klasyfikacji budżetowej 600 60016 6050 (wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych) na realizację zadania inwestycyjnego określonych w poz. nr 11 załącznika inwestycyjnego,
- 3 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 754 75412 2820 (dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom) dofinansowanie zakupu sprzętu na potrzeby OSP w Trześciance: zakup pompy zanurzeniowej,
- 1 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80101 4210 (zakup materiałów i wyposażenia),
- 12 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80101 4240 (zakup środków dydaktycznych i książek),
- 3 099,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80101 4750 (wynagrodzenia nauczycieli wypłacane w związku z pomocą obywatelom Ukrainy),
- 605,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80101 4850 (składki i inne pochodne od wynagrodzeń pracowników wypłacanych w związku z pomocą obywatelom Ukrainy),
- 3 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80104 4240 (zakup środków dydaktycznych i książek),
- 6 600,00 zł według klasyfikacji budżetowej 801 80195 4300 (zakup usług pozostałych),
- 6 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 854 85415 3240 (stypendia dla uczniów),
- 20 401,60 zł według klasyfikacji budżetowej 900 90015 4270 (zakup usług remontowych), powyższa kwota wynika:

1) ze złożonego wniosku o zmianę przedsięwzięcia do realizacji w ramach funduszu sołectkiego Sołectwa Nowiny, według załącznika nr 4 poz. nr 17 (zwiększenie 15 401,60 zł),

2) zwiększenia o kwotę 5 000,00 zł zakupu usług remontowych oświetlenia ulicznego,

- 346,00 zł według klasyfikacji budżetowej 900 90095 4110 (składki na ubezpieczenia społeczne),
- 2 010,00 zł według klasyfikacji budżetowej 900 90095 4170 (wynagrodzenia bezosobowe),
- 6 200,00 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01095 4010 (wynagrodzenia osobowe pracowników),
- 1 065,78 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01095 4110 (składki na ubezpieczenia społeczne),
- 129,85 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01095 4120 (składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy),
- 692,70 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 4010 (wynagrodzenia osobowe pracowników),
- 119,14 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 4110 (składki na ubezpieczenia społeczne),
- 16,97 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 4120 (składki na Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy),
- 588,19 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 4210 (zakup materiałów i wyposażenia),
- 21,00 zł według klasyfikacji budżetowej 855 85503 4210 (zakup materiałów i wyposażenia).

2. Zmniejszenie wydatków w wysokości:

- 573 809,19 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01044 6050 (wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych), powyższa kwota wynika:

1) ze zwiększenia o kwotę 5 000,00 zł na realizację zadania inwestycyjnego określonych w poz. nr 2 załącznika inwestycyjnego,

2) ze zmniejszenia o kwotę 578 809,19 zł na realizację zadania inwestycyjnego określonych w poz. nr 5 załącznika inwestycyjnego,

- 1 000,00 zł według klasyfikacji budżetowej 600 60016 4210 (zakup materiałów i wyposażenia) w związku ze złożonym wnioskiem o zmianę przedsięwzięcia do realizacji w ramach funduszu sołectkiego Sołectwa Nowiny, według załącznika nr 4 poz. nr 17,
- 14 401,60 zł według klasyfikacji budżetowej 600 60016 4270 (zakup usług remontowych), powyższa kwota wynika:

- 1) ze złożonego wniosku o zmianę przedsięwzięcia do realizacji w ramach funduszu sołeckiego Sołectwa Nowiny, według załącznika nr 4 poz. nr 17 (zmniejszenie 14 401,60 zł)
- 2) ze złożonego wniosku o zmianę przedsięwzięcia do realizacji w ramach funduszu sołeckiego Sołectwa Odrynki, według załącznika nr 4 poz. nr 18 (zmniejszenie o kwotę 133,06 zł na zadaniu nr 2 oraz z zwiększenie o kwotę 133,06 zł na zadaniu nr 1 Sołectwa Odrynki),
 - 7 395,63 zł według klasyfikacji budżetowej 010 01095 4210 (zakup materiałów i wyposażenia),
 - 1 417,00 zł według klasyfikacji budżetowej 400 40001 2970 (różne przelewy).

**Uchwała Nr LII/.../23
Rady Gminy Narew
z dnia 31 maja 2023 r.**

w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Narew na lata 2023– 2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.) oraz art. 226, art. 227, art. 228, art. 229, art. 230 ust. 6 i art. 231 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 1634 ze zm.) uchwała się, co następuje:

- § 1. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVIII/260/22 Rady Gminy Narew z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035 otrzymuje brzmienie jak w załączniku Nr 1 do niniejszej uchwały.
- § 2. Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XLVIII/260/22 Rady Gminy Narew z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035 otrzymuje brzmienie jak w załączniku Nr 2 do niniejszej uchwały.
- § 3. Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr XLVIII/260/22 Rady Gminy Narew z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035 otrzymuje brzmienie jak w załączniku Nr 3 do niniejszej uchwały.
- § 4. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.
- § 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady

Aneta Leonowicz

Wieloletnia prognoza finansowa jednostki samorządu terytorialnego 1)

Ustalona na lata 2022–2025 relacja z art. 243 (poz. 8.3, 8.3.1, 8.4 i 8.4.1) została obliczona według średniej 3-letniej

Wyszczególnienie	Dochody ogółem ^x	z tego:										
		Dochody bieżące ^x	z tego:							Dochody majątkowe ^x	w tym:	
			dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	z subwencji ogólnej	z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące ^{x 3)}	pozostałe dochody bieżące ⁴⁾	z podatku od nieruchomości	ze sprzedaży majątku ^x		z tytułu dotacji oraz środków przeznaczonych na inwestycje	
Lp	1	1.1	1.1.1	1.1.2	1.1.3	1.1.4	1.1.5	1.1.5.1	1.2	1.2.1	1.2.2	
Wykonanie 2020	21 901 613,09	18 711 376,37	2 123 247,00	75 850,62	3 881 697,00	6 181 190,74	6 449 391,01	3 457 338,17	3 190 236,72	86 946,92	3 103 289,80	
Wykonanie 2021	24 393 614,18	20 441 014,56	2 429 936,00	966 812,84	4 135 480,00	6 316 805,60	6 591 980,12	3 329 069,57	3 952 599,62	580 548,50	3 372 051,12	
Plan 3 kw. 2022	26 603 447,19	21 451 058,73	2 118 853,00	253 251,00	4 017 752,00	5 726 822,13	9 334 380,60	3 751 095,00	5 152 388,46	103 444,00	5 048 944,46	
Wykonanie 2022	30 730 581,19	25 854 696,28	5 007 271,57	253 251,00	3 932 233,00	9 012 608,70	7 649 332,01	3 844 229,10	4 875 884,91	125 439,20	4 750 445,71	
2023	34 936 006,06	19 482 089,73	2 089 656,00	1 011 706,00	3 814 982,00	3 905 246,61	8 660 499,12	4 309 427,00	15 453 916,33	100 000,00	15 353 916,33	
2024	19 008 738,00	18 928 738,00	2 189 959,00	1 060 268,00	4 003 414,00	2 684 123,00	8 990 974,00	4 516 279,00	80 000,00	80 000,00	0,00	
2025	19 585 529,00	19 515 529,00	2 257 848,00	1 093 136,00	4 127 520,00	2 767 331,00	9 269 694,00	4 656 284,00	70 000,00	70 000,00	0,00	
2026	20 053 416,00	20 003 416,00	2 314 294,00	1 120 464,00	4 230 708,00	2 836 514,00	9 501 436,00	4 772 691,00	50 000,00	0,00	0,00	
2027	20 623 516,00	20 583 516,00	2 381 409,00	1 152 957,00	4 353 399,00	2 918 773,00	9 776 978,00	4 911 099,00	40 000,00	0,00	0,00	
2028	21 220 438,00	21 180 438,00	2 450 470,00	1 186 393,00	4 479 648,00	3 003 417,00	10 060 510,00	5 053 521,00	40 000,00	0,00	0,00	
2029	21 813 490,00	21 773 490,00	2 519 083,00	1 219 612,00	4 605 078,00	3 087 513,00	10 342 204,00	5 195 020,00	40 000,00	0,00	0,00	
2030	22 406 375,00	22 361 375,00	2 587 098,00	1 252 542,00	4 729 415,00	3 170 876,00	10 621 444,00	5 335 286,00	45 000,00	0,00	0,00	
2031	23 010 133,00	22 965 133,00	2 656 950,00	1 286 361,00	4 857 109,00	3 256 490,00	10 908 223,00	5 479 339,00	45 000,00	0,00	0,00	
2032	23 604 227,00	23 562 227,00	2 726 031,00	1 319 806,00	4 983 394,00	3 341 159,00	11 191 837,00	5 621 802,00	42 000,00	0,00	0,00	
2033	24 216 845,00	24 174 845,00	2 796 908,00	1 354 121,00	5 112 962,00	3 428 029,00	11 482 825,00	5 767 969,00	42 000,00	0,00	0,00	

2034	24 821 217,00	24 779 217,00	2 866 831,00	1 387 974,00	5 240 786,00	3 513 730,00	11 769 896,00	5 912 168,00	42 000,00	0,00	0,00
2035	25 413 919,00	25 373 919,00	2 935 635,00	1 421 285,00	5 366 565,00	3 598 060,00	12 052 374,00	6 054 060,00	40 000,00	0,00	0,00

¹⁾ Wzór może być stosowany także w układzie pionowym, w którym poszczególne pozycje są przedstawione w kolumnach, a lata w wierszach.

²⁾ Zgodnie z art. 227 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, wieloletnia prognoza finansowa obejmuje okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. W sytuacji dłuższego okresu prognozowania finansowego wzór stosuje się dla lat wykraczających poza minimalny (4-letni) okres prognozy, wynikający z art. 227 ustawy.

³⁾ W pozycji wykazuje się dochody o charakterze celowym, które jednostka otrzymuje od podmiotów zewnętrznych. W szczególności pozycja obejmuje dotacje celowe z budżetu państwa na zadania bieżące oraz dotacje i środki na finansowanie wydatków bieżących na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy. W pozycji nie wykazuje się natomiast dochodów związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu jednostki wynikającymi z odrębnych ustaw, o których mowa w art. 237 ust. 1 ustawy.

⁴⁾ W pozycji wykazuje się pozostałe dochody bieżące w szczególności kwoty podatków i opłat lokalnych.

Wyszczególnienie	Wydatki ogółem ^x	z tego:										
		Wydatki bieżące ^x	w tym:							Wydatki majątkowe ^x	w tym:	
			na wynagrodzenia i składki od nich naliczane	z tytułu poręczeń i gwarancji ^x	w tym:	wydatki na obsługę długu ^x	w tym:					
					gwarancje i poręczenia podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy ^x		odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, w terminie nie dłuższym niż 90 dni po zakończeniu programu, projektu lub zadania i otrzymaniu refundacji z tych środków (bez odsetek i dyskonta od zobowiązań na wkład krajowy) ^x	odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, z tytułu zobowiązań zaciągniętych na wkład krajowy ^x	pozostałe odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy ^x		Inwestycje i zakupy inwestycyjne, o których mowa w art. 236 ust. 4 pkt 1 ustawy	wydatki o charakterze dotacyjnym na inwestycje i zakupy inwestycyjne
2.1	2.1.1	2.1.2	2.1.2.1	2.1.3	2.1.3.1	2.1.3.2	2.1.3.3	2.2	2.2.1	2.2.1.1		
Lp	2	2.1	2.1.1	2.1.2	2.1.2.1	2.1.3	2.1.3.1	2.1.3.2	2.1.3.3	2.2	2.2.1	2.2.1.1
Wykonanie 2020	22 817 944,29	17 270 736,15	6 768 615,50	0,00	0,00	25 022,40	0,00	0,00	0,00	5 547 208,14	5 547 208,14	415 600,00
Wykonanie 2021	23 284 565,94	18 857 645,65	7 564 320,71	0,00	0,00	31 353,53	0,00	0,00	0,00	4 426 920,29	4 426 920,29	356 906,79
Plan 3 kw. 2022	28 030 025,19	21 440 548,29	8 128 364,12	0,00	0,00	98 000,00	0,00	0,00	0,00	6 589 476,90	6 589 476,90	0,00
Wykonanie 2022	28 676 122,80	22 816 194,45	7 914 485,03	0,00	0,00	97 058,29	0,00	0,00	0,00	5 859 928,35	5 859 928,35	0,00
2023	36 933 588,59	18 807 575,91	8 905 805,59	0,00	0,00	120 000,00	0,00	0,00	0,00	18 126 012,68	18 126 012,68	56 000,00
2024	18 777 326,00	18 219 415,00	9 273 040,00	0,00	0,00	120 000,00	0,00	0,00	0,00	557 911,00	557 911,00	0,00
2025	19 492 525,00	18 798 316,00	9 588 323,00	0,00	0,00	110 000,00	0,00	0,00	0,00	694 209,00	694 209,00	0,00
2026	19 960 412,00	19 313 054,00	9 885 561,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	647 358,00	647 358,00	0,00
2027	20 530 512,00	19 827 979,00	10 167 299,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	702 533,00	702 533,00	0,00
2028	21 127 434,00	20 351 680,00	10 451 983,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	775 754,00	775 754,00	0,00
2029	21 720 486,00	20 886 715,00	10 742 026,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	833 771,00	833 771,00	0,00
2030	22 313 371,00	21 433 238,00	11 037 432,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	880 133,00	880 133,00	0,00
2031	22 917 129,00	21 994 162,00	11 340 961,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	922 967,00	922 967,00	0,00
2032	23 517 060,93	22 567 033,00	11 650 002,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	950 027,93	950 027,93	0,00
2033	24 135 493,00	23 149 097,00	11 961 640,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	986 396,00	986 396,00	0,00
2034	24 739 865,00	23 743 266,00	12 278 623,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	996 599,00	996 599,00	0,00
2035	25 332 567,00	24 349 696,00	12 600 937,00	0,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	0,00	982 871,00	982 871,00	0,00

Wyszczególnienie	Wynik budżetu ^x	w tym:	Przychody budżetu ^x	z tego:					
		Kwota prognozowanej nadwyżki budżetu przeznaczana na spłatę kredytów, pożyczek i wykup papierów wartościowych ⁵⁾		Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych ^x	w tym:	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych ^{x 6)}	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 ustawy ^x	w tym:	
					na pokrycie deficytu budżetu ^x			na pokrycie deficytu budżetu ^x	na pokrycie deficytu budżetu ^x
Lp	3	3.1	4	4.1	4.1.1	4.2	4.2.1	4.3	4.3.1
Wykonanie 2020	-916 331,20	0,00	1 945 756,19	1 200 000,00	170 575,01	3 450,48	3 450,48	742 305,71	742 305,71
Wykonanie 2021	1 109 048,24	306 860,00	783 636,99	0,00	0,00	39 281,44	0,00	744 355,55	0,00
Plan 3 kw. 2022	-1 426 578,00	0,00	1 681 910,93	96 085,70	0,00	101 127,23	101 127,23	1 484 698,00	1 325 450,77
Wykonanie 2022	2 054 458,39	255 332,93	1 585 825,23	0,00	0,00	101 127,23	0,00	1 484 698,00	0,00
2023	-1 997 582,53	0,00	2 228 994,53	0,00	0,00	343 056,77	343 056,77	1 885 937,76	1 654 525,76
2024	231 412,00	231 412,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2025	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2026	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2027	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2028	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2029	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2030	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2031	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2032	87 166,07	87 166,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2033	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2034	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2035	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

⁵⁾ Inne przeznaczenie nadwyżki budżetowej wymaga określenia w objaśnieniach do wieloletniej prognozy finansowej.

⁶⁾ W pozycji należy ująć środki pieniężne znajdujące się na rachunku budżetu pochodzące z nadwyżek poprzednich budżetów, łącznie z niewykorzystanymi środkami, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 8 ustawy.

Wyszczególnienie	z tego:				Rozchody budżetu ^x	z tego:			
	Splaty udzielonych pożyczek w latach ubiegłych ^x	w tym:	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu ^{x 7)}	w tym:		Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych ^x	w tym:		
		na pokrycie deficytu budżetu ^x		na pokrycie deficytu budżetu ^x			łączna kwota przypadających na dany rok kwot ustawowych wyłączeń z limitu splaty zobowiązań ^x	z tego:	
								kwota przypadających na dany rok kwot wyłączeń określonych w art. 243 ust. 3 ustawy ^x	kwota przypadających na dany rok kwot wyłączeń określonych w art. 243 ust. 3a ustawy ^x
Lp	4.4	4.4.1	4.5	4.5.1	5	5.1	5.1.1	5.1.1.1	5.1.1.2
Wykonanie 2020	0,00	0,00	0,00	0,00	245 788,00	245 788,00	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2021	0,00	0,00	0,00	0,00	306 860,00	306 860,00	0,00	0,00	0,00
Plan 3 kw. 2022	0,00	0,00	0,00	0,00	255 332,93	255 332,93	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2022	0,00	0,00	0,00	0,00	255 332,93	255 332,93	0,00	0,00	0,00
2023	0,00	0,00	0,00	0,00	231 412,00	231 412,00	0,00	0,00	0,00
2024	0,00	0,00	0,00	0,00	231 412,00	231 412,00	0,00	0,00	0,00
2025	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2026	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2027	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2028	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2029	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2030	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2031	0,00	0,00	0,00	0,00	93 004,00	93 004,00	0,00	0,00	0,00
2032	0,00	0,00	0,00	0,00	87 166,07	87 166,07	0,00	0,00	0,00
2033	0,00	0,00	0,00	0,00	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00
2034	0,00	0,00	0,00	0,00	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00
2035	0,00	0,00	0,00	0,00	81 352,00	81 352,00	0,00	0,00	0,00

⁷⁾ W pozycji należy ująć w szczególności przychody pochodzące z prywatyzacji majątku jednostki samorządu terytorialnego.

Wyszczególnienie	Rozchody budżetu, z tego:						Kwota długu ^x	w tym: kwota długu, którego planowana spłata dokona się z wydatków ^x	Relacja zrównoważenia wydatków bieżących, o której mowa w art. 242 ustawy	
	łączna kwota przypadających na dany rok kwot ustawowych wyłączeń z limitu spłaty zobowiązań, z tego:					Inne rozchody niezwiązane ze spłatą długu ^x			Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi ^x	Różnica między dochodami bieżącymi, skorygowanymi o środki ⁸⁾ a wydatkami bieżącymi ^x
	kwota wyłączeń z tytułu wcześniejszej spłaty zobowiązań, określonych w art. 243 ust. 3b ustawy	z tego:			kwota przypadających na dany rok kwot pozostałych ustawowych wyłączeń z limitu spłaty zobowiązań ^x					
	5.1.1.3	5.1.1.3.1	5.1.1.3.2	5.1.1.3.3	5.1.1.4	5.2	6	6.1	7.1	7.2
Wykonanie 2020	x	x	x	x	0,00	0,00	2 007 267,00	0,00	1 440 640,22	2 186 396,41
Wykonanie 2021	x	x	x	x	0,00	0,00	1 700 407,00	0,00	1 583 368,91	2 367 005,90
Plan 3 kw. 2022	x	x	x	x	0,00	0,00	1 541 159,77	0,00	10 510,44	1 596 335,67
Wykonanie 2022	x	x	x	x	0,00	0,00	1 445 074,07	0,00	3 038 501,83	4 624 327,06
2023	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 213 662,07	0,00	674 513,82	2 903 508,35
2024	x	x	x	x	0,00	0,00	982 250,07	0,00	709 323,00	709 323,00
2025	x	x	x	x	0,00	0,00	889 246,07	0,00	717 213,00	717 213,00
2026	x	x	x	x	0,00	0,00	796 242,07	0,00	690 362,00	690 362,00
2027	x	x	x	x	0,00	0,00	703 238,07	0,00	755 537,00	755 537,00
2028	x	x	x	x	0,00	0,00	610 234,07	0,00	828 758,00	828 758,00
2029	x	x	x	x	0,00	0,00	517 230,07	0,00	886 775,00	886 775,00
2030	x	x	x	x	0,00	0,00	424 226,07	0,00	928 137,00	928 137,00
2031	x	x	x	x	0,00	0,00	331 222,07	0,00	970 971,00	970 971,00
2032	x	x	x	x	0,00	0,00	244 056,00	0,00	995 194,00	995 194,00
2033	x	x	x	x	0,00	0,00	162 704,00	0,00	1 025 748,00	1 025 748,00
2034	x	x	x	x	0,00	0,00	81 352,00	0,00	1 035 951,00	1 035 951,00
2035	x	x	x	x	0,00	0,00	0,00	0,00	1 024 223,00	1 024 223,00

⁸⁾ Skorygowanie o środki dotyczy określonego w art. 242 ustawy powiększenia o odpowiednie dla roku prognozy przychody wskazane w art. 217 ust. 2 ustawy. Skutki finansowe wyłączeń ograniczenia, o którym mowa w art. 242 ustawy, zawarte w innych ustawach należy ująć w objaśnieniach dołączanych do wieloletniej prognozy finansowej zgodnie z art. 226 ust. 2a ustawy.

Wyszczególnienie	Wskaźnik spłaty zobowiązań						
	Relacja określona po lewej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ust. 1 ustawy (po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń przypadających na dany rok) ^X	Relacja określona po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ust. 1 ustawy, ustalona dla danego roku (wskaźnik jednoroczny) ^X		Dopuszczalny limit spłaty zobowiązań określony po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartału roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z poprzednich lat) ^X	Dopuszczalny limit spłaty zobowiązań określony po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z poprzednich lat) ^X	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o plan 3 kwartałów roku poprzedzającego rok budżetowy ^X	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego rok budżetowy ^X
Lp	8.1	8.2		8.3	8.3.1	8.4	8.4.1
Wykonanie 2020	0,00%	x	12,39%	x	x	x	x
Wykonanie 2021	0,00%	x	15,55%	x	x	x	x
Plan 3 kw. 2022	0,00%	0,05%	0,71%	x	x	x	x
Wykonanie 2022	0,00%	18,02%	18,76%	x	x	x	x
2023	2,26%	5,10%	5,74%	9,55%	15,57%	TAK	TAK
2024	2,16%	5,11%	5,60%	7,33%	13,35%	TAK	TAK
2025	1,21%	4,94%	x	4,02%	10,03%	TAK	TAK
2026	1,12%	4,60%	x	5,48%	8,04%	TAK	TAK
2027	1,09%	4,84%	x	6,13%	8,70%	TAK	TAK
2028	1,06%	5,11%	x	5,15%	7,72%	TAK	TAK
2029	1,03%	5,28%	x	4,25%	6,82%	TAK	TAK
2030	1,01%	5,36%	x	5,00%	5,00%	TAK	TAK
2031	0,98%	5,43%	x	5,03%	5,03%	TAK	TAK
2032	0,93%	5,42%	x	5,08%	5,08%	TAK	TAK
2033	0,87%	5,43%	x	5,15%	5,15%	TAK	TAK
2034	0,85%	5,34%	x	5,27%	5,27%	TAK	TAK
2035	0,83%	5,16%	x	5,34%	5,34%	TAK	TAK

Ustalona na lata 2022–2025 relacja z art. 243 (poz. 8.3, 8.3.1, 8.4 i 8.4.1) została obliczona według średniej 3-letniej

Wyszczególnienie	Finansowanie programów, projektów lub zadań realizowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy								
	Dochody bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy ^x	w tym:		Dochody majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	w tym:		Wydatki bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy ^x	w tym:	
		Dotacje i środki o charakterze bieżącym na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy ^x	w tym:		Dochody majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	w tym:		Wydatki bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy ^x	w tym:
			środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy			środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy			środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy
Lp	9.1	9.1.1	9.1.1.1	9.2	9.2.1	9.2.1.1	9.3	9.3.1	9.3.1.1
Wykonanie 2020	67 497,16	67 497,16	67 497,16	1 685 555,00	1 685 555,00	1 685 555,00	66 968,92	66 968,92	66 968,92
Wykonanie 2021	0,00	0,00	0,00	1 139 006,99	1 139 006,99	1 139 006,99	528,24	528,24	528,24
Plan 3 kw. 2022	116 893,00	116 893,00	116 893,00	1 652 455,00	1 652 455,00	1 652 455,00	16 910,00	16 910,00	16 910,00
Wykonanie 2022	116 893,45	116 893,45	116 893,45	1 652 453,93	1 652 453,93	1 652 453,93	16 089,18	16 089,18	16 089,18
2023	38 563,00	38 563,00	34 417,50	6 050 666,00	6 050 666,00	6 050 666,00	38 563,00	38 563,00	34 417,50
2024	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2025	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2026	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2027	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2028	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2029	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2030	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2031	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2032	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2033	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2034	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2035	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Wyszczególnienie	Informacje uzupełniające o wybranych kategoriach finansowych									
	Wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	w tym:		Wydatki objęte limitem, o którym mowa w art. 226 ust. 3 pkt 4 ustawy	z tego:		Wydatki bieżące na pokrycie ujemnego wyniku finansowego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej	Wydatki na spłatę zobowiązań przejmowanych w związku z likwidacją lub przekształceniem samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej	Kwota zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego przypadających do spłaty w danym roku budżetowym, podlegająca doliczeniu zgodnie z art. 244 ustawy ^x	Kwota zobowiązań wynikających z przejęcia przez jednostkę samorządu terytorialnego zobowiązań po likwidowanych i przekształcanych samorządowych osobach prawnych
		Wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	w tym:		bieżące	majątkowe				
			finansowane środkami określonymi w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy							
Lp	9.4	9.4.1	9.4.1.1	10.1	10.1.1	10.1.2	10.2	10.3	10.4	10.5
Wykonanie 2020	2 502 319,53	2 502 319,53	1 992 741,19	4 763 565,45	0,00	4 763 565,45	0,00	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2021	3 677 655,11	3 677 655,11	2 710 718,00	3 927 266,12	0,00	3 927 266,12	0,00	0,00	0,00	0,00
Plan 3 kw. 2022	0,00	0,00	0,00	5 289 161,27	0,00	5 289 161,27	0,00	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2022	0,00	0,00	0,00	5 289 161,27	0,00	5 289 161,27	0,00	0,00	0,00	0,00
2023	6 050 666,00	6 050 666,00	6 050 666,00	9 124 501,91	0,00	9 124 501,91	0,00	0,00	0,00	0,00
2024	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2025	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2026	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2027	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2028	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2029	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2030	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2031	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2032	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2033	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2034	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2035	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Wyszczególnienie	Informacje uzupełniające o wybranych kategoriach finansowych										
	Splaty, o których mowa w poz. 5.1, wynikające wyłącznie z tytułu zobowiązań już zaciągniętych ^x	Wydatki zmniejszające dług ^x	w tym:					Kwota wzrostu (+)/spadku(-) kwoty długu wynikająca z operacji niekasowych (m.in. umorzenia, różnice kursowe)	Wcześniejsza spłata zobowiązań, wyłączona z limitu spłaty zobowiązań, dokonywana w formie wydatków budżetowych	Wykup papierów wartościowych, spłaty rat kredytów i pożyczek wraz z należnymi odsetkami i dyskontem, odpowiednio emitowanych lub zaciągniętych do równowartości kwoty ubytku w wykonanych dochodach jednostki samorządu terytorialnego będącego skutkiem wystąpienia COVID-19 ^x	Wydatki bieżące podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań ⁹⁾
			splata zobowiązań wymagalnych z lat poprzednich, innych niż w poz. 10.7.3 ^x	splata zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego – kredyt i pożyczka ^x	w tym:		wypłaty z tytułu wymagalnych poręczeń i gwarancji ^x				
					zobowiązań zaciągniętych po dniu 1 stycznia 2019 r. ^x	dokonywana w formie wydatku bieżącego ^x					
Lp	10.6	10.7	10.7.1	10.7.2	10.7.2.1	10.7.2.1.1	10.7.3	10.8	10.9	10.10	10.11
Wykonanie 2020	245 788,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
Wykonanie 2021	306 860,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
Plan 3 kw. 2022	255 332,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
Wykonanie 2022	255 332,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2023	231 412,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2024	231 412,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2025	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2026	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2027	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2028	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2029	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2030	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2031	93 004,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2032	87 166,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2033	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2034	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00
2035	81 352,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	x	0,00	0,00

9) W pozycji należy ująć kwoty wydatków bieżących, o które zostają pomniejszone wydatki bieżące budżetu przy wyliczaniu limitu spłaty zobowiązań określonego po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ustawy, na podstawie odrębnych ustaw, bez wydatków bieżących na obsługę długu. W szczególności należy ująć wydatki poniesione w celu realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem COVID-19.

Wyszczególnienie	Dane dotyczące emitowanych obligacji przychodowych ¹⁰⁾		
	Środki z przedsięwzięcia gromadzone na rachunku bankowym	w tym:	Wydatki bieżące z tytułu świadczenia emitenta należnego obligatariuszom, nieuwzględniane w limicie spłaty zobowiązań ^X
		środki na zaspokojenie roszczeń obligatariuszy ^X	
Lp	11.1	11.1.1	11.2
Wykonanie 2020	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2021	0,00	0,00	0,00
Plan 3 kw. 2022	0,00	0,00	0,00
Wykonanie 2022	0,00	0,00	0,00
2023	0,00	0,00	0,00
2024	0,00	0,00	0,00
2025	0,00	0,00	0,00
2026	0,00	0,00	0,00
2027	0,00	0,00	0,00
2028	0,00	0,00	0,00
2029	0,00	0,00	0,00
2030	0,00	0,00	0,00
2031	0,00	0,00	0,00
2032	0,00	0,00	0,00
2033	0,00	0,00	0,00
2034	0,00	0,00	0,00
2035	0,00	0,00	0,00

¹⁰⁾ Pozycje sekcji 11 wykazują wyłącznie jednostki emitujące obligacje przychodowe.

* Informacje zawarte w tej części wieloletniej prognozy finansowej, w tym o spełnieniu relacji określonej w art. 243 ustawy zostaną automatycznie wygenerowane przez aplikację wskazaną przez Ministra Finansów, o której mowa w § 4 ust. 1 rozporządzenia, na podstawie danych historycznych oraz prognozowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego. Automatyczne wyczerpanie danych na podstawie wartości historycznych i prognozowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego dotyczą w szczególności także pozycji 8.3 – 8.3.1 i pozycji z sekcji 12.

^x - pozycje oznaczone symbolem „x” sporządza się na okres prognozy kwoty długu, zgodnie z art. 227 ust. 2 ustawy. Okres ten nie podlega wydłużeniu w sytuacji planowania wydatków z tytułu niewymagalnych poręczeń i gwarancji. W przypadku planowania wydatków z tytułu niewymagalnych poręczeń i gwarancji w okresie dłuższym niż okres, na który zaciągnięto oraz planuje się zaciągnąć zobowiązania dłużne, informację o wydatkach z tytułu niewymagalnych poręczeń i gwarancji, wykraczających poza wspomniany okres, należy zamieścić w objaśnieniach do wieloletniej prognozy finansowej.

Wykaz przedsięwzięć do WPF

kwoty w zł

L.p.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe	Limit 2023	Limit 2024	Limit 2025	Limit 2026	Limit 2027
			Od	Do						
1	Wydatki na przedsięwzięcia-ogółem (1.1+1.2+1.3)				9 600 116,54	9 124 501,91	0,00	0,00	0,00	0,00
1.a	- wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.b	- wydatki majątkowe				9 600 116,54	9 124 501,91	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z programami realizowanymi z udziałem środków, o których mowa w art.5 ust.1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009.r. o finansach publicznych (Dz.U.Nr 157, poz.1240,z późn.zm.), z tego:				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.1	- wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.2	- wydatki majątkowe				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z umowami partnerstwa publiczno-prywatnego, z tego:				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.1	- wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.2	- wydatki majątkowe				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3	Wydatki na programy, projekty lub zadania pozostałe (inne niż wymienione w pkt 1.1 i 1.2),z tego				9 600 116,54	9 124 501,91	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.1	- wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2	- wydatki majątkowe				9 600 116,54	9 124 501,91	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.1	Modernizacja ulicy we wsi Waśki-zadanie realizowane przy współudziale środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa Waśki w wysokości 15 524,81zł - poprawa jakości życia mieszkańców	Urząd Gminy Narew	2020	2023	4 586 944,74	4 500 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.2	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Narew - poprawa jakości życia mieszkańców	Urząd Gminy Narew	2022	2023	4 509 580,80	4 505 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.3	Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże i Tyniewiczze Małe - poprawa jakości życia mieszkańców	Urząd Gminy Narew	2022	2023	92 171,24	48 853,88	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.4	Wykończenie boksu garażowego OSP w Łosince - poprawa bezpieczeństwa publicznego	Urząd Gminy Narew	2019	2023	336 009,73	10 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.5	Wykonanie dokumentacji technicznej do przebudowy drogi we wsi Ogrodniki (ulica) – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Ogrodniki - poprawa jakości życia mieszkańców	Urząd Gminy Narew	2022	2023	17 648,03	15 648,03	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.6	Wykonanie odwodnienia ulicy w miejscowości Soce - poprawa jakości życia mieszkańców	Urząd Gminy Narew	2022	2023	57 762,00	45 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00

L.p.	Limit 2028	Limit 2029	Limit 2030	Limit 2031	Limit 2032	Limit 2033	Limit 2034	Limit 2035	Limit zobowiązań
1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.a	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.b	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.2	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.3	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.4	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.5	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2.6	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Objaśnienia do Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035

Wieloletnia prognoza finansowa Gminy Narew na lata 2023-2026 wraz z prognozą kwoty długu i spłat zobowiązań na lata 2023-2035 została opracowana do okresu spłaty aktualnie zaciągniętych i planowanych do zaciągnięcia pożyczek i kredytów. Prognoza finansowa uwzględnia wykonanie historycznego budżetu w latach 2020-2021, plan na III kwartał 2022 roku, wykonanie 2022 roku oraz prognozę na 2023 rok i lata następne. Dochody i wydatki zostały zaplanowane przy uwzględnieniu wykonania historycznego oraz zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Finansów, Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Krajowego Biura Wyborczego. Uwzględniono również pisemne i ustne uzgodnienia z kierownikami jednostek budżetowych i jednostek kultury. W 2023 r. przewiduje się:

Dochody ogółem – **34 936 006,06 zł**, z tego:
dochody bieżące – 19 482 089,73 zł
dochody majątkowe – 15 453 916,33 zł

Wydatki ogółem – **36 933 588,59 zł**, z tego:
wydatki bieżące – 18 807 575,91 zł
wydatki majątkowe – 18 126 012,68 zł

Zaplanowany budżet gminy zakłada, że pokrycie deficytu budżetowego w kwocie **1 997 582,53 zł**, a także spłata rat kapitałowych pożyczek i kredytów zaciągniętych w latach 2012-2015 i w 2020 r. na zadania inwestycyjne w wysokości **231 412,00 zł** odbędzie się z wolnych środków w wysokości **1 885 937,76 zł** oraz przychodów jednostek samorządu terytorialnego z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w kwocie **342 235,95 zł**, a także przychodów jednostek samorządu terytorialnego wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków w kwocie **820,82 zł**.

Spłatę aktualnie istniejących pożyczek, kredytów i odsetek zaplanowano zgodnie z harmonogramem spłat wg podpisanych umów.

Ponadto w 2023 r. zaplanowano uzyskanie następujących dochodów majątkowych (w kwocie ogółem 15 353 916,33 zł) z tytułu dotacji oraz środków przeznaczonych na inwestycje:

1. środki z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych w wysokości 4 275 000,00 zł na podstawie wydanej promesy przez BGK na dofinansowanie zadania pn. „Rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Narew”,,
2. środki z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych w wysokości 4 275 000,00 zł na podstawie wydanej promesy przez BGK na dofinansowanie zadania pn. „Modernizacja ulicy we wsi Waśki”,,
3. przewidywany do uzyskania zwrot części wydatków poniesionych w 2022 r. w ramach

- wyodrębnionego z budżetu Gminy Narew Funduszu Sołeckiego w wysokości 22 750,33 zł,
4. środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w wysokości 2 430 666,00 zł na dofinansowanie zadania pn. „Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B”,
 5. środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w wysokości 3 620 000,00 zł na dofinansowanie zadania pn. „Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią biologiczną w miejscowości Łosinka oraz sieci wodociągowej w miejscowości Narew”,
 6. środki na sfinansowanie przebudowy drogi wojewódzkiej nr 685 w rejonie ulic Szlak Żubra i Stefana Żeromskiego w miejscowości Narew, w wysokości 430 500,00 zł zgodnie z Porozumieniem zawartym z PRONAR Sp. z o. o.
 7. środki od Województwa Podlaskiego jako pomoc finansowa w formie dotacji celowej na realizację inwestycji pn. „Przebudowa drogi gminnej we wsi Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B”, w wysokości 300 000,00 zł.

Prognoza na 2023 r. przewiduje kontynuację następujących przedsięwzięć:

1. Modernizacja ulicy we wsi Waśki – ogólna wartość zadania 4 586 944,74 zł, w tym wartość planowanego zadania na 2023 r. – 4 500 000,00 zł. Finansowanie zadania zaplanowano środkami z Rządowego Programu „Polski Ład” w kwocie 4 275 000,00 zł oraz środkami własnymi w wysokości 225 000,00 zł (przy czym zadanie realizowane przy współudziale środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa Waśki w kwocie 15 524,81 zł).
2. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Narew – ogólna wartość zadania 4 509 580,80 zł, w tym planowane wydatki na 2023 r. – 4 505 000,00 zł finansowane środkami z Rządowego Programu „Polski Ład” w kwocie 4 275 000,00 zł oraz środkami własnymi w wysokości 225 000,00 zł.
3. Rozbudowa drogi łączącej obręb Łopuchówka z obrębem Tyniewiczze Duże – ogólna wartość zadania 92 171,24 zł, w tym planowane wydatki w 2023 r. w kwocie 48 853,88 zł - zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectw: Łopuchówka, Tyniewiczze Duże i Tyniewiczze Małe. Finansowanie zadania zaplanowano w całości środkami własnymi.
4. Wykończenie boksu garażowego OSP w miejscowości Łosinka – ogólna wartość zadania 336 009,73 zł, w tym wartość planowanego zadania na 2023 r. – 10 000,00 zł. Finansowanie zadania zaplanowano jako pokrywane dochodami własnymi w wysokości 10 000,00 zł.
5. Wykonanie dokumentacji technicznej do przebudowy drogi we wsi Ogrodniki (ulica) – ogólna wartość zadania 17 648,03 zł, w tym planowane wydatki w 2023 r. w kwocie 15 648,03 zł - zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Ogrodniki. Finansowanie zadania zaplanowano w całości środkami własnymi.
5. Wykonanie odwodnienia ulicy w miejscowości Soce – ogólna wartość zadania 57 762,00 zł, w tym planowane wydatki w 2023 r. w kwocie 45 000,00 zł. Finansowanie zadania zaplanowano w całości środkami własnymi.

Przedsięwzięcia powyższe objęte są limitem, o którym mowa w art. 226 ust. 3 pkt 4 ustawy o finansach publicznych. Planowana kwota wydatków na te przedsięwzięcia w 2023 r. wynosi **9 124 501,91 zł.**

Ponadto w 2023 r. zaplanowano jednoroczne zadania inwestycyjne:

1. Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią biologiczną w miejscowości Łosinka oraz sieci wodociągowej w miejscowości Narew – ogólna wartość zadania 3 999 156,81 finansowane środkami z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w wysokości 3 620 000,00 oraz środkami własnymi w wysokości 379 156,81 zł.
2. Zakup samochodu do przewozu osób niepełnosprawnych na szczepienia w celu przeciwdziałania COVID-19 - ogólna wartość zadania 286 000,00 zł finansowana pozyskaną dotacją z programu „Rosnąca odporność” w kwocie 225 000,00 zł oraz środkami własnymi w wysokości 61 000,00 zł.
3. Rozbiórka i postawienie nowego komina z blachy kwasoodpornej na budynku ZSP w Narwi – ogólna wartość zadania 74 000,00 zł finansowana w całości dochodami własnymi jst.
4. Zakup ciągniczka-kosiarki wraz ze sprzętem na potrzeby ZSP w Narwi – ogólna wartość zadania 30 000,00 zł finansowana w całości dochodami własnymi jst.
5. Utwardzenie terenu poprzez ułożenie kostki brukowej na parkingu Gminnego Ośrodka Zdrowia w Narwi – ogólna wartość zadania 18 873,00 zł finansowana w całości dochodami własnymi jst.
6. Wykonanie nawierzchni z kostki brukowej szerokości 4,0 m. na przedłużenie ulicy Młynowej w kierunku ulicy Piaski Nr 246/7– ogólna wartość zadania 20 000,00 zł finansowana w całości dochodami własnymi jst.
7. Przebudowa drogi gminnej we wsi Makówka gmina Narew nr ewidencyjny 107137B – ogólna wartość zadania 3 838 481,92 zł, zadanie realizowane przy współudziale środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Makówka w wysokości 18 481,92 zł. Finansowanie zadania: 1 107 815,92 zł - środki własne, 2 430 666,00 zł - środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz 300 000,00 zł - środki od Województwa Podlaskiego jako pomoc finansowa w formie dotacji celowej.
8. Modernizacja przystani kajakowej nad rzeką Narew według załącznika – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectw: Narew – Gnilica, Narew – Osiedle, Narew-Piaski za kwotę 123 274,41 zł – finansowanie inwestycji: w całości środki własne.
9. Wykonanie parkingu przy świetlicy wiejskiej wykorzystując kostkę lub polbruk– zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Gradoczno – ogólna wartość zadania 13 984,65 zł finansowana w całości dochodami własnymi.
10. Zakup kostki brukowej wraz z wykonaniem podjazdów do zamieszkałych posesji w miejscowości Kotłówka – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Kotłówka. Finansowanie zadania – dochody własne w kwocie 14 292,68 zł.
11. Zakup kosiarki traktorka z koszem i podkaszarki – zadanie realizowane w całości ze środków Funduszu Sołeckiego Sołectwa: Łosinka. Finansowanie zadania – dochody własne w kwocie 12 178,30 zł.
12. Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 685 w rejonie ulic Szlak Żubra i Stefana Żeromskiego w miejscowości Narew– ogólna wartość zadania 430 500,00 zł finansowana środkami od firmy PRONAR Sp. z o. o zgodnie z zawartym Porozumieniem.
13. Przebudowa ulic Piaski (droga gm. Nr 107177B) i Kościelnej (droga gm. Nr 107174B) w miejscowości Narew– ogólna wartość zadania 69 769,00 zł finansowana w całości dochodami własnymi jst.

Wydatki na nowe zadania inwestycyjne w 2023 r. zamkną się kwotą **8 930 510,77 zł.**

Prognoza na rok 2023 i lata następne przyjęta została z uwzględnieniem następujących **założeń:**

- dla roku 2023 przyjęto wartości wynikające z projektu budżetu;
- dla lat 2024-2035 prognozę wykonano poprzez indeksację o wskaźniki: dynamiki średniorocznej inflacji (CPI), dynamiki realnej PKB oraz dynamiki realnej wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej,
- wydatki na obsługę długu przyjmuje się na poziomie adekwatnym do zadłużenia,
- spłata kredytów i pożyczek istniejących jedynym źródłem rozchodów budżetu,
- wynik budżetu przyjmuje się w 2023 r. na poziomie deficytowym, natomiast w pozostałych latach zakłada się osiągnięcie nadwyżki budżetowej,
- w zakresie przychodów budżetowych zakłada się: pozyskanie w 2023 r. wolnych środków na poziomie 1 885 937,76 zł, przychodów jednostek samorządu terytorialnego z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w wysokości 342 235,95 zł, przychodów jednostek samorządu terytorialnego wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków w kwocie 820,82 zł.

Wieloletnia prognozy finansowej Gminy Narew została zaplanowana z uwzględnieniem historycznego wykonania budżetu w latach 2020-2021, wykonania za III kwartał 2022 r. oraz wykonania 2022 r. Uwzględniono w niej planowane do uzyskania dotacje, subwencje, a także udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych. Zaplanowano także realizację przedsięwzięć wieloletnich oraz zadań jednorocznych.

Ponadto w 2023 r. planuje się zrealizować wydatki bieżące na zadania:

- remont drogi gminnej w miejscowości Doratynka,
- remont nawierzchni (kruszywem betonowym z zagęszczeniem) w Narwi na ulicy Piaski do posesji nr 24,
- naprawa drogi w miejscowości Trześcianka,
- uzupełnienie ubytków w nawierzchni na Osiedlu XXX - lecia w Narwi,
- odkrzaczenie na odcinku Ogrodniki - Saki (około 2200 m),
- naprawa oczyszczalni ścieków w miejscowości Trześcianka,
- odkrzaczenie na odcinku Przybudki - Podborowisko (około 500 m),
- odkrzaczenie na odcinku Gorędy - Bruszkowszczyzna (około 500 m),
- remont drogi gminnej od drogi powiatowej do miejscowości Gorodzisko.